

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΝΤΡΕΑ ΚΟΡΝΑΡΟΥ (1611)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ παρακάτω δημοσιευόμενη διαθήκη τοῦ βενετοκρητικοῦ ἄρχοντα Ἀντρέα Τζάκομο Κορνάρου, τιμαριούχου τοῦ χωριοῦ Θραψανοῦ Πεδιάδας, εἶναι ἀντίγραφο ἀπὸ τὴν πρωτότυπη — ὅπως τὸ ἀναφέρει τὸ χειρόγραφο — καταχωρημένο στὰ φ. 95 - 119 τοῦ κώδικα τῆς Biblioteca Nazionale di San Marco di Venezia μὲ τὰ στοιχεῖα: Mss. Italiani, cl. 7, No 918 (8392) «ἐκ τῶν τοῦ Ἱερωνύμου Κονταρίνι»¹.

Ὁ ὀγκώδης αὐτὸς κώδικας DCCCCXVIII τοῦ ΙΣΤ' — ΙΘ' αἰῶνα περιέχει διάφορα περὶ Κρήτης καὶ δυὸ ἐκθέσεις γιὰ τὴν Κύπρο, γραμμένα μὲ διαφορετικοὺς χαρακτηρισμοὺς, μὲ σελίδες χωριστὰ ἀριθμημένες καὶ συρραμμένες ὅλες μαζί, ὕστερα ἀπὸ τὸ γράψιμό τους. Συγκεκριμένα περιέχει:

- 1) Compera dell' isola di Candia.
- 2) Descrizione delle anime del Regno di Candia, con una nota delle spiagge, porti et redoti di esso.
- 3) Canzone rustica di Candia.
- 4) Relazione fatta al Senato sul Regno di Candia (sec. XVI).
- 5) Relazione fatta al Senato dal clarissimo messer Marin Cavalli nel 1572².
- 6) Copia del testamento di Andrea Cornaro di Candia (1611).
- 7) Breve relazione sull' invasione del Regno di Candia al tempo d' Ibraim che montò sul trono nel 1640.
- 8) Relazione di Bernardo Sagredo del Regno di Cipro.
- 9) Placito fatto dal N. H. sier A. Corner in Sermo Maggiore Consiglio, affinché sia fatto processo contro Francesco Morosini per la resa di Candia nel 1669 ai Turchi.
- 10) Ἄλλη ἐκθεση περὶ Κύπρου.

¹) Ὁλόκληρο τὸν κώδικα, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 500 περίπου σελίδες συνολικά, ἀποκτήσαμε σὲ μικροφίλμ, μὲ δαπάνη τῆς Ἑταιρίας Κρητικῶν Ἱστορικῶν Μελετῶν — στὴν ὁποία καὶ ἀνήκει — χάρις στὸ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης κατὰ τὴν βενετοκρατία τοῦ βενετσάνου φίλου μου καὶ φίλου τῆς Κρήτης κ. Mirko Vedovato. Τὸν κ. Vedovato θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ εὐχαριστήσω καὶ ἀπ' ἐδῶ.

²) Τὴν ἐκθεση αὐτὴ ἐδημοσίεψε σὲ περίληψη ὁ Σπ. Θεοτόκης στὸ Ἡμερολόγιο τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, 1933, σ. 315.

11) Renga fatta nel Sermo Maggior Consiglio dall' Eccmo sigr Gio: Sagredo cavre e avoc. a favore dell' Eccmo S. Francesco Morosini, cavr e proc. fù Capitano General da Mar.³.

Ἡ διαθήκη τοῦ Ἀντρέα Τζάκ. Κορνάρου ἔχει πολὺ μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης γενικὰ καὶ μάλιστα τοῦ Χάντακα καὶ τῆς Σητείας, γιατί μᾶς δίνει πολλὲς πληροφορίες γιὰ χωριά, γιὰ ἐκκλησίες, γιὰ πρόσωπα γνωστὰ καὶ ἄγνωστα, ὡς καὶ γιὰ τὸν πλοῦτο καὶ τὴ χλιδὴ τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν τοῦ Χάντακα στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Βενετοκρατίας καὶ γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τῶν ἀρχόντων τῆς Κρήτης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἐνδιαφέρει περισσότερο ἀπὸ ὅλα εἶναι τὸ ἴδιο τὸ πρόσωπο τοῦ διαθέτη καὶ ἡ οἰκογένειά του, ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἐρευνας γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ ποιητῆ τοῦ Ἐρωτόκριτου⁴.

Ὅπως εἶναι γνωστό, οὔτε ὁ ἀείμνηστος Ξανθουδίδης, ποὺ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἀπασχολήθηκε μὲ τὸ θέμα, δὲν κατόρθωσε, παρὰ τὶς προσπάθειές του, νὰ λύσει θετικὰ καὶ ὁριστικὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ ἀρκέστηκε νὰ ὑποθέσει ὅτι ποιητῆς τοῦ σπουδαιότερου ἑλληνικοῦ μεσαιωνικοῦ ἔπους τοῦ «Ἐρωτόκριτου» πρέπει νὰ εἶναι ὁ χαράκτης τοῦ χαράγματος (graffito) τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου τῆς Σητείας τοῦ 1677 Βιτσέντζος Κορνάρου, ἄγνωστος κατὰ τὰ ἄλλα⁵.

³) Περιγραφή τοῦ ἴδιου κώδικα ἀπὸ τὸ Σπ. Θεοτόκη βλ. στὸ περιοδικὸ «Ἑλληνικά» τόμ. Δ', Ἀθῆναι 1931, σ. 407. Τὰ ὑπόλοιπα περιεχόμενα τοῦ κώδικα, ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης, θὰ δημοσιεύσω στοὺς ἐπόμενους τόμους τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν».

⁴) Ἀντίγραφο τῆς διαθήκης τοῦ Ἀντρέα Τζάκομο Κορνάρου, ποὺ δημοσιεύω ἐδῶ, εἶχε πάρει ἀπὸ τὸν ἴδιο κώδικα καὶ ὁ Ἀντ. Ν. Γιάνναρης καὶ μάλιστα ἐσκόπευε νὰ τὴν ἐκδώσει, μαζί μὲ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης τοῦ ἴδιου Ἀντρέα Τζ. Κορνάρου. «Παραγγείλαντες ἀντίγραφον τοῦ σπουδαιότατου τούτου διὰ τὴν Κρήτην συγγράμματος ἐλπίζομεν νὰ ἐκδώσωμεν αὐτὸ ὡς καὶ τὴν πλουσιωτάτην καὶ ἀξιομνημόνευτον μακρὰν διαθήκην τοῦ συγγραφέως ἧς ἔχομεν ἤδη ἀντίγραφον μετὰ χειρᾶς». (Βλ. Α. Ν. Γιάνναρη, περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ, ἐν Ἀθῆναις 1889, σ. 26, ὑποσ. 2). Ὅπως δὲ μὲ πληροφορεῖ ὁ Κ. Δ. Μέρτζιος τὴν ἀντέγραψε, γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Γιάνναρη, ὁ ἰταλὸς Dr. Pellegrini πρὸ 50 ἐτῶν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ σημείωση, τὴ συνημμένη στὸν κώδικα.

⁵) Τελευταῖα δημιουργήθηκε μιὰ ἄτυχη καὶ ὄχι ὅπως πρέπει συζήτηση στὸν ἀθηναϊκὸ τύπο πάνω στὸ θέμα τοῦ ποιητῆ τοῦ Ἐρωτόκριτου. Ὁ Κ. Δ. Μέρτζιος, πολῦτιμος φίλος τῆς Κρήτης καὶ ἀπὸ τοὺς καλύτερους συνεργάτες τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν», ποὺ ἔχει προσφέρει ὄχι λίγα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης κατὰ τὴ Βενετοκρατία, ἐρευνῶντας γιὰ νὰ προσφέρει κάτι καινούργιο, βρῆκε στὸ Archivio di Stato di Venezia «ἐν πωλητήριον συμβόλαιον ἐκ περιγραμῆς ἄριστα διατηρημένον τοῦ ἔτους 1561, καμωμένον εἰς τὸν Χάντακα τῆς

Ἡ διαθήκη τοῦ Ἀντρέα Γζάκ. Κορνάρου μᾶς ἀνοίγει νέους ὁρίζοντες, γιὰ νὰ ἐρευνηθεῖ θετικά τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τοῦ ποιητῆ τοῦ Ἐρωτόκριτου. Μελετώντας κανένας τὴ διαθήκη αὐτὴ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πεισθεῖ, νομίζω, πὼς ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου ἀνήκει σ' αὐτὴ τὴν οἰκογένεια τῶν βενετοκρητικῶν ἀρχόντων Κορνάρων, ἂν ξεκινήσει ἀπὸ τὴ σωστὴ ἀποψη, ὅτι ποιητὴς τέτιου ἔπους δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἄνθρωπος πολὺ ἐγγράμματος, γνώστης τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, γλωσσομαθῆς⁶ καὶ κάτοχος τοῦ ὕφους τῆς ἰταλικῆς Ἀναγέννησης⁷. Τέτιος μπορεῖ νὰ ἦταν μόνο ἓνας οἰκονομικὰ ἀνεξάρτητος, γιὰτὶ ἡ παιδεία καὶ γενικὰ ἡ μόρφωση κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦταν καθόλου προσιτὴ στὶς λαϊκὲς τάξεις. Τὸ προσόν, λοιπόν, αὐτὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας τὸ εἶχε ἀναμφισβήτητα ἡ οἰκογένεια τῶν βενετοκρητικῶν ἀρχόντων τιμαριούχων Κορνάρων.

Ἴσως ἀντιτάξει κανένας, πὼς δὲν ἦταν δυνατόν, βενετοὶ αὐτοί, νὰ γνώριζαν τόσο καλὰ τὴν κρητικὴν διάλεκτο καὶ νὰ ἔχουν αἰσθήματα τόσο γνήσια ἑλληνικά⁸, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ γράψουν ἓνα τέτιο ἔργο. Ἄν μελετήσῃ ὅμως προσεκτικὰ τὴ διαθήκη τούτη, θὰ τοῦ φύγει κάθε τέτια σκέψη. Ὁ διαθέτης Ἀντρέας Κορνάρος, παρ' ὄλο πού ἀφίνει κληροδότημα στὸν καπελάνο τοῦ Ἀγίου Μάρκου τοῦ Χάντακα «γιὰ

Κρήτης ἀπὸ τὸν συμβολαιογράφον Στεριανὸν Λαγῶν ἑλληνιστί, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὡς πωλητὴ ἓνα Βιτσέντζο Κορνάρο. Ὁ Μέρτζιος τόσο χάρηκε ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη αὐτὴ — γεγονὸς πού δείχνει ἀκόμη μιὰ φορὰ τὸ θερμὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης — πού ἔσπευσε ἀμέσως νὰ δημοσιεύσει σχετικὴ ἐπιστολὴ στὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή» τῶν Ἀθηνῶν, γιὰτὶ νόμιζε ὅτι τὸ συμβόλαιο ἦταν ἄγνωστο καὶ ὅτι ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ συμβολαίου αὐτοῦ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου.

Τὸ δημοσίευμα ἔδωσε ἀφορμὴ στὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ν. Β. Τωμαδάκη, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε ὅτι τὸ συμβόλαιο αὐτὸ ἦταν γνωστὸ καὶ δημοσιευμένο ἀπὸ τοὺς Miklosisch - Müller στὰ Acta et Diplomata graeca medii aevi, vol. III, Vindobonae 1865, σελ. 264 - 265, καὶ ἀναδημοσιευμένο ἀπὸ τὸν Κ. Σάθα στὸ περιοδικὸ «Ἰλισσὸς» Α' (1868 - 1869) σελ. 264 - 266, ἔδωσε, λέγω, ἀφορμὴ νὰ ἀπαντήσῃ στὸ Μέρτζιο καὶ νὰ ἐπακολουθήσῃ μιὰ συζήτηση πάνω στὸ θέμα, πού, ὅπως γίνεται, ἀσφαλῶς δὲν «προάγει» τὴν ἱστορικὴν ἔρευνα. (Βλ. ἐφημερίδα «Καθημερινή» Ἀθηνῶν, τῆς 17, 18, 26, 29 Ἰουνίου καὶ 27, 29 Ἰουλίου 1955).

⁶) Ἀποδείχτηκε ἀπὸ τὸ ρουμᾶνο N. Cartoian ὅτι ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος εἶχε σὰν πρότυπο τοῦ ἔργου του τὸ γαλλικὸ ἱπποτικὸ μυθιστόρημα Paris et Vienne τοῦ Pierre de la Cypède. (Βλ. Gar. Morgan, French and Italian Elements in the Erotocritos, στὰ «Κρητικὰ Χρονικά» Ζ' σ. 201 κ.ἐξ.).

⁷) Βλ. Στυλ. Ἀλεξίου, Κρητικὴ Ἀνθολογία, Ἡράκλειο 1954, σ. 76.

⁸) Πρβλ. Στεφ. Ξανθοῦδίδη, Ἐρωτόκριτος, ἔκδοσις κριτικὴ, Ἡράκλειο 1915, σ. LXXV.

νά κάνει κάθε μῆνα μιὰ λειτουργιὰ καὶ νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἔνδοξο Ἅγιο, γιὰ τὴν εὐτυχία καὶ τὴν εὐημερία *del Serenissimo Dominio Veneto et per la conservation di questo Regno sotto il suo christianesimo imperio*», εἶναι ἀνεξίτητος καὶ ἀφίνει περισσότερα κληροδοτήματα στὶς ὀρθόδοξες ἐκκλησίες καὶ στοὺς ὀρθόδοξους παπάδες παρὰ στοὺς λατίνους· ξέρει ἄριστα τὴν κρητικὴ διάλεκτο, τόσο ὥστε νὰ μὴν τοῦ διαφεύγει πὼς λένε στὴ γλῶσσα αὐτὴ τὸ κάθε πρᾶγμα καί, τὸ σπουδαιότερο, ξέρει νὰ γράφει ποιήματα στὰ ἑλληνικά, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ γραμματικὸς του Λάνδος. Καὶ ἦταν δυνατόν νὰ μὴν ξέρει τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ μάλιστα τὴν κρητικὴ διάλεκτο, ἀφοῦ ἡ οἰκογένειά του ζοῦσε στὴν Κρήτη ἀπὸ τὸ 1300, τρεῖς ὀλόκληρους αἰῶνες, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος γεννήθηκε, ἀνατράφηκε, μεγάλωσε, ἔζησε καὶ ἀπέθανε στὴν Κρήτη; Ὁ Ἄντρεας Κορνάρος ἦταν γνήσιος κρητικὸς καὶ στὴ σκέψη καὶ στὰ αἰσθήματα καὶ στὴ γλῶσσα, ὅπως οἱ περισσότερες ἄλλες βενετοκρητικὲς οἰκογένειες, πὺ ζοῦσαν τότε στὴν Κρήτη.

Ἄς ἀνατρέξομε τώρα νὰ δοῦμε ποιά ἦταν ἡ οἰκογένεια αὐτὴ τῶν Κορνάρων στὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ διαθέτης τῆς δημοσιευόμενης ἐδῶ διαθήκης καὶ πιθανότατα, ὅπως εἶπα, ὁ ποιητὴς τοῦ νεώτερου ἔθνικοῦ μας ἔπους. Θετικὰ στοιχεῖα γι αὐτὴ μᾶς δίνουν οἱ τετράτομοι κώδικες τῶν εὐγενῶν βενετσάνικων οἰκογενειῶν τοῦ Μάρκου Μπάρμπαρο (1536), πὺ συμπληρώθηκαν ἀργότερα ἀπὸ τὸ Muzazzo. Στὸς κώδικες αὐτοὺς ἀναφέρονται τὰ οἰκογενειακὰ δέντρα ἔξι κλάδων τῆς οἰκογένειας τῶν Κορνέο ἢ Κορνάρων τῆς Κρήτης⁹. Δυστυχῶς δὲν ἔχω στὴ διάθεσή μου τοὺς κώδικες αὐτούς, πὺ τόσο πολὺ θὰ βοηθοῦσαν, ὄχι μόνο στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν οἰκογένεια τῶν Κορνάρων μὰ καὶ γιὰ τὴν ταύτιση καὶ ἄλλων προσώπων, πὺ ἀναφέρονται στὴ διαθήκη. Ἀπὸ μιὰ φωτοτυπία ὅμως τῆς σελίδας 117 τοῦ κώδικα Barbaro, πὺ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ στείλει ὁ κ. Κ. Δ. Μέρτζιος ἀπὸ τὴ Βενετία¹⁰ — τὴν ὁποία δημοσιεύω στὸν πίνακα Ζ' τοῦ παρόντος — καὶ ἀπὸ ὅσα δημοσιεύει ὁ Γιάνναρης στὴ μελέτη του περὶ Κορνάρου¹¹ ἔκαμα τὸν δημοσιευόμενο ἐδῶ πίνακα γενεαλογίας τῶν Κορνάρων τῆς Κρήτης, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ γενάρχη Ἄντρεα Ἰωάννου Κορνάρου.

Μελετῶντας κανένας τὸ γενεαλογικὸ δέντρο τῶν Κορνάρων παρατηρεῖ ὅτι ἀρκετὰ μέλη τῆς οἰκογένειας αὐτῆς ἦταν ἄνθρωποι μορφωμένοι καὶ σημαίνοντες. Ὁ Ἄλέξιος Κορνάρος τοῦ 14. αἰῶνα, γιὸς τοῦ

⁹) Βλ. Κ. Δ. Μέρτζιου, ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἐφημερίδα «ἡ Καθημερινή» τῆς 26 - 6 - 1955 καὶ Α. Ν. Γιάνναρη, περὶ Ἑρωτοκρίτου ὁ. π. σ. 23.

¹⁰) Τὸν κ. Μέρτζιο εὐχαριστῶ καὶ ἀπ' ἐδῶ γιὰ τὴν προθυμία του.

¹¹) Βλ. Α. Ν. Γιάνναρη, περὶ Ἑρωτοκρίτου, ὁ. π. σ. 23.

γενάρχη Ἀντρέα, ὑπῆρξε σύμβουλος στὴ Βενετία καὶ ἀντιπρόσωπος dell' Università di Candia, τὸ 1343 - 4, ὅποτε ἦταν δούκας τῆς Κρήτης ὁ Piero Miani. Ὁ Zuanne - Francesco Κορνάρου γιὸς τοῦ Giacomo, ἀδελφὸς τοῦ συντάκτη τῆς δημοσιευόμενης ἐδῶ διαθήκης, ἐκλέχτηκε Ambassador della Colonia di Candia στὴ Βενετία, ὅπου, μὲ διάταγμα τῆς Γερουσίας, τῆς 14 Μαρτίου 1592 ἔλαβε τὸν τίτλο τοῦ Cavalliero μὲ τὴ χρυσῆ ἀλυσσίδα¹². Ὁ ἴδιος ὁ διαθέτης Ἀντρέας Κορνάρου τοῦ Τζάκομο ἀναφέρεται ὡς ἱστορικὸς¹³ καί, τὸ σπουδαιότερο, ποιητῆς, «*διατὶ ἦτον γραμματισμένος πολλά, οὐ μόνον εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν*»¹⁴.

Ἄλλος Ἀντρέας Κορνάρου, γιὸς τοῦ Φραγκίσκου, πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ διαθέτη, ὑπῆρξε συγγραφέας καὶ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Χάντακα¹⁵.

Δικαιολογημένα, λοιπόν, μπορεῖ νὰ παραδεχτεῖ κανένας, ὅτι ὁ ποιητῆς τοῦ Ἐρωτόκριτου ἀνήκει στὴν οἰκογένεια αὐτῆ τῶν Κορνάρων. Ποιὸς ὅμως ἦταν ὁ Βιτσέντζος ἐκεῖνος, ὁ ποιητῆς τοῦ Ἐρωτόκριτου; Ὁ γενεαλογικὸς πίνακας ποὺ δημοσιεύεται ἐδῶ ἀναφέρει 6 Βιτσέντζους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πρῶτος, ὁ γιὸς τοῦ Φραγκίσκου, γεννήθηκε τὸ 1486. Τὸν Βιτσέντζο αὐτὸν προσπάθησε νὰ ταυτίσει μὲ τὸν ποιητῆ τοῦ Ἐρωτόκριτου ὁ Ἀ. Γιάνναρης¹⁶. Τὴ γνώμη αὐτῆ τοῦ Γιάνναρη ἀπόρριψε τόσο ὁ Ξανθουδίδης¹⁷, ὅσο καὶ οἱ νεώτεροι ἐρευνητὲς πού, σύμφωνα μὲ τὴ γλωσσικὴ μορφή τοῦ ποιήματος, τοποθετοῦν χρονολογικὰ τὸν Ἐρωτόκριτο στὴν πρώτη πεντηκονταετία τοῦ 17. αἰῶνα.

Ἐνας ἄλλος Βιτσέντζος, γιὸς τοῦ Ἀντρέα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Τζά-

¹²) Cavallieri della stola d' oro ὀνομάζονταν τότε στὴ Βενετία οἱ πρωτότοκοι γιοὶ τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν (ὅπως οἱ Contarini, Morosini, Querini κλπ.). Ἀλλὰ καὶ ὅσοι εἶχαν μεγάλη προσωπικὴ ἀξία τοὺς δίδοταν ὁ τίτλος αὐτός. Φοροῦσαν εἰδικὴ στολή, la stola della vesta e la cintura bordate d' oro o di drappo d' oro, e la manica ducale cioè lunghissima (βλ. Boerio Guis., Dizionario del dialetto Veneziano, Venezia 1829, στὴ λ. Cavallier). Ὁ ἀδελφὸς του τὸν ἀναφέρει στὴ διαθήκη: il Cavallier.

¹³) βλ. ὑποσημείωση 11 τοῦ γενεαλογ. πίνακα.

¹⁴) βλ. Ἀγαπίου (Λάνδου) Μοναχοῦ τοῦ Κρητός, βιβλίον ὠραιότατον καλούμενον Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία. Ἀθῆναι 1908, σ. 479.

¹⁵) Στὸν κώδικα τοῦ Barbato εἶναι σημειωμένο ἀπὸ νεότερο χέρι ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Ἀντρέα αὐτοῦ βρίσκονται χειρόγραφοι στὴ Μαρκανὴ Βιβλιοθ. Cl. VIII, No 20. (βλ. Α. Γιάνναρη, ὁ. π. σ. 24 ὑποσ. 2).

¹⁶) βλ. Α. Γιάνναρη, ὁ. π. σ. 28 κ. ἐξ.

¹⁷) βλ. Σ. Ξανθουδίδης, Ἐρωτόκριτος, ἔκδοσις κριτικὴ, ὁ. π. σ. LXIII κ. ἐξ.

κομο, τοῦ πατέρα τοῦ διαθέτη, εἶναι αὐτὸς ποὺ σύνταξε στὸ Χάντακα τὸ συμβόλαιο τὸ 1561 καὶ ὁ ὁποῖος πιθανὸν νὰ γεννήθηκε τὸ 1520¹⁸. Ὁ Μέρτζιος νόμισε πὼς ἦταν αὐτὸς ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου καὶ ἔγραψε στὴν «Καθημερινή» τὴ γνωστὴ ἐπιστολὴ ποὺ ἀναφέρω παραπάνω¹⁹. Οὔτε αὐτὸς ὅμως μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου, γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους ποὺ ἀναφέρονται γιὰ τὸν προηγούμενο Βιτσέντζο τοῦ Φραγκίσκου γιὰτὶ «ἡ γλωσσικὴ μορφή τοῦ ποιήματος εἶναι νεωτέρα τοῦ χρόνου τούτου»²⁰, ποὺ ἔζησε ὁ Βιτσέντζος Ἀντρ. Κορνάρου.

Ὁ Βιτσέντζος τῆς 11ης γενεᾶς, γιὸς τοῦ Ἀντρέα, ἀπὸ τὸν κλάδο τοῦ Νικολάου, ποὺ εἶχε τρεῖς ἀδελφούς, τὸν Τζώριτση, τὸ Βερνάρδο καὶ τὸ Σκιπίωνα, ὑποθέτω πὼς εἶναι ὁ «ἐν Σητεῖα νοτάριος» τοῦ 1619 — 1636, τοῦ ὁποῖου τὰ συμβόλαια βρίσκονται στὸ Archivio di Stato di Venezia, Busta 83, ὅπως ἔξακριβωσε ὁ G. Gerola²¹. Αὐτὸ τὸ συμπεραίνω ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι συμπίπτει ἡ χρονικὴ περίοδος τῶν συμβολαίων του μὲ τὴν περίοδο ποὺ ἔζησε, σύμφωνα μὲ τὸ γενεαλογικὸ πῖνακα, καὶ ἀπὸ τὴ σημείωση ποὺ εἶναι γραμμένη ἰταλικά στὸ δεύτερο τόμο τῶν συμβολαίων του: «Ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Μ(ισέρ) Σκιπίωνος Κορνάρου τὸ παρὸν βιβλίον, τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι ἦτο τοῦ ποιητῆς κὺρ Βιτσέντζου Κορνάρου ἀδελφοῦ του»²², δεδομένου ὅτι εἶχε ἀδελφὸ Σκιπίωνα, σύμφωνα μὲ τὸ γενεαλογικὸ δέντρο).

Καὶ ὁ Βιτσέντζος, ὅμως αὐτὸς ἀπορρίπτεται σὰν ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου ἀπὸ τὸν Ξανθοῦδίδη, γιὰτὶ «ἐκ τῆς ἐξειτάσεως (τῶν συμβολαίων του) πείθομαι ὅτι οὐδὲ ὁ Βιτσέντζος οὗτος Κορνάρου, ὁ νοτάριος Σητείας δύναται νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου διότι ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἰδιοχείρως γεγραμμένων συμβολαίων ἦτο ἄνθρωπος μειριωτάτης μορφώσεως, καὶ διόλου δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἠδύνατο νὰ ποιήσῃ τὸν Ἐρωτόκριτον, ἔπειτα τὸ καὶ σπουδαιότερον ὁ νοτάριος οὗτος ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ἐν Σητεῖα καὶ δὲν ἀπεδήμησεν εἰς Κάστιρον, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ποιητὴς περὶ ἑαυτοῦ»²³.

¹⁸) Βλ. ὑποσ. 8 τοῦ γενεαλογικοῦ πίνακα.

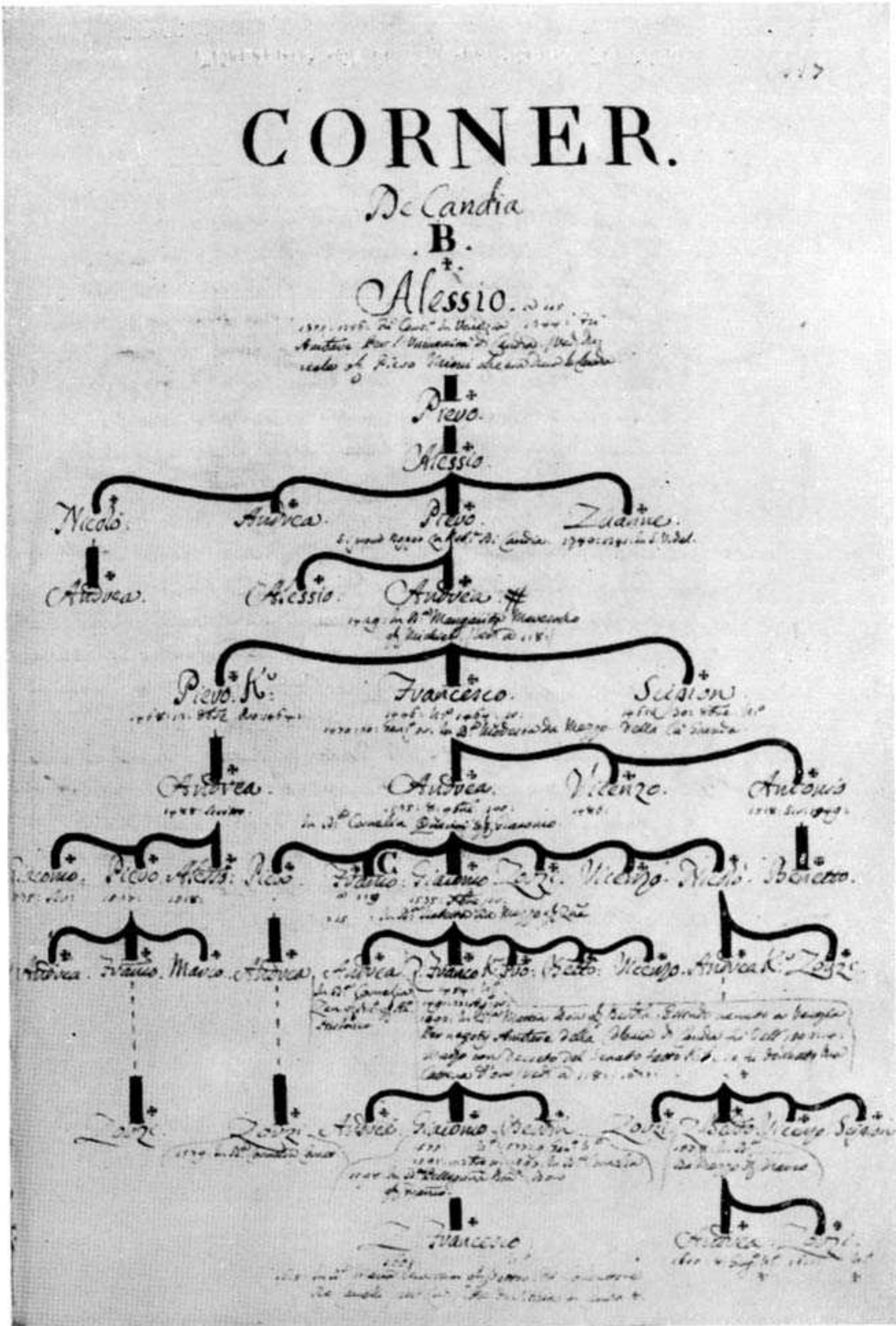
¹⁹) Βλ. ὑποσημ. 5.

²⁰) Βλ. Σ. Ξανθοῦδίδη, Ἐρωτόκριτος ὁ. π. σ. LXIX.

²¹) Βλ. Σ. Ξανθοῦδίδη, Ἐρωτόκριτος ὁ. π. σ. LXX.

²²) Βλ. Σ. Ξανθοῦδίδη, ὁ. π. σ. LXX.

²³) Βλ. Σ. Ξανθοῦδίδη, ὁ. π. σ. LXXI. Ὅπως ἀναφέρει ἐκεῖ ὁ Ξ.: «Ὁ Μητροπολίτης Κρήτης κ. Εὐμένιος θέλων νὰ ἔχει δείγματά τινα τῶν συμβολαίων τοῦ νοταρίου τούτου, ἵνα χρησιμοποιηθῶσιν διὰ τὴν Χριστιανικὴν Κρήτην, ἀνέθηκε εἰς τὸν ἐν Ἐνετίαις ἐφημέριον . . . Ἀγαθ. Ξηρουχάκη νὰ φωτογραφήσῃ καὶ νὰ ἀντιγράψῃ τινα ἐκ τούτων. Πράγματι ἐστάλησαν 3 φωτογραφίαι καὶ τινα ἀντίγραφα, τὰ ὁποῖα ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν».

Γενεαλογικό δέντρο της Κρητικής οικογένειας Κορνάρων.
Φωιοτυπία της σ. 117 του κώδικα Barbare

96

Nel nome dell'eterno Padre, fig. et spiritus sancto, et della
 beata Vergine Madre d'isris nra. Ausata, et di tutto
 la corte celestiale, et de' in carquo. del no. s. i. b. i.
 alle g. di marlo nella città di Landia. Quasi il
 febam. et ultima volontà, et ordinazione d' me
 Andrea Cornaro fo del clero s. Giacomo fatto su to
 da Tomaso di via pulo de no. Duane, di cend. is
 le parte, et ordinando secondo la mia volontà,
 chiamato da me a questo effetto, come mio amico
 et confidence, quibe is, per l'indisposi. di li
 out. ma puto in uoce di mia propria mano,
 essendo io vivo, che teneva il tutto secreto, ma
 per lo andare, et venendo di mano mia pro
 pria di parte in parte, secondo, che andava ordi
 nando, et dispendo, et con voglia, et ha on
 uat, et eseguita in tutte le parti, et mandando
 et annullando ogni altro testam. et ordinazione,
 che appresse. Eservato fatto da me, con li
 mia mano, come ora d. man h. nodaro, et
 ha uene ogni sorte di clausula derogatoria, se
 ber d. b. non ha uenuto fatto in uoce con clausula,
 ma per uicior alle malitie del mondo fatto
 questa dichiaratione. In nome am. dunque di
 mandando per dno al mio creatore di tutti i miei
 fatti, et peccati, et raccomandando la peccatrice
 anima mia alla sua infinita misericordia,
 et a tutti i fedeli e cristiani haue la pace, et la
 grazia del sig. s. p. n. l. s. et ordinando per me

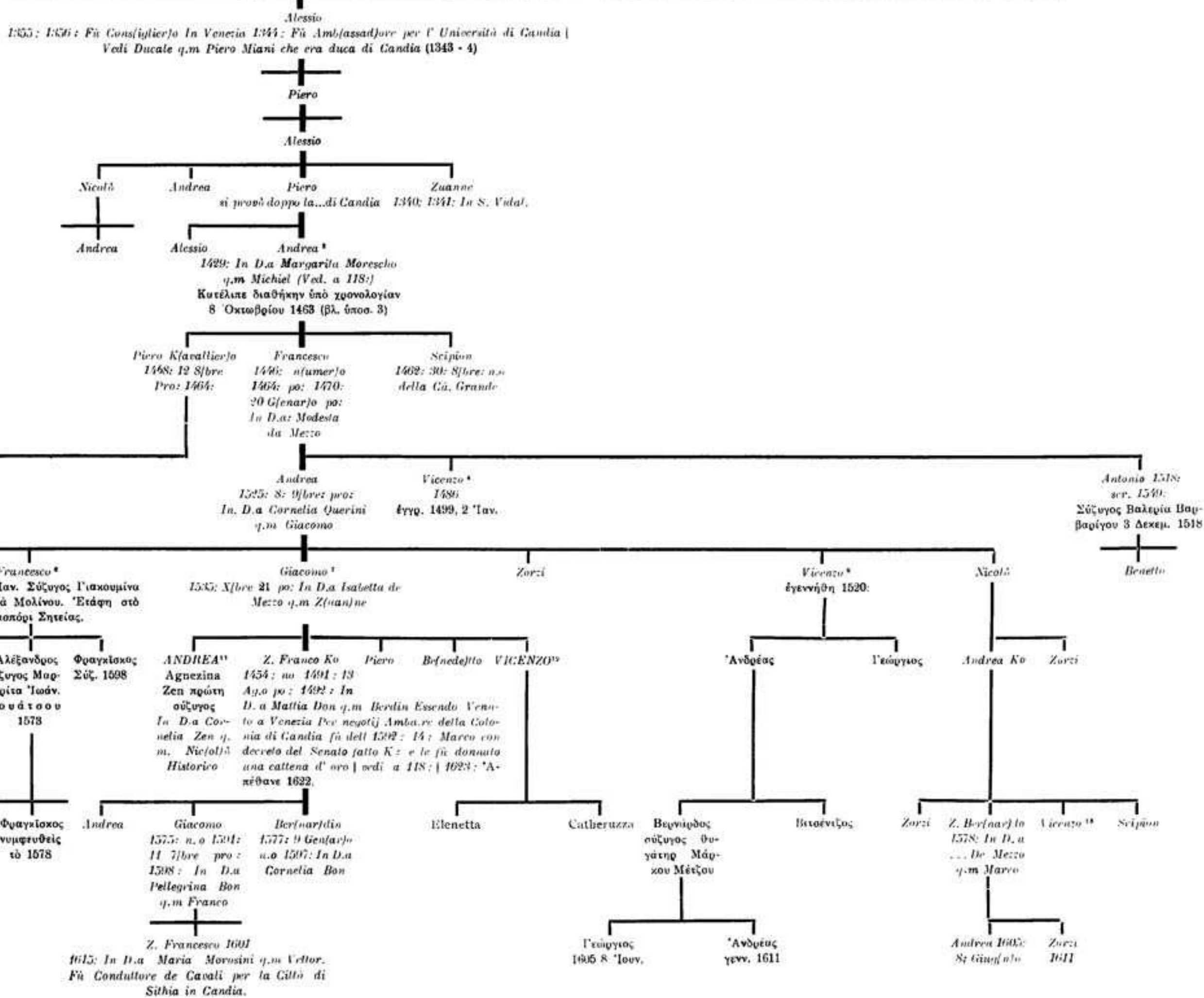
Φωτοτυπία τῆς πρώτης σελίδας (σ. 96 τοῦ Κώδικα) τῆς διαθήκης τοῦ Ἄντρ. Τζάκ. Κορνάρου (Bibl. S. Marco Mss. Italiani, Cl. 7. No 918) (8392).

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΟΡΝΑΡΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ (CORNER DE CANDIA)¹⁾

ΑΝΔΡΕΑΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

Έκ του μεγάλου οίκου του Άρχοντα της Κερπάθου. Διενεμίτο μετ' άλλων τεσσάρων αδελφών αυτού την νήσον Κέρπαθον. Ένωμευθή την Δόναν Μάρκου Φαλιέρου, Ήρακλειώτου. Ύψηζε Πρωτεύτης της άποικίας και συνάδελφος του Λεοντίου Γυαθενίου εν έτει 1394.

- 1η
2η
3η
4η
5η
6η
7η
8η
9η
10η
11η
12η

1) Τόν παλαιόν γενεαλογικό πίνακα έπόνταξα με βάσει τό οικογενειακό δέντρο της ίδιας οικογένειας, παρμένο από τή σελίδα 117 του Κώδικα Μάρκου Μπαρμπάρου, πού δημοσιεύω αύταίσιον στον πίνακα Ζ' του τόμου τούτου (Θ') των «Κρητικών Χρονικών». Τόν συμπλήρωσα με πληροφορίες, παρμένες από τίσ σημειώσεις του Γιάννου (περί Έρωτοκρίτου και του ποιητού αυτού, Άθήναι 1889, σ. 23 και 24) και από τή διαθήκη του Άντρεά Τζάκ. Κορνάρου. Οι πληροφορίες του κώδικα Μπαρμπάρου είναι τυπωμένες, με πλάγια στοιχεία: όλες οι άλλες, του Γιάννου και της διαθήκης, με όρθια.

2) Βλ. Γιάννου ρη, δ. π. σ. 23.
3) Ο Άντρεάς Κορνάρος του Πέτρου της 6ης γενεάς, κατέλιπε διαθήκη σύμφωνα με τή σημείωση του Γιάννου (δ. π. σ. 23) την 8' Οκτωβρίου 1464. Στη διαθήκη αυτή, όπως μάς πληροφορεί ο Κ. Δ. Μέρτζιος (ή Καθημερινή) 26 - 6 - 1955) αναφέρονται και τούτα: «όθλω ίνα τά άρτιά μου διαμερηθούν κατόν τών κάτωθι τράπων: Ο υιός μου Πέτρος τά λάβη ως μέρη των πατρικών κληρονομιάς πάσαν τήν ιδιοκτησίαν μου τήν κειμένη εν τή νήσον Κέρπαθον, με τούς θρονούς εκείνους πού μου είχε δοθή από τών Άλιζίων Κορνή, προπάτορά μου, οι δε άλλοι δύο υιοί μου Φραγκίσκος και Σηγίαιον, να μοιρασθούν μεταξύ των άλλων τούς τόπους μου της Σηγίας, πού μου είχαν δοθή από τών ερωμένων προπατόρά μου Άλεξίου αλλά με τούς ίδιους θρονούς και με τούς ίδιους συνθήκας πού μου είχαν δοθή». Τήν ίδια περίληψη δημοσιεύει και ο Γιάννου (δ. π. σ. 23).

4) Ο Βιτσέντζος της 8ης γενεάς ένεγράφη στις 2' Ιαν. 1499. (Βλ. Γιάννου ρη, δ. π. σ. 23). Αυτόν θεωρεί ο Γιάννου (δ. π. σ. 28) ποιητή του Έρωτοκρίτου.
5) Ο Τζάκομο της 9ης γενεάς είναι ο πατέρας του διαθέτη Άντρεά Κορνάρου. Κατά τίσ πληροφορίες του Κ. Δ. Μέρτζιος «...δ' Ιάκωβος Έρωτοκρίτης τήν 1' Οκτωβρίου 1535 είν τήν Άρσάριαν τίτλ Κορνάρ, δηλαδή είν τήν άρχήν ή όποια είν τούς εγγενείς είν τού Μελζον Συμβούλιον, φέρον πληροφοσίαν του πατρός του Άνδρέα της 10' Απριλίου 1535 καλωμένον εν Ήρακλείω (Χάνδακι) από τών συμβολαιογράφων Γεωργίου Βασιλείου, διά τού όποιον ο Άνδρέας Ήρωτοκρίτης δύο άποσταλμένους να παρουσιάσουν τόν υιόν του Ιάκωβον είν τού Μελζον Συμβούλιον και εκεί, είν τήν πρώτην τής είσοδής του άναφέρεται τό όνομα τής μητρός του Κορνάρους Κορνίσιον του Ιακώβ και δηλοείται ή ύμερομηνία τής γεννήσεώς του: 10 Νομβρίου 1514, ήτοι είν τού εικοσόν έτος συμπληρωμένων και είν τού δικαίωμα να καταλάβη θρόνον είν τού Μελζον Συμβούλιον». (Βλ. έφημ. «ή Καθημερινή» 26 - 6 - 1955).

6) Ο Βιτσέντζος Κορνάρος της 9ης γενεάς είναι ο συντάκτης του διαθήκης πού δημοσιεύεται έδώ. Στο γενεαλογικό πίνακα άναφέρεται ως historicus. Ο Γιάννου (δ. π. σ. 26, όσα. 2) άναφέρει ότι: «ή παύσιμος αύτη Ισαυρία (του Άντρεά Κορνάρου), άπόκειται χειρογράφως εν τή Μαρκεσή Βιβλιοθήκη, σέκειται δε έκ δύο τόμων διαμερίων εν 16 βιβλία. Έν τού πρώτου τόμου προτάσσεται περίληψη κατά κεφάλαιον, είν περιληφταί άποβαθμιαί και λεπτομερές πινάξ τών περιεχομένων εν 35 φύλλα. Μετά ταύτα έπειτα τό κείμενον εν 149 φύλλα καθήκον μέχρι του 1380 έτους. Είν άναφέρεται χρονολογικός πινάξ τών Γεωργίων αυτοκρατορών (39 τών Αιθιοπών) μέχρι του 398 έτους, είν δε έτερος πινάξ τών αυτοκρατορών της Κοινοταυτοκρατορίας από Κοινοταυτοκρατορίας του Α' 396 μ. Χ. μέχρι Κοινοταυτοκρατορίας του ΙΑ' 1441 (πό όλον 85 τών Αιθιοπών). Ο δεύτερος τόμος άρχόμενος και αύτός από άποβαθμιακό πινάκα (39 σελίδων) περιέχει 4 βιβλία μέσον (13 - 16) εν 343 φύλλα. Παροργελλαντες άναγράφον τού αποσταλμένου τούτον διά τήν Κρήτην συγγράμματος έπιόχονεν να έπιδώσωμεν...». Δέν άναφέρεται πούθεν, από ό,τι έχω ύπόψιν μου, ούτε τό έτος

Ἐνας ἀπὸ τοὺς 6 Βιτσέντζους τοῦ δημοσιευόμενου γενεαλογικοῦ πίνακα τῶν Κορνάρων, πὺν μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου, εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοῦ διαθέτη ἱστορικοῦ καὶ ποιητῆ Ἀντρέα Κορνάρου καὶ τοῦ παραπάνω ἱππότη Zuanne Francesco, ambassador della Colonia di Candia, γυιὸς τοῦ Ἰζάκομο. Ὁ Βιτσέντζος αὐτὸς ἴσως εἶναι ἀπὸ τοὺς τελευταίους γυιούς τοῦ Ἰζάκομο. Ἄν εἶναι ἔτσι, πρέπει νὰ γεννήθηκε γύρω στὰ 1560 - 70, ὁπότε στὶς ἀρχὲς τοῦ 17. αἰῶνα θὰ ἦταν 40 - 50 ἐτῶν.

Στὴ σκέψη αὐτὴ συνηγοροῦν καὶ τοῦτα :

α) Ὁ Βιτσέντζος Ἰζάκ. Κορνάρος γεννήθηκε πιθανότατα στὸ Πισκοκέφαλο τῆς Σητείας, ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός του, ποιητὴς καὶ ἱστορικός Ἀντρέας, ἀφοῦ στὸ χωριὸ αὐτὸ ἔζησαν, πέθαναν καὶ ἐτάφησαν οἱ γονεῖς καὶ οἱ πρόγονοί των.

β) Ὁ Βιτσέντζος παντρεύτηκε, ἀφοῦ τὸ 1611 ἔχει τουλάχιστο δυὸ κόρες, τὴν Elenetta, πὺν ἦταν κιόλας παντρεμένη τὸ ἔτος αὐτό, καὶ τὴν Catheruzza, στὶς ὁποῖες ἀφίνει κληροδοτήματα ὁ θεῖος τους Ἀντρέας. Δὲν γνωρίζομε τὸ γένος τῆς γυναίκας του, πὺν ἴσως θὰ ὠφελοῦσε τὴν ἔρευνά μας. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι τὸ 1611 εἶναι ἐγκαταστημένος στὸ Χάντακα καὶ ἔχει φέουδα καὶ κτήματα στὴν περιφέρεια τοῦ Χάντακα. Πόσον καιρὸ κάθησε στὸ Πισκοκέφαλο τῆς Σητείας μὲ τοὺς γονεῖς του καὶ σὲ τὴν ἡλικία ἦλθε στὸ Χάντακα μᾶς εἶναι ἐπίσης ἄγνωστο. Πιθανὸν εἶναι, ἀφοῦ θὰ σπούδασε στὴν Ἰταλία νὰ γύρισε γιὰ κάμποσα χρόνια στὴ Σητεία καὶ Ἐκεῖ, ποτισμένος μὲ τὶς σπουδές του στὴν Ἰταλία, ὅπου θὰ διάβασε τὸ πρότυπο τῆς ἐργασίας του Paris et Vienne τοῦ Pierre de la Cypède,

ἔκαμε κ' ἐκόπιασε ἐτοῦτα, πὺν σᾶς γράφει. (E 1546)

γ) Ὁ Βιτσέντζος, μετὰ τὸ γάμο του, πὺν πιθανὸν εἶναι νὰ ἔγινε στὸ Χάντακα, μὲ πρωτοβουλία ἴσως τῶν ἐκεῖ ἐγκαταστημένων ἀδελφῶν του Ἀντρέα καὶ Zuanne Francesco, ἐγκαταστάθηκε ἐκεῖ, ὅπου τὸν βρίσκομε τὸ 1611 ἐγκαταστημένο μὲ κτήματα.

Τὰ παραπάνω συμπεράσματα συμφωνοῦν μὲ τὴν ὁμολογία τοῦ ἴδιου ποιητῆ :

*Στὴ Στεία ἐγεννήθηκε, στὴ Στεία ἐνεθράφη,
ἐκεῖ ἔκαμε κ' ἐκόπιασε ἐτοῦτα, πὺν σᾶς γράφει.*

Στὸ Κάστρον ἐπαντρεύτηκε, σὰν ἀρμηνεύγ' ἡ φύσι. (E 1545 - 7)

δ) Ἄλλος λόγος σοβαρὸς πὺν μᾶς κάνει νὰ ὑποθέσομε πὺς ὁ Βιτσέντζος αὐτὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου, εἶναι ἡ οἰκογενειακὴ προδιάθεση πρὸς τὴν ποίηση, παίρνοντας ὑπόψει πὺς ὁ

ἄδελφός του Ἀντρέας²⁴ ἦταν ποιητής καὶ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας του ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἦταν ἐγγράμματος, ἀφοῦ ὁ ἄδελφός του τοῦ κληροδοτεῖ ἀπὸ τῆ βιβλιοθήκη του τριάντα τόμους βιβλίων τῆς ἐκλογῆς του.

ε) Τέλος ἡ χρονικὴ περίοδος πὺ ἐζήσε ὁ Βιτσέντζος Τζάκομο Κορνάρος, δηλαδὴ ἡ περίοδος 1570 - 1640 περίπου, σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω ὑπόθεσή μας, ἐνισχύει σοβαρὰ τὴ γνώμη μας ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου, γιατί ἦταν σὲ ὠριμὴ ἡλικία κατὰ τὴ χρονικὴ περίοδο πὺ ἐγίνε ὁ Ἐρωτόκριτος, σύμφωνα μὲ τὰ συμπεράσματα τῶν ἀσχοληθέντων εἰδικὰ μὲ τὸ θέμα²⁵.

Ὅλ' αὐτά, φυσικά, εἶναι μιὰ ὑπόθεση, ἀπὸ τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ ξεκινήσει μιὰ προσεκτικὴ καὶ ἐπίμονη ἔρευνα στὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, ἀπὸ ἐκείνους πὺ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ μεταβοῦν ἐκεῖ, γιατί ἡ ἐργασία αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ γίνε μὲ τὴ βοήθεια τῶν microfilms. Δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ εὐρίσκονται ἐκεῖ ντοκουμέντα, πὺ θὰ φωτίσουν ἀρκετὰ τὴν ἔρευνα, γιὰ νὰ φτιάσομε σὲ θετικότερα συμπεράσματα.

²⁴) Ἄν ἦταν δυνατόν νὰ βρεθοῦν τὰ ποιήματά του θὰ διευκολυνόταν πολὺ ἡ ἔρευνά μας.

²⁵) Βλ. Σ. Ξανθοῦδίδη, Ἐρωτόκριτος, ὁ. π. σ. XLV - LXIII, Στυλ. Ἀλεξίου, Κρητικὴ Ἀνθολογία, ὁ. π. σ. 76. Ὁ Γιάνναρης (ὁ. π. σ. 26) δὲν παραδέχεται τὸν Βιτσέντζον αὐτὸν ὡς ποιητὴν τοῦ Ἐρωτόκριτου.

TO KEIMENO

96r

COPIA DEL TESTAMENTO
DEL CL.mo SIG.r ANDREA CORNARO DI CANDIA

Nel Nome dell' Eterno Iddio, P(ad)re, fig(lia)lo, et Spirito santo, et della | Beatiss(im)a Vergine Madre d' Iddio mia Auocata, et di tutta | la corte Celestiale, l' anno dell' Incarnat(ion)e del n(ost)ro s(igno)re 1611 | alle X. di marzo nella Città di Candia. Questo è il | testam(ent)o, et ultima uolontà, et ordinatione di me | Andrea Cornaro fù del Cl(arissi)mo s(igno)r Giacomo fatto scritto | da Tomaso chiriacopulo ' de m. Zuanne, di cendo io | le parole, et ordinando secondo la mia uolontà, | chiamato da me à questo effetto, come mio amico | et confidente, poiche io, per l' indisposit(ion)e delli | occhi non posso scriuere di mia propria mano, | essendo io sicuro, che tegrirà il tutto secreto, ma | però lo andarò sotto scriuendo di mano mia pro | pria di parte in parte secondo, che andarò ordi | nando, et disponendo, et così uoglio che sia osser | uato, et eseguito in tutte le sue parti riuocando | et annullando ogn' altro te-

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ
ΤΟΥ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΥ Κου ΑΝΤΡΕΑ ΤΖ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ

Στὸ ὄνομα τοῦ αἰώνιου Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς Παμμακαρίστου Παρθένου, Μητέρας τοῦ Θεοῦ, Προστάτιδάς μου, καὶ ὅλης τῆς χορείας τῶν Ἀγγέλων· τὸ ἔτος 1611 ἀπὸ τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Κυρίου ἡμῶν, στὶς 10 τοῦ Μάρτη, στὴν πόλη τοῦ Χάντακα.

Αὕτη εἶναι ἡ διαθήκη καὶ ἡ τελευταία θέληση καὶ διάταξη ἐμένα, τοῦ Ἀντρέα Κορνάρου, τοῦ ἐκλαμπρότατου μακαρίτη Τζάκομο, γραμμένη, καθ' ὑπαγόρευσίν μου, ἀπὸ τὸ Θωμᾶ Κυριακόπουλο ' τοῦ μισερ Τζουάνε, πού τὸν κάλεσα ὁ ἴδιος γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, σὰν φίλο καὶ ἐμπιστό μου, γιὰτι ἐγώ, ἀπὸ ἀδυναμία τῶν ματιῶν, δὲν μπορῶ νὰ γράφω μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι, μὲ τὴ βεβαιότητα πὼς ὅλα θὰ τὰ κρατήσῃ μυστικά. Ὅμως θὰ τὴν ὑπογράψω μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι, τμηματικά, ἔτσι πού θὰ προχωρῶ διατάσσοντας καὶ διαθέτοντας καὶ ἔτσι θέλω νὰ τηρηθεῖ σ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς, ἀνακαλῶντας καὶ ἀκυρῶνοντας κάθε ἄλλη διαθήκη καὶ διάταξη, τόσο ἰδιόχειρη ὅσο καὶ γραμμένη ἀπὸ

stam(ento), et ordinatione, | che apparesse esser stato fatto da me, cosi di | mia mano, come anco di man di nodaro, et | hauesse ogni sorte di clausola derogatoria, se | ben dico non hauer fatto nissuno con clausula, | ma per ouiar alle malitie del mondo fazzo | questa dichiarazione. Primiera- m(en)te dunque di | mando perdono al mio Creatore di tut- ti i miei | falli, et peccati, et raccomando la peccatrice | a- nima mia alla sua infinita misericordia, | et à tutti i fideli christiani lasso la pace, et la | gratia del sig(no)re², di poi lasso, et ordino per miei | comessarij la Cl(arissi)ma ma- d(onn)a Cornarola Zen³ mia di lett(issi)ma | et honorat(is- si)ma Consorte, et li Cl(arissi)mi s(igno)ri Z. Franc(esc)o il Cau(allie)r et | Vincenzo miei car(issi)mi fr(ate)lli, et in absentia, o mancam(en)to di | uno di essi, in ogni attione, che occorresse subintrar | et possa ager il Cl(arissi)mo s(i- gno)r Bernardin⁴ mio Car(issi)mo Nepote | li quali commis- sarij habbino da far, et eseguire quel | tanto, che qui sot- to mi hauerò ordinato. Voglio | esser sepolto nella Chiesa di S. franc(esc)o in questa Città | douendo esser fatta quan-

95v

lascia per suoi Comissa- rij la Cl(arissi)ma s(igno)- ra Cornarola Zen sua moglie. et li Cl(arissi)mi s(igno)ri Gio F(rances)co il Kau(allie)r et Vic(en- z)o Corner loro fratelli.

συμβολαιογράφο, πού θὰ παρουσιαζόταν σὰν δική μου καὶ πού θὰ εἶχε κάθε εἶδους ἀναιρετικὴ ρήτρα, ἂν καί, ὁμολογῶ, δὲν ἔχω κάμει καμιὰ τέτια· κάνω ὅμως αὐτὴ τὴ δήλωση, γιὰ ν'ἀπο- τρέψω τὶς ραδιουργίες τοῦ κόσμου.

Πρῶτα - πρῶτα, λοιπόν, ζητῶ συγχώρηση ἀπὸ τὸ δημιουργό μου γιὰ ὅλα τὰ παραπτώματα καὶ τὰ ἁμωρτήματά μου καὶ πα- ραδίδω τὴν ἁμαρτωλή μου ψυχὴ στὸ μεγάλο του ἔλεος. Σ' ὅλους τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς ἀφίνω τὴ χάρη τοῦ Κυρίου². Ἐ- πείτα ἀφίνω καὶ ὀρίζω ἐπιτρόπους μου τὴν ἐκλαμπρότατη, προσ- φιλέστατη καὶ ἐντιμότετη σύζυγό μου κυρία Κορναρόλα Τζέν³, καὶ τοὺς ἐκλαμπρότατους κυρίους, τὸν Καβαλιέρο Τζουάνε - Φραγκῖσκο καὶ τὸ Βιτσέντζο, ἀγαπητότατους ἀδελφούς μου. Σὲ περίπτωση πού θὰ ἀπουσιάσει ἢ θὰ ἐκλείψει ἓνας ἀπ' αὐτούς, σὲ κάθε πράξη πού θὰ χρειάζοταν, νὰ εἶναι ἀντικαταστάτης καὶ νὰ μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ ὁ ἐκλαμπρότατος κ. Μπερναρντίν⁴, ἀγαπη- τότατός μου ἀνεψιός. Οἱ ἐπίτροποι αὐτοὶ νὰ κάμουν καὶ νὰ ἐκτε- λέσουν, ὅ,τι παρακάτω διατάσσω.

Θέλω νὰ ταφῶ στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Φραγκῖσκο, στὴν πόλη τούτη. Γι' αὐτὸ οἱ ἐπίτροποί μου πρέπει νὰ κάμουν τὸ γρη- γορότερο, ἂν δὲν τὴν κάμω ἐγὼ ὅσο ζῶ, ὅπως σκέπτομαι, μιὰν

Ἀφίνει ἐπιτρόπους τοῦ τὴν ἐκλαμπρότατη κ. Κορνα- ρόλα Τζέν, σύζυγό του καὶ τοὺς ἐκλαμπρότατους κ. κ. Τζουάνε Φραγκῖσκο, Κα- βαλιέρο καὶ Βιτσέντζο Κορ- νέρ, ἀδελφούς του

to prima un' arca⁵ schietta | dalli miei commissarij in quel loco, che à detta mia | consorte parerà, et metterui dentro il corpo mio, et | di essa mia consorte, et non di altri, se però in uita | mia, come penso, non l' hauerò fatta, alla qual chiesa | ouer monast(er)o lasso form(en)to m(isur)e .8. ogni anno in perpe | tuo perche detti Reuer(endissim)i P(ad)ri di- ano il loco, et siano | obligati dir una messa al mese in per- petuo per le | anime nostre, et della q(uondam) mad(onn)a Agnesina⁶ mia prima | consorte, et son sicuro, che anco detta Mad(onn)a Cornarola | non mancherà di lasciar qualche legato al d(ett)o mo | nast(er)o per nostra perpetua comme- morat(ion)e, il qual | form(en)to pred(ett)o essi Reuer(en- dissim)i P(ad)ri, lo possano scuoder annu | alm(en)te dal C(asa)l Trapsanò dal liuello⁷, che pagano li ter | reni con- cessi da me in Gonico⁸ à Giani Sigano Zotti | dal d(ett)o Ca- sal posti istò Vathia⁹. La mia sepoltura, ouer | mortorio sia fatta priuatam(en)te, et senza alcuna pom | pa, et io sia uestito con la mia capa¹⁰ della nostra | scola benedetta di S. Zuani, et portato sub(it)o il mio | cadauero da casa mia nella capella di S(an)ta Maria | di Barocci¹¹ ouer di s(an)ta

No 1. lassa al monaste- rio di S Franc(es)co do- ue intende di essere se- polto m(isu)ri 8. di for- mento all' an(n)o in per- petuo.

ἄρχλα⁵ ἀπλῆ, στὸν τόπο ἐκεῖνο, ποὺ θὰ ὀρίσει κατὰ τὴν κρίση της, ἢ παραπάνω σύζυγός μου, γιὰ νὰ βάλουν τὸ σῶμα μου, τὸ σῶμα τῆς συζύγου μου καὶ κανενὸς ἄλλου. Στὴν ἐκκλησία ἢ τὸ μοναστήρι ἐκεῖνο ἀφίνω ὀκτὼ μουζούρια σιτάρι κάθε χρόνο, παντοτινά, γιὰ νὰ δώσουν οἱ σεβάσμιοι ἐκεῖνοι Πατέρες τὸν τόπο καὶ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν κάθε μῆνα, παντοτινά, μιὰ λειτουργιὰ γιὰ τὶς ψυχὲς τὶς δικές μας καὶ τῆς μακαρίτισσας κ. Ἀνεζίνας⁶, πρώτης συζύγου μου. Εἶμαι βέβαιος ὅτι, καὶ ἢ παραπάνω κυρία Κορναρόλα δὲν θὰ παραλείψει ν' ἀφίσει κανέ- να κληροδότημα στὸ μοναστήρι αὐτό, γιὰ νὰ μᾶς μνημονεύουν παντοτινά. Τὸ σιτάρι ποὺ λέω παραπάνω μποροῦν νὰ τὸ παίρ- νουν οἱ σεβάσμιοι Πατέρες κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ χωριὸ Θραψανό, ἀπὸ τὸ λιβέλο⁷ ποὺ πληρώνουν τὰ χωράφια, ποὺ ἄφισα σὰν γο- νικὸ⁸ στὸ Γιάννη Σιγανὸ Τζότῃ ἀπὸ τὸ παραπάνω χωριό, ποὺ βρίσκονται στὸ Βαθιά⁹. Ἡ ταφή μου ἢ ἡ κηδεῖα μου νὰ γίνεῖ ἀνεπίσημα καὶ δίχως καμιὰ ἐπίδειξη. Νὰ εἶμαι ντυμένος μὲ τὴν κάπα¹⁰ τῆς εὐλογημένης Ἀδελφότητάς μας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Τὸ λείψανό μου νὰ μεταφερθεῖ ἀμέσως ἀπὸ τὸ σπίτι μου στὸ ἐκκλησιάκι τῆς Παναγίας τοῦ Μπαρότση¹¹ ἢ στὴν Παναγία τὴ

*Αριθ. 1 Ἀφίνει στὸ μο- ναστήρι τοῦ Ἁγίου Φραγ- κίσκου, ὅπου θέλει νὰ τα- φεῖ, 8 μουζούρια σιτάρι ἰὸ χρόνο, παντοτινά.

No 2. Alla Capella di s(an)ta Maria formosa lassa per una sol uolta ip(erpe)ri 50.

No 3. lassa ip(erpe)ri 25: per cadauno à quelli che le faranno la guardia in d(ett)a capella.

No. 4. lassa alli monasterij di S. Piero: S. Franc(esc)o et S. Salu(at)o r ip(erpe)ri 100 per cadauno acciò le habbino à dire le messe di S. Gregorio, et per il med(esim)o effetto lassa al domo in S. Tito ip(erpe)ri 100: et ip(erpe)ri 50: à tre sacerdoti per dire le d(ett)e messe.

*Αριθ. 2. Στο παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Φορμόζας ἀφίνει, γιὰ μιὰ φορὰ μόνο, ὑπέρπυρα 50.

*Αριθ. 3. Ἀφίνει ὑπέρπυρα 25 στὸν καθένα σὲ κείνους ποὺ θὰ τὸν φρουρήσουν στὸ παρεκκλήσι αὐτό.

*Αριθ. 4. Ἀφίνει στὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγ. Πέτρου, Ἁγ. Φραγκίσκου καὶ Ἁγ. Σαλβαδόρου 100 ὑπέρπυρα στὸ καθένα γιὰ νὰ τοῦ κάμουν τὶς λειτουργίες τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ ἀφίνει στὸν καθεδρικό ναὸ τοῦ Ἁγ. Τίτου ὑπέρπυρα 100 καὶ ὑπέρπυρα 50 σὲ τρεῖς παπάδες, γιὰ νὰ κάμουν τὶς ἴδιες λειτουργίες.

maria formosa¹², doue star | debbia fino, che passino hore 24 dal mio spirare | et poi sia portato in detta chiesa di S. franc(esc)o con | dui capitoli¹³ di S. Tito, et di S. franc(esc)o con sei torzi¹⁴ | bianchi, douendo esser messe dui, ò tre persone | fidate alla guardia del mio corpo in d(ett)a capella, | alla quale lasso iperp(e)ri¹⁵ cinquanta, per esser | spesi in qualche agum(en)to, ò ornam(en)to di essa, | et à ciascheduna di dette persone, che farano la | guardia fino, che sia portato à seppelire, come di | sopra, siano dati ip(erpe)ri 25 per la loro fatica, et par | l' anima mia. Lasso, et uoglio, che mi siano fatte | dir le messe di S. Gregorio¹⁶ in questi tre monasterij | et chiese cioè S. Piero¹⁷, S. franc(esc)o¹⁸, et S. Saluator¹⁹, alli | quali lochi siano dati ip(erpe)ri cento per cadauno, per | far dir dette messe, et pregaron per l' anima mia | et med(esimamen)te siano fatte dir esse messe di S. Gregorio | in S. Tito al Domo, doue similm(en)te siano dati ip(erpe)ri 100 | et di più siano dati ip(erpe)ri 50. à tre Reuer(endissim)i Sacerdoti | di d(ett)a chiesa di S. tito, à quelli, che parerà à d(ett)i miei | com-

Φορμόζα¹², ὅπου πρέπει νὰ παραμείνει ὥσπου νὰ περάσουν 24 ὥρες ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ θὰ ξεψυχήσω. Ἐπειτα νὰ μεταφερθεῖ στὴν παραπάνω ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου μὲ δυὸ χοροὺς¹³ ἱερέων, τοῦ Ἁγίου Τίτου καὶ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, μὲ ἕξι τόρτσες¹⁴ λευκές. Δύο ἢ τρία πρόσωπα ἔμπιστα πρέπει νὰ μποῦν φρουρὰ τοῦ λειψάνου μου, στὸ παραπάνω παρεκκλήσι, στὸ ὁποῖο ἀφίνω ὑπέρπυρα¹⁵ 50, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν γιὰ καμιὰ βελτίωση ἢ διακόσμησή του. Σὲ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ παραπάνω πρόσωπα, ποὺ θὰ φυλάξουν τὸ λείψανό μου ὥσπου νὰ μεταφερθεῖ γιὰ νὰ ταφεῖ, ὅπως ἀναφέρω παραπάνω, νὰ δοθοῦν ὑπέρπυρα 25 γιὰ τὸν κόπο τους καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Ἀφίνω καὶ θέλω νὰ μοῦ ψαλεῖ ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου¹⁶ σὲ τοῦτα τὰ τρία μοναστήρια καὶ ἐκκλησίες, δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Πέτρου¹⁷, τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου¹⁸ καὶ τοῦ Ἁγ. Σαλβατόρου¹⁹. Στὸ καθένα ἀπὸ τὰ μοναστήρια αὐτὰ νὰ δοθοῦν ὑπέρπυρα ἑκατό, γιὰ τὶς λειτουργίες αὐτὲς καὶ γιὰ νὰ κάμουν παράκλησες γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Ἐπίσης ἡ ἀκολουθία αὐτὴ τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου νὰ γίνεῖ καὶ στὸν καθεδρικό ναὸ τοῦ Ἁγ. Τίτου, ὅπου ὁμοίως πρέπει νὰ δοθοῦν ὑπέρπυρα 100. Ἐπίσης νὰ δοθοῦν ὑπέρπυρα 50 σὲ τρεῖς αἰδεσιμότατους ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς τοῦ Ἁγ.

missarij per dir dodese messe cioè quatro cias | cuno nell' Altar priuilleggiato²⁰, ch'è in detta chiesa, | per l' anima mia. Item siano dati al Reuer(endissim)o Meletio | Vlastò²¹ Gerom(ona)co ip(erpe)ri 100. Al Reuer(endissim)o Papà sier Gianà | mor(?)ni mio compare ip(erpe)ri 100. Al Reuer(en- dissim)o papa sier Leo | ghristofforo mio compare ip(erpe)ri 100. et al Reuer(endissim)o Papà sier Agustin da Cipri ip(erpe)ri 50. et ad altri dieci preti Greci | ip(erpe)ri dieci per ciascuno, tutti per dir tante messe et | pregar Dio, per l' anima mia, obligando in ciò | la loro conscientia, et similm(en)te siano dati al Reuer(endissim)o | papà spanopulo dal C(asa)l Macritico mio compare altri | ip(erpe)ri 50. per dir tante messe per l' anima mia, et ancora | siano dati ip(erpe)ri 25. à cadaun prete delli Casali trapsanò | Sofforus, et Vogni, che si ritrouerano esser al tempo | della mia morte, per dir tante messe per l' anima | mia, come di sopra. Item siano dati ip(erpe)ri 400. in otto | monasterij Greci fuor della Città di Calogeri doue | siano sacerdoti, come

No 5. lassa al R(everen)- do Meletio Vlastò gero- monaco ip(erpe)ri 100, A R. Gianà Mor(...?)ni ip(erpe)ri 100 A Papa leo i- p(erpe)ri 100. A papa Ag- (usti)n de Cipro ip(erpe)ri 50. A 10 pretti Gre- ci ip(erpe)ri 100. A papa Spanopulo ip(erpe)ri 50. Alli papa di 3 casali no- minati ip(erpe)ri 75.

No 6. A otto monasterij Greci fuori della Città ip(erpe)ri 50, per cadauno fanno ip(erpe)ri 400.

τίτου, σὲ κείνους πού θὰ ἐκλέξουν οἱ ἐπίτροποί μου, γιὰ νὰ κά- μουν δώδεκα λειτουργιές, δηλαδή τέσσερις ὁ καθένας, στὸ ἀλτά- ριο πριβιλεγκιάτο²⁰, πού ὑπάρχει στὴν ἐκκλησία αὐτή, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἔπειτα νὰ δοθοῦν σιὸ σεβ. Μελέτιο Βλαστό, ἱερομόναχο²¹, ὑπέρπυρα 100· στὸ σεβάσμιο παπᾶ κὺρ Γιανᾶ Μορ<οζί;>νι, κουμπάρο μου, ὑπέρπυρα 100· στὸ σεβάσμιο παπᾶ κὺρ Λέοντα Χριστόφορο, κουμπάρο μου, ὑπέρπυρα 100 καὶ στὸ σεβάσμιο παπᾶ κὺρ Αὐγουστίνου Ντασύπρι ὑπέρπυρα 50. Σὲ ἄλλους δέκα ὀρ- θόδοξους παπάδες ὑπέρπυρα 10 στὸν καθένα, γιὰ νὰ κάμουν ὅλοι τόσες λειτουργιές καὶ νὰ παρακαλέσουν τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυ- χὴ μου· γι αὐτὸ τοὺς ἀφίνω στὴ συνείδησή τους. Νὰ δοθοῦν ἐπίσης στὸ σεβάσμιο παπᾶ Σπανόπουλο ἀπὸ τὸ χωριὸ Μακρὸ Τοῖχο, κουμπάρο μου, ἄλλα 50 ὑπέρπυρα, γιὰ νὰ κάμει ἀνάλο- γες λειτουργιές γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Νὰ δοθοῦν ἀκόμη ὑπέρπυρα 25 σὲ κάθε παπᾶ τῶν χωριῶν Θραψανό, Ζωφόροι καὶ Βόνη πού θὰ ὑπάρχουν τὸ χρόνο τοῦ θανάτου μου, γιὰ νὰ κάνουν ἀνάλο- γες λειτουργιές γιὰ τὴν ψυχὴ μου, ὅπως παραπάνω.

Νὰ δοθοῦν ἐπίσης ὑπέρπυρα 400 σὲ ὀκτὼ ὀρθόδοξα μονα- στήρια καλογέρων ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, ὅπου ὑπάρχουν παπάδες, ὅπως θὰ κρίνουν καλύτερα οἱ ἐπίτροποί μου, δηλαδή ὑπέρπυρα

Ἄριθ. 5. Ἀφίνει στὸ σε- βάσμιο Μελέτιο Βλαστό ἱ- ερομόναχο ὑπέρπυρα 100. στὸ σεβάσμιο Γιανᾶ Μο- ρ(οζί;)νι ὑπέρπυρα 100, στὸν παπᾶ Λέον Ντασύ- πρι ὑπέρπυρα 50, σὲ 10 ὀρθόδοξους παπάδες ὑπέρ- πυρα 100, στὸν παπᾶ Σπα- νόπουλο ὑπέρπυρα 50, στοὺς παπάδες τῶν τριῶν χωριῶν πού ἀναφέρονται ὑπέρπυ- ρα 75.

Ἄριθ. 6. Σὲ ὀκτὼ μονα- στήρια ὀρθόδοξα, ἔξω ἀ- πὸ τὴν πόλη, ὑπέρπυρα 50 στὸ καθένα· σύνολο ὑπέρ- πυρα 400.

No 7 Al Monastero di s(an)ta Maria di Anzoli del loco della messarea m(isu)re 4: form(en)to all' anno in perpetuo

No 8. Al Monasterio di s(ant)a Catt(eri)na franca di Settia form(en)to m(isu)re 4: Sittiate, uino mistacchi sei et ip(erpe)ri 10. all' anno in perpetuo.

meglio parerà alli miei com | missarij cioè ip(erpe)ri 50 per ciascun monast(er)o, per esser ditte | tante messe per l'anima mia, et commemorarmi, et | prego li sud(ett)i miei commissarij, et particolarm(en)te la | mia consorte, nella carità, et amor della quale m(aggiormen)te | mi confido, che tutte le pred(ette)e messe, et dalli sacer | doti latini et dalli Greci si facciano dir quanto più | presto sia possibile, essendo questo il maggior aiuto, | et suffraggio, che possa hauer la peccatrice anima | mia. Lascio al monast(er)o di S(an)ta Maria di Anzoli | del loco nouo della Messarea, form(en)to m(isu)re 4. all' anno, | in perpetuo dà esser scosso da quei Padri ogn'anno | di loro aut(ori)ta dal liuello sud(ett)o delli terreni stù Vathià | a trapsanò, acciò siano obligati dir una messa in | perpetuo al mese, per l' anima della sud(ett)a q(uondam) Mad(onn)a | Agnesina Zen²² mia prima moglie, et de tutti i suoi. | Item lasso al monast(er)o di S(ant)a Cath(erin)a franca di Settia²³ | form(en)to m(isu)re quattro sittiate²⁴, etu ino m(ista)ti sei mosto, et | dan(ar)o ip(erpe)ri 10. ogn' anno in perpetuo, da esser scosso | dà quei

50 στὸ καθένα μοναστήρι, γιὰ νὰ κάμουν ἀνάλογες λειτουργιές γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ νὰ μὲ μνημονεύουν. Παρακαλῶ τοὺς παραπάνω ἐπιτρόπους μου καὶ ἰδιαίτερα τὴ σύζυγό μου, πὺ ἐμπιστεύομαι κυρίως στὴ διοργάνωση καὶ στὴν ἀγάπη της, νὰ γίνουν ὅλες οἱ παραπάνω λειτουργιές καὶ ἀπὸ τοὺς λατίνους καὶ ἀπὸ τοὺς ὀρθόδοξους παπάδες, ὅσο εἶναι δυνατὸ πιὸ γρήγορα, γιὰτὶ αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ μεγαλύτερη βοήθεια καὶ συνδρομή, πὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ ἁμαρτωλὴ ψυχὴ μου.

Αριθ. 7. Στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τῶν Ἀγγέλων, στὴν περιοχή Καινούριου Μεσσαράς μουζούρια 4 σιτάρι τὸ χρόνο, παντοτινά.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τῶν Ἀγγέλων τοῦ Καινούριου Μεσσαράς 4 μουζούρια σιτάρι τὸ χρόνο, παντοτινά, πὺ θὰ τὸ παίρνουν οἱ πατέρες ἐκεῖνοι κάθε χρόνο, ὅταν θέλουν, ἀπὸ τὸ λιβέλο τῶν παραπάνω χωραφῶν τοῦ Βαθιά τοῦ Θραψανοῦ. Γι' αὐτὸ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν μιὰ λειτουργιὰ τὸ μῆνα, παντοτινά γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς παραπάνω μακαρίτισσας Ἀνεζίνης Τζέν²², πρώτης γυναίκας μου καὶ ὄλων τῶν δικῶν της.

Ἀριθ. 8. Στὸ μοναστήρι τῆς Ἀγ. Κατερίνας Φράγκας τῆς Σητείας σιτάρι μουζούρια σητειακά 4, κρασί μίστατα 6 καὶ ὑπέρυρα 10 τὸ χρόνο, παντοτινά.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τῆς Ἀγίας Κατερίνας Φράγκας τῆς Σητείας²³ σιτάρι μουζούρια 4 σητειακά²⁴, κρασί μούστο 6 μίστατα καὶ χρήματα ὑπέρυρα 10 κάθε χρόνο, παντοτινά. Οἱ πατέρες ἐκεῖνοι μποροῦν νὰ τὰ παίρνουν, ὅποτεν θέλουν ἀπὸ τὸ

Padri di loro aut(ori)ta dalla mia portion del | Casal Pisco-
chieffalo ²⁵, per esser obligati dir una messa | al mese in per-
petuo, per l' anima delli q(uondam) s(igno)ri miei | Auo, et
padre, che sono iui sepolti, et della q(uondam) Cl(arissi)ma
| Isabetta ²⁶ mia madre. Item lasso al monast(er)o di S. |
Saluatore di q(ues)ta Città form(en)to m(isur)e. 4. all' anno
in perpetuo | da esser scosso da quei P(ad)ri dal Casal Vo-
gni dal liuello | che pagano li terreni quarto uno concessi
98r già in | Gonico al q(uondam) Giorgi Perciuale d(ett)o sca-
uazzo Calog(er)o | essendo oblig(at)i di dir una messa al me-
se per in | perpetuo, per l' anima del q(uondam) s(igno)r
franc(esc)o Zen ²⁷ fu de | sier Pellegrin mio primo suocero,
et della q(uondam) mad(onn)a bar | bara sua consorte.

Andrea Cornaro fù de sier Giacomo di propria mano |
mi sottoscriuo, et affirmo quanto di sopra si con | tiene.

Item lasso alla chiesa della n(ost)ra don(n)a di Peruol-
la a Soffo | rus, et à quella, ch' è dentro esso Casal Soffo-
rus i | p(erpe)ri. 50. per ciascuna, et alla chiesa della n(o-
st)ra don(n)a den | tro il Casal trapsanò ip(erpe)ri. 100. et à

μερίδιό μου, ἀπὸ τὸ χωριὸ Πισκοκέφαλο ²⁵, μὰ θὰ εἶναι ὑπο-
χρεωμένοι νὰ κάνουν μιὰ λειτουργιὰ τὸ μῆνα, παντοτινὰ γιὰ τὴν
ψυχὴ τοῦ παπποῦ μου καὶ τοῦ πατέρα μου, πὺ εἶναι ἐκεῖ θαμ-
μένοι, καὶ τῆς ἐκλαμπρότατης μητέρας μου Ἰσαμπέττας ²⁶.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Σαλβατόρου τῆς
πόλης αὐτῆς σιτάρι μουζούρια 4 τὸ χρόνο, παντοτινὰ πὺ θὰ τὸ
παίρνουν οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ χωριὸ Βόνη, ἀπὸ τὸ λιβέλο
πὺ πληρώνουν τὰ χωράφια, τὸ ἕνα τέταρτο, πὺ παραχώρησα
σὰν γονικὸ στὸν ποτὲ Γιώργη Περκίβαλε, τὸ λεγόμενο Σκαβά-
τσο, καλόγερο, ὄντας ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν μιὰ λειτουργιὰ τὸ
μῆνα, παντοτινὰ, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ μακαρίτη Φραγκίσκου
Τζέν ²⁷ τοῦ ποτὲ κὺρ Πελεγκρίν, πρώτου πεθεροῦ μου καὶ τῆς
μακαρίτισσας κ. Βαρβάρας, συζύγου του.

Ἀντρέας Κορνάρος τοῦ ποτὲ Τζάκομο, ὑπογράφω μὲ τὸ ἴδιο
μου τὸ χέρι καὶ βεβαιώνω ὅ,τι παραπάνω περιλαμβάνεται.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Περβόλας
στοὺς Ζωφόρους καὶ σ' ἐκείνη πὺ εἶναι μέσα στὸ χωριὸ Ζωφό-
ροι ὑπέρπυρα 50 στὴν κάθε μιά· στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας
μέσα στὸ χωριὸ Θραψανὸ ὑπέρπυρα 100 καὶ στὴν ἐκκλησία τοῦ

No 9. Al Monasterio di
S. Saluad(or) di Candia
m(isur)e 4: form(en)to all'
an(n)o in perpetuo.

No 10. lassa per augu-
mento et ornamento di
quattro chiese ip(erpe)-
ri 300.

Ἀριθ. 9. Στὸ μοναστήρι
τοῦ Ἀγ. Σαλβατόρου τοῦ
Χάντακα μουζούρια 4 σι-
τάρι τὸ χρόνο, παντοτινὰ.

Ἀριθ. 10. Ἀφίνει γιὰ τὴν
βελτίωση καὶ τὴ διακόσμη-
ση τεσσάρων ἐκκλησιῶν ὑ-
πέρπυρα 300.

No 11. Item lassa ip(erpe)ri 100: per far una imagine dell' assuntion della mad(on)na.

No 12. Alla chiesa di S. Zorzi del C(asa)l Rafti ip(erpe)ri 100: A quella di S. Zorzi del C(asa)l Piscochiefalo ip(erpe)ri 100: A quella di S. Anna del detto Casal ip(erpe)ri 50: Alla chiesa del Casal Paraspori ip(erpe)ri 100.

quella del n(ost)ro s(igno)r | Giesù christo in d(ett)o Casal altri ip(erper)i. 100. da esser tutti spesi | in agum(en)to, et ornam(en)to di esse, come meglio parerà | alla pred(ett)a mia consorte. Item si debbano spendere | ip(erpe)ri. 100. per far un' Imagine dell' assuntion della | Madona et metterla nella chiesa di S. Maria Pigai | diotissa²⁸ se in uita mia non l' hauerò fatta, quali | danari sono²⁹ d' una uesta d' ormesino, che la s(igno)ra Cornarola | bona mia cugina haue(va) dato per uoto à d(ett)a chiesa, | per far detta imagine. lasso alla chiesa di S. Zorzi | al Casal Rafti ip(erpe)ri 100. da esser spesi in agumento | et riparationi di detta chiesa, per l' anima della q(uondam) | pred(ett)a mia prima consorte, et alla chiesa di S. Zorzi | del Casal Piscochieffalo di Sittia ip(erpe)ri 100. da esser spesi | in agumento, per l' anima de miei genitori, et a quella | di S(ant)a Anna in d(ett)o Casal ip(erpe)ri 50. per esser spesi ut sup(r)a. | per l' anima della q(uondam) mad(onn)a Maria mia Zia, che | quiui è sepolta, et alla chiesa del Casal Paraspori | di Settia dou'è sepolto il q(uondam) Cl(arissi)mo s(igno)r fran-

Ἰησοῦ Χριστοῦ στὸ ἴδιο χωριὸ ἄλλα 100 ὑπέρπυρα. Ὅλα πρέπει νὰ ξοδευτοῦν σὲ βελτίωση καὶ διακόσμησή των, ὅπως θὰ κρίνει καλύτερα ἢ παραπάνω σύζυγός μου.

Ἀριθ. 11. Ἐπίσης ἀφίνει ὑπέρπυρα 100 γιὰ νὰ γίνει μιὰ εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Ἀριθ. 12. Στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ χωριοῦ Ράφτη ὑπέρπυρα 100. Σ' ἐκεῖνη τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ χωριοῦ Πισκοκέφαλο ὑπέρπυρα 100. Σ' ἐκεῖνη τῆς Ἁγ. Ἄννας τοῦ ἴδιου χωριοῦ ὑπέρπυρα 50. Στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ Παρασπόρι ὑπέρπυρα 100.

Ἐπίσης πρέπει νὰ ξοδευτοῦν ἀκόμη ὑπέρπυρα 100 γιὰ νὰ γίνει μιὰ εἰκόνα τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου, ποὺ θὰ τὴ βάλουν στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Πηγαῖδιώτισσας²⁸ ἐάν, ὅσο ζῶ ἐγώ, δὲν τὴν κάμω. Τὰ γοήματα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ ἓνα φόρεμα ἐρμελίνα, ποὺ ἦ καλή μου ἑξαδέλφη Κορναρόλα εἶχε δώσει τάξιμο στὴν ἐκκλησία αὐτή, γιὰ νὰ γίνει ἡ παραπάνω εἰκόνα. Ἀφίνω στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου στὸ χωριὸ Ράφτη ὑπέρπυρα 100, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν γιὰ τὴ βελτίωση καὶ ἐπιδιόρθωση τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μακαρίτισσας πρώτης συζύγου μου καὶ στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ χωριοῦ Πισκοκέφαλο τῆς Σητείας ὑπέρπυρα 100, ποὺ θὰ ξοδευτοῦν γιὰ τὴ βελτίωσή της, γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν γονέων μου. Στὴν Ἁγ. Ἄννα τοῦ ἴδιου χωριοῦ ὑπέρπυρα 50, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν ὅπως παραπάνω, γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μακαρίτισσας Μαρίας, θείας μου, ποὺ εἶναι ἐκεῖ θαμμένη. Στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ Παρασπόρι τῆς Σητείας, ὅπου εἶναι θαμμένος ὁ μακαρίτης ἐκλαμπρότατος κ. Φραγκῖσκος Κορνάρος, μπάμπας μου, ἄλλα 100

98v c(esc)o Cornaro mio | barba altri ip(erpe)ri 100. per l' ani-
 ma di lui da esser spesi | ut supra. Item siano dati ip(er-
 pe)ri 10. à ciascun prete delli | Casali Sandali, Prassus, Ca-
 riddi, et Dafni di Settia, che | si ritrouerano esser al tempo
 della mia morte | per dir tre messe per ciascuno, per l' ani-
 ma della | q(uondam) Cl(arissi)ma s(igno)ra Cath(erin)a
 Gradenigo mia Ameda³⁰, et della q(uodam) | s(igno)ra Isa-
 betta sua fig(liuo)la. Item siano dati ip(erpe)ri 50. al mo-
 | nast(er)o di S. franc(esc)o di questa Città, per dir quei
 Padri | dieci messe, per l' anima della q(uondam) s(igno)ra
 Zeneura Gra | denigo mia cugina, ch' è sepolta iui. Item
 siano dati | à duo, ouer tre sacerdoti come parerà alli miei
 com | missarij, et spetialm(en)te à mia consorte ip(erpe)ri
 cento in | tutto per dir una messa alla settimana fra tutti |
 loro per un' anno nella Capella, et altar priuilleggiato
 | in S. Tito, per l' anima de tutti i miei parenti, et | ami-
 ci, et benefattori cioè ip(erpe)ri 100. in tutto. Item lasso
 | al monast(er)o della n(ost)ra don(n)a de Crotiriagni³¹ di
 Settia | d(uca)ti cento Venetiani da . . . 6 n. 4. per duca-

υπέροπυρα, γιὰ τὴν ψυχὴ του, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν ὅπως τὰ παρα-
 πάνω.

Ἐπίσης νὰ δοθοῦν υπέρπυρα 10 στὸν κάθε παπᾶ τῶν χω-
 ριῶν Σαντάλι, Πρασσοῦς, Καρύδι καὶ Λάφνη τῆς Σητείας, ποὺ
 θὰ βρεθοῦν τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, γιὰ νὰ κάμει τρεῖς λει-
 τουργιές ὁ καθένας, γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μακαρίτισσας ἐκλαμπρό-
 τατης Κατερίνας Γκραντενίγκο, τῆς ameda μου³⁰ καὶ τῆς μακα-
 ρίτισσας Ἰσαμπέττας, κόρης της.

Νὰ δοθοῦν ἐπίσης υπέρπυρα 50 στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου
 Φραγκίσκου τούτης τῆς πόλης, γιὰ νὰ κάμουν οἱ πατέρες ἐκεῖνοι
 δέκα λειτουργιές, γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μακαρίτισσας Ζενέβρα
 Γκραντενίγκο, ἑξαδέλφης μου, ποὺ εἶναι θαμένη ἐκεῖ.

Ἐπίσης νὰ δοθοῦν σὲ δυὸ ἢ τρεῖς παπάδες, κατὰ τὴν κρίση
 τῶν ἐπιτρόπων μου καὶ εἰδικὰ τῆς συζύγου μου, υπέρπυρα 100
 συνολικά, γιὰ νὰ κάνουν μιὰ λειτουργιὰ κάθε ἑβδομάδα, στὸ
 ἀλτάριο πριβιλεγκιάτο, ὁλόκληρο ἓνα χρόνο, στὸ παρακλήσι τοῦ
 Ἀγ. Τίτου, γιὰ τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν συγγενῶν, φίλων καὶ εὐερ-
 γετῶν μου, δηλαδὴ υπέρπυρα 100 συνολικά.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τῆς Κυρίας Ἀκρωτηριανῆς³¹
 τῆς Σητείας ἑκατὸ δουκάτα βενετσάνικα τῶν...6 n. 4, κατὰ δου-

No 13. A quattro pretti
 di quattro Casali ip(er-
 pe)ri 10: per cadaun fan-
 no ip(erpe)ri 40.

No 14. Al Monasterio di
 s. Franc(esc)o di Candia
 ip(erpe)ri 50.

No 15. A due ò tre sa-
 cerdoti per messe ip(er-
 pe)ri 100.

No 16. Al Monasterio del-
 la Nostra Don(n)a d(et-
 t)a Acrotiriani d(uca)ti
 venetiani no 100.

*Αριθ. 13. Σὲ τέσσερις πα-
 πάδες τεσσάρων χωριῶν ὑ-
 πέροπυρα 10 στὸν καθένα
 κάνουν υπέρπυρα 40.

*Αριθ. 14. Στὸ μοναστήρι
 τοῦ Ἀγ. Φραγκίσκου τοῦ
 Χάντακα υπέρπυρα 50.

*Αριθ. 15. Σὲ δυὸ ἢ τρεῖς
 παπάδες γιὰ λειτουργιές ὑ-
 πέροπυρα 100.

*Αριθ. 16. Στὸ μοναστήρι
 τῆς Παναγίας τῆς Ἀκρο-
 τηριανῆς δουκάτα βενετσά-
 νικα ἀριθ. 100.

No 17. All' hospital della Pietà di Candia, à quello di S. lazaro, et à quello de soldati form(en)to m(isu)re sei all' anno uino m(ista)ti otto formazo lire 20: et galline: 10: per ciascheduno di questi tre hospitali per anni tre, et all' hospital della pietà et quello de soldati m(ista)to uno di oglio per ciasched'uno per li soprad(ett)i anni tre.

No 18. Al monast(eri)o di S. Gerolamo di S. Zorzi, S. Zuane et S. Piero d(ucat)i 25: correnti per ciascheduno fanno d(ucat)i No 100.

No 19. Item lassa à sei Monasterij qui all' incontro

to da esser | comprato tanto stabile a benef(ici)o di esso monasterio, se | però in uita mia non l'hauerò comprato, ò dalli | miei beni in quelle parti dato, per molte gratie, et | fauori riceuuti dall'Inuocatione del suo sant(issi)mo nome. | Item lasso all' hospital della pietà³² di q(ues)ta Città di S. | chiara³³, et alli infermi di S. lazaro³⁴, et all' hospital | dei sold(at)i form(en)to misure sei all' anno, et uino m(i)sta)ti otto, | et formazo lire uinti, et galline dieci per cias-
cun | di detti lochi tre pij per anni tre solam(en)te per l' | anima mia, douendosi il form(en)to far tanto pane, | et al d(ett)o loco della pietà, et à quello dei soldati, | oglio m(ista)to uno per ciascuno all' anno per anni | tre. Lasso al monast(er)o di S. Gier(ola)mo³⁵ à quello | di S. Zorzi fardulazi³⁶, à quello di S. Zuane dei | fratti minori³⁷, et à quello di S. Piero³⁸ d(ucat)i 25. cor | renti per ciascuno da esser spesi dalli miei com | missarij, et fatto un calice d' argento per seru(izi)o | dell' altare per l' anima mia. Item uoglio, et | lasso al monast(er)o di S(an)ta maria Diauati-
ni³⁹, et alli tre | monast(er)ij di messabeliti⁴⁰, et a quello

99r

κάτο, γιὰ νὰ ἀγοραστῆ ἀνάλογο ἀκίνητο, πρὸς ὄφελος τοῦ μοναστηριοῦ τούτου, ἔάν, ὅσο ζῶ δὲν θὰ τὸ ἔχω ἀγοράσει ἢ δὲν θὰ τὸ ἔχω δώσει ἀπὸ τὶς περιουσίες μου σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, γιὰ τὶς πολλές χάρες καὶ προστασίες πού ἔχω δεῖ ἀπὸ τὶς ἐπικλήσεις τοῦ ἁγίου ὀνόματός της.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ βρεφοκομεῖο³² τῆς Σάντια Κλάρας³³ τούτης τῆς πόλης, στοὺς ἀρρώστους τοῦ Ἁγ. Λαζάρου³⁴ καὶ στὸ Νοσοκομεῖο τῶν Στρατιωτῶν σιτάρι μουζούρια ἕξι τὸ χρόνο, κρασί μίστατα ὀκτώ, τυρὶ λίμπρες 20 καὶ ὄρνιθες 10 γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ νοσοκομεῖα γιὰ τρία χρόνια καὶ στὸ ὄρφανοτροφεῖο καὶ στὸ νοσοκομεῖο τῶν στρατιωτῶν ἕνα μίστατο λάδι στὸ καθένα γιὰ τὰ παραπάνω τρία χρόνια. Ἀφίνω στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Ἱερώνυμου³⁵, στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Φαρδουλάτση³⁶, στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Fratī Mīnorī³⁷ καὶ στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Πέτρου στὸ καθένα³⁸ δουκάτα 25, στὴν τρέχουσα τιμή. Τὰ χρήματα αὐτὰ νὰ ξοδευτοῦν ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους μου, γιὰ νὰ γίνεῖ ἕνα δισκολότηρο ἀσημένιο, γιὰ τὴν ἁγία Τράπεζα, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

*Αριθ. 17. Στὸ ὄρφανοτροφεῖο τοῦ Χάντακα, στὸ νοσοκομεῖο τοῦ Ἁγ. Λαζάρου καὶ στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο σιτάρι μουζούρια ἕξι τὸ χρόνο, κρασί μίστατα ὀκτώ, τυρὶ λίμπρες 20 καὶ ὄρνιθες 10 γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ νοσοκομεῖα γιὰ τρία χρόνια καὶ στὸ ὄρφανοτροφεῖο καὶ στὸ νοσοκομεῖο τῶν στρατιωτῶν ἕνα μίστατο λάδι στὸ καθένα γιὰ τὰ παραπάνω τρία χρόνια.

*Αριθ. 18. Στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Ἱερώνυμου, τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἁγ. Πέτρου δουκάτα 25 τρέχοντα στὸ καθένα, δουκάτα 100.

*Αριθ. 19. Ἀφίνει σιὰ ἕξι

Ἐπίσης θέλω καὶ ἀφίνω στὸ μοναστήρι τῆς Κυρίας (Πανα-

di S. Zorzi Diasso | riti ⁴¹, et à quello di S(an)ta Pellaggia dentro la Città ⁴² ip(erpe)ri 150. | per ciascuno da esser compartiti a quelle monache | che in d(ett)i monast(er)ij si trouerano al tempo della mia | morte, perche preghino Dio, per l' anima mia, et | alli Calog(er)i, ouer Calogree, che si trouerano all' hora | à S. Spirito ⁴³, et S. Ant(oni)o ⁴⁴ fuor dalle mura, siano | dati lire tre per ciascuno, per l' anima mia. | Item lasso al sud(ett)o monast(eri)o di S. Zuanne di fratti | minori form(en)to m(isu)re quatro all' anno, per anni dieci | solam(en)te, et lo possano quei Padri scuodere dal Casal | trapsanò dal liuello, che paga il soccorso isci schipus | concesso già al q(uondam) Papà micali Zaruba, perche | siano obligati dir doi messe al mese durante essi | anni dieci, per l' anima del q(uondam) s(igno)r Andrea Corner, | fù del s(igno)r Piero mio Cug(in)o dal quale habbiamo hauuto | per legato una parte del d(ett)o Casal. Item si debiano | dar ip(erpe)ri 100. all' anno per anni cinque solam(en)te | al guardian della scolla ⁴⁵, et confraterni-

γίας) Διαβατινῆς ³⁹, στὰ τρία μοναστήρια τοῦ Μεσαμπελίτη ⁴⁰, σ' ἐκεῖνο τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τοῦ Διασορίτη ⁴¹ καὶ σ' ἐκεῖνο τῆς Ἀγίας Πελαγίας ⁴² μέσα στὴν πόλη ὑπέρπυρα 150 στὸ καθένα, γιὰ νὰ μοιραστοῦν στὶς καλόγριες ποὺ θὰ βρεθοῦν στὰ παραπάνω μοναστήρια τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, γιὰ νὰ παρακαλέσουν τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Στοὺς καλογέρους ἢ τὶς καλόγριες ποὺ θὰ βρεθοῦν τότε στὸ Ἅγιο Πνεῦμα ⁴³ καὶ στὸν Ἅγιο Ἀντώνιο ⁴⁴, ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη, νὰ δοθοῦν λίρες τρεῖς στὸν καθένα γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ παραπάνω μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Ἰωάννη τῶν Frati Minori τέσσερα μουζούρια στὰρι τὸ χρόνο, μόνο γιὰ δέκα χρόνια. Τὸ στὰρι αὐτὸ μποροῦν νὰ τὸ παίρνουν οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ χωριὸ Θραψανό, ἀπὸ τὸ λιβέλο ποὺ πληρώνει τὸ σῶχωρο «τσισοὶ κήπους», ποὺ ἔχω παραχωρήσει στὸ μακαρίτη παπᾶ Μιχάλη Ζαρούμπα, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ κάνουν δυὸ λειτουργιῆς τὸ μῆνα, ἐπὶ δέκα χρόνια, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ μακαρίτη Ἀντρέα Κορνέο τοῦ ποιῆ Πιέρο, ἑξαδέλφου μου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπήραμε σὰν κληροδοτήματα ἓνα μέρος τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ.

Ἐπίσης πρέπει νὰ δίδουν ὑπέρπυρα 100 τὸ χρόνο, γιὰ πέντε χρόνια μόνο, στὸν ἐπίτροπο τῆς Ἀδελφότητάς μας ⁴⁵ τοῦ παραπά-

nominati ip ri 150, per cadauno fan(n)o ip.ri 900.

No 20. Alli Calogeri ouero Calogree di S. Spirito, et S. Ant. fuori della Città l. 3. per cad.no - l. 6.

No 21. Al Monast(eri)o di S. Zuane di fratti minori form(en)to m(isu)re 4: all' anno per an(n)i X.ci.

No 22. Al Guardian della detta scuola di S. Zuane ip(erpe)ri 100: all' anno per anni ciuque.

μοναστήρια, τὰ κατονομαζόμενα ἀπέναντι, ὑπέρπυρα 150 γιὰ τὸ καθένα· κάνουν ὑπέρπυρα 900.

Ἀριθ. 20. Στοὺς καλογέρους ἢ τὶς καλόγριες τοῦ Ἀγ. Πνεύματος καὶ τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη λίρες 3 γιὰ τὸ καθένα κάνουν λ. 6.

Ἀριθ. 21. Στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τῶν Frati Minori στὰρι μουζούρια 4 τὸ χρόνο, γιὰ δέκα χρόνια.

Ἀριθ. 22. Ἐπὶ τὸν ἐπίτροπο τῆς παραπάνω ὀργάνωσης (Scuola) τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου ὑπέρπυρα 100 τὸ χρόνο, γιὰ πέντε χρόνια.

No 23. alla scola del santiss(i)mo Rosario et à quella del nome di Giesù à quella del s(antiss)imo Sacramento, et à quella di s(ant)a Barbara ip(erpe)ri 100 per cadauna fanno ip(erpe)ri 400.

No 24. Alla R(eueren)da Abadessa di Diauadini ip(erpe)ri 500.

No 25. A Eleusa Monaca di Casa ip(erpe)ri no 100.

No 26. Alli Galogeri che si ritrouerano alla sua morte à S. Nic.ò Ghosto ip(ri) 10: per cadauno, et ip(ri) 100: per l' augumento di quella Chiesa.

No 27. Al monast di Angara to quello li uenira.

tà nostra | di S. Zuanne pred(ett)o, per esser spesi à benef(ici)o di essa | scolla, et à honor d' Iddio, per l' anime delli q(uondam) si(gno)ri | Zorzi Barbarigo mio barba, et franc(esc)o e Zuane Zen | miei Cog(na)ti furono fr(a'te)lli in d(ett)a scolla. Item lasso alla | scolla del sant(is)simo Rosario, et à quella del Benedetto | Nome di Giesù N(ost)ro sig(no)re, à quella del sant(issi)mo sacram(en)to | et à quella di S(an)ta Barbara ip(erpe)ri 100. per ciascuna | per esser spesi dalli off(icia)li di d(ett)e scolle, in agom(en)to, et | ornam(en)to di esse. Item lasso alla R(eueren)da Madalena Nassini | mia fiozza Abbadessa di Diauadini ip(erpe)ri 500. perche | preghi Iddio per l' anima mia, et à Eleusa m(onac)a di casa | monaca à christo messabeliti⁴⁶ ip(erpe)ri 100. per l' anima mia | et alli Calogeri, che si troverano all' hora à S. Nicolò | ghosto⁴⁷, lascio à ciascuno ip(erpe)ri dieci, et di più siano spesi | ip(erpe)ri 100. in agomento di quella chiesa, come meglio | parerà à mia consorte. Item lasso al monast(eri)o di | Angarantho⁴⁸ tutto quello mi resta dar per conto del | Casal Sofforus, et

99v

νω 'Αγ. 'Ιωάννου, γὰρ νὰ ξοδευτοῦν πρὸς ὄφελος τῆς 'Αδελφότητος αὐτῆς γιὰ δόξα Θεοῦ, γιὰ τὶς ψυχὲς τῶν μακαρίτιδων Τζώρτζη Μπαρμπάρικο, μπάρμπα μου, καὶ Φραγκίσκου καὶ 'Ιωάννη Τζέν, κουνιάδων μου ποὺ ἦταν μέλη τῆς 'Αδελφότητος αὐτῆς.

'Επίσης ἀφίνω στὴν 'Αδελφότητα τοῦ 'Αγιότατου Ροζάριο, στὴν 'Αδελφότητα τοῦ εὐλογημένου ὀνόματος τοῦ Κυρίου 'Ημῶν 'Ιησοῦ, σ' ἐκείνη τῆς 'Αγ. Δωρεᾶς καὶ στὴν 'Αδελφότητα τῆς 'Αγ. Βαρβάρας ὑπέρπυρα 100 στὴν κάθε μιά, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν ἀπὸ τοὺς ἀξιωματούχους των, γιὰ βελτίωση καὶ διακόσμησή τους.

'Επειτα ἀφίνω στὴ σεβάσμια Μαγδαληνὴ Νασίνι, φιλιότσα μου, ἡγουμένισσα τῆς Διαβατινῆς, ὑπέρπυρα 500, γιὰ νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ στὴν 'Ελεοῦσα, καλόγρια τοῦ σπιτιοῦ, μοναχὴ σιὸ Χριστὸ τὸ Μεσαμπελίτη⁴⁶, ὑπέρπυρα 100, γιὰ τὴν ψυχὴ μου, καὶ στοὺς καλογέρους ποὺ θὰ βρεθοῦν τότε στὸν 'Αγ. Νικόλαο τὸ Χωστό⁴⁷, ἀφίνω στὸν καθένα ὑπέρπυρα 10. Νὰ ἐξοδευτοῦν ἀκόμη ὑπέρπυρα 100 γιὰ τὸν πλουτισμὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, ὅπως θὰ κρίνει καλύτερα ἢ σύζυγός μου.

'Επίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τῆς 'Αγκαράθου⁴⁸ ὅλο ἐκεῖνο ποὺ ὑπολείπεται γὰρ μοῦ δώσει, γιὰ λογαριασμὸ τοῦ χωριοῦ Ζω-

'Αριθ. 23. Στὴν 'Οργάνωση τοῦ 'Αγιότατου Ροζάριο καὶ σὲ κείνη τοῦ 'Ιησοῦ, σὲ κείνη τῆς 'Αγίας Δωρεᾶς καὶ σὲ κείνη τῆς 'Αγ. Βαρβάρας ὑπέρ. 100 γιὰ τὴν καθεμιά· κάνουν ὑπέρ. 400.

'Αριθ. 24. Στὴ Σεβασμιώτατη ἡγουμένισσα τῆς Διαβατινῆς ὑπέρπυρα 500.

'Αριθ. 25. Στὴν 'Ελεοῦσα, τὴν καλόγρια ὑπέρπυρα 100

'Αριθ. 26. 'Στοὺς καλογέρους ποὺ θὰ βρεθοῦν ὅταν πεθάνει, στὸν 'Αγ. Νικόλαο τὸ Χωστό ὑπέρπυρα 100 στὸν καθένα καὶ ὑπέρπυρα 100 γιὰ τὸν πλουτισμὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης.

'Αριθ. 27. Στὸ μοναστήρι τῆς 'Αγκαράθου ὅτι θὰ τοῦ χρωστάει,

per ogn' altro, che haueuamo da far | sicche non sia obliga-
to ad' altro se non computar, et | far boni al s(igno)r Vi-
cenzo mio fr(ate)llo sud(ett)o ip(erpe)ri mille à | conto del-
li agomenti delle case di esso Casal Sofforus | le quali d(et-
t)o s^r Vicenzo fece boni à me nelli nostri | conti, et il resto
gli lasso, come ho detto, douendo | quei padri dir una mes-
sa al mese in perpetuo | per l' anima mia, et de tutti i
miei, et commemorarli | facendo nota nel loro condachi.
Item lasso alla | scolla di marineri de Christochieffalà ⁴⁹ du-
cati 25. cor | renti da esser fatto dalli miei commissarij un
calice | d' argento per seruitio di quell' altare per l' anima
| mia. Item lasso al Capellan, che sarà al tempo della |
mia morte à S(an)to Ant(oni)o dell' hospedale ⁵⁰ ip(erpe)ri
30, et | al monast(eri)o greco di s(an)ta maria mancaratis-
sa ⁵¹ ip(erpe)ri 50. | et a s(an)ta cath(erin)a greca ⁵² dei Cal-
l(o)ger(?)i di q(ues)ta Città ip(erpe)ri 100, et | al prete, che
officiarà s(an)ta maria di Anzoli ⁵³ altri ip(erpe)ri 30. | per-
che dicano tante messe per l' anime di quelli | che moriro-

No 28. Alla scola de Ma-
rineri de Christo Chiefa-
la d(uca)ti correnti no 25.

No 29. Alli sotto scritti
che si ritroueran(n)o alla
sua morte. Al Capellan
di S. Ant(oni)o ip(erpe)ri
30: All monast(eri)o di
s(an)ta maria ip(erpe)ri
50: A quello di s(an)ta
Catt(eri)na ip(erpe)ri 100:
Al prette di s(an)ta M(a-
ri)a ip(erpe)ri 30.

φόροι, καὶ γιὰ ὅποια ἄλλη δοσοληψία, ὥστε νὰ μὴν ἔχει καμιά
ὑποχρέωση παρὰ νὰ κάμει λογαριασμὸ καὶ νὰ κάμει χρεωστικὲς
ἀποδείξεις στὸν κ. Βιτσένιζο, τὸν παραπάνω ἀδελφὸ μου, γιὰ
χίλια ὑπέρπυρα, γιὰ λογαριασμὸ τῶν ἐπεκτάσεων τῶν σπιτιῶν
τοῦ παραπάνω χωριοῦ Ζωφόροι, γιὰ τὶς ὁποῖες (ἐπεκτάσεις) ὁ
παραπάνω Βιτσένιζος μοῦ ἔκαμε ἀποδείξεις στοὺς λογαριασμοὺς
μας. Τὸ ὑπόλοιπο τὸ ἀφίνω στὸ μοναστήρι, ὅπως εἶπα, μὲ τὴν
ὑποχρέωση νὰ κάνουν οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι μιὰ λειτουργιὰ κάθε
μῆνα, παντοτινά, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ ὅλων τῶν δικῶν μου,
καὶ νὰ τοὺς μνημονεύουν, σημειώνοντας στὰ κοντάκιά τους.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν Ἀδελφότητα τῶν ναυτικῶν τοῦ Χρι-
στοῦ τοῦ Κεφαλᾶ ⁴⁹, δουκάτα 25 κυκλοφοροῦντα, γιὰ νὰ κάμουν
οἱ ἐπίτροποί μου ἓνα δυσκοπότηρο ἀσημένιο, γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς
Ἀγίας Τραπέζης του, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν καπελᾶνο ποὺ θὰ εἶναι τὸν καιρὸ τοῦ
θανάτου μου στὸν Ἅγιο Ἀντώνιο τοῦ Νοσοκομείου ⁵⁰ ὑπέρπυ-
ρα 30, στὸ ὀρθόδοξο μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Μακαριάτισ-
σας ⁵¹ ὑπέρπυρα 50, στὴν Ἀγ. Αἰκατερίνη ⁵², τὴν ὀρθόδοξη, τῶν
καλογέρων τῆς πόλης αὐτῆς ὑπέρπυρα 100 καὶ στὸν παπᾶ ποὺ
θὰ λειτουργεῖ στὴν Κυρία τῶν Ἀγγέλων ⁵³ ἄλλα ὑπέρπυρα 30,
γιὰ νὰ κάνουν τόσες λειτουργιᾶς, γιὰ τὶς ψυχῆς ἐκείνων ποὺ πέ-

Ἀριθ. 28. Στὴν Ἀδελφό-
τητα τῶν ναυτικῶν τοῦ
Χριστοῦ Κεφαλᾶ δουκάτα
τρέχοντα ἀριθ. 25.

Ἀριθ. 29. Στοὺς παρακά-
τω ἀναφερόμενους ποὺ θὰ
βρεθοῦν ὅταν πεθάνει :
Στὸν καπελᾶνο τοῦ Ἀγ.
Ἀντωνίου ὑπέρπ. 30. Στὸ
μοναστήρι τῆς Παναγίας
ὑπέρπ. 50. Σ' ἐκεῖνο τῆς
Ἀγ. Αἰκατερίνης ὑπέρπ.
100. Στὸν παπᾶ τῆς Σάντα
Μαρία ὑπέρπ. 30.

No 30. lassia che si[spen-
di ip(erpe)ri 150: all' an-
no per anni quattro so-
lam(en)te da pasqua ò
nadal per liberar prigio-
nieri fanno ip(erpe)ri 600.

No 31. Item lassa c(echi)-
ni d' oro sessanta per il
riscato di due schiaui
dalle mani de Turchi.

No 32. Al Guardian della
scuola di s ta Maria de
Settia ip(ri) 100: all' anno
peranni tre fanno ip(ri) 300

No 33. A cinque chiese
de diuersi Casali del ter-
ritorio di Settia ip(erpe)-
ri 100: per cad(au)na fan-
(n)o ip(erpe)ri no 500.

no nella mia Galera, et in quella del s(igno)r | Benetto
mio fr(ate)llo, et questo prego ancora, che si | faccia quan-
to prima per quelle anime. Item si | debbano spendere
ip(erpe)ri 150 all' anno per anni quatro | solam(en)te la
settimana santa, ouer di Natale, per | liberar priggionieri
io da queste priggioni, o da | quelle di settia, come megl'io 100r
parerà alli miei | commissarij per l' anima mia. Item si
debbono | dar c(echi)ni d' oro sessanta, per il riscatto di
dui schiaui | dalle mani di Turchi dalli sudd(itt)i del N(ost-
ro ser(enissi)mo Prin | cipe, et questo legato racc(oman)-
do in part(icola)re alli miei commes | sarij, et spetialm(en)-
te di mia consorte, che sia esseguito. | quanto prima sia
possibile, trattandosi di leuar | quelle anime dal pericolo.
Item lasso alla scolla | di s(an)ta maria à Settia ip(erpe)ri
100. all' anno per anni | tre solam(en)te per essi⁵⁴ spesi dal
guardiano [per la | processione del Venerdi santo. Item
lasso alla chiesa | della n(ost)ra Don(n)a di Trapesonda⁵⁵, et
à quella di S. Nic(ol)ò | di d(ett)o Casal, et alla chiesa, ch'è
dentro nel Casal sisù⁵⁶, | et à quella del Casal marunea et à

θαναν στὴ γαλέρα μου καὶ στὴ γαλέρα τοῦ ἑξοχότατου Μπενέ-
το, τοῦ ἀδελφοῦ μου· τὰ παραπάνω παρακαλῶ νὰ γίνουν ὅσο τὸ
δυνατὸ πιὸ γρήγορα, γιὰ τὶς ψυχὲς ἐκεῖνες.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ξοδεύονται ὑπέρπυρα 150 τὸ χρόνο, γιὰ
τέσσερα χρόνια μόνο, τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα ἢ τὰ Χριστούγεννα,
γιὰ νὰ ἐλευθερώνουν 10 φυλακισμένους ἀπὸ τὶς ἐδῶ φυλακὲς ἢ
ἀπὸ τὶς φυλακὲς τῆς Σητείας, ὅπως νομίσουν καλύτερα οἱ ἐπί-
τροποί μου, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπίσης πρέπει νὰ δίδονται χρυσὰ τσεκίνια ἑξήντα, γιὰ τὴν
ἀπολύτρωση ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρκων δυὸ σκλάβων, ὑπηκόων
τοῦ Γαληνότατου Πρίγκηπά μας (τῆς Δημοκρατίας τῆς Βενετίας).
Συνιστῶ ἰδιαίτερα στοὺς ἐπιτρόπους μου καὶ μάλιστα στὴ σύζυ-
γὸ μου, νὰ ἐκτελεστεῖ τὸ κληροδότημα αὐτὸ ὅσο τὸ δυνατὸ γρη-
γορότερα, γιὰτὶ πρόκειται νὰ σώσουν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους
ἀπὸ τὸν κίνδυνο.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν Ἀδελφότητα τῆς Παναγίας τῆς Σητείας
ὑπέρπυρα 100 τὸ χρόνο, γιὰ τρία χρόνια μόνο, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν
ἀπὸ τὸν ἐπίτροπο γιὰ τὴ λιτανεὶα τῆς Μεγάλῃ Παρασκευῆς.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Τραπεζόν-
τας⁵⁵, σ' ἐκείνη τοῦ Ἁγ. Νικολάου τοῦ ἴδιου χωριοῦ, στὴν ἐκ-

Ἄριθ. 30. Ἀφίνει νὰ δα-
πανοῦνται ὑπέρπ 150 καθε
χρόνο, γιὰ πέντε χρόνια
μόνο, τὸ Πάσχα ἢ τὰ Χρι-
στούγεννα, γιὰ τὴν ἀπε-
λευθέρωση αἰχμαλώτων,
σύνολο 600.

Ἄριθ. 31. Ἀφίνει τσεκί-
νια χρυσᾶ ἑξήντα γιὰ τὴν
ἀπολύτρωση δυὸ σκλάβων
ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρ-
κων.

Ἄριθ. 32. Στὸν ἐπίτροπο
τῆς ἀδελφ. τῆς Σ. Μαρίας
τῆς Σητείας ὑπέρπ. 100 τὸ
χρόνο, γιὰ 3 χρόνια ὑπέρ-
πυρα 300.

Ἄριθ. 33. Σὲ 5 ἐκκλησίες
διαφ. χωριῶν τῆς Σητείας
ὑπέρ. 100 γιὰ τὸ καθένα·
κάνουν ὑπέρπ. 500.

quella del | C(asa)l Sotira di settia ip(erpe)ri 100. per cia-
scuna, per esser | spesi in agom(en)to, et ornam(en)to di
esse come meglio | parerà alli sud(dett)i sig(no)ri miei fr(a-
te)lli. Item ordino, che si debba | far un' habito nouo da
frate di S. franc(esc)o, ouero di S. D(omeni)co | ò di S. A-
gostino quanto prima uenira l' occ(asio)ne, ch' | alcun di
detti Padri uoglia andar à uisitar il | San(tissi)mo Sepolcro
del N. S(igno)re da essergli dato, et app(ress)o | c(echi)ni
quattro, perche giunto, che sarà in quel bene | detto loco
sia oblig(at)o pregar Dio, et la sua sant(issi)ma | madre
per l' anima mia peccatrice, et de miei | parenti, amici, et
baneffatori, et il simile sia fatto | ad' un' altro, che di detti
Padri uorra andar alla | s(an)ta casa di Loretto⁵⁷, ò dà que-
sta Città, ò dall' altre | dell' isola.

Andrea Cornaro fù di sier Giacomo di mia | propria ma-
no mi sottoscriuo, et affermo quanto | di sopra si contiene
con due depennature in q(ues)ta | facciata.

100v Appresso ordino, che nelle mie commemorationi sia os-

κλησία πού εἶναι μέσα στό χωριό Ζοῦ⁵⁶, σ' ἐκείνη τοῦ χωριοῦ
Μαρωνιά καί σ' ἐκείνη τοῦ χωριοῦ Σωτήρα τῆς Σητείας ὑπέρ-
πυρα 100 στήν κάθε μία, γιά νά ξοδευτοῦν γιά πλουτισμό καί
διακόσμησή τους, ὅπως κρίνουν καλύτερα οἱ παραπάνω κ.κ. ἀδελ-
φοί μου.

Ἐπειτα παραγγέλλω νά γίνει μιὰ καινούργια ἐνδυμασία κα-
λογήρου τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου, ἢ τοῦ Ἁγίου Ντο-
μένικο, ἢ τοῦ Ἁγ. Αὐγουστίνου, ἀμέσως μόλις παρουσιαστεῖ ἡ
εὐκαιρία νά θέλει κάποιος ἀπό τοὺς καλογέρους ἐκείνους, σὶν
ὁποῖο καί θά δοθεῖ, νά πάει νά ἐπισκεφτεῖ τὸν Ἅγιο Τάφο τοῦ
Κυρίου ἡμῶν· νά δοθοῦν ἐπίσης τέσσερα τσεκίνια γιά νά παρα-
καλέσει, μόλις φτάσει σὶν εὐλογημένο ἐκεῖνο τόπο, τὸ Θεὸ καί
τὴν ἀγιότατη Μητέρα του, γιά τὴν ἁμαρτωλὴ ψυχὴ μου, τῶν
συγγενῶν, φίλων καί εὐεργετῶν μου. Νά γίνει ἐπίσης ἄλλη μιὰ
ἐνδυμασία σ' ἐκεῖνον ἀπὸ τοὺς παραπάνω καλογέρους, ἀπὸ τὴν
πόλη τούτη ἢ ἀπὸ καμιὰ ἄλλη τοῦ νησιοῦ, πού θά θελήσει νά
πάει σὶν Σάντα Κάζα ντὶ Λορέτο⁵⁷.

*Αντρέας Κορνάρος τοῦ ποιτὲ κὺρ Τζάκομο ὑπογράφω μὲ τὸ
ἴδιο μου τὸ χέρι καί βεβαιώνω ὅ,τι παραπάνω περιέχεται, μὲ δυὸ
μονογραφεὺς σὲ τούτη τὴ σελίδα.

Διατάσσω ἐπίσης ὅπως στὰ μνημόσυνά μου τηρηθοῦν τὰ πα-

No 34. lassa che si habbi
à fare un' habito nouo al
Padre di S. F(rances)co
S. Dom(en)ico ò S Ago-
stino che hauesse pensi-
ero di andare à uisitare
il santiss(i)mo Sepolcro,
et oltre di ciò c(echi)ni
quattro et di med(esi)mo
s' intendi sij fatto ad'
uno delli soprad(ett)i R(e-
ueren)di che uolesse an-
dare à uisitare la Beata
casa di Loretto.

*Αριθ. 34. Ἀφίνει γιά νά
γίνει μιὰ φορεσιά ἄμφια
καινούργια σὶν καλόγερο
τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου, τοῦ
Ἁγ. Δομινίκου ἢ τοῦ Ἁγ.
Αὐγουστίνου, πού θά εἶχε
τὴ σκέψη νά πάει νά ἐπι-
σκεφθῆ τὸν Ἅγιο Τάφο
καί ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ τσεκί-
νια τέσσερα Τὸ ἴδιο ἐννοεῖ
νά γίνει καί σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς
παραπάνω σεβάσμιους, πού
θά ἤθελε νά ἐπισκεφτεῖ τὴ
Beata Casa di Loreto.

ser | uato il modo antico senza quelle pompe, et uanità | che si usano | al pres(ent)ε, et nell' istessa maniera che | fù fatto in quelle del q(uondam) Cl(arissi)mo s(igno)r Zua- ne Zen mio Cug(na)to | la qual cura lasso alla sud(dett)a Cl(arissi)ma mia consorte | che sa la mia intentione, alla quale, et alli altri | miei commisarij ordino espressam(en)te, che non | debbano lasciar per niun modo entrar in casa | mia quelle donne cantarine, che in greco si | chiamano mi- roloytres⁵⁸, ne manco in chiesa | uadano esse a pianger so- pra il mio corpo, | ò sopra la mia sepoltura essendo costu- me | de gentili, et etnici, et dannato dalla chiesa, | et di ciò le protesto, et scongiuro da parte del | S. Dio, che non preteriscano questo mio ordine | per niun modo. Item las- so à tutti li seru(ito)ri, et | massere, che si troverano in casa mia al tempo | della mia morte, eccetto quelle perso- ne, che | nominatam(en)te saranno beneficiate qui sotto | i- p(erpe)ri 100. per cadauno, et cadauna di esse | et di più le sia pagato se douerano hauere | alcuna cosa della lo- ro seruitù come nel | libretto de salariati da me tenuto

λιὰ ἔθιμα, δίχως ἐκεῖνες τὶς ἐπιδείξεις καὶ τὶς ματαιότητες, ποὺ χρησιμοποιοῦνται αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, καὶ νὰ γίνουν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ποὺ ἔγιναν καὶ τοῦ μακαρίτη ἐκλαμπρότατου Ἰωάννη Τζέν, γυναικάδελφού μου. Τὴ φροντίδα αὐτὴ ἀφίνω στὴν παραπάνω ἐκλαμπρότατη σύζυγό μου, ποὺ ξέρει τὶς διαθέσεις μου, στὴν ὁποία, ὅπως καὶ στοὺς ἄλλους ἐπιτρόπους μου, παραγγέλλω ρητά, ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀφίσουν μὲ κανένα τρόπο νὰ μποῦν στὸ σπίτι μου ἐκεῖνες οἱ γυναῖκες, οἱ τραγουδίστριες, ποὺ στὰ ἑλλη- νικὰ λέγονται μοιρολοῖτρες⁵⁸, οὔτε νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία νὰ κλαῖνε πάνω ἀπὸ τὸ λείψανό μου ἢ πάνω ἀπὸ τὸν τάφο μου, ὅπως συνηθίζεται ἀπὸ εὐγενεῖς καὶ ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ· αὐτὸ καταδικάζεται κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Γι αὐτὸ διαμαρτύρομαι καὶ τοὺς ἐξορκίζω στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴν παραβοῦν μὲ κανένα τρόπο τὴν παραγγελία μου αὐτή.

Ἔπειτα ἀφίνω σ' ὅλους τοὺς ὑπηρέτες καὶ ὑπηρετίες, ποὺ θὰ βρεθοῦν στὸ σπίτι μου τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, ἐκτὸς τῶν προσώπων ἐκείνων ποὺ ὀνομαστικὰ θὰ εὐεργετηθοῦν ἐδῶ παρακάτω, ὑπέρπυρα 100 στὸν καθένα καὶ στὴν καθεμιὰ τους. Ἐπίσης νὰ τοὺς πληρώσουν ὅ,τι θὰ ἔχουν νὰ παίρνουν γιὰ τὴν ὑπηρεσία τους, σύμφωνα μὲ τὸ βιβλιάριο τῶν μισθῶν, ποὺ τηρῶ,

No 35. A tutti li seru(i- to)ri et masere di casa ip(erpe)ri 100: per cadau- no, et cadauna.

*Αριθ. 35. Σὲ ὅλους τοὺς ὑπηρέτες καὶ ὑπηρετίες τοῦ σπιτιοῦ ὑπέρπυρα 100 στὸν καθένα καὶ στὴν κά- θεμιὰ.

apparerà; | se ben ordinariam(en)te mi sono deb(ito)ri tolen-
do auanti | tratto. Lasso à Cali⁵⁹ scaruella⁶⁰ o à quell' al-
tra | don(n)a, che sarà in custodia della casa à trapsanò⁶¹ |
ip(erpe)ri 50. Item siano dati all' officiator di s(an)ta ma-
ria | Pigaidotissa ip(erpe)ri 25. per dir dieci messe in | essa
chiesa, et commemorar la q(uondam) Maria uecchia | che
fù seruitrice fedel(issi)ma di casa, et è iui sepolta. | Item
lasso alli fig(liu)li del q(uondam) m. And(re)a perciuale⁶²
da | settia, ouero alli loro fig(liu)li ip(erpe)ri 200. in tutto
per l' | anima mia, et per ogni loro pretensione. Item |
lasso ad Amorato Querini mio scriuano⁶³ al | Casal trapsa-
nò tutto quello mi deue dare per | il maneggio dell' entra-
te delli anni passati | eccetto del scosso per lui fatto dell'
anno pr(esen)te | della mia morte, cosi di biaue, come di
uini | formazi, et altro, di che debba render conto al | qua-
le lasso anco quelli drappi miei, che sono | nella casa là
fuori, et l'uno stromazzo⁶⁴, l'una | coltra et l'un paio di lin-
cioli, et doi cussini con | l' intimelle. Item tutti li miei

No 36. A Cali Scaruella
ip(erpe)ri 50:

No 37. All' officiator di
s(an)ta maria Pigaidotis-
sa ip(erpe)ri 35.

No 38. Alli fig(liu)li del
q(uondam) m. An(dre)a
Persiuale da Settia, o-
vero alli loro fig(liu)li i-
p(erpe)ri no 200.

No 39. All' Amorato Que-
rini suo scriuano al Ca-
sal Trapsano.

No 40. lassa, che delli

ἂν καὶ συνήθως εἶναι ὀφειλέτες μου, γιατί παίρνουν προκα-
ταβολές. Ἀφίνω στήν Καλή⁵⁹ Σκαρβέλλα⁶⁰ ἢ σ' ἐκείνη τή
γυναῖκα πού θά φυλάσσει τὸ σπίτι στὸ Θραψανό⁶¹ ὑπέρπυ-
ρα 50.

Ἀριθ. 36. Στὴν Καλή
Σκαρβέλα ὑπέρπ. 50.

Νὰ δοθοῦν ἐπίσης στὸν ἱερουργὸ τῆς Παναγίας τῆς Πηγα-
διώτισσας ὑπέρπυρα 25, γιὰ νὰ κάνει δέκα λειτουργιῆς στήν ἐκ-
κλησία αὐτὴ καὶ νὰ μνημονεύει τὴ μακαρίτισσα τὴ γριὰ Μαρία,
πιστότατη ὑπηρέτρια τοῦ σπιτιοῦ πού εἶναι θαμμένη ἐκεῖ.

Ἀριθ. 37. Στὸ λειτουργὸ
τῆς Παναγίας τῆς Πηγαῖ-
διώτισσας ὑπέρπ. 25.

Ἐπίσης ἀφίνω στὰ παιδιὰ τοῦ μακαρίτη Ἀντρέα Περτσι-
βαλε⁶² ἀπὸ τὴ Σητεία ἢ στὰ παιδιὰ τους, ὑπέρπυρα 200 συνολι-
κά, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ γιὰ κάθε ἀξίωσή τους.

Ἀριθ. 38. Στὰ παιδιὰ τοῦ
μακαρίτη μάστορο Ἀντρέα
Περτσιβαλε ἀπὸ τὴ Σητεία
ἢ στὰ παιδιὰ του ὑπ. 200.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν Ἀμοράτο Κουερίνι, γραμματικό μου⁶³
στὸ χωριὸ Θραψανό, ὅ,τι ὀφείλει νὰ μοῦ δώσει ἀπὸ τὴ διαχείρη-
ση τῶν εἰσοδημάτων μου γιὰ τὶς περασμένες χρονιές, ἐκτὸς ἀπὸ
τὴν εἴσπραξη πού θά κάμει κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου μου, τόσο
σὲ σιτηρὰ ὅσο καὶ σὲ κρασί, τυριὰ καὶ ἄλλα, γιὰ τὰ ὅποια πρέ-
πει νὰ δώσει λογαριασμό. Στὸν ἴδιο ἀφίνω ἀκόμη ἐκεῖνα τὰ ὑ-
φάσματά μου, πού βρίσκονται στὸ σπίτι ἐκεῖ ἔξω καὶ τὸ ἓνα
στρωμάτσο⁶⁴, τὸ ἓνα κλινοσκέπασμα, τὸ ἓνα ζευγάρι σεντόνια καὶ
δυὸ μαξιλάρια μὲ τὶς μαξιλαροθῆκες.

Ἀριθ. 39. Στὸν Ἀμοράτο
Κουερίνι, τὸ γραμματικό
του στὸ χωριὸ Θραψανό
.

Ἐπίσης ὅλα τὰ μετάξινα ὑφάσματά μου καὶ ὅλες οἱ φόδρες

Ἀριθ. 40. Παραγγέλλει :

suoi drappi di seda sijno fatte tre parti et delle fodre ouer pelle simile(en)te che egli si ritrouano nella Città, due delle q(ua)li siano del s(igno)r And(re)a Corner fù del s(igno)r Zuane, et l'altra del s(igno)r D(otto)r Ott(auian)o, suo amico, et compare. Tutti li suoi drappi di lino lascia medesimam(en)te al s(igno)r D(otto)r Aquila suo Amico et compare. li drappi di lana lascia al s(igno)r marcant(oni)o Treuisan suo compare.

No 41. Item lassa al Cl(arissi)mo sig(n)o)r Seb(astia)n Querini, suo compare, per tutta la sua uita, et finche sia in questo Regno, che gli sia dato form(en)to m(isu)re sei uino mosto m(ista)ti 12 et formaggio l(i)t(r)e 20.

No 42. Lassa à mad(ou-

drappi di seta, et | tutte le fodre, ouer pelle, che ho qui nella Città | siano fatte in tre parti, le duo parti siano date | al Cl(arissi)mo s(igno)r Andrea Corner fù del Cl(arissi)mo s(igno)r Zuane Cor | naretto, et l'altra sia data al s(igno)r dottor ottauian | mio car(issi)mo amico, et compare, e tutti li miei | drappi di lino siano dati al s(igno)r dottor Aquila si | milm(en)te mio car(issi)mo amico, et compare, et quelli i di lana siano dati al s(igno)r M. Ant(oni)o Triuisan⁶⁵ mio | compare perche si ricordino di me, et preghino | Dio par l'anima mia. Item lasso al Cl(arissi)mo s(igno)r | Sebastian Q(uir)ini mio compare per tutta la sua | uita, et finche sia in questo Regno, che gli sia | dato ogni anno form(en)to m(isu)re sie uino mosto m(ista)ti⁶⁶ dodese | et formaggio Lire (?) 20, et galine dieci per l'anima | mia, et se lui non sarà uiuo al tempo del mio | morire, hab- 101V
bino detto legato li suoi fig(liu)li per anni | sei solam(en)te. L'istesso dico dello sud(dett)o sr. ottauiani | et sig(n)o)r Triuisan, et se loro non saranno in detto | tempo, habbino il pred(ett)o legato li loro figlioli. | Lasso à mad(onn)a maria Salamona⁶⁷ mia Comare | form(en)to misure sie, et uin

τὰ μεταξωτά του ὑφάσματα νὰ γίνουν τρεῖς πάρτες καὶ οἱ φόδρες ἢ τὰ δέρματα τὸ ἴδιο, ὅπως καὶ κείνα πού βρῖσκονται στὴν πόλη. Οἱ δυὸ ἀπ' αὐτὲς νὰ εἶναι τοῦ κ. Ἀντρέα Κορνέρ τοῦ ποτὲ Τζουάνε καὶ ἡ ἄλλη τοῦ δόκτορα κ. Ὁκταβιανού, φίλου του καὶ κουμπάρου. Ὅλα τὰ λινὰ ὑφάσματα ἀφίνει ἐπίσης στὸν δόκτορα κ. Ἀκουῖλα, φίλο του καὶ κουμπάρο. Τὰ μάλλινα ἀφίνει στὸν κύριο Μαρκαντώνιο Τρεβιζάν, κουμπάρο του.

Ἄριθ. 41. Παραγγέλλει νὰ δίδεται στὸν ἐκλαμπρότατο κύριο Σεβαστιανὸ Κουιρίνι, κουμπάρο του, γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ ὅσπου νὰ βρῖσκεται σ' αὐτὸ τὸ Βασίλειο, σιτάρι, μουζούρια ἕξι, κρασί μουστο μίστατα 12 καὶ τυρὶ λίτρες 20.

Ἄριθ. 42. Ἀφίνει στὴ

ἢ δέρματα πού ἔχω ἐδῶ στὴν πόλη νὰ γίνουν τρεῖς μερίδες. Οἱ δυὸ νὰ δοθοῦν στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Ἀντρέα Κορνέρ τοῦ ποτὲ ἐκλαμπρότατου Ἰωάννη Κορναρέτο καὶ ἡ ἄλλη νὰ δοθεῖ στὸν κ. δόκτορα Ὁκταβιανό, ἀγαπητότατό μου φίλο καὶ κουμπάρο. Ὅλα τὰ λινὰ ὑφάσματά μου νὰ δοθοῦν στὸν κ. δόκτορα Ἀκουῖλα, ἐπίσης ἀγαπητότατο φίλο μου καὶ κουμπάρο καὶ τὰ μάλλινα νὰ δοθοῦν στὸν κ. Μαρκαντώνιο Τριβιζάν⁶⁵, κουμπάρο μου, γιὰ νὰ μὲ θυμοῦνται καὶ νὰ παρακαλοῦν τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Σεβαστιανὸ Κουιρίνι, κουμπάρο μου, σ' ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ ὅσπου θὰ εἶναι σ' αὐτὸ τὸ Βασίλειο, κάθε χρόνο, σιτάρι μουζούρια ἕξι, κρασί μουστο μίστατα⁶⁶ δώδεκα, τυρὶ λίτρες 20 καὶ ὄρνιθες δέκα, γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Ἄν ἐκεῖνος δὲν θὰ εἶναι ζωντανὸς τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, τὸ κληροδότημα αὐτὸ ἄς τὸ ἔχουν τὰ παιδιά του γιὰ ἕξι χρόνια μόνο. Τὸ ἴδιο λέγω καὶ γιὰ τὸν παραπάνω κ. Ὁκταβιανὸ καὶ τὸν κ. Τριβιζάν. Ἐὰν κι ἐκεῖνοι δὲν θὰ ζοῦν τὸν καιρὸ πού εἶπα παραπάνω, τὸ κληροδότημα αὐτὸ ἄς τὸ ἔχουν τὰ παιδιά τους. Ἀφίνω στὴν κ. Μαρία Σαλαμόνα⁶⁷, τὴν κουμπάρα μου, σιτάρι μουζούρια ἕξι καὶ κρασί μουστο μίστατα δέκα, γιὰ

mosto mistachi diese | perche preghi Dio, per l'anima mia, che so che | lo farà di cuore. Item lasso al s(igno)r Zuane chiriaco | pulo mio compare, ouero se lui non sarà alli | suoi fig(lio)li ip(erpe)ri 300., acciò preghi Dio per l' anima | mia. Item lasso al s(igno)r d(otto)r Tandi⁶⁸ mio figliozzo in | segno d' amore una saliera d' argento col piede | alto, et un mastrapan⁶⁹ d' argento; et un' altra | saliera col piede alto parim(en)te, et un' altro ma | strapan lasso al fig(li)lo del s(igno)r d(otto)r spiera qual hò te | nuto à battesimo in segno parim(en)te d' amore, | et al fig(li)lo, ò fig(li)la che non mi ricordo del s(igno)r dottor | Beuardo da me tenuto à battesimo lasso per segno | d' amore un'anello d' oro con giogia⁷⁰ rubin il più | bello di quelli, che hò in casa⁷¹. et al s(igno)r d(otto)r sbasichi | mio compare lascio un tazzon⁷² d' argento per | segno d' amore, li quali tutti prego, che faccino | oratione al sig(no)re per l' anima mia.

Andrea Cornaro fù di sier Giacomo mi sottoscriuo | di mia propria mano, et affermo quanto di sopra | si contiene.

Item lasso à tutti li miei contadini, et sergenti⁷³ | nelli

νά παρακαλεῖ τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου, πράγμα πὺ ξέρω πὼς θὰ τὸ κάμει μὲ τὴν καρδιά της.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν κ. Ἰωάννη Κυριακόπουλο, κουμπάρο μου, ἢ στὰ παιδιὰ του, ἂν ἐκεῖνος δὲν θὰ ζῆ, ὑπέρπυρα 300, γιὰ νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ δόκτορα κ. Tandi⁶⁸, φιλιότσο μου, σὲ ἔνδειξη ἀγάπης, μιὰ ἀλατιέρα ἀσημένια μὲ ψηλὸ ποδάρι καὶ ἓνα μαστραπὰ⁶⁹ ἀσημένιο· μιὰ ἄλλη ἀλατιέρα μὲ ψηλὸ ποδάρι ἐπίσης, καὶ ἓνα ἄλλο μαστραπὰ ἀφίνω στὸ παιδί τοῦ δόκτορα κ. Σπιέρα, πὺ τὸ ἔχω βαφτίσει, ἐπίσης σὰν σημάδι ἀγάπης. Στὸ γυιὸ ἢ στὴν κόρη, δὲν θυμάμαι, τοῦ δόκτορα κ. Beuardo, πὺ ἐβάφτισα, ἀφίνω, σὰν σημάδι ἀγάπης, ἓνα δακτυλίδι χρυσό, μὲ πολύτιμη πέτρα⁷⁰ ρουμπίνι, τὸ πιὸ ὠραῖο ἀπὸ κεῖνα πὺ ἔχω στὴν κάσα⁷¹. Στὸ δόκτορα κ. Σμπαζίκη, κουμπάρο μου, ἀφίνω ἓνα μεγάλο τάσι⁷² ἀσημένιο, γιὰ σημάδι ἀγάπης. Ὅλους αὐτοὺς παρακαλῶ νὰ κάμουν δέησες στὸν Κύριο γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἀντρέας Κορνάρος τοῦ ποτὲ κὺρ Τζάκομο ὑπογράφω μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι καὶ βεβαιώνω ὅσα παραπάνω περιλαμβάνονται.

Ἐπίσης ἀφίνω σ' ὅλους τοὺς χωρικούς μου καὶ τοὺς ἀντι-

n)a Maria Salamon sua comadre form(en)to m(i)sure sei et uin mosto m(ista)ti diece.

No 43 Item lassa al s(igno)r Zuane Chiariacopulo suo compadre, ouero à suoi fig(lio)li ip(erpe)ri 300.

No 44. Al s(igno)r D(otto)r Tandi suo fiozzo in segno di amore lassa una saliera d'argento col piede alto, et un mastrapan pur d'arg(en)to Il med(esimo) lassa al fig(li)lo del sig(no)r D(otto)r Spiera suo fiozzo Al fig(li)lo ò fig(li)la del s(igno)r D(otto)r beuardo suo fiozzo lassa per segno d'amore un'anello legato co(n) rubino il più bello che habbi. Al s(igno)r D(otto)r Sbasichi suo comp(a)re lassa un tazzon d'arg(en)to per segno d' Amore.

μαντόνα Μαρία Σαλαμόνα κουμπάρα του στάρι μουζούρια ἕξι καὶ κρασί μουστο μίστατα δέκα.

Ἀριθ. 43. Ἀφίνει στὸν κ. Τζουάνε Κυριακόπουλο, κουμπάρο του, ἢ στὰ παιδιὰ του ὑπέρπ. 300.

Ἀριθ. 44. Στὸν δόκτορα κ. Τάντι, φιλιότσο του, σὰ σημάδι ἀγάπης ἀφίνει μιὰ σαλιέρα ἀσημένια μὲ ψηλὸ ποδάρι καὶ ἓνα μαστραπὰ ἐπίσης ἀσημένιο. Τὸ ἴδιο ἀφίνει στὸ γυιὸ τοῦ δόκτορα κ. Σπιέρα, φιλιότσο του. Στὸ γυιὸ ἢ στὴν κόρη τοῦ δόκτορα κ. Beuardo φιλιότσο του ἀφίνει γιὰ σημάδι ἀγάπης ἓνα δακτυλίδι, δεμένο μὲ ρουμπίνι, τὸ καλύτερο ἀπὸ ὅσα ἔχει. Στὸ δόκτορα κ. Σμπαζίκη, κουμπάρο του, ἀφίνει ἓνα μεγάλο τάσι ἀσημένιο γιὰ σημάδι ἀγάπης.

No 45. Lascia à tutti li suoi contadini, sergenti, et altri habitenti nelli suoi casali sotto posti così alla giurisdiction di Candia come di Settia, tutto quello che le anderan(n)o debitori al tempo della sua morte da ip(erpe)ri 100 ingiù, et dalli 100 in suso fino alli 200: la metà et dalli 200 in su sij qual si uoglia summa il terzo.

Casali Trapsanò, Sofforus, et Vogni di | questo terr(itori)o, et similm(en)te di quelli di settia, | et alli miei gonicari⁷⁴ di metaxa⁷⁵, et al mio | metocaro⁷⁶ di detto loco, et alli metocari di | S. Nicolò ghosto e de stà brussa⁷⁷ tutto quello mi | deuono dare cioè al tempo della mia morte, | da ip(erpe)ri 100. in giù, et dalli 100. in suso fino a 200. | la metà, et dalli 200. in sù fosse qual si uoglia | summa il terzo per l' anima mia, et quelli | che haueuano prima detti loci eccettuando però | l' entrata⁷⁸ dell' anno corrente, la qual si debba | scoder integralm(en)te, et parim(en)te eccettuati li dan(ar)i, uini, biaue, et altro, che haverò dato loro, ouero | il mio scriuan, ò curatora⁷⁹, dal mese di settemb(r)e | precedente alla mia morte in poi, per douer | pagar al tempo nouo alle are, ouero alla uen | demia, ò in altra robba come nelli libri appa | rerà, le quali si debbano scoder et anch' essi | al tempo debito, con tutto quello, ch' io doueuo | hauer da ogn' altra sorte di persona, eccetto li | prenominati così nella Città, come fuori, et qui | et à Settia, come nelli miei libri apparerà. | Item lasso à Papà

No 46. A Papa Zorzi

*Αριθ. 45. Αφίνει σ' όλους τούς χωρικούς του, τούς αντιπροσώπους και τούς άλλους πού κατοικοῦν στή χωριά του, τόσο σ' αὐτά πού ὑπάγονται στή δικαιοδοσία τοῦ Χάντακα, ὅσο και τῆς Σητείας, ὅλα ὅσα θά χρωστοῦν τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου του ἀπὸ ὑπέρπυρα 100 και κάτω ἀπὸ τὰ 100 και πάνω μέχρι τὰ 200, τὰ μισά ἀπὸ τὰ 200 και πάνω τὸ ἓνα τρίτο, ὅσο κι ἂν εἶναι τὸ σύνολο τῆς ὀφειλῆς τους.

προσώπους μου⁷⁸ στὰ χωριά Θραψανό, Ζωφόρους και Βόνη τῆς περιφέρειας αὐτῆς ὅπως και τῆς Σητείας, στοὺς γονικάρους μου⁷⁴ στοῦ Μεταξᾶ⁷⁵, και στὸ μετοχάρη⁷⁶ μου τοῦ τόπου ἐκείνου, στοὺς μετοχάρηδες στὸν Ἅγιο Νικόλαο τὸ Χωστὸ και στὰ Μπροῦσα⁷⁷, ὅλο ἐκεῖνο πού θά ὀφείλουν νὰ μοῦ δώσουν, τὸ χρόνο τοῦ θανάτου μου, ἀπὸ ὑπέρπυρα 100 και κάτω ἀπὸ ὑπέρπυρα 100 και πάνω μέχρι 200, τοὺς ἀφίνω τὰ μισά, και ἀπὸ 200 και πάνω, μέχρι ὅποιουδήποτε ποσοῦ, τὸ τρίτο, γιὰ τὴν ψυχὴ μου και ἐκείνων, πού εἶχαν πρὶν τοὺς τόπους αὐτοὺς· ὅμως ἐξαιρεῖται ἡ νιτράδα⁷⁸ (εἰσόδημα) τοῦ χρόνου πού τρέχει, πού ὀφείλουν νὰ τὴν πληρώσουν στὸ ἀκέραιο. Ἐπίσης ἐξαιροῦνται τὰ χρήματα, κρασιά, δημητριακὰ και ἄλλα, πού θά τοὺς ἔχω δώσει ἐγώ, ἢ ὁ γραμματικός μου, ἢ ὁ κουράτοράς⁷⁹ μου (ἐπίτροπος) ἀπὸ τὸ μῆνα Σετέμπρη κι ἔπειτα, πρὶν τοῦ θανάτου μου, πού ὀφείλουν νὰ τὰ πληρώσουν τὸν καινούργιο χρόνο στὰ ἁλώνια ἢ στὸν τρυγητό, ἢ μὲ ἄλλα πράγματα, ὅπως θά φαίνεται στὰ βιβλία. Αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐξοφλήσουν τὸν κατάλληλο καιρὸ μὲ ὅλα, ὅσα θά ἔχω νὰ λαβαίνω ἀπὸ κάθε ἄλλου εἶδους πρόσωπα ἐκτὸς αὐτῶν πού παραπάνω καθορίζω, τόσο μέσα στὴν πόλη ὅσο κι ἔξω, και ἐδῶ και στὴ Σητεία, ὅπως θά παρουσιάζεται στὰ βιβλία μου.

sier Zorzi christianopulo⁸⁰ mio | fiozzo ip(erpe)ri 100. per l' anima mia, et à Giorgici | Liondariti mio fiozzo simil-
m(en)te, et à sua m(ad)re | ip(erpe)ri 150. in tutto per l' a-
nima mia. Voglio, che | la concessione delli terreni fatta
per me à m. | Andrea Sauì nostro di settia sia ferma, et
ualida, | et sia eseguita, et osseruata. Di più possa | Ze-
neura sua consorte, ouero la sua fig(lia)la tra | cula, s'ella
non sarà uiua, goder un' anno l' | intrada del Zardin del
Cau(allie)r del Casal Piscochiefalo | la mia portione, et
se io l' hauerò disposto in | uita mia, habbia tanto della
102V mia parte delli | lochi liberi di settia, quanto importa l'
affitto del | Zardin per anno uno, come di sopra in segno
picciolo | d' amore. Item Lasso al s(igno)r Marin Ruzier
form(en)to m(isur)e 50. | per l' anima mia, et se li suoi fra-
telli saranno ri | tornati dal bando habbiano insieme detto
legato. | Item uoglio et ordino, che per pagam(en)to del-
la dote | della sud(dett)a mad(onn)a Cornarola mia consorte,
ch' è d(ucati) | 8 m. correnti da ip(erpe)ri 8 [...] per d(uca)-
to, perche li altri d(ucat)i mille | dal num(er)o di essa dote,

Christianopulo suo fioz-
zo lassa ip(erpe)ri no 100.
A Giorgi leondariti suo
fiozzo et a sua madre i-
p(erpe)ri no 150.

No 47. Conferma la con-
cessione fatta da lui a
m. And(re)a Sauì da Set-
tia de certi terreni, et in-
tende che sij eseguita
et osseruata.

No 48. A Zeneura sua
consorte ouero à Tracu-
la sua fig(lia)la lassa l'
entrata di anno uno del-
la portione a lui toccan-
te del suo Giardino à Pi-
scochiefalo.

No 49. Lassa al sig(no)r
Marin Ruzier formento
m(isu)re 50.

No 50 Item ordina il
modo come si hauerà a
fare il pagam(en)to di dot-
te à sua moglie il quale
pretende che sij molto

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν παπᾶ κὺρ Τζώρτζη Χριστιανόπουλο⁸⁰,
φιλιότσο μου, ὑπέρπυρα 100 γιὰ τὴν ψυχὴ μου· στὸ Γεωργίτση
Λιονταρίτη, φιλιότσο μου ἐπίσης, καὶ στὴ μητέρα του ὑπέρπυρα
150 συνολικὰ γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Θέλω, ἢ παραχώρηση τῶν
γαιῶν, ποὺ ἔγινε ἀπὸ μένα, στὸ δικό μας μάστρο Ἀντρέα Σάβη,
ἀπὸ τὴ Σητεία, νὰ εἶναι στερεὰ καὶ ἔγκυρη, νὰ ἐκτελεστεῖ καὶ
νὰ τηρηθεῖ. Μπορεῖ ἐπίσης ἡ Γενέβρα, ἡ σύζυγός του ἢ ἡ κόρη
του Δρακούλα, ἂν ἐκείνη δὲ θὰ ζῆ, νὰ καρπωθεῖ ἓνα χρόνο τὸ
μερίδιό μου ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τοῦ κήπου τοῦ Καβαλιέρου στὸ
χωριὸ Πισκοκέφαλο· ἂν ἐγὼ τὸ διαθέσω, ὅσο ζῶ, νὰ παίρνει
τόσο ἀπὸ τὸ μερίδιό μου, ἀπὸ τὶς διαθέσιμες περιουσίες τῆς Ση-
τείας, ὅσο ἀποδίδει ἢ ἐνοικίωση τοῦ κήπου γιὰ ἓνα χρόνο, ὅπως
παραπάνω, σὰν μικρὸ δεῖγμα ἀγάπης.

Ἐπειτα ἀφίνω στὸν κ. Μαρίνο Ρυζιέρ στᾶρι μουζούρια 50
γιὰ τὴν ψυχὴ μου· ἂν θὰ ἔχουν γυρίσει ἀπὸ τὴν ἔξορία τὰ ἀδέλ-
φια του νὰ παίρνουν μαζὶ τὸ κληροδότημα αὐτό.

Ἐπειτα ἐπιθυμῶ καὶ παραγγέλλω : ἡ πληρωμὴ τῆς προίκας
τῆς παραπάνω συζύγου μου κ. Κορναρόλας, ποὺ εἶναι δουκάτα
κυκλοφοροῦντα 8 χιλιάδες πρὸς ὑπέρπυρα 8 [...] τὸ δουκάτο—
γιατὶ τὰ ἄλλα χίλια δουκάτα ἀπὸ τὸ ποσὸ τῆς προίκας αὐτῆς τὰ

Ἀριθ. 46. Στὸν παπᾶ Τζώρ-
τζη Χριστιανόπουλο, φι-
λιότσο του, ἀφίνει ὑπέρ-
πυρα 100 Στὸ Γιώργη Λε-
ονταρίτη, φιλιότσο του καὶ
στὴ μητέρα του ὑπέρπ. 150.
Ἀριθ. 47. Ἐπικυρώνει τὴν
ἐκχώρηση μερικῶν χωρα-
φιῶν, στὸν κὺρ Ἀντρέα
Σάβη ἀπὸ τὴ Σητεία, καὶ
ἐννοεῖ νὰ γίνῃ ἐκτελεστὴ
καὶ νὰ τηρηθεῖ.

Ἀριθ. 48. Στὴ Τζενέβρα,
τὴ σύζυγό του ἢ στὴν Δρα-
κούλα, τὴν κόρη του ἀφί-
νει τὸ εἰσόδημα ἑνὸς χρό-
νου τῆς μερίδας ποὺ τοῦ
ἀνολογεῖ, ἀπὸ τὸν κῆπο
στὸ Πισκοκέφαλο.

Ἀριθ. 49. Ἀφίνει στὸν κ.
Μαρίνο Ρυζιέρ στᾶρι μου-
ζούρια 50.

Ἀριθ. 50. Καθορίζει ἐπί-
σης τὸν τρόπο ποὺ θὰ γί-
νει ἡ πληρωμὴ τῆς προί-
κας στὴ σύζυγό του, ἢ ὅ-
ποια ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι
πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅσα

maggiore di quello essa
possa pretendere.

hà già con mio uoler pro | messi per termination dell'
Ecc(ellentissi)mo Regg(imen)to alla sig(no)ra | fiorenza sua
sorella nelli suoi giugali con il q(uondam) | Cl(arissi)mo m.
Z. Angelo Corner, li quali io ho pagato come | per le mie
scritture appar, et anco dalli d(uca)ti mille | dalle dimisso-
rie, io non sono altram(en)te oblig(at)o ha | uendoli hauuto
essa mia consorte dalli q(uondam) s(igno)ri suoi | fratelli,
et hà fatto à modo suo di quelli, et fece | essa à loro sicu-
rità nelli atti de m. Zorzi papa | steffanopulo nod(a)ro l'an-
no 1578, ouer 79, mi | riporto alla uerità, uoglio dico, ch'
essi d(uca)ti 8 m. gli | siano pagati in questo modo cioè,
La portion | mia de Voni predetto con tutte le sue haben-
tie⁹¹ | raggioni, et giurisdittion libera, et franca d' ogni |
grauame eccetto, che del legato pred(ett)o de m(isur)e .4.
di form(en)to | all' anno in perpetuo, che lasso al mona-
st(eri)o del loco | nouo della messarea. Item il mio meto-
chio de me | taxà, con tutte le sue raggioni, habentie, e
pertinen | tie, et sicome io al pr(ese)nte lo tengo, et possedo
con | obligo di pagar in cam(er)a fiscal liuello all' anno |
ip(erpe)ri 80. se ben mi ricordo, et ip(erpe)ri 70. al s(igno)r

ἐκείνη μπορεί να ισχυρι-
στεί.

ἔχει ὑποσχεθεῖ μετὲ τῆ συγκατάθεσής μου καὶ μετὲ θέσπισμα τῆς ἔξο-
χότατης Κυβέρνησης στὴν ἀδελφή της κυρία Φιορέντσα, γιὰ τὸ
γάμο της μετὸν ποτὲ ἐκλαμπρότατο Τζουάνε - Ἀγγελο Κορνέρ,
ποσὸ πὸν ἐγὼ ἔχω πληρώσει, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐγγραφά
μου, καὶ γιὰ ἄλλα χίλια δουκάτα ἐγὼ δὲν ἔχω καμιὰ ὑποχρέω-
ση, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐξοφλητικὰ ἐγγραφα, ἀφοῦ ἡ σύζυγός
μου τὰ ἔλαβε ἀπὸ τοὺς μακαρίτιδες ἀδελφούς της καὶ τὰ χρησι-
μοποίησε ὅπως ἤθελε, κἀνοντίας τους ἀσφάλεια γι αὐτὸ στὸ συμ-
βολαιογράφο παπᾶ Στεφανόπουλο τὸ 1578 ἢ τὸ 79 γιὰ νὰ πῶ
τὴν ἀλήθεια—λέγω αὐτὲς οἱ ὀκτὼ χιλιάδες δουκάτα νὰ καταβλη-
θοῦν σ' ἐκείνη μετὸν ἀκόλουθο τρόπο: νὰ πάρει τὴ μερίδα
μου στὴ Βόνη μετὸ ὅλα τὰ δικαιώματα⁹¹ καὶ τὶς ἀπαιτήσεις
της, ἐλεύθερη καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἐπιβάρυνση, ἐκτὸς ἀπὸ
τὸ παραπάνω κληροδότημα τῶν 4 μουζουριῶν στάρι τὸ χρόνο,
παντοτινά, πὸν ἀφίνω στὸ μοναστήρι τοῦ Καινούριου τῆς Με-
σαρᾶς. Ἐπειτα τὸ μετόχι μου στοῦ Μεταξᾶ, μετὸ ὅλα τὰ δικαιώ-
ματά του καὶ ὅπως ἐγὼ τὸ διατηρῶ σήμερα καὶ τὸ κατέχω, μετὲ
τὴν ὑποχρέωση νὰ πληρώνει κάθε χρόνο στὸ δημόσιο Ταμεῖο λι-
βέλο ὑπέρπυρα 80, ἐὰν καλὰ θυμοῦμαι καὶ ὑπέρπυρα 70 στὸν κ.

103r Zorzi Querini | fù del s(igno)r Remulo, per li terreni concessi in gonico | da lui al q(uondam) Bortaglio⁸² paghnuti, li quali io hebbi | dà esso Bortaglio in permutatione con altri terreni | al Casal sofforus, Item con il carrico di pagar il | liuello annual per li terreni furono uigne de | catherina Arcabopula⁸³ mi furono concessi dal genero | di essa Catherina con li loro arbori, et come per | atti publici appare, et similm(en)te le siano date, et | habbia in suo poter le mie case qui nella Città | doue al p(rese)nte habitiamo, et tutti tre essi beni, et | stàbili essa mia consorte habbia pagam(en)to, et | sodisfatt(ion)e della pred(ett)a sua dote, et se ben uagliano | di più io uoglio, che quel di più sia in suo dona | tiuo, et legato, et che habbia il possesso di sua propria | auth(orit)a immed(iatament)e dopo la mia morte. Item dico, et | dichiaro douer dar al Cl(arissi)mo s(igno)r Vincenzo mio fr(ate)llo sud(dett)o | d(uca)ti 2 m. correnti, li q(ua)li io ho riceuuto già dal Cl(arissi)mo s(igno)r fran(cesco) | de mezo⁸⁴ fù del s(igno)r Zorzi, come per mio riceuer à lui | fatto appare à conto della dote promessa al Cl(a-

No 51. Dichiaro di andar debitore al s(igno)r Vincenzo suo fr(ate)llo d(uca)ti correnti no 2000: et di douergli anco di più dare d(uca)ti simili no 3000: che in tutto fanno d(u-

Τζόρτζη Κουερίνι τοῦ ποτὲ Ρέμουλο, γιὰ τὶς γαῖες ποὺ παραχώρησε ἐκεῖνος σὰν γονικὸ στὸ μακαρίτη Μπορθάλιο⁸² Παχνούτη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐγὼ τὶς πῆρα μὲ ἀνταλλαγὴ μὲ ἄλλες γαῖες στὸ χωριὸ Ζωφόρους, μὲ τὴν ὑποχρέωση ἐπίσης νὰ πληρώνει τὸ ἐτήσιο λιβέλο γιὰ τὶς γαῖες τῆς Κατερίνας Ἀρκαμποπούλας⁸³ ποὺ ἦταν ἀμπέλια καὶ μοῦ παραχωρήθηκαν ἀπὸ τὸ γαμπρὸ τῆς Κατερίνας αὐτῆς μὲ τὰ δέντρα τους, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ δημόσια ἔγγραφα. Νὰ πάρει ἐπίσης στὴν ἐξουσία της τὰ σπίτια μου ἐδῶ στὴν πόλη, ὅπου σήμερα κατοικοῦμε. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἀκίνητα κτήματα ἢ σύζυγός μου αὐτὴ νὰ τὰ ἔχει σὰν πληρωμὴ καὶ ἱκανοποίηση γιὰ τὴν παραπάνω προῖκα της. Ἐὰν ἀξίζουν περισσότερο, θέλω τὸ περισσότερο αὐτὸ νὰ εἶναι σὰν δωρεὰ καὶ κληροδοτήματα πρὸς αὐτὴ καὶ νὰ εἶναι στὴν κατοχὴ καὶ στὴν ἀπόλυτη δικαιοδοσία της ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατό μου.

Ἐπίσης λέγω καὶ δηλώνω ὅτι ὀφείλω νὰ δώσω στὸν ἀδελφὸ μου ἐκλαμπρότατο κ. Βιτσέντζο, 2 χιλιάδες δουκάτα ποὺ ἔχω πάρει ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατο κ. Φραγκῖσκο Ντεμέτζο⁸⁴ τοῦ ποτὲ Τζώρτζη, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀπόδειξή μου σὲ κεῖνον. Τὰ χρήματα αὐτὰ δόθηκαν γιὰ λογαριασμὸ τῆς προίκας ποὺ ὑποσχέθηκαν στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Τζουάνε - Μπερνάρδο Κορνέρ,

*Αριθ. 51. Δηλώνει ὅτι εἶναι χρεώστης στὸν κ. Βιτσέντζο, τὸν ἀδελφὸ του, 2000 δουκάτα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ κυκλοφοροῦν καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ τοῦ δώσει ἀκόμη δουκάτα 3000, δηλαδὴ

ca)ti 5 m. et questi ultimi per la promissione fatta da lui à Eleneta fig(lia)la di esso s(ing)or Vincenzo et sua nepote come per le carte giugali appar, le qual d(uca)ti 3 m. hauendoli esso s(ing)or Vincenzo esborsati per nome del testativ, intende per ciò, che per tutta questa som(m)a de d(uca)ti 5 m. lè lascia la sua portion del casal sofforus con tutte le sue ragioni attioni, habentie, pertinentie.

rissi)mo s(igno)r | Z. bernardo Corner, per la recuperation della portion | del Casal Trapsanò fù uenduta dal Cl(aris)simo s(igno)r Andrea | Corner p(ad)re di esso s(igno)r Z. bernardo al d(ett)o s(igno)r Vincenzo⁸⁵, quali | a mio nome esso s(igno)r mio fr(ate)llo fece buoni a d(ett)o s(igno)r Zuan | bernardo, et già anni gli cedete uolontariam(en)te, | et gli diede il possesso di esso luogo, et per essi | danario haueuo dato ad' esso s(igno)r Vincenzo, et scodeua | et usufruttuaua la portion di Voni, la qual hauen | domi retornato al pr(ese)nte gli resto deb(ito)r li pred(ett)i d(uca)ti | 2 m. Item hò promesso nelle carte giugal de Elenetta | sua fig(lia)la, et mia car(issi)ma nepote ducati simili 3 m. | li q(ua)li esso s(igno)r Vincenzo, per non incomodarmi 103v ha pagato | del suo al genero, et se gli resta qualche cosa ha pro | messo di pagarlo, però per li sud(det)ti d(ucat)i 5 m. in tutto uo | glio, che habbia la portion del Casal sofforus, con tutte | le sue ragg(ion)i, attioni, et giurisd(itio)ni, et con tutti gli agu | menti, et miglioram(en)ti in essa portion per me fatti | et con il carrico della guarnison⁸⁶ de C(ualle?)rie 1 1/2 sapendo | esser ciò suo desiderio, posse-

συνολικά δουκάτα 5 χιλιάδες· τὰ τελευταία αὐτὰ εἶναι γιὰ τὴν ὑπόσχεση ποὺ ἔδωσε στὴν Ἐλενέτα τὴν κόρη τοῦ ἴδιου κ. Βιτσέντζο καὶ ἀνεψιά του, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ χαρτιά τοῦ γάμου. Τὶς 3 χιλιάδες αὐτὲς δουκάτα τὰ πλήρωσε γιὰ λογαριασμὸ τοῦ διαθέτη, ὁ ἴδιος κ. Βιτσέντζος. Γι' αὐτὸ ἐννοεῖ γιὰ ὀλόκληρο αὐτὸ τὸ ποσὸ τῶν 5 χιλιάδων δουκάτων, νὰ τοῦ ἀφίσει τὸ μερίδιό του στὸ χωριὸ Ζωφόρους, μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα, ἀγωγές, περιεχόμενα καὶ προσαρτημένα πράγματα.

γιὰ νὰ ξαναπάρει τὴ μερίδα τοῦ χωριοῦ Θραψανό, ποὺ πουλήθηκε ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατο κ. Ἀνιρέα Κορνέο, πατέρα τοῦ ἴδιου Τζουάνε - Μπερνάρντο, στὸν παραπάνω Βιτσέντζο⁸⁵. Ὁ ἀδελφός μου αὐτὸς Βιτσέντζος ἔκαμε στὸ ὄνομά μου ὁμόλογα στὸν εἰρημένο κ. Τζουάνε - Μπερνάρντο καὶ πρὶν ἀπὸ χρόνια τοῦ παραχώρησε θεληματικὰ καὶ τοῦ παράδωσε τὴν κατοχὴ τοῦ τόπου ἐκείνου. Γιὰ τὰ χρήματα αὐτά, εἶχα δώσει τὴ μερίδα μου στὴ Βόνη στὸν ἴδιο κ. Βιτσέντζο νὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται. Ἡ μερίδα αὐτὴ μοῦ ἐπιστράφηκε τώρα καὶ τοῦ μένω χρεώστης τὰ παραπάνω 2 χιλιάδες δουκάτα.

Ἔχω ἐπίσης ὑποσχεθεῖ στὰ χαρτιά τοῦ γάμου τῆς κόρης του καὶ ἀγαπητότατης ἀνεψιάς μου Ἐλενέτας, δουκάτα ὅμοια 3 χιλιάδες· τὰ δουκάτα αὐτὰ τὰ πλήρωσε στὸ γαμπρὸ ἀπὸ τὰ δικά του ὁ ἴδιος κ. Βιτσέντζος, γιὰ νὰ μὴ μὲ δυσκολέψει, καὶ ἂν ἔμεινε κάτι ὑποσχέθηκε νὰ τὸ καταβάλει. Λοιπὸν γιὰ τὰ παραπάνω ἀναφερόμενα 5 χιλιάδες δουκάτα συνολικὰ θέλω νὰ ἔχει τὴ μερίδα τοῦ χωριοῦ Ζωφόρους μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα, τὶς ἀγωγές, ἀπαιτήσεις καὶ ὅλες τὶς αὐξήσεις καὶ βελτιώσεις ποὺ ἔγιναν στὴ μερίδα αὐτὴ ἀπὸ μένα, μὲ τὴ φεουδαλικὴ ὑποχρέωση⁸⁶ 1 1/2

dendo egli il resto di esso | Casal da me à lui uend(ut)o per
scritt(ur)a priuata tra di | noi fatta, tal che possa far esso
Casal tutto d' un carato ⁸⁷ | douendo hauer il possesso su-
b(ito) dopo la mia morte | di sua propria auth(orit)a, con la
mia bened(itio)ne, essendo | però oblig(at)o, perche al su-
d(ett)o s(igno)r Z. bernardo non ha fatto | ancora alcuna si-
curità, et chiarezza per la pred(ett)a | portion di trapsanò,
et della riceputa di essi d(uca)ti 2 m. | da me pagatigli far-
gliela tolendo in dietro il pr(edet)to | mio scritto ⁸⁸ et rece-
vere, et facendo nota, et di chia | ratione nella pred(ett)a
cautione ⁸⁹, che gli farà di esser | quello il dan(ar)o, ch' io
haueuo riceputo come di sopra, | et esso mio scritto dar in
man del nod(ar)o, et reg(ist)rarlo | sotto essa cautione, perche
in ogni tempo la mia | heredità sia sicura di non hauer
alc(un)a molestia, et | parim(en)te sia oblig(ato) far far cau-
tione, et sicurezza dal | s(igno)r suo genero alla mia commis-
saria di esser pag(at)o | delli sud(dett)i d(uca)ti 3. m. per
me promessi, acciò parim(en)te | essa mia heredità non

καβαλαρίας· καὶ τοῦτο γιατί ξεύρω πὸς αὐτὸ εἶναι ἐπιθυμία του,
ἀφοῦ ἔχει τὸ ὑπόλοιπο τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ, πὸ τοῦ τὸ ἐπώλη-
σα ἐγὼ μὲ ἰδιωτικὸ συμφωνητικὸ μεταξὺ μας, γιὰ νὰ μπορέ-
σει νὰ ἀποτελέσει ὅλο αὐτὸ τὸ χωριὸ ἓνα καράτι ⁸⁷· νὰ τὸ ἔχει
στὴν κατοχὴ του ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατό μου αὐτοδικαίως καὶ μὲ
τὴν εὐλογία μου. Νὰ εἶναι ὅμως ὑποχρεωμένος, ἐπειδὴ δὲν ἔδω-
κε ἀκόμη καμιά ἐξασφάλιση καὶ δήλωση στὸν παραπάνω κ.
Τζουάνε - Μπερνάρντο γιὰ τὴ μερίδα αὐτὴ τοῦ Θραψανοῦ καὶ
γιὰ τὴν παραλαβὴ τῶν 2 χιλιάδων δουκάτων πὸ τοῦ πλήρωσα
ἐγὼ, νὰ τὴ δώσει ἐκ τῶν ὑστέρων, νὰ πάρει πίσω τὸ παραπάνω
ἔγγραφο ⁸⁸ καὶ τὴν ἀπόδειξή μου, καὶ νὰ κάμει σημείωση καὶ δή-
λωση γιὰ τὴν παραπάνω ἐξασφάλιση, πὸ θὰ τοῦ δώσει βεβαιώ-
νοντας, ὅτι πρόκειται γιὰ τὰ χρήματα ἐκεῖνα, πὸ εἶχα ἐγὼ λάβει,
ὅπως παραπάνω ἀναφέρεται. *Η γραφή μου ἐκεῖνη νὰ δοθεῖ στὰ
χέρια τοῦ συμβολαιογράφου καὶ νὰ σημειωθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν
πράξη ἐξασφάλισης, γιὰ νὰ εἶναι ἡ κληρονομιά μου πάντοτε ἀσφα-
λὴ καὶ νὰ μὴν ἔχει καμιά προσβολή. Νὰ εἶναι ἐπίσης ὑποχρεω-
μένος νὰ φροντίσει νὰ δοθεῖ ἐγγύηση καὶ ἀσφάλεια ἀπὸ τὸν κ.
γαμπρό του στὴν ἐπιτροπεία μου, ὅτι πληρώθηκε τὰ παραπάνω
3 χιλιάδες δουκάτα, πὸ ἔχω ὑποσχεθῆ ἐγὼ, γιὰ νὰ μὴν προσβλη-
θεῖ ποτὲ ἡ κληρονομία μου γιὰ κεῖνα τὰ χρήματα· πρέπει ἐπίσης

habbia mai molestia per | essi danari, douendo tuor⁹⁹ delle mie scritt(ur)e la sud(dett)a | mia consorte li acquisti miei, et le cautioni delli | stabili pred(ett)i, che gli lascio per pagam(en)to della sua | dote, et similm(en)te do s(igno)r Vi-^{104r} cenzo quelli di sofforus, et | farsi nota nell'inuent(ari)o che qui sotto ordinarò, che | si debbia fare nel modo, che ha- uerò disposto, che si | faccia.

Io Andrea Cornaro fù de sier Giacomo, de mia propria | mano mi sottoscriuo, et affermo q(uan)te di s(opr)a si contiene.

Item dico, et dichiaro esser pagato, et sodisfatto dal sud(dett)o s(igno)r | Vincenzo mio fr(ate)llo della portion prima del Casal sofforus, | che come di sopra dico gli hò uend(ut)o, et cesso già molti | anni, per la pred(ett)a scritt(ur)a priuata, et lo rendo sicuro, et | quieto per in perpetuo con li suoi posterì et l' altra | portion, che gli lascio di sopra per li sud(dett)i d(ucat)i 5 m. s' in | tenda eccettuato il quarto di terreni, ch' io era obli | gato dargli dalla mia portione, che possedo al pr(ese)nte | che hebbi dal q(uondam)

νά διαφυλάξει⁹⁹ τὰ ἔγγραφα μου ἢ παραπάνω σύζυγός μου, τὶς ἀγορές μου καὶ τὰ ἐξασφαλιστικὰ ἔγγραφα τῶν παραπάνω ἀναφερομένων ἀκινήτων, πὺ τῆς ἀφίνω γιὰ πληρωμὴ τῆς προίκας της. Ἐπίσης ὁ κ. Βιτσέντζος ἐκεῖνα τῶν Ζωφόρων. Νὰ σημειωθεῖ ἐπίσης στὴν ἀπογραφή, πὺ ἐδῶ παρακάτω θὰ διατάξω νὰ γίνεῖ, ὅτι πρέπει νὰ γίνεῖ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο πὺ θὰ ἔχω ὀρίσει.

Ἐγὼ Ἀντρέας Κορνάρου τοῦ ποιῆ κὺρ Τζάκομο, μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι ὑπογράφω καὶ βεβαιώνω, ὅσα παραπάνω ἀναφέρονται.

Λέγω καὶ δηλώνω ὅτι ἔχω πληρωθεῖ καὶ μένω ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν παραπάνω ἀδελφό μου κ. Βιτσέντζο γιὰ τὴν πρώτη μερίδα τοῦ χωριοῦ Ζωφόροι, ποῦ, ὅπως παραπάνω λέγω, τοῦ πούλησα καὶ τοῦ παραχώρησα πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, μὲ τὸ παραπάνω ἰδιωτικὸ ἔγγραφο, καὶ τὸν ἀσφαλίζω καὶ τὸν ἠσυχάζω παντοτινὰ κι αὐτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μερίδα πὺ τοῦ ἀφίνω, ὅπως παραπάνω, γιὰ τὰ 5 χιλ. δουκάτα, ἐννοεῖται ὅτι ἐξαιρεῖται τὸ τέταρτο ἀπὸ τὰ χωράφια, πὺ ἤμουν ὑποχρεωμένος νὰ τοῦ δώσω ἀπὸ τὴ μερίδα μου, πὺ κατέχω τώρα καὶ πὺ πῆρα ἀπὸ τὸν ποτὲ Λεονάρδο Κουερίνι, σὲ ἀντάλλαγμα

m. Lunardo Querini all' incontro del | quarto de liuada⁹¹
 ritenuto da me, et unito col C(asa)l | Trapsanò dall' altra
 portion uendutagli, che fù del | s(igno)r Corner Borgognon,
 come per la pred(ett)a scritt(ur)a di | uenditione, ouero ces-
 sione appar, siche resti contento | senza cercar altra reffa-
 tione del pred(ett)o quarto. Item | lasso alla fig(lia)la del
 s(igno)r d(otto)r Vlastò nominata marieta | da me tenuta a
 battesimo un' anello d' oro di quelli | ch' io hò in casa
 con giogia smeraldo per segno | di amore. Item lasso al
 s(igno)r Andrulin⁹² Bon⁹³, q(uondam) Cl(arissi)mo s(igno)r
 | Nicolò mio fiozzo una sottocopa d' arzeno per | segno
 di amore. Item lasso alla s(igno)ra Lionetta de mezo |
 mia fiozza un' altra sottocopa d' argento simil | mente, per
 picciol segno d' amore, alli quali tutti | miei figliozzi, et fi-
 gliozze lasso similm(en)te la mia | benedittione, pregando il
 s(igno)r Dio, che gli benedisca, et | gli felicitì. Item lasso
 104v alla figliola del q(uondam) s(igno)r Gier(ola)mo | Auonal
 mia fiozza maridata in cà Venier parim(en)te | per segno di
 amore un' anello d' oro di quelli, che | hò in cassa grande
 con pietra granata, et con li | smalti, et app(resso) la be-

No 52. Iassa à Marietta fig(lia)la del sig(no)r D(ot to)r Vlastò sua fiozza un' anello di smeraldo legato in oro per segno d' Amore. Al s(igno)r Andrulin bon pur suo fiozzo una sotto copa d' arg(ento) Alla s(igno)ra Lionetta de mezzo pur sua fiozza un' altra sotto copa. Alla fig(lia)la del q(uondam) s(igno)r Ger(ola)mo Auonal pur sua fiozza un' anello di granata legato in oro.

τοῦ τέταρτου τῆς Λιβιάδας⁹¹ πὸν εἶχα ἐγὼ καὶ πὸν ἐνώθηκε μὲ τὴν μερίδα τοῦ χωριοῦ Θραψανό, πὸν τοῦ πούλησα καὶ πὸν ἦταν τοῦ κ. Κορνέυ Μποργκονιόν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ παραπάνω πωλητήριο συμβόλαιο ἢ συμβόλαιο ἐκχώρησης, ὥστε νὰ μείνει εὐχαριστημένος, δίχως νὰ ζητήσῃ ἄλλη ἀποζημίωση, γιὰ τὸ τέταρτο αὐτό.

Ἀφίνω στὴ φιλιότσα μου Μαριέτα, κόρη τοῦ δόκτορα κ. Βλαστοῦ, ἓνα δακτυλίδι χρυσό, ἀπὸ κεῖνα πὸν ἔχω στὴν κάσα μὲ σμαραγδόπετρα, σὰν σημάδι ἀγάπης.

Ἀφίνω στὸν κ. Ἀντρουλῆ⁹² Μπόν⁹³, τοῦ ἐκλαμπρότατου κ. Νικολό, φιλιότσου μου, ἓνα δίσκο ἀσημένιο, σὰν σημάδι ἀγάπης.

Ἀφίνω στὴν κ. Λιονέτα Ντεμέτζο, φιλιότσα μου, ἓνα ἄλλο δίσκο ἀσημένιο, ἐπίσης σὰν μικρὸ σημάδι ἀγάπης. Σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς φιλιότσους μου καὶ φιλιότσες μου ἀφίνω ἐπίσης τὴν εὐχή μου καὶ παρακαλῶ τὸ Θεὸ νὰ τοὺς εὐλογεῖ καὶ νὰ τοὺς κάμει εὐτυχισμένους.

Ἀφίνω στὴν κόρη τοῦ μακαρίτη Γκερόλαμο Ἀβονάλ, φιλιότσα μου, πὸν παντρεύτηκε ἀπὸ τὸ σπίτι Βενιέρ, ὁμοίως σὰν σημάδι ἀγάπης, ἓνα χρυσὸ δακτυλίδι, ἀπὸ κεῖνα πὸν ἔχω στὴ με-

Ἀριθ. 52. Ἀφίνει στὴ Μαριέτα, κόρη τοῦ δόκτορα κ Βλαστοῦ, τὴ φιλιότσα του, ἓνα δακτυλίδι μὲ σμαράγδι δεμένο, γιὰ σημάδι ἀγάπης. Στὸν κ. Ἀντρουτῆ Μπόν, ἐπίσης φιλιότσου, ἓνα δίσκο ἀσημένιο. Στὴν κ. Λιονέτα Ντεμέτζο, ἐπίσης φιλιότσα του, ἓνα δίσκο. Στὴν κόρη τοῦ μακαρίτη κ. Γκερόλαμο Ἀβονάλ, ἐπίσης φιλιότσα του, ἓνα δακτυλίδι μὲ χαλκηδόνιο δεμένο μὲ χρυσάφι.

No 53. Iassa padrono et rssiduario di tutto il restante della sua facultà la moglie in uita sua con obbligo di pagar debiti se ue ne fosse, et legati.

ned(itio)ne del s(igno)r Dio, et la mia. Item | dico, et dichiaro, che li pred(ett)i stabili lasciati alla sud(dett)a | mia car(issi)ma consorte, per pagam(en)to della sua dote, cioè | la portion de Vonì, il metochio di metaxà, et le | case della Città, che stanciamo al p(rese)nte possano dopo | la morte sua, li miei fr(ate)lli, ouero li loro fig(lio)li, ouero | nepoti maschi, ricuperarli di doue saranno capitate | esbor-sando li pred(ett)i otto mille d(uca)ti correnti, perche in | uita sua essa mia consorte non uoglio, che possa | esser despotestata. Item uoglio, che delle entrade | delli altri miei stabili in ogni loco essistenti, cosi | qui nella Città, et suo territ(ori)o, come à Settia essa | mia car(issi)ma, et amor(atissi)ma consorte sia p(adro)na, et go | uernatrice et habbia il commando, et aut(ori)tà di sco | der, gouernar, et amministrar il tutto per tutto | il tempo della uita sua procurando col consiglio | et aiuto delli sud(dett)i miei fratel-li, et commissarij, che | detti stabili, et beni siano conser-uati, et mantenuti | in stato, come son sicuro, che farà es-sendo dona pru | dente, et di gouerno et piena di carità,

γάλη κάσα μὲ χαλκηδόνιο λίθο καὶ σμάλτα, καὶ μαζί μ' αὐτὸ τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δική μου.

Λέγω καὶ δηλώνω ὅτι τὰ παραπάνω ἀκίνητα ποὺ ἄφησα στὴν ἀγαπητότατη σύζυγό μου, γιὰ πληρωμὴ τῆς προίκας της, δηλαδὴ τὴ μερίδα τῆς Βόνης, τὸ μετόχι τοῦ Μεταξᾶ καὶ τὰ σπίτια στὴν πόλη, ὅπου μένομε τώρα, μποροῦν, ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατό της, τὰ ἀδέρφια μου ἢ τὰ παιδιά τους ἢ τὰ ἀρσενικὰ ἐγγόνια, νὰ τὰ παίρνουν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θὰ τὰ ἔχουν κληρονομήσει, καταβάλλοντας τὰ παραπάνω ὀκτὼ χιλιάδες δουκάτα τρέχουσας τιμῆς, γιὰτὶ δὲν θέλω νὰ ἀποξενωθεῖ ἀπὸ αὐτὰ ἡ σύζυγός μου ὅσο θὰ ζεῖ.

Θέλω, τὰ εἰσοδήματα τῶν ἄλλων ἀκινήτων μου, σ' ὅποιον τόπο κι ἂν βρίσκονται, εἴτε ἐδῶ στὴν πόλη καὶ στὴν περιφέρειά της, εἴτε στὴ Σητεία, ἢ ἀγαπητότατη σύζυγός μου, νὰ τὰ ἐξουσιάζει, νὰ τὰ διαχειρίζεται καὶ νὰ ἔχει τὴ διοίκησή των καὶ τὴν ἐξουσία νὰ ἐξοφλεῖ, νὰ διοικεῖ καὶ νὰ διαχειρίζεται ὀλόκληρη τὴν περιουσία ὅλο τὸν καιρὸ ποὺ θὰ ζῆ, φροντίζοντας, μὲ τὴ συμβουλή καὶ τὴ βοήθεια τῶν παραπάνω ἀδελφῶν μου καὶ ἐπιτρόπων μου, τὰ ἀκίνητα καὶ ἀγαθὰ αὐτὰ νὰ διατηρηθοῦν καὶ συντηρηθοῦν σὲ καλὴ κατάσταση· πράγμα ποὺ εἶμαι βέβαιος

Ἄριθ' 53. Ἀφίνει κύριο καὶ διαχειριστὴ ὅλης τῆς ὑπόλοιπης περιουσίας του τὴ σύζυγο ὅσο ζῆ, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ πληρώσει τὰ χρέη, ἂν ὑπάρχουν, καὶ τὰ κληροδοτήματα.

dichiarando | per il terzo delle pred(ett)e entrade, estratte le
 spese ne | cessarie, et gli legati annuali, che di sopra la-
 scio | che si paghino, sia di essa mia consorte per il suo
 god | dimento, et donatiuo finch' ella uiua come è detto |
 perche si ricordi di me, et dell' anima mia, come | son si-
 curo, che farà. Gli altri doi terzi si habbia dell' | amontar,
 et tratto loro prima pagar se le sarà | restato qualche debi-
 105r to, et che non supplissero li | danari, che mi ritrouassero,
 et cred(it)i, che fossero, | argenti, biauē, uini, et altro oltra
 quello, che si | spenderà nella mia sepoltura, et commemo-
 ration | come di sopra, et poi si debbia com(m)inciar à pa-
 gar | li legati ogn' anno, che possa arriuar esso tratto, | et
 cosi si debba continuar ogn'anno fino, che detti | legati sia-
 no compiti à pagarsi douendosi prima | pagar quelli, che
 sono più pij, et di magg(io)r be | nef(ici)o dell' anima mia,
 et più necessarie, et le per | sone, et luoghi, il che rimetto
 alla conscientia, et | carità delli miei commissarij, et spe-
 tialm(en)te di | mia consorte, potendo li legatarij, che per
 sorte non | fossero pagati in uita loro, cosi quelli lasciati |

πὸς θὰ κάμει, γιατί εἶναι γυναῖκα γνωστική, ἄξια νὰ διοικεῖ
 καὶ φιλεύσπλαχνη· δηλώνω ἐπίσης ὅτι τὸ τρίτο τῶν παραπάνω
 εἰσοδημάτων, ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦν καὶ πληρωθοῦν τὰ ἀπαραίτητα
 ἔξοδα καὶ τὰ ἐτήσια κληροδοτήματα πὸν ἀφίνω παραπάνω, θὰ
 ἀνήκει στὴ σύζυγό μου αὐτή, γιὰ ἀπολαβὴ της καὶ δωρεὰ ὥσπου
 νὰ ζῆ, ὅπως εἶπα, γιὰ νὰ θυμᾶται ἐμένα καὶ τὴν ψυχὴ μου,
 πράγμα πὸν εἶμαι βέβαιος πὸς θὰ κάμει. Τὰ ἄλλα δυὸ τρίτα,
 νὰ τὰ συγκεντρώσει καὶ νὰ πληρώσει ἀπ' αὐτὰ πρῶτα κανένα
 χρέος, ἂν ἔχει μείνει, στὴν περίπτωση πὸν δὲν θὰ ἔφταναν τὰ
 χρήματα πὸν θὰ μοῦ βρεθοῦν καὶ οἱ πιστώσεις, ἂν ὑπάρχουν,
 τ' ἀσημικά, σιτηρά, κρασιά ἢ ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ κεῖνα πὸν θὰ ξο-
 δευθοῦν γιὰ τὴ θανή μου καὶ τὰ μνημόσυνά μου, ὅπως λέω παρα-
 πάνω. Ἐπειτα νὰ ἀρχίσει νὰ πληρώνει τὰ κληροδοτήματα κάθε
 χρόνο, ὡς ἐκεῖ πὸν θὰ ἐπαρκεῖ τὸ ποσὸν αὐτό. Ἔτσι πρέπει νὰ
 συνεχίζει κάθε χρόνο, ὥσπου νὰ πληρωθοῦν τὰ κληροδοτήματα
 αὐτά. Πρέπει ὅμως νὰ πληρώνονται πρῶτα ἐκεῖνα πὸν εἶναι πιὸ
 φιλανθρωπικά καὶ πιὸ ὠφέλιμα γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ τὰ πιὸ
 ἀναγκαῖα. Τὴν ἐκλογὴ τῶν προσώπων καὶ τῶν τόπων τὴν ἀνα-
 θέτω στὴ συνείδηση καὶ τὴν ἀφοσίωση τῶν ἐπιτρόπων μου καὶ
 εἰδικὰ τῆς συζύγου μου. Οἱ κληροδόχοι, πὸν τυχαῖα δὲν θὰ πλη-

di sopra, come che lascierò qui sotto, per causa | del pre-
d(ett)o term(in)e, et commodità che uoglio, che | habbia la
commissaria, testarsi in morte sua | ciascun del suo legato,
et lasciando à chi gli | piace di scoderlo, et se non facesse-
ro testam(en)to lo | possano hauer li suoi fig(lia)li ouer altri
heredi, | il qual term(in)e et commodità sud(dett)a s' inten-
da però | di quei legati, che hanno da dare per una uolta
| tantum, ma gli annuali cosi li perpetui, come | quelli à
tempo, si debbano principiar a pagarsi | dà quel tempo
istesso, ch' io morirò; Pagati ue | ram(en)te, che saranno es-
si legati, et debiti si fossero | de là in poi, il tratto sud(dett)o
delli doi terzi netti di | spesa ut sup(r)a, sia messo in un
scrigno sotto due | chiaui, l' una star debba in mano del
s(igno)r Cau(allie)r | mio fr(ate)llo, et l' altra in mano del
s(igno)r Vincenzo altro | mio fr(ate)llo, et lo scrigno in ma- 105v
no della mia | consorte, douendosi tener particolar nota
del | danaro, che di tempo, in tempo si metterà dentro
| nel memorial della Canc(ella)ria maggior, ouero farà
una | partita nelli libri della Cam(er)a di christo⁹⁴ pagan-

ρωθοῦν στὴ ζωὴ τους, τόσο ἐκεῖνοι πὸν τοὺς ἄφισα παραπάνω,
ὅσο καὶ ἐκεῖνοι πὸν θὰ τοὺς ἀφίσω ἐδῶ παρακάτω, ἐξ αἰτίας
τοῦ παραπάνω ὄρου, γιὰ τὴν εὐκολία πὸν θέλω νὰ ἔχει ἡ ἐπί-
τροπὸς μου, μπορεῖ νὰ διατάξει στὴ διαθήκη του ὁ καθένας κα-
τὰ τὸ θάνατό του, νὰ πληρωθεῖ τὸ κληροδοτήμά του σ' ὅποιον
θέλει. Καὶ ἂν δὲν κάμουν διαθήκη νὰ μποροῦν νὰ τὸ παίρνουν
τὰ παιδιά τους ἢ οἱ ἄλλοι κληρονόμοι. Ὁ ὄρος αὐτὸς καὶ ἡ πα-
ραπάνω διευκόλυνση ἐννοεῖται γιὰ τὰ κληροδοτήματα ἐκεῖνα πὸν
πρόκειται νὰ δοθοῦν ἐφάπαξ. Τὰ ἐτήσια, ὅμως τόσο τὰ παντοτινὰ
ὅσο κι ἐκεῖνα πὸν εἶναι γιὰ ὀρισμένο χρόνο, πρέπει νὰ ἀρχίσουν
νὰ πληρώνονται ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατό μου. Ἐμα πληρωθοῦν
τὰ κληροδοτήματα αὐτὰ καὶ τὰ χρέη, εἰάν ὑπάρχουν, τὸ ὑπόλοιπο
τῶν δύο τρίτων, ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦν τὰ ἔξοδα, ὅπως εἶπα παρα-
πάνω, νὰ τοποθετηθεῖ σὲ μιὰ κάσα μὲ δυὸ κλειδιά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα
τὸ ἓνα θὰ εἶναι στὰ χέρια τοῦ ἀδελφοῦ μου κ. Καβαλιέρου καὶ τὸ
ἄλλο στὰ χέρια τοῦ ἄλλου ἀδελφοῦ μου κ. Βιτσέντζου. Ἡ κάσα
θὰ μένει στὰ χέρια τῆς συζύγου μου, πού, γιὰ τὰ χρήματα πὸν
θὰ μπαίνουν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ μέσα στὴν κάσα, πρέπει νὰ κρα-
τεῖ ἰδιαίτερη σημείωση στὸ Κατάστιχο τῆς Μεγάλης Καγκελα-
ρίας, ἢ νὰ ἀνοίξει μιὰ μερίδα στὰ βιβλία τοῦ Ταμείου τοῦ Χρι-

do | il scrittore della sua fatica, et ciò per cautione, et | charezza de chi aspetta, et di dette partite, | ouer note, che si farano di tempo, in tempo | debbia ogn' uno cauar copia delli pred(ett)i commiss(ar)i | et tenerla per sua memoria, et questo tutto si | debbia far, et continuar fino, che duri la uita | di detta mia consorte, et dopo la sua morte si debba | aprire essa cassa, per cauar d(ucat)i mille correnti, et | quelli darsi al monast(eri)o di s(an)ta catherina franca | di questa Città⁹⁵, per altri tanti, che il q(uondam) s(igno)r Z. ant(oni)o | mudazzo fù mio car(issi)mo amico, et compare ha pro | messo al d(ett)o monast(eri)o, per dote di suor marieta | sua fig(lia)la, et mia fiozza, se però in uita mia non | gli hauerò pagati, come spero in Dio di fare, per | disgrauar i suoi fig(liu)li, et heredi dal debito pred(ett)o, | ma se essi suoi fig(liu)li, et heredi, hauessero pagato | detti d(ucat)i mille al d(ett)o monast(eri)o auanti la morte | di essa mia consorte uoglio, che siano reffatti dalla | pred(ett)a cassa, et siano lor dati essi d(ucat)i mille, ouero | alli loro fig(liu)li, se essi non saranno al tempo pred(ett)o, | mà men-

στοῦ⁹⁴, πληρώνοντας τὸ γραμματικὸ γιὰ τὸν κόπο του. Καὶ τοῦτο γιὰ ἀσφάλεια καὶ πληροφόρηση ὁποιοῦ περιμένει νὰ λάβει. Ἀπὸ τὶς μερίδες αὐτὲς ἢ τὶς σημειώσεις, πὺ θὰ γράφονται ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, καθένας ἀπὸ τοὺς παραπάνω ἐπιτρόπους νὰ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παίρνει ἀντίγραφα καὶ νὰ τὰ κρατεῖ γιὰ νὰ θυμᾶται. Αὐτὸ νὰ ἐξακολουθήσει ὡσπου νὰ ζῆ ἢ παραπάνω σύζυγός μου. Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατό της πρέπει νὰ ἀνοιχτεῖ ἡ κάσα αὐτή, γιὰ νὰ πάρουν χίλια δουκάτα τρέχουσας τιμῆς, νὰ τὰ δώσουν στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Κατερίνας Φρανκας, αὐτῆς τῆς πόλης⁹⁵, ποσὸ πὺ τὸ εἶχε τάξιμο στὸ ἴδιο μοναστήρι ὁ μακαρίτης Τζουάνε - Ἀντώνιος Μουδάτσος, ἀγαπητότατος φίλος μου καὶ κουμπάρος, γιὰ προίκα τῆς μοναχῆς Μαριέτας, κόρης του καὶ φιλιότισας μου, ἂν βέβαια, ὅσο ζῶ δὲν θὰ τὰ ἔχω πληρώσει, ὅπως ἐλπίζω στὸ Θεό, γιὰ νὰ ἀπαλλάξω τὰ παιδιὰ του καὶ τοὺς κληρονόμους του ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση τοῦ παραπάνω χρέους. Μὰ ἂν τὰ παιδιὰ καὶ οἱ κληρονόμοι του πληρώσουν τὰ χίλια αὐτὰ δουκάτα στὸ παραπάνω μοναστήρι πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς συζύγου μου, θέλω νὰ πάρουν ἀπὸ τὴν κάσα αὐτὴ καὶ νὰ δώσουν τὰ χίλια αὐτὰ δουκάτα σ' αὐτοὺς ἢ στὰ παιδιά τους, ἂν αὐτοὶ δὲν θὰ ζοῦν τὸν καιρὸ πὺ εἶπα παραπάνω.

No 54. Lassa doppo la morte della moglie d(ucat)i 1000: correnti al monasterio franco di s(an)ta Cath(eri)na di Candia per altri tanti che il q(uondam) s(igno)r Z. Ant(oni)o mudazzo fu già suo car(issi)mo Amico et compare, promesse al d(ett)o Monasterio per dotte di suor Marieta sua fig(lia)la.

*Αριθ. 54. Ἀφίνει, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς συζύγου του 1000 δουκάτα ἀπ' αὐτὰ πὺ κυκλοφοροῦν στὸ φράγκικο μοναστήρι τῆς Ἁγίας Κατερίνας τοῦ Χάντακα, γιὰ ἀντίστοιχο ποσὸ πὺ ὁ μακαρίτης Τζουάνε - Ἀντώνιος Μουδάτσος, πὺ ἦταν ἀγαπητότατος φίλος του καὶ κουμπάρος, εἶχε ὑποσχεθεῖ στὸ ἴδιο μοναστήρι, ἀντὶ προίκας τῆς καλογριᾶς κόρης του Μαριέτας.

No 55. Il resto che si ritrovasse in auanzo delle entrate doppo la morte di sua moglie lascia che sij dispensato per maritar di tante pouere donzelle della Città à ip(erpe)ri mille per ciasched' una, intendendo che per questo effetto si habbi à spendere ip(erpe)ri 8 m. come più a basso dichiarara la sua uolontà.

tre siano tanti dinari nella cassa, che | bastino à far tal pagam(en)to, anco in uita di | essa mia consorte si debbrà fare. Il resto ue | ram(en)te del dan(ar)o, che auanzasse in d(ett)a cassa, ò scrigno | sia dato per il maritar di tante pouere donzelle | à ip(erpe)ri mille, per ciascuna, per l' anima mia, et | di quelli, per li quali io sono oblig(at)o, et partico | larm(en)te per il q(uondam) m. Nicolò Trocali⁹⁸, come suo commiss(ari)o | et se ben mi pare, che non tengo cosa alc(un)a di quella | raggione, non di meno, per assecurarmi meglio, | e disgrauar la mia conscientia uoglio, et intendo | che esso habbia parte, et l' anima sua, conform(amen)te | al suo testam(en)to quanto uede, et sà il s(igno)r Iddio ch' io | sono oblig(at)o per la sud(dett)a commiss(ari)a, ma se per sorte | mancass(er)o dan(ar)i, per supplir al pagam(en)to delli | sud(dett)i ducati mille di mia figliozza, et anco per | il maritar delle pouere donzelle al manco ip(erpe)ri | otto mille nel tempo della morte di essa mia | consorte, In tal caso uoglio, che li altri miei com | missarij debbano continuar à scoder, et gouernar | le pred(ett)e entrade, et habbiano similm(en)te per loro | godim(en)to il terzo di esse net-

Μὰ ἂν ὑπάρχουν στὴν κάσα τόσα χρήματα, ποὺ νὰ ἀρκοῦν γιὰ νὰ γίνει ἡ πληρωμὴ αὐτὴ ὅσο θὰ ζῆ ἡ σύζυγός μου, πρέπει νὰ γίνει.

*Αριθ. 55. Τὸ ὑπόλοιπο ποὺ θὰ βρεθεῖ περίσσευμα ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς συζύγου του, ἀφίνει νὰ μοιραστεῖ γιὰ νὰ παντρεύσουν ἀνάλογο ἀριθμὸ φτωχῶν κοριτσιῶν τῆς πόλης, δίδοντας χίλια ὑπέρπυρα στὴν καθεμιὰ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ θέλει νὰ δαπανηθοῦν 8 χιλιάδες ὑπέρπυρα, ὅπως καθορίζει πῶς κάτω τῆ θέλησή του.

Τὸ ὑπόλοιπο τῶν χρημάτων ποὺ τυχὸν θὰ περίσσευε στὴν κάσα αὐτὴ νὰ δοθεῖ γιὰ νὰ παντρευτοῦν ἀνάλογος ἀριθμὸς φτωχὰ κορίτσια, δίδοντας χίλια ὑπέρπυρα στὸ κάθε ἓνα, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ ἐκείνων γιὰ τοὺς ὁποίους ἔχω ὑποχρέωση καὶ ἰδιαίτερα τοῦ μακαρίτη Νικολὸ Τροχάλη⁹⁸ σὰν ἐπίτροπός του. Καὶ παρ' ὅλο ποὺ νομίζω πὼς δὲν κρατῶ τίποτε ἀπὸ τὸ λογαριασμὸ ἐκεῖνο, ὅμως, γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῶ καὶ ν' ἀπαλλάξω τὴ συνείδησή μου, θέλω καὶ ἐννοῶ νὰ συμμετέχει κι ἐκεῖνος καὶ ἡ ψυχὴ του, σύμφωνα μὲ τὴ διαθήκη του, ὅσο βλέπει καὶ γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅτι ἐγὼ ἔχω ὑποχρέωση γιὰ τὴν παραπάνω ἐπιτροπεία. Ἀλλὰ ἂν κατὰ τύχη δὲν θὰ ὑπῆρχε χρήμα, ποὺ νὰ ἐπαρκέσει γιὰ νὰ πληρωθοῦν τὰ παραπάνω χίλια δουκάτα τῆς φιλιότσας μου καὶ γιὰ νὰ παντρευτοῦν τὰ φτωχὰ κορίτσια τουλάχιστο μὲ ὀκτὼ χιλιάδες ὑπέρπυρα, κατὰ τὸ θάνατο τῆς συζύγου μου, τότε στὴν περίπτωση αὐτὴ, θέλω οἱ ἄλλοι ἐπίτροποί μου νὰ συνεχίσουν νὰ εἰσπράττουν, νὰ διοικοῦν τὰ εἰσο-

to di spesa, et li altri | duo terzi debbano il tratto tuttauia
 continuar | et metter in d(ett)o scrigno, et si osserui l' istes-
 so modo | et ordinat(ion)e di prima fino, che si habbia tan-
 to | dinaro, che si supplisca à quanto di sopra, nel | qual ca-
 so fino, che si continui questo tegner della | cassa uoglio,
 che esso scrigno, stia in mano del | Cl(arissi)mo s(igno)r
 marco mudazzo fù del Cl(arissi)mo s(igno)r Z. ant(oni)o
 mio | nepote, se il Cl(arissi)mo s(igno)r Giacomo Zen non
 uolesse | accettare tal carrico, ma uolendo esso lo ten-
 ga | pregandoli, che ò l' uno, ò l'altro di loro accetta | esso
 carrico, per amor mio, et non uolendo nè | l' uno, nè l' al-
 106v tro di essi sia esso scrigno tenuto | nel monast(eri)o di s(an-
 t)a Catherina delle monache⁹⁷, et | supplito, che sarà à
 quanto di sopra cessi il tener | della cassa, et restino le pos-
 sessioni, e stabili li | beri d' ogni debito, et obligo, eccetto,
 che dalli le | gati annuali; all' hora uoglio, che essi stabili
 | uadano, et applichino con li loro carrichi, et | grauami
 doue qui sotto ordinarò, cioè tutto quello | che io hò, et à
 me aspetta, et appartiene di beni | liberi à settia, per qual si

No 56. Doppo la morte della mogliè lascia che tutto quello che egli si ritroua, et se gli può aspettare, et per uenire di beni liberi a Settia per

δήματα αὐτά, καὶ νὰ παίρνουν, γιὰ ἀπολαβὴ τους ἐπίσης τὸ ἓνα τρίτο ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα αὐτὰ νέτο, ἀφοῦ θὰ ἀφαιροῦν τὰ ἔξοδα. Τὰ ἄλλα δυὸ τρίτα ὅμως ὀφείλουν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ τὰ βάζουν στὴν παραπάνω κάσα καὶ νὰ τηρεῖται ὁ ἴδιος τρόπος καὶ ἡ ἴδια τάξη, ὅπως πρὶν, ὥσπου νὰ ὑπάρχει τόσο χρῆμα, ὥστε νὰ ἀρκέσει γιὰ τὰ παραπάνω. Στὴν περίπτωση πού θὰ συνεχίσει νὰ τηρεῖται ἡ κάσα αὐτὴ θέλω νὰ βρῖσκεται στὰ χέρια τοῦ ἐκλαμπρότατου κ. Μάρκου Μουδάτσου, τοῦ ποτὲ ἐκλαμπρότατου Τζουάνε - Ἀντώνιο, τοῦ ἀνεψιοῦ μου, ἐὰν ὁ ἐκλαμπρότατος κ. Τζάχομο Τζέν δὲν θὰ ἠθέλε νὰ ἀποδεχτεῖ αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία. Μὰ ἂν θέλει ἄς τὴν ἀναλάβει. Τοὺς παρακαλῶ νὰ δεχθοῦν, εἴτε ὁ ἓνας εἴτε ὁ ἄλλος, αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία, γιὰ χατήρι μου. Ἐὰν δὲν θέλει οὔτε ὁ ἓνας οὔτε ὁ ἄλλος, νὰ κρατηθεῖ τὸ Ταμεῖο αὐτὸ στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Κατερίνας τῶν Καλογραιῶν⁹⁷, καὶ ὅταν πληρωθοῦν τὰ παραπάνω, νὰ πάψει ἡ τήρησή του καὶ νὰ μείνουν ἐλεύθερα τὰ ἀκίνητα καὶ οἱ ἰδιοκτησίες ἀπὸ κάθε χρέος καὶ ὑποχρέωση, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ εἰρήσια κληροδοτήματα. Τότε θέλω τὰ ἀκίνητα αὐτὰ νὰ δοθοῦν μὲ ὅλα τους τὰ βάρη ἐκεῖ πού θὰ διατάξω ἐδῶ παρακάτω. Δηλαδή, ὅλο ἐκεῖνο πού ἔχω καὶ πρὸ μου ἀνήκει σὲ κτήματα ἐλεύθερα στὴ Σητεία, γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο νὰ

Ἄριθ. 56. Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς συζύγου του ἀφίνει ὅ,τι ὑπάρχει καὶ ὅ,τι θὰ ὀφείλεται ἀπὸ τὰ ἐλεύθερα κτήματα τῆς Σητείας γιὰ ὁποιοδήποτε λό-

qual si uoglia ragione sij et s' intendi peruenire al Cl(arissi)mo s(igno)r Pietro suo fra(te)llo in uita sua, et doppo la sua morte uadi il tutto à Cornaruola sua nepote fig(li)o)la del s(igno)r V(icen-zo) suo f(rate)llo et suoi fig(li)o)li.

No 57. Il suo Metocchio di S. Nic(ol)o Ghosto, con la chiesa, celle et ogn' altra sua rag(io)ne franco et libero lassa insieme con il giardino di Macritico al Monast(eri)o delle monache di santa Catt(eri)na con obligo di farli del bene per l' anima sua, come più diffusamente si legge.

uoglia ragg(ion)e uada, | et peruenga al Cl(arissi)mo s(igno)r Piero mio fr(ate)llo di goder, | et usufruttuarlo, per tutto il tempo della sua | uita, et dopo lui uada, et applichi à Cornarola | mia nepote fig(li)o)la del s(igno)r Cau(allie)r, et alli suoi fig(li)o)li, et se | esso s(igno)r Piero non sarà uiuo in quel tempo che | dico di sopra, essi beni immediatam(en)te uadino à | detta mia nipote, et alli suoi fig(li)o)li. Il mio me | thochio di S. Nic(ol)o Ghosto⁹⁸ cioè quel dà basso, ch'è | uicino alla fiumera, cosi terreni, come arbori | con la chiesa, celle, et ogni sua raggion franco, | et libero⁹⁹ d' ogni grauame, et anco il mio giardin | di macritico con le sue raggioni, et con il terren, | et arbori de là dal fiume all' incontro esso giar | din con le sue acque prime, et con quelle, che | comprai dapoi da diuersi, uadano in detto tempo | al monast(eri)o di s(ant)a Catherina delle monache pred(ett)o, | et se potranno hauer gratia dà sua ser(eni)tà, come io | non dubito, di poter tener essi stabili, per benef(ici)o | di quelle gentildone, che sono del sangue de suoi | nobili, et il monast(eri)o suo dotato dà sua sub(limi)tà | li possano

γο στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Πέτρο, ἀδελφό του, σ' ὅλη τὴ ζωὴ του· ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό του νὰ πηγαίνουν ὅλα στὴν Κορναρόλα τὴν ἀνεψιά του, κόρη τοῦ ἀδελφοῦ του κ. Βιτσέντζο, καὶ στὰ παιδιά της.

*Αριθ. 57. Τὸ μετόχι του στὸν Ἁγ. Νικόλαο τὸ Χωστὸ μὲ τὴν ἐκκλησία, τὰ κελιά καὶ κάθε ἄλλο δικαίωμά του, ἐλεύθερο καὶ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ φεουδαλικὴ ὑποχρέωση, ἀφίνει, μαζί μὲ τὸν κῆπο στὸ Μακρυτοῖχο στὸ μοναστήρι τῶν καλογραιῶν τῆς Ἁγ. Κατερίνας, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ κάμουν καλὸ γιὰ τὴν ψυχὴ του, ὅπως πιὸ ἀναλυτικὸ ἀναφέρεται.

πηγαίνει καὶ νὰ καταλήγει στὸν ἐκλαμπρότατο ἀδελφό μου κ. Πιέρο, νὰ τὸ καρπώνεται καὶ νὰ τὸ ἐκμεταλλεύεται ὅλο τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς του. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸν νὰ δοθεῖ στὴν ἀνεψιά μου Κορναρόλα, κόρη τοῦ κ. Καβαλιέρου καὶ στὰ παιδιά της. Καὶ ἂν ὁ κ. Πιέρο δὲν θὰ εἶναι ζωντανὸς ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ποὺ λέγω παραπάνω, οἱ περιουσίες αὐτὲς νὰ πηγαίνουν ἀμέσως στὴν παραπάνω ἀνεψιά μου καὶ τὰ παιδιά της. Τὸ μετόχι μου στὸν Ἁγ. Νικόλαο τὸ Χωστὸ⁹⁸ ἠδηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ βρίσκεται χαμηλὰ κοντὰ στὸν ποταμό, τόσο τὰ χωράφια, ὅσο καὶ τὰ δέντρα μὲ τὴν ἐκκλησία καὶ τὰ κελιά, μὲ κάθε δικαίωμά του, ἐλεύθερο καὶ ἀπαλλαγμένο⁹⁹ ἀπὸ κάθε ἐπιβάρυνση, καὶ ὁ κῆπος μου στὸ Μακρυτοῖχο, μὲ τὰ δικαιώματά του καὶ μὲ τὰ χωράφια καὶ τὰ δέντρα στὴν ἀπέναντι μεριὰ τοῦ ποταμοῦ, μὲ τὰ ἀρχικά του νερὰ καὶ μὲ κεῖνα ποὺ ἀγόρασα ἔπειτα ἀπὸ διάφορους, νὰ πηγαίνουν, τὸν καιρὸ ποὺ εἶπα, στὸ παραπάνω μοναστήρι τῆς Ἁγ. Κατερίνας τῶν Καλογραιῶν. Καὶ ἂν μπορέσουν νὰ πάρουν ἄδεια ἀπὸ τὴ Γαληνότητά της, (τὴν Κυβέρνηση), πράγμα ποὺ δὲν ἀμφιβάλλω, γιὰ νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ διατηροῦν τὰ ἀκίνητα αὐτά, γιὰ τὸ καλὸ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων γυναικῶν—ποὺ εἶναι αἷμα τῶν εὐγενῶν τῆς Γαληνότητάς της—καὶ τὸ μοναστήρι τους

107r tener in perpetuo, senza poterli | alienar, mà ben affittar,
 altram(en)te se tal gratia | non le sarà concessa, si debbia-
 no essi stabili | uender all' incanto pub(li)co, et in quel pre-
 tio magg(io)re | che si potrà hauere per li s(igno)ri suoi pro-
 curatori, et | il tratto procurar, che si metta di tempo in
 tempo, | et si dia in loco sicuro donde possano conseguir |
 qualche utile annualm(en)te, con il cons(ens)o sempre, et |
 auth(orit)à di mons(igno)r Ill(ustrissi)mo Arciuescouo, ò suo
 Vicario | procurando di conseruarsi sempre il capitale, |
 essendo obligate esse Reuer(endissim)e monache far dir una
 | messa alla settimana in perpetuo in d(ett)a chiesa | per
 l' anima mia, et di tutti li miei parenti, amici | et benefat-
 tori, et comprar l' oglio, che si consuma | in detta chiesa,
 per la lampada, che arde continuam(en)te | auanti il sant(iss-
 si)mo Sacram(en)to, et di più nel di della | commemoration
 di diffonti ogn' anno debbano | metter doi torzetti ¹⁰⁰ auanti
 esso sant(issi)mo Sacram(en)to, | impizzandoli al uespero, et
 alla messa, et facen | doli commemorare, alle q(ual)i cose

προικιστεῖ ἀπὸ τὴν ὑψηλότητά της, τότε νὰ μποροῦν νὰ τὰ
 κρατήσουν παντοτινά, δίχως νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τὰ
 πουλήσουν, ἀλλὰ μονάχα νὰ τὰ ἐνοικιάζουν σὲ ἄλλους. Μὰ ἂν
 δὲ τοὺς παραχωρηθεῖ μιὰ τέτια χάρη, τὰ ἀκίνητα αὐτὰ νὰ πουλη-
 θοῦν σὲ δημόσιο πλειστηριασμὸ καὶ στὴ μεγαλύτερη τιμὴ ποὺ
 θὰ μπορέσουν νὰ βροῦν οἱ κ. κ. Ἐπίτροποί του (τοῦ μοναστη-
 ριοῦ). Τὸ προϊόν τοῦ πλειστηριασμοῦ νὰ φροντίσουν νὰ τοπο-
 θετηθεῖ σὲ μέρος ἀσφαλισμένο, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ παίρνουν κά-
 ποιο κέρδος κάθε χρόνο, πάντοτε μὲ τὴ συμβουλή καὶ τὴν ἐξου-
 σιοδότηση τοῦ ἐκλαμπρότατου καὶ πανιερότατου Ἀρχιεπίσκοπου,
 ἢ τοῦ τοποτηρητοῦ του, καὶ νὰ φροντίζουν ἀκόμα νὰ διατηροῦν
 πάντοτε τὸ κεφάλαιο, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ κάνουν οἱ σεβάσμιες
 ἐκεῖνες Μοναχὲς μιὰ λειτουργιὰ κάθε ἐβδομάδα, παντοτινά, στὴν
 ἐκκλησία αὐτή, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν συγ-
 γενῶν, φίλων καὶ εὐεργετῶν μου, καὶ νὰ ἀγοράζουν τὸ λάδι ποὺ
 ἐξοδεύεται στὴν ἐκκλησία αὐτή, στὸ καντήλι ποὺ ἀνάβει συνεχῶς
 μπροστὰ στὰ ἄχραντα μυστήρια. Ἀκόμη, τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης
 τῶν νεκρῶν, κάθε χρόνο, πρέπει νὰ βάζουν δυὸ κηροπήγια (τόρ-
 τσες) ¹⁰⁰ μπροστὰ στὰ ἄχραντα μυστήρια, ἀνάβοντάς τα τὸν ἔσπε-
 ρινὸ καὶ τὴ λειτουργία καὶ μνημονεύοντάς τους. Ἄν τὰ παρα-
 λείψουν αὐτὰ νὰ δώσουν λόγο στὸ Θεό.

No 58. Il suo Casal da Trapsanò lo lascia à suoi fratelli generalmente, et doppo di essi che uadino nelli suoi heredi, come più diffusamente si legge.

mancando | debbano render conto al s(igno)r Dio. Il mio Casal | ueram(en)te de trapsanò, con tutte le sue ragg(ion)i, et | giurisd(itio)ni inclusi li terreni pred(ett)i di liuada rite | nuti dalla pred(ett)a portion de sofforus, che già hò | dato, et cesso al sud(dett)o s(igno)r Vincenzo mio fr(ate)llo, et col suo | carrico della guarnigg(ion)e, et legati di form(en)to in | perpetuo lasciati sopra di esso, per questo mio testam(en)to, et anco inclusi li terreni per me com | prati dal pub(bli)co incanto dalli beni confiscati de | michielin Varsani ¹⁰¹, et hauuti per conto de miei | cred(itor)i della giurisd(itio)n de sofforus, app(resso?) li pred(ett)i | di liuada, ^{107v} quali pagano al sud(dett)o s(igno)r Vincenzo mio | fr(ate)llo form(en)to m(isu)re quindesi raso ¹⁰² all' anno de liuello, | essendo della portion pred(ett)a a Suigià data poi del | s(igno)r Corner Borgognon uoglio, che in d(ett)o tempo dopò | la uita della sud(dett)a mia consorte, et che handrà | dà cessar il tempo della cassa, come hò ordinato | di sopra, sia diuiso in tre parti, l' una uada al sud(dett)o | s(igno)r Ca-u(allie)r mio fr(ate)llo, et non essendo, ò mancando lui | uada in Zuan franceschetto suo nepote fig(li)lo del q(uondam) | Giacomo, ouer suoi fig(li)li. L' altro terzo uada al so-

*Αριθ. 58. Τὸ χωριό του Θραψανὸ τὸ ἀφίνει στ' ἀδέρφια του γενικὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ νὰ πηγαίνει στοὺς κληρονόμους τους, ὅπως ἀναλυτικότερα ἀναφέρεται.

Τὸ χωριό μου Θραψανό, μὲ ὅλα του τὰ δικαιώματα καὶ τὰ ἔνδικα μέσα, μαζί καὶ τὰ παραπάνω χωράφια τῆς Λιβιάδας, τὰ κρατημένα ἀπὸ τὴν παραπάνω μερίδα τῶν Ζωφόρων, ποὺ ἔχω ἤδη δώσει καὶ παραχωρήσει στὸν παραπάνω ἀδελφό μου κ. Βιτσέντζο, μὲ τὴν καβαλαρική τους ὑποχρέωση καὶ τὰ παντοτινὰ κληροδοτήματα σταριοῦ, ποὺ ἀφίνω σὲ βάρος τους μὲ τὴν διαθήκη μου αὐτή, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν χωραφιῶν, ποὺ ἀγόρασα σὲ δημόσιο πλειστηριασμὸ ἀπὸ τὴν περιουσία τοῦ Μιχελῆ Βαρσάνη ¹⁰¹, ποὺ δημεύτηκε καὶ ποὺ πῆρα γιὰ λογαριασμὸ τῶν πιστωτῶν μου, στὴ ζώνη δικαιοδοσίας Ζωφόρων, μαζί μὲ τὰ παραπάνω χωράφια τῆς Λιβιάδας, ποὺ πληρώνουν λιβέλο στὸν ἀδελφό μου κ. Βιτσέντζο στὰρι μουζούρια δεκαπέντε ράζο ¹⁰² τὸ χρόνο, ποὺ εἶναι στὴν παραπάνω μερίδα στὴ Σφηγγιά, ποὺ δόθηκε ἔπειτα στὸν κ. Κορνὲρ Μποργκονιόν, θέλω, μετὰ τὸ θάνατο τῆς παραπάνω συζύγου μου, ὅποτε θὰ πάψει ἡ κάσα, ὅπως ὄρισα παραπάνω, νὰ μοιραστοῦν σὲ τρεῖς μερίδες. Ἡ μιὰ νὰ πάει στὸν ἀδελφό μου κ. Καβαλιέρο καὶ ἂν δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνος νὰ πάει στὸν Τζουάνε Φραντσεσκέτο, τὸν ἀνεψιό του, γιὰ τὸ μακαρίτη

p(radett)o | s(igno)r Vincenzo altro mio fr(ate)llo, et se lui non fosse, ò mancasse | uada alla sua fig(lia)la catheruzza, et mia nepote, | et mancando ambi duo, uadi, et peruenga in detto | Zuan franceschetto, ouero alli suoi fig(lia)li maschi. L' altro terzo uada in Bernardin mio nepote, | et se lui non sarà, ouero se morirà, et non hauerà | fig(lia)li uada nel pred(ett)o Zuan franceschetto, ma essendo | suoi fig(lia)li, cioè di esso Bernardin, sia di essi suoi | fig(lia)li. Item lasso à m. Nicolò, et m. Zuane Querini | del q(uondam) s(igno)r Polo tutto quello mi dieno dar per l' | anima mia. Item lasso à m. Piero mangaffuri ¹⁰³ | nod(ar)o ip(erpe)ri 100, et à m. Zorzi Papasteffanopulo nod(ar)o | altri ip(erpe)ri 100, perche preghino Dio, per me. Item lasso | al sud(dett)o s(igno)r Vincenzo mio fr(ate)llo il fornim(en)to di cam(er)a di | damasco pauonazzo, et le quatro casse indorati, che | sono nella cam(er)a grande di sopra, per accompa | gnarle con le altre duo, che gli hò dato, et le sie | carieghe de ueludo rosato, et li sei scagni ¹⁰⁴ dorati | et il fannò ¹⁰⁵ dorato

No 59. Lassa al s(igno)r Nicolò, et Zuane Querini del q(uondam) sig(no)r Polo tutto quello che le deuono dare per l' anima sua.

No 60. lassa a m. Piero Mangafuri nodaro ip(erpe)ri 100. A m. Zorzi Papastefanopulo pur nod(a)ro altri ip(erpe)ri 100.

No 61. Item lassa al s(igno)r Vic(en)zo suo f(ate)llo il fornimento da camera di Dam(as)co pauonazzo, et 4: casse do-

Τζάκομο, ἢ στὰ παιδιά του. Τὸ ἄλλο τρίτο νὰ πάει στὸν ἄλλον ἀδελφό μου κ. Βιτσέντζο, καὶ ἂν αὐτὸς δὲν θὰ ζῆ, ἢ θὰ λείπει, νὰ πάει στὴν κόρη του καὶ ἀνεψιά μου Κατεροῦτσα. Ἐάν λείψουν καὶ οἱ δύο νὰ πηγαίνει στὸν παραπάνω Τζουάν Φραντσесκέτο ἢ στ' ἄρσενικὰ παιδιά του. Τὸ ἄλλο τρίτο νὰ πηγαίνει στὸν Μπερναντίν, τὸν ἀνεψιό μου· καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν θὰ ὑπάρχει ἢ ἂν πεθάνει καὶ δὲν ἔχει παιδιά, νὰ πηγαίνει στὸν παραπάνω Τζουάν Φραντσесκέτο. Ἐλλά, ἂν ὑπάρχουν παιδιά, δηλαδὴ τοῦ Μπερναντίν αὐτοῦ, ἄς εἶναι αὐτῶν τῶν παιδιῶν.

*Αφίνω στὸν κύρ Νικολὸ καὶ τὸν κύρ Τζουάνε Κουερίνι τοῦ ποτὲ Πόλο ὄλο ἐκεῖνο ποὺ ὀφείλουν νὰ μοῦ δώσουν, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

*Αφίνω στὸν κύρ Πέτρο Μαγκαφούρη ¹⁰³, συμβολαιογράφο, ὑπέρπυρα 100 καὶ στὸν κύρ Τζώρτζη Παπαστεφανόπουλο, συμβολαιογράφο, ἄλλα 100 ὑπέρπυρα, γιὰ νὰ παρακαλοῦν τὸ Θεὸ γιὰ μένα.

*Αφίνω στὸν παραπάνω ἀδελφό μου κ. Βιτσέντζο, τὴν οἰκοσκευὴ τοῦ δωματίου, τοῦ ἐπιπλωμένου μὲ μενεξεδένια δαμασκηνά, καὶ τὶς τέσσερις ἐπιχρυσωμένες κασέλες, ποὺ εἶναι μέσα στὴν ἐπάνω μεγάλη κάμαρα, γιὰ νὰ τὶς ἐνώσει μαζί μὲ τὶς ἄλλες δύο ποὺ τοῦ ἔχω δώσει, καὶ τὶς ἕξι καρέκλες μὲ βελουδο τριανταφυλ-

*Αριθ. 59. Ἀφίνει γιὰ τὴν ψυχὴ του στοὺς κ. κ. Νικόλαο καὶ Ἰωάννη Κουερίνι τοῦ ποτὲ Πόλο ὄλα ὅσα ὀφείλουν νὰ τοῦ δώσουν.

*Αριθ. 60. Ἀφίνει στὸ συμβολαιογράφο Πέτρο Μαγκαφούρη, ὑπέρπ. 100. Στὸ μισὲρ Τζώρτζη Παπαστεφανόπουλο, ἐπίσης συμβολαιογράφο, ἄλλα ὑπέρπυρα 100.

*Αριθ. 61. Ἀφίνει ἐπίσης στὸν ἀδελφό του κ. Βιτσέντζο τὴν οἰκοσκευὴ τοῦ δωματίου μὲ τὰ μενεξεδένια δαμασκηνά, 4 κασέλες ἐπιχρυσωμένες, ἕξι καρέ-

rate, et sei carieghe di ueludo rosato et sei scagni dorati, et il fano dorato del portico, et un cauallo.

No 62. Lassa al s(igno)r Ber(nar)do suo Nepote un fornimento di camera de damaschetti cremesini et uerdi co(n) suo pauion et tornaletto dell' istesso a la cariola de noghera intacado 4: cassoni indorati, sei carieghe di ueludo, sei scagni dorati li quadri et pitture che sono nel portico et 4: tapedi moschetti.

κλες με βελουδο τριανταφυλλί, ἕξι σκαμνιά ἐπίχρυσσα, τὸ ἐπίχρυσσο φανάρι τοῦ πορτέγου καὶ ἓνα ἄλογο.

*Αριθ. 62. Ἀφίνει στὸν ἀνεψιό του κ. Μπερνάρντο, τήνοικοσκευὴ τοῦ δωματίου μετὰ τὰ κόκκινα καὶ πράσινα δαμασκηνά, τὸ ὅμοιο καρυδένιο κρεβάτι μετὰ οὐρανὸ ἀλλὰ καριόλα, 4 κασέλες ἐπίχρυσες, ἕξι καρέκλες βελουδένιες, ἕξι σκαμνιά ἐπίχρυσσα, τὰ κάδρα καὶ τοὺς πίνακες ζωγραφικῆς, πού εἶναι στὸ πόρτεγο καὶ 4 ταπέτα μουσκέτα.

del portico¹⁰⁶. Di più gli lasso | il cauallo scritto, per la^{108r} guarnison¹⁰⁷ delli Casali | trapsanò, et sofforus, essendo oblig(at)o mostrarlo¹⁰⁸ | per tutti doi essi Casali fino, che esso Cauallo | uiua, douendo dalla mia posta traslatarlo, | et tuor sopra di se li caratti scritti per la guar | nison del Casal Vutes, essendo trà di noi stata | reuocata la permutatione, et ritornata la d(ett)a | portion di Vutes à lui, et quella di Vonì à me, | come appar nelli atti del sud(dett)o Papasteffanop(u)lo | nod(ar)o. Item lasso à Bernard(in) mio nepote pred(ett)o | l' altro fornim(en)to di cam(er)a di damaschetti di color | cremesino, et uerde col pauion, et tornaletto | dell' istesso damaschetto, et la littiera, ouer | cariola di noghera intagliata, ch' è nella cam(er)a picciola, et li quatro cassoni indorati, che son | nella camera grande, et sie carieghe di ueludo, | le quatro rosse, et le duo nanzate, et sie scagni | indorati, et li quadri, et pitture, che tengo nel | portico, eccetto l' imagine alla greca della s(antissi)ma | Trinità col fornimento indorato, la qual resti

λι καὶ τὰ ἕξι ἐπίχρυσσα σκαμνιά¹⁰⁴ καὶ τὸ ἐπίχρυσσο φανάρι¹⁰⁵ τοῦ πορτέγου¹⁰⁶. τοῦ ἀφίνω ἀκόμη τὸ ἄλογο πού εἶναι γραμμένο γιὰ τὴν γκαρνιζὸν¹⁰⁷ τῶν χωριῶν Θραψανὸ καὶ Ζωφόροι, μετὰ τὴν ὑποχρέωση νὰ τὸ παρουσιάζει στὶς μóstρες¹⁰⁸ καὶ γιὰ τὰ δυὸ αὐτὰ χωριά, ὥσπου νὰ ζῆ τὸ ἄλογο αὐτό· νὰ τὸ μεταγράψει ἀπὸ τὸ ὄνομά μου στὸ δικό του, καὶ νὰ εὐθύνεται αὐτὸς γιὰ τὰ καράτια, τὰ γραμμένα στὴ γκαρνιζὸν τοῦ χωριοῦ Βοῦτες, ἀφοῦ συμφωνήσαμε καὶ ἀνακλήθηκε ἡ ἀνταλλαγὴ καὶ ξαναπῆρε ἐκεῖνος τὴν παραπάνω μερίδα τοῦ χωριοῦ Βοῦτες καὶ ἐγὼ τὴ μερίδα τῆς Βόνης, ὅπως φαίνεται στὰ συμβόλαια τοῦ παραπάνω συμβολαιογράφου Παπαστεφανόπουλου.

*Ἀφίνω στὸν παραπάνω ἀνεψιό μου Μπερναντίν τὴν ἄλλη οἰκοσκευὴ τῆς κάμερας τῶν κρεμεζι καὶ πράσινων δαμασκηνῶν μετὰ οὐρανὸ καὶ κρεβατόγυρο ἀπὸ τὸ ἴδιο δαμασκηνὸ καὶ τὸ σκαλιστὸ καρυδένιο κρεβάτι ἢ καριόλα, πού εἶναι στὸ μικρὸ δωμάτιο, καὶ τὶς τέσσερις μεγάλες ἐπίχρυσες κασέλες, πού εἶναι στὴ μεγάλη κάμερα, ἕξι καρέκλες βελουδένιες, τέσσερις κόκκινες καὶ δυὸ πορτακαλί, ἕξι σκαμνιά ἐπίχρυσσα, τὰ κάδρα καὶ τοὺς πίνακες ζωγραφικῆς πού ἔχω στὸ πόρτεγο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδας, τὴ ζωγραφισμένη κατὰ τὸν ἑλληνικὸ τρόπο, μετὰ ἐπιχρυσωμένο πλαίσιο, πού πρέπει νὰ μείνει στὸ σπίτι.

| in casa, et gli lasso anco li quatro tapedi, ouer (?) | moschette per li pred(ett)i cassoni; et al s(igno)r piero mio | fr(ate)llo lasso li tre pezzi di spaliera à brocca | et il fornim(en)to di cuori d' oro ¹⁰⁹ i più noui, che | hanno il fondi rosso, et al sud(dett)o Z. franceschetto | lasso le spaliere, ouero razzi à figure pezzi | sei con l' arma foscarina ¹¹⁰, fornim(en)to della Cam(er)a, | ch' io dormo, et medesmam(en)te il fornim(en)to di cori | d' oro alti di detta cam(er)a, et le sei casse | indorate con la littiera di ferro indorata et |
 108v il pauion de seda giallo col suo uaso¹¹¹, e tornaletto | et la coltra di samito ¹¹² di seda di color dorato, et | li sei tapedi camiscasà ¹¹³ delle casse tutti tenuti | in detta cam(er)a, con questo, che la mia consorte | pred(ett)a debba hauer essi fornim(en)ti tutti di detta | cam(er)a per tutta la sua uita, et le ordino, et | la prego, et la commando se posso, che non la | debba disfornire, ma hauerla fornita cosi di | inuerno, come d' està, et si come io la teniua, | et questo per amor mio, per hauer questa com | modità, come la merita, et non preterir in modo | alcuno questa mia uolontà, si come mi ha obe | dito in uita, essendo scusata app(ress)o

No 63. Al s(igno)r Pietro suo f(ate)llo lassa tre pezzi di spaliere à brocha un fornimento de cuori d' oro.

No 64. Al s(igno)r Z. franceschetto suo nepote, lassa sei pezzi di spaliere ò razzi à figure un fornimento di cuori d' oro, sei casse indorate, et lettiera di ferro dorata, pauion di seda zalo con sua coltra e tornaletto, et sei tapedi cimiscasadi.

Τοῦ ἀφίνω ἀκόμη τέσσερα ταπέτα ἢ μοσκέτα, γιὰ τὶς παραπάνω κασέλες. Καὶ στὸν ἀδελφό μου κ. Πιέρο ἀφίνω τὰ τρία κομμάτια ὀπλοθῆκες μὲ πούλιες, καὶ τὴν οἰκοσκευὴ μὲ τὰ ἐπιχρυσωμένα δέρματα ¹⁰⁹, τὰ πιὸ καινούργια, πὺν ἔχουν τὸ φόντο κόκκινο. Στὸν παραπάνω Τζ. Φραντσισκέτο ἀφίνω, τὶς ὀπλοθῆκες ἢ ράτσους μὲ τὶς φιγοῦρες, τεμάχια ἕξι, μὲ τὸ οἰκόσημο τοῦ Φοσκαρίνι ¹¹⁰, ἔπιπλα τοῦ δωματίου πὺν κοιμοῦμαι. Ἐπίσης τὰ ἔπιπλα μὲ τὰ μεγάλα ἐπιχρυσωμένα δέρματα τοῦ παραπάνω δωματίου καὶ τὶς ἕξι ἐπιχρυσωμένες κασέλες μὲ τὸ σιδερένιο ἐπίχρυσο κρεβάτι καὶ τὸν κίτρινο μεταξωτὸ οὐρανὸ μὲ τὸ πλαίσιό ¹¹¹ του, καὶ τὸν κρεβατόγυρο, καὶ τὴν ἐξάμιτη ¹¹² χρυσαφιὰ μεταξωτὴ κουβέρτα, καὶ τὰ ἕξι ταπέτα camiscasà ¹¹³ γιὰ τὶς κασέλες, πὺν βρίσκονται ὅλα στὸ παραπάνω δωμάτιο, μὲ τὴν προϋπόθεση νὰ ἔχει ἢ παραπάνω σύζυγός μου ὅλα τὰ πράγματα τῆς κάμερας αὐτῆς ὥσπου νὰ ζῆ. Τῆς παραγγέλλω, τὴν παρακαλῶ καί, ἂν μοῦ ἐπιτρέπεται, τὴν διατάσσω, νὰ μὴν ξεγυμνώσει τὴν κάμερα αὐτή, παρὰ νὰ μένουν ἐκεῖ ὅλα, τόσο τὸ χειμῶνα ὅσο καὶ τὸ καλοκαίρι, ὅπως ἐγὼ τὰ διατηροῦσα· καὶ αὐτὸ γιὰ χατήρι μου, γιὰ νὰ ἔχει αὐτὴ τὴν ἀνεση, ὅπως τῆς ἀξίζει· νὰ μὴν παραλείψει μὲ κανένα τρόπο τὴν θέ-

Ἄριθ. 63. Στὸν κ. Πέτρο, τὸν ἀδελφό του, ἀφίνει τρία κομμάτια ὀπλοθῆκες μὲ πούλιες, μιὰ οἰκοσκευὴ μὲ ἐπίχρυσα δέρματα.

Ἄριθ. 64. Στὸν κ. Τζουάνε Φραντσεσκέτο, ἀνεψιό του ἀφίνει ἕξι κομμάτια ὀπλοθῆκες ἢ ράτσους μὲ παραστάσεις, μιὰ οἰκοσκευὴ μὲ ἐπίχρυσα δέρματα, ἕξι κασέλες ἐπιχρυσωμένες, τὸ σιδερένιο ἐπίχρυσο κρεβάτι μὲ κίτρινο μεταξίνο οὐρανό, μὲ τὴν κουβέρτα καὶ τὸν κρεβατόγυρό του, καὶ ἕξι ταπέτα cimiscasadi.

di ogn' uno | per esser così l' ordine mio, che mi pare, che
| ciò facendo darà gran sodisfatt(ion)e all' anima mia | e
torno a pregarla, et commandargli di nouo, | che non faccia
altram(en)te, et dopò la sua morte | habbia dette robbe, et
fornim(en)ti di essa cam(er)a il sud(dett)o | franceschetto,
ouer suoi fig(lio)li, et non essendo essi | in quel tempo, che
Dio non uoglia, uadano à | Nicoletto Zen fig(lio)lo de Isa-
betta mia nepote.

Andrea Cornaro fò de sier Giacomo di mia propria |
mano sottoscriuo, et affermo quanto di s(opr)a si con | ti-
ene.

Al s(igno)r Cau(allie)r mio fr(ate)llo lasso le sie cariehge
indorate | di ueludo cremesin le grande, et il scagno tondo
| lauorato grande, col piede, ouer uaso indorato | ch'è nel-
la cam(er)a grande pred(ett)a et il cuoro di buffalo, | et il
tapedo persian con seda, et oro, et tutti li | quadri, pittu-
re. et imagini, che tengo in d(ett)a camera | et gli altri sei 109r
scagni indorati. Item lasso al s(igno)r mar | chetto fosca-
rini mio nepote le dodeci Alabarde ¹¹⁴ | et tutte le rotelle ¹¹⁵,

λησή μου αὐτή, ὅπως μὲ ὑπάκουε στὴ ζωὴ, δικαιολογούμενη
στὸν καθένα ὅτι τέτια εἶναι ἡ ἐντολή μου· μοῦ φαίνεται πὼς
κάνοντας αὐτὸ θὰ δώσει μεγάλη ἀνακούφιση στὴ ψυχὴ μου· γι
αὐτὸ τὴν ξαναπαρακαλῶ καὶ τῆς συνιστῶ καὶ πάλι νὰ μὴν κάμει
διαφορετικὰ. Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατό της τὰ πράγματα αὐτὰ νὰ
τὰ πάρει ὁ παραπάνω Φραντσεσκέτο ἢ τὰ παιδιὰ του, καὶ ἂν δὲν
ζοῦν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, ποὺ ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ θελήσει, νὰ πηγαί-
νουν στὸ Νικολέτο Τζέν, γιὸ τῆς ἀνεψιᾶς μου Ἰσαμπέτας.

Ἄνδρέας Κορνάρου τοῦ ποτὲ Τζάκομο, μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέ-
ρι ὑπογράφω καὶ βεβαιώνω ὅ,τι παραπάνω περιέχεται.

Στὸν ἀδελφὸ μου κ. Κοβαλιέρο, ἀφίνω τὶς ἔξι ἐπιχρυσωμέ-
νες μεγάλες καρέκλες μὲ βελουδο κρεμεζί, καὶ τὸ μεγάλο σκαλι-
στὸ στρογγυλὸ σκαμνί, μὲ τὸ ἐπίχρυσο πόδι ἢ βάζο, ποὺ εἶναι
στὴν παραπάνω μεγάλη αἴθουσα, τὸ δέρμα τοῦ βούβαλου καὶ
τὸ περσικὸ χαλὶ τὸ καμωμένο μὲ μετὰξι καὶ χρυσάφι ὅπως καὶ
ὅλα τὰ κάδρα, τὶς ζωγραφικὲς καὶ τὶς εἰκόνες ποὺ ἔχω στὴν πα-
ραπάνω κάμερα καὶ τὰ ἄλλα ἔξι ἐπίχρυσα σκαμνιά.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν ἀνεψιὸ μου κ. Μαρκέτο Φοσκαρίνι, τὶς
δώδεκα ἀλαμπάρντες ¹¹⁴ καὶ ὅλες τὶς μικρὲς ἀσπίδες ¹¹⁵ ποὺ ἔχω

No 65. Al s(igno)r C(a-
uallie)r suo fratello lassa
sei carieghe di ueludo,
scagnio dorato da lauar
le man un cuoro di buf-
falo, unapedo persian
con seda et oro che sono
tutti li fornimenti della
camera grande, et tutte
le pitture et immagini
che sono in d(ett)a came-
ra insieme con li scagni
dorati.

No 66. lassa al s(igno)r
Marcant(oni)o Fosca(ari)ni

*Αριθ. 65. Στὸν κ. Κοβα-
λιέρο, ἀδελφὸ του, ἀφίνει
ἕξι καρέκλες βελουδένιες,
σκαμνὶ ἐπίχρυσο γιὰ τὸ
πλύσιμο τῶν χειρῶν, ἓνα
δέρμα βούβαλου ἓνα ταπέ-
το περσικὸ μὲ μετὰξι καὶ
χρυσάφι, ποὺ εἶναι ὅλα ἐ-
πίπλωση τοῦ μεγάλου δω-
ματίου καὶ ὅλους τοὺς πί-
νακες τῆς ζωγραφικῆς καὶ
τὶς εἰκόνες ποὺ εἶναι στὸ
ἴδιο δωμάτιο, μαζί μὲ τὰ
ἐπίχρυσα σκαμνιά.

*Αριθ. 66. Ἀφίνει στὸν κ.
Μαρκαντώνιο Φοσκαρίνι,

che tengo nel portico, et il scudo | turchesco, per segno d' amore. Item la imagine | picciola, con le portelle detta in greco | sfaglistari¹¹⁶ | et quella delle lettere IHS con pitture dentro esse | lettere, che tengo nella mia camera, tutte duo esse | imagini cose pretiose, per pittura greca siano man | date quanto prima a Ven(ezi)a con la testa di marmo | che hò nel mio studio all' Ill(ustrissi)mo s(igno)r Aluise Zorzi | n(ost)ro p(ad)rone per un picciol segno della mia antica | seruitù, et osseruanza, et questa cura part(icolarmen)te lasso | al s(igno)r Cau(allie)r mio fr(ate)llo d' inuiarglieli per sicura mano. | Item dico hauer hauuto nelle mie mani ip(erpe)ri mille | come depositario, che sono il tratto d' un leofitto à Girap(etr)a lasciato per legato dalla q(uondam) s(igno)ra Pellegrina | Bon alla s(igno)ra orsina negrisola¹¹⁷, et da lei uend(ut)o per | inuestir il danaro, per altro stabile, per la libertà | concessale nel testam(en)to di douer dopo la morte di | essa s(igno)ra orsina peruenir nel monast(eri)o di S. Piero, il | qual dan(ar)o non hauendo trouato da inuestir, et | facendogli bisogno glieli hò dati, per accommodar | suoi negotij, et mi fece riceuer di sua

suo nepote le allabarde rodelle, et scudo Turchesco che tiene nel portico.

No 67. Due immagini greche che teneua nella sua camera, cose pretiose eccellentissime, et una testa di marmo che si troua nel suo studio lassa all' Ill(ustrissi)mo s(igno)r Aluise Zorzi Proued(ito)r.

στο πόρτεγο καὶ τὴν ἀσπίδα τὴν τούρκικη, γιὰ σημάδι ἀγάπης.

Ἐπίσης ἡ μικρὴ εἰκόνα μὲ τὶς πορτέλες, ποὺ λέγεται στὰ ἑλληνικὰ σφαλιχτάρι¹¹⁶, κι ἐκείνη μὲ τὰ γράμματα IHS, μὲ ζωγραφιὲς μέσα σ' αὐτὰ τὰ γράμματα, ποὺ ἔχω μέσα στὴν κάμερά μου, πολύτιμα πράγματα κι οἱ δυὸ αὐτὲς εἰκόνες γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ζωγραφικὴ, νὰ σταλοῦν τὸ ταχύτερο στὴ Βενετία μὲ τὸ μαρμάρινο κεφάλι ποὺ ἔχω στὸ γραφεῖο μου, στὸν ἐκλαμπρότατο ἀφέντη μας κ. Ἀλβίζε Τζώρτζη, σὰν μικρὸ σημάδι τῆς παλιᾶς μου ὑπηρεσίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ. Τὴ φροντίδα αὐτὴ, νὰ τοῦ τὰ στείλῃ μὲ ἀσφάλεια, τὴν ἀφίνω ἰδιαίτερα στὸν ἀδελφό μου κ. Καβαλιέρο.

Δηλώνω ἀκόμη ὅτι πῆρα στὰ χέρια μου σὰν θεματοφύλακας, χίλια ὑπέρπυρα, ἀντίτιμο ἑνὸς λιόφυτου στὴ Γεράπειρα ποὺ ἄφισε σὰν κληροδότημα ἡ μακαρίτισσα κ. Πελεγκρίνα Μπὸν στὴν κ. Ὁρσίνα Νεγκρίσολα¹¹⁷. Τὸ λιόφυτο αὐτὸ πουλήθηκε ἀπὸ κείνη, γιὰ νὰ ἀγοράσει μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ ἓνα ἄλλο ἀκίνητο, δικαίωμα ποὺ τῆς εἶχε παραχωρηθεῖ στὴ διαθήκη, μὲ τὴν ὑποχρέωση, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς ἴδιας κυρίας Ὁρσίνας, νὰ περιέρχεται στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Πέτρου. Τὰ χρήματα ἐκεῖνα δὲν βροῦκα νὰ τὰ ἐπενδύσω κι ἐπειδὴ τῆς ἔκαναν ἀνάγκη τῆς τὰ ἔδωσα, γιὰ

ἀνεπιό του, τὶς δώδεκα ἀλαμπάρντες, τὶς μικρὲς ἀσπίδες, καὶ τὴν ἀσπίδα τὴν τούρκικη ποὺ ἔχει στὸ πόρτεγο.

Ἄριθ. 67. Δυὸ εἰκόνες ἑλληνικὲς ποὺ διατηροῦσε στὸ δωμάτιό του, πράγματα πολύτιμα, ἑξαισία καὶ μιὰ μαρμάρινη κεφαλὴ ποὺ βρίσκεται στὸ γραφεῖο του. ἀφίνει στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Ἀλβίζε Τζώρτζη, Προβλεπτὴ.

No 68. Lassa alla s(igno)ra orsina negrisola ip(er)pe)ri n.o 1000 una salliera d' argento uenti pecore, 30 pezzi di maiolica, et 30 di peltre.

mano, hora | ueram(en)te lascio à d(ett)a s(igno)ra Orsina essi ip(er)pe)ri mille, perche | si ricordi di me nelle sue orationi, douendo quelli | esser pagati al d(ett)o monast(eri)o dopò la sua morte giusta | la cond(itio)ne del pred(ett)o testam(en)to, et siano dati dalli dan(ar)i | della cassa, che dico douersi tenere si come si pagherano | gli altri legati, et se in questo mentre essa s(igno)ra | orsina trouasse dà inuestirgli in qualche fondi | sicuro, per poter in uita sua conseguir qualche | intrada, si debbiano dare, ma però con l' interue(n)to | et consenso delli Padri di detto monast(e- 109v
ri)o, et con | termination¹¹⁸ di s(igno)ri, facendosi cautione alla mia | commissaria, et heredità si che in ogni tempo sia | quieta, et prego essa s(igno)ra orsina, che mentre potria | non manchi di uisita, et di consolat(ion)e à mia con- | sorte la quale hauendola sempre amata so, che | ancor essa le darà segno del suo amore. Di più | lasso à essa s(igno)ra Negrisola l' una saliera d' argento | lauorata co i piedi bassi, et 20 pecore dalli ani | mali, che mi tengono à Pediada à chieffalopirotj¹¹⁹ | che siano elette, e trenta pez-

Αριθ. 68. Ἀφίνει στὴν κ. Ὁρσίνα Νεγκρίσολα ὑπέρ-
πυρα 1000, μιὰ σαλιέρα ἀ-
σημένα, εἴκοσι πρόβατα,
30 κομμάτια μαγιόλικα καὶ
30 πιάτα γανωμένα.

νὰ διευκολύνω τὶς δουλειές της. Ἐκείνη μοῦ τὰ ἐπέστρεψε μὲ τὸ χέρι της. Τώρα ἀφίνω τὰ χίλια αὐτὰ ὑπέρπυρα στὴν παραπάνω κ. Ὁρσίνα, γιὰ νὰ μὲ θυμᾶται στὶς προσευχές της. Τὰ χρήματα αὐτὰ νὰ δοθοῦν, μετὰ τὸ θάνατό της, στὸ παραπάνω μοναστήρι, σύμφωνα μὲ τὸν ὄρο τῆς διαθήκης ποὺ ἀναφέρω πιὸ πάνω. Τὸ ποσὸ αὐτὸ νὰ δοθεῖ ἀπὸ τὰ χρήματα τῆς κάσας ποὺ λέω πὼς πρέπει νὰ τηρεῖται, ὅπως θὰ πληρωθοῦν καὶ τὰ ἄλλα κληροδο-
τήματα. Ἄν στὸ μεταξύ ἦ κ. Ὁρσίνα εὔρει νὰ τὰ ἐπενδύσει σὲ καμιὰ ἀσφαλισμένη ἐργασία, γιὰ νὰ μπορεῖ, ὅσο ζῆ, νὰ ἔχει κά-
ποιο εἰσόδημα, πρέπει νὰ τῆς τὰ δώσουν, μὰ μὲ τὴ συγκατάθεση καὶ τὴν ἔγκριση τῶν Πατέρων τοῦ μοναστηριοῦ αὐτοῦ, καὶ μὲ ἀπόφαση¹¹⁸ τοῦ Κράτους. Πρέπει ὅμως νὰ δώσουν ἐγγύηση στὴν ἐπιτροπεία καὶ τὴν κληρονομία μου, γιὰ νὰ εἶναι ἐξασφαλισμένη σὲ κάθε περίπτωση. Παρακαλῶ τὴν κ. ἐκείνη Ὁρσίνα, νὰ μὴν παραλείπει, ἐφόσον θὰ μπορεῖ, νὰ ἐπισκέπτεται καὶ νὰ παρηγο-
ρεῖ τὴ σύζυγό μου, ἢ ὁποῖα τὴν ἀγαπᾶ πάντα καὶ εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ τῆς δώσει σημάδι τῆς ἀγάπης της. Ἀφίνω ἀκόμη στὴν ἴδια κ. Νεγκρίσολα τὴ μιὰν ἀσημένα σαλιέρα, μὲ σκαλίσματα καὶ χαμηλὰ πόδια, καὶ 20 πρόβατα, διαλεκτὰ ἀπὸ τὰ ζῶα ποὺ μοῦ φυλάσσουν στὴν Πεδιάδα, στὴν Κεφαλοπύρωτη¹¹⁹, τριάντα κομ-

zi di magiolica¹²⁰ | bianca, e trenta pezzi di peltre¹²¹ di quelli, che sono | à trapsanò. Item lasso alla s(igno)ra Cornarola Zen Ca | marlenga¹²² mia nepote le quatro portiere di | rasetti Zalli, et rossi, li tre tien al p(rese)nte nelle | sue mani, e l' altra è in casa, che gli sia data | ancor essa. A Diana mia nepote lasso il for | nim(en)to de littiera da Cuba¹²³ di rasetti rossi, e Zalli | con gli altri pezzi de rasetti¹²⁴ simili alti, et una | coltra soriana di taffetà rosso, col friso turchino | et sei pironi d' argento, et sei cuchiarì massici, sc(hiet) | ti, et dodeci cortelli indorati, et una saliera d' | argento indorata, ch' è fuori à Trapsanò, et delli | mille ducati promessigli nelli suoi giugali com | putato quello ho dato al s(igno)r Nicolò muazzo suo | consorte, come per suoi receueri appare, faccia | conto restargli altri ip(erpe)ri 2 m. in circa, li quali se | io non hauerò pagato, come spero, gli debbano | esser pagati sub(it)o in tanti argenti dà esser sti | mati dalli protti¹²⁵, douendo esso s(igno)r Nicolò far caut(ion)e | à miei commissarij d'

μάτια ἀπὸ μαγιόλικα¹²⁰ ἄσπρη καὶ τριάντα κομμάτια πιάτα γανωμένα¹²¹ ἀπὸ κεῖνα πὺν βρίσκονται στὸ Θραψανό.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ἀνεψιά μου κ. Κορνάρόλα Τζέν καμερλένγκα¹²², τὶς τέσσερις κουρτίνες τῆς πόρτας μὲ τὸ κίτρινο καὶ τὸ κόκκινο λεπτὸ ὕφασμα. Οἱ τρεῖς εἶναι τώρα στὰ χέρια τῆς καὶ ἡ ἄλλη εἶναι στὸ σπίτι καὶ πρέπει νὰ τῆς δοθεῖ κι αὐτή. Στὴν ἀνεψιά μου Ντιάνα, ἀφίνω τὰ ροῦχα τοῦ κρεβατιοῦ μὲ τὸν οὐρανό¹²³ ἀπὸ λεπτὸ κίτρινο καὶ κόκκινο ὕφασμα¹²⁴, μὲ τὰ ἄλλα παρόμοια κομμάτια τοῦ λεπτοῦ ὕφασματος καὶ ἓνα κλινοσκέπασμα συριακὸ ἀπὸ κόκκινο ταφτὰ μὲ γαλάζια κεντήματα, ἕξι πηρούνια ἀσημένια, ἕξι σκέτα κουτάλια ὄλο ἀπὸ ἀσήμι, δώδεκα μαχαίρια ἐπιχρυσωμένα, μιὰ σαλιέρα ἀσημένια ἐπίχρυση, πὺν βρίσκεται ἔξω στὸ Θραψανό καὶ τὰ χίλια δουκάτα, πὺν τῆς ἔχω ὑποσχεθεῖ στὸ γάμο τῆς. Στὸ ποσὸ αὐτὸ θὰ ὑπολογιστοῦν ἐκεῖνα πὺν ἔχω δώσει στὸν ἄντρα τῆς, τὸν κ. Νικολὸ Μουάτσο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἀποδείξεις του. Ἄς κάμει λογαριασμὸ καὶ θὰ δεῖ ὅτι τοῦ μένουν ἄλλες δυὸ χιλιάδες ὑπέρπυρα περίπου, τὰ ὁποῖα, ἂν ἐγὼ δὲν θὰ τοῦ πληρώσω, ὅπως ἐλπίζω, νὰ τοῦ τὰ πληρώσουν ἀμέσως μὲ ἀνάλογα ἀσημικά, πὺν θὰ ἐκτιμηθοῦν ἀπὸ τοὺς πρωτομαστόρους¹²⁵. Ὅφείλει ὅμως ὁ κ. αὐτὸς Νικολό, νὰ δώσει ἀποδείξεις εἰς τοὺς ἐπιτρόπους μου, ὅτι εἶναι ἱκανοποιημένος.

No 69. Lassa alla sig(no)ra Cornarola Zen sua nepote quattro portiere di rasetti.

No 70. Alla s(ignor)a Diana sua nepote lassa un fornimento da letto co(n) diuersi altri pezzi de raseti, una coltra di taffetà rosso, sei prioni (sic) et sei sculieri d' argento et dodeci cortelli dorati et una salliera d' argento dorata, et ip(erpe)ri 2 m. che li resta per li d(uca)ti mille promessigli in dotte nelli suoi giugali.

*Αριθ. 69. Ἀφίνει στὴν κ. Κορνάρόλα Τζέν, ἀνεψιά του, τέσσερις κουρτίνες τῆς πόρτας, μὲ τὸ κίτρινοκόκκινο λεπτὸ ὕφασμα.

*Αριθ. 70. Στὴν ἀνεψιά του κ. Ντιάνα, ἀφίνει μιὰ ἐπίπλωση κρεβατιοῦ μὲ διάφορα ἄλλα κομμάτια ὕφασματα, μιὰ κουβέρτα ἀπὸ ταφτὰ κόκκινο, ἕξι πηρούνια καὶ ἕξι κουτάλια ἀσημένια, δώδεκα μαχαίρια ἐπίχρυση, καὶ μιὰ σαλιέρα ἀσημένια καὶ ὑπέρπυρα 2.000, πὺν ὑπολείπονται, γιὰ τὰ χίλια δουκάτα, πὺν τῆς ἔχει ὑποσχεθεῖ σὰν προῖκα στὸ γάμο τῆς.

No 71. Se al tempo della sua morte no(n) hauerà saldato il s(igno)r Franc(esc)o Corner genero del s(igno)r Ill(ustrissi)mo suo fr(ate)llo del resto delli d(uca)ti 1000: promessigli a dotte della s(igno)ra Cornarola sua consorte, et nepote del testator, li lascia per resto il suo molino del Casal Piscochieffalo.

esser sodisfatto. Item se | non hauerò similm(en)te sal- 110r
d(at)o il s(igno)r franc(esc)o Corner¹²⁶ | genero del s(igno)r
Cau(allie)r, et mio nepote del resto delli | ducati mille si-
milm(en)te promessigli à conto della | dote di Cornarola
mia nepote, et sua consorte | uoglio, che habbia, et sia suo
il mio molin del | Casal Piscochieffalo di Settia, per resto,
et saldo di | quel, che per tal conto d(ev?)e hauer, hauendo
hau | uto parte, come per suoi receueri appare, et | seben
ual di più uoglio, che sia per suo donatiuo, | il qual molin
già anni ha tenuto, et goduto in | sieme col mio giardin
nell' istesso loco, et scosso | le intrade, à conto di che m'
hà mand(at)o qui in | Candia pochi dan(a)ri, et alquanta
seda quale hò | computato à conto di esse intrade, et quel
che | auanza di dette intrade sia per suo donatiuo, | non
potendo lui cercar altro, ma douendo | far cautione, et si-
curità¹²⁷ d'esser sodisfatto alla | mia commissaria, ma se in
uita mia l' | hauerò saldato resti libero esso molin con gli
| altri miei beni in quel luogo nel gouerno, | et disposition
mia di sopra. Il resto ueram(en)te | di tutta la masseritia,

No 72. Il resto de tutta

Ἄριθ. 71. Ἐν, τὸν καιρὸ πού θά ἀποθάνει, δὲν θά ἔχει ἐξοφλήσει τὸν κ. Φραγκίσκο Κορνέρ, γραμπρὸ τοῦ ἐκλαμπρότατου κ. ἀδελφοῦ του, τὸ ὑπόλοιπο τῶν 1000 δουκάτων, πού τοῦ ἔχει ὑποσχεθεῖ γιὰ προίκα τῆς κ. Κορναρόλας, τῆς συζύγου του, καὶ ἀνεψιάς τοῦ διαθέτη τοῦ ἀφίνει γιὰ τὸ ὑπόλοιπο αὐτὸ τὸ μύλο στὸ χωριὸ Πισκοκέφαλο.

Ἐπίσης, ἂν δὲν θά ἔχω ἐξοφλήσει στὸν κ. Φραγκίσκο Κόρνερ¹²⁶, γαμπρὸ τοῦ κ. Καβαλιέρου καὶ ἀνεψιό μου, τὸ ὑπόλοιπο τῶν χιλίων δουκάτων, πού τοῦ εἶχα ὑποσχεθεῖ ὁμοίως γιὰ λογαριασμὸ τῆς προίκας τῆς ἀνεψιάς μου καὶ συζύγου του Κορναρόλας, θέλω νὰ πάρει καὶ νὰ ἴναι δικός του ὁ μύλος μου στὸ χωριὸ Πισκοκέφαλο τῆς Σητείας, γιὰ ἐξόφληση τοῦ ὑπόλοιπου, πού ἔχει νὰ παίρνει γιὰ κεῖνο τὸ λογαριασμὸ, γιὰτι ἔχει πάρει μέρος, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἀποδείξεις του. Καὶ ἂν ἀξίζει περισσότερο θέλω νὰ εἶναι δωρεὰ σ' αὐτόν. Τὸν μύλο αὐτὸ τὸν ἔχει πάρει καὶ τὸν ἐκμεταλλεύεται χρόνια τώρα, μαζί μὲ τὸν κῆπο μου στὸ ἴδιο μέρος καὶ ἔχει ἐξοφλήσει τὶς νιτράδες. Μοῦ ἔχει στείλει ἀπέναντι ἐδῶ στὸ Χάντακα λίγα χρήματα καὶ κάμποσο μετάξι, πού τὰ ἔχω συμψηφίσει στὸ λογαριασμὸ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν. Ἐκεῖνο πού περισσεύει ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα αὐτὰ νὰ εἶναι δωρεὰ σ' αὐτόν, ἀλλὰ δὲν θά ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἄλλο, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ δώσει ἀσφάλεια καὶ «σιγουριὰ»¹²⁷, στὴν ἐπιτροπεία μου ὅτι εἶναι ἱκανοποιημένος. Μὰ ἂν, ζώντας μου, τὸν ἐξοφλήσω, νὰ μένει ἐλεύθερος ὁ μύλος αὐτὸς μὲ τὴν ἄλλη περιουσία μου σ' ἐκεῖνο τὸν τύπο, στὴν ἐξουσία μου καὶ στὴ διάθεσή μου.

Ἄριθ. 72. Ὁλόκληρο τὸ ὑ-

Τὸ ὑπόλοιπο ὅλης τῆς οἰκοσκευῆς καὶ τῶν ἀσπρορούχων,

et biancheria, oltre | le cose lasciate nominatam(en)te in questo mio te | stam(en)to, et il lino, bambaso, filli, et telle in rodollo, | che si trouano in casa mia qui nella Città et fuori | di casa in mano di tesseri | et maestri da cuccire | et col bottame, et altri uasi, che sono nel magazen | lasso alla pred(ett)a mia consorte, con tutti li suoi | drapi de lino, et di lana, di far, e disponer di | essi come li piace, et di più li lasso pironi d' ar | zento massici lauorati dodeci con dodeci cuchiarì | dell' istessa sorte, et l' altra saliera lauorata con | li piedi bassi, et le due tazze d' argento grandi ro | diote, et due tazze picciole, et li animali da basto | et il cauallo, ch' è scritto nella sua guarnison delle | Cares¹²⁸ ch' è suo, et le pecore, che tengo nel methochio | di S. Nicolò ghosto in man del metocarò, et anco [.....] | sua l' (?) imagine risseruata di sopra della s(antissi)ma trinità, et quella, ch' è in cam(er)a, che dormimo dell' assontion della mad(onn)a si debba mandar fuori in | villa¹²⁹ alla nostra donna Pigaidiotissa in luogo | di quella, che di sopra hò detto, che si debba fare | dalli suoi drappi ueram(en)te, et uesture di seda [...] | data la uestura di raso¹³⁰

la sua masseritia et biancheria, oltre le cose lasciate nominatamente, così quello che si ritroua nella Città di Candia nella casa della sua habitatione, come fuori di casa in mano di teleri o maestre da cucire, il tutto lascia alla sua consorte, et di più Pironi d'arg(en)to massici no 12: Cuchiarì d(orati) no 12: saliera lauorata no 1: Tazze d'arg(en)to grande no 2: doi di più picciole no 2: di più li lascia tutti li animali da basto il cauallo che guarnisce per la portion che tiene à le cares, et le pecore che tiene nel metocchio di S. Nicolo, et doi immagini l' una della s(antissi)ma Trinità, et l' altra dell' Assontion della madona.

ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ ἀφίσα ὀνομαστικὰ στὴ διαθήκη μου αὐτή, τὸ λινάρι, τὸ μπαμπάκι, τὰ νήματα καὶ τὰ ὑφάσματα σὲ κουβάρια ἢ τόπια, ποὺ βρίσκονται στὸ σπίτι μου, ἐδῶ στὴν πόλη καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι στὰ χέρια τῶν ὑφαντῶν καὶ τῶν ραφτάδων, τὰ βαρέλια καὶ τὰ ἄλλα δοχεῖα ποὺ εἶναι στὴν ἀποθήκη ἀφίνω στὴν παραπάνω σύζυγό μου, μὲ ὅλα τὰ ρούχα της, τὰ λινὰ καὶ τὰ μάλλινα, νὰ τὰ κάμει καὶ νὰ τὰ διαθέσει ὅπως θέλει. Ἀκόμη τῆς ἀφίνω πηροῦνια ὅλο ἀσήμι, σκαλιστά, δώδεκα μὲ δώδεκα κουτάλια τοῦ ἴδιου εἴδους, τὴν ἄλλη σαλιέρα τὴ σκαλιστὴ μὲ τὰ χαμηλὰ πόδια, τοὺς δυὸ μεγάλους ροδίτικους ἀσημένιους κιασέδες καὶ δυὸ μικρὰ φλυτζάνια· τὰ ὑποζύγια ζῶα καὶ τὸ ἄλογο, ποὺ εἶναι γραμμένο στὸ καβαλαρικό της φέουδο τοῦ χωριοῦ Καρές¹²⁸, ποὺ εἶναι δικό της καὶ τὰ πρόβατα ποὺ ἔχω στὸ μετόχι τοῦ Ἀγ. Νικολάου τοῦ Χωστοῦ στὰ χέρια τοῦ μετοχάρη. Ἐπίσης τὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδας ποὺ ἐκράτησα παραπάνω καὶ ἐκείνη τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου, ποὺ εἶναι στὴν κάμερα ποὺ κοιμούμαστε πρέπει νὰ τὴς στείλει ἔξω στὸ χωριό¹²⁹, στὴν Παναγία τὴν Πηγαϊδιώτισσα ἀντὶ γιὰ κείνη ποὺ εἶπα παραπάνω. Πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ὑφάσματά της καὶ τὰ με-

πόλοιπο τῶν ἐπίπλων του καὶ τῶν ἀσπρορούχων, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πράγματα, ποὺ ἀφίνει ὀνομαστικὰ, τόσο ἐκεῖνα ποὺ βρίσκονται στὴν πόλη τοῦ Χάντακα, στὴν κατοικία τοῦ, ὅσο καὶ ἐκεῖνα ποὺ βρίσκονται ἔξω, στὰ χέρια τῶν ὑφαντῶν ἢ τῶν μαστόρων τοῦ ραψίματος, ὅλα τὰ ἀφίνει στὴ σύζυγό του καὶ ἀκόμη: Πηροῦνια ὅλο ἀσημένια 12 κουτάλια ἐπίχρυσα 12 σαλιέρα σκαλιστὴ 1 κιασέδες ἀσημ. μεγάλους 2 δυὸ πιὸ μικροὺς 2 Ἀκόμη τῆς ἀφίνει ὅλα τὰ ὑποζύγια, τὸ ἄλογο ποὺ εἶναι γραμμένο στὸ μερίδιο ποὺ κρατεῖ στὴς Καρές, τὰ πρόβατα ποὺ ἔχει στὸ μετόχι τοῦ Ἀγ. Νικολάου καὶ δυὸ εἰκόνες, τῆς Ἁγίας Τριάδας καὶ τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου.

No 73. Lascia al monastero di Saluador di Candia una uestura di raso nero.

No 74. Alla Cl(arissi)ma sig(no)ra Fiorenza sua cognata lascia una uestura di raso Zallo lauorata tutta di ueludo cremesin et cinque bottoni di oro oltre li d(uca)ti 1000 che egli pagò al cl(ariss)imo s(igno)r Z. Angelo Correr suo marito per nome di sua consorte al maritare di essa sig(no)ra Fiorenza sua sorella.

No 75. Il resto de suoi drappi et uesture di seda lascia che sua consorte li debba dare a maddalena fig(lia)la naturale del q(uondam) s(igno)r Franc(esc)o Zen fù suo nepote, la qual era da lui tenuta in casa, et il

negro al monas(teri)o di S. Sal | uatore, di questa Città per le anime nostre, douendo | fornirlo di romanette ¹³¹, ò d' argento, ò d' oro intorno | come à d(ett)a mia consorte parerà, et la uestura di | raso zallo lauorata tutta con ueludo cremesin | lasso, che sia data alla Cl(arissi)ma s(igno)ra fiorenza mia cog(na)ta | in loco di quella di damasco rosso, ch'ella mi | diede, et sebene ual di più assai, quel di più | sia suo donatiuo, et med(esimamen)te gli lasso li cinque bottoni ¹³² | d' oro, che hebbe di casa mia, et delli mille d(uca)ti pro | messigli come di sopra nel suo maritare dalla | sud(dett)a mia consorte, et sua sorella, hò pag(at)o, et | soddisfatto il q(uondam) Cl(ariss)imo s(igno)r Zuan Angelo Corner suo | consorte computata la pred(ett)a uestura di damasco | ch'io gli haueuo data, come nelle mie scritt(ur)e | appar; il resto di essi drappi, et uesture di | seda lasso à detta mia consorte, per douerli | dare à Maddalena fig(lia)la natural del q(uondam) s(igno)r franc(esc)o | Zen fù nostro IIII nepote, la qual tenemo in casa, | al tempo del suo maritar, per discarrico delle | anime nostri, per quello che per sorte hauessimo | mancato per l' obligo del loco delle Cares nell'

*Αριθ. 73. *Αφίνει στο μοναστήρι του *Αγ. Σαλβατόρου στο Χάντακα μιὰ ἐνδυμασία ἀπὸ μαῦρο ἀτλάζι.

*Αριθ. 74. Στὴν ἐκλαμπρότατη κυρία Φιορέντσα, τὴν κουνιάδα του, ἀφίνει μιὰ ἐνδυμασία ἀπὸ κίτρινο ἀτλάζι, ὅλη κεντημένη μὲ βελούδο κρεμεζί καὶ πέντε χρυσὰ μποτόνια, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ 1000 δουκάτα ποὺ ἐκεῖνος (ὁ διαθέτης) πλήρωσε στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Τζουάνε *Αγγελο Κορρέρ, σύζυγό της, γιὰ λογαριασμό της συζύγου του, ὅταν παντρεύτηκε ἡ κυρία ἐκείνη Φιορέντσα, ἡ ἀδελφή της.

*Αριθ. 75. Τὸ ὑπόλοιπο τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ τῶν ρούχων του ἀφίνει γιὰ νὰ τὸ δώσει ἡ σύζυγός του στὴ Μαγδαληνή,

ταξωτὰ ρούχα της μιὰ ἐνδυμασία ἀπὸ μαῦρο ἀτλάζι ¹³⁰, στὸ μοναστήρι τοῦ *Αγ. Σαλβαδόρου αὐτῆς τῆς πόλης, γιὰ τὶς ψυχές μας. Ἡ ἐνδυμασία αὐτὴ πρέπει νὰ στολιστεῖ τριγύρω μὲ ἀσημένιες ἢ χρυσὲς ρωμανέτες ¹³¹, ὅπως θέλει ἡ σύζυγός μου. Τὴ φορεσιά μὲ τὸ κίτρινο ἀτλάζι, τὴν κοσμημένη ὀλόκληρη μὲ βελούδο κρεμεζί ἀφίνω νὰ δοθεῖ στὴν ἐκλαμπρότατη κουνιάδα μου κ. Φιορέντσα, ἀντὶ ἐκείνης τῆς κόκκινης ποὺ μοῦ ἔδωσε ἡ ἴδια καὶ παρ' ὅλο ποὺ ἀξίζει πολὺ περισσότερο, τὸ παραπάνω ἄς εἶναι δωρεὰ της. Τῆς ἀφίνω ἐπίσης τὰ πέντε χρυσὰ μποτόνια ¹³², ποὺ πῆρε ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Ὅσο γιὰ τὰ χίλια δουκάτα, ποὺ τῆς ὑποσχέθηκε, ὅπως εἶπα παραπάνω, στὸ γάμο της ἡ σύζυγός μου καὶ ἀδελφή της, τὰ πλήρωσα καὶ ἱκανοποίησα τὸ μακαρίτη ἐκλαμπρότατο κ. Τζουάνε - *Αγγελο Κορρέρ, σύζυγό της, ὅπου συμψηφίστηκε ἡ παραπάνω δαμασκηνὴ φορεσιά ποὺ τῆς εἶχα δώσει, ὅπως φαίνεται στὰ γραφτά μου. Τὸ ὑπόλοιπο ἀπὸ τὰ ὑφάσματα αὐτὰ καὶ τὰ μεταξωτὰ φορέματα, ἀφίνω στὴν παραπάνω σύζυγό μου, γιὰ νὰ τὰ δώσει στὴ Μαγδαληνή, νόθη κόρη τοῦ μακαρίτη Φραγκίσκου Τζέν, τοῦ ποτὲ ἀνεψιοῦ μας ποὺ τὴν εἶχαμε στὸ σπίτι, ὅταν θὰ παντρευτεῖ, γιὰ ἀλάφρωμα τῶν ψυχῶν μας, γιὰ ὅ,τι ἴσως

| opere pie, che tien in gouerno essa mia consorte, | come fornitrice. Di più le lasso tutti gli ori, zogie, | et perle, che sono in casa delli ornam(en)ti di essa | mia consorte, per dargli anco essi alla sudetta | fig(lio)la nel suo maritar, come di sopra, nel che uoglio | però, che habbia aut(ori)tà detta mia consorte di | prometter, et darglieli quando le piace, rimetten | do il tutto alla sua carità, et so, che ancor essa | del suo non le mancherà, per allogar, et hono | rarla, per le anime nostre, e de tutti i nostri. | Item lasso a Ergina nostra relieua ¹³³ il mio giar | din posto à Dermatà à S(an)ta marina ¹³⁴ comprato dalli | moschi ¹³⁵, et le quatro uere d' oro d(ett)e in greco uergies ¹³⁶ | pesano caratti 16. in c(irc)a per il suo maritare, douen | do esser o- bediente à sua mad(on)na fino, che la mariti, | et faccia ben i fatti suoi, perche son certo, che | ancor essa non gli mancherà di maritar, et | honorarla, come hauemo fatto delle altre nostre | relieue, ma se le parerà di andar al monast(eri)o | come hà detto habbia l' usufrutto del d(ett)o gi-

tutto le sij dato al tempo del suo maritare, et di più li lassa tutti li ori, Zoglie, et perle che sono in casa delli ornamenti di essa sua moglie.

No 76. A Ergina sua relieua di casa lascia un suo giardino posto à S(an)ta Marina al Dermatà, et quattro uere d' oro, al tempo del suo maritare.

παραλείψαμε νὰ κάμομε σὲ ἔργα φιλανθρωπίας, ἀπὸ ὑποχρέωση στὸ χωριὸ Καρές, ποὺ διαχειρίζεται ἡ σύζυγός μου αὐτὴ σὰν ἐνοικιαστής. Ἀκόμη τῆς ἀφίνω ὅλα τὰ χρυσαφικά, τὰ κοσμήματα καὶ τὰ μαργαριτάρια, ποὺ εἶναι στὴν κάσα τῶν κοσμημάτων τῆς συζύγου μου αὐτῆς, γιὰ νὰ τὰ δώσει κι' αὐτὰ στὸ γάμο τῆς κόρης αὐτῆς, ὅπως παραπάνω. Θέλω ὅμως νὰ ἔχει τὴν ἐξουσία ἡ σύζυγός μου νὰ τῆς τὰ ὑποσχεθεῖ καὶ νὰ τῆς τὰ δώσει ὅταν θὰ ἔχει εὐχαρίστηση· τὸ ἀφίνω ὀλοκληρωτικὰ στὴ φιλανθρωπία της· ξέρω πὼς ἀκόμη κι' ἐκείνη δὲν θὰ παραλείψει νὰ τῆς δώσει ἀπὸ τὰ δικά της, γιὰ νὰ τὴν παντρέψει καὶ νὰ τὴν τιμήσει, γιὰ τὶς ψυχές μας καὶ τὶς ψυχές ὅλων τῶν δικῶν μας.

νόθο κόρη τοῦ ἀνεψιοῦ τους μακαρίτη Φραγκίσκου Τζέν, ποὺ ἔχουν στὸ σπίτι τους. Ὅλα αὐτὰ νὰ δοθοῦν σ' αὐτὴ ὅταν παντρευτεῖ. Τῆς ἀφίνει ἐπίσης ὅλα τὰ χρυσαφικά, τὰ κοσμήματα καὶ τὰ μαργαριτάρια ποὺ εἶναι στὴν κάσα τῶν κοσμημάτων τῆς συζύγου του.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ψυχοκόρη ¹³³ μας Ἐργίνα τὸν κῆπο μου, ποὺ βρίσκεται στὴν Ἀγία Μαρίνα στὸ Δερματᾶ ¹³⁴ ποὺ ἀγόρασα ἀπὸ τοὺς Μόσχους ¹³⁵ καὶ τὶς τέσσερις χρυσές βέρες, ποὺ λένε στὰ ἑλληνικὰ βέργιες ¹³⁶ καὶ ποὺ ζυγίζουν 16 περίπου καράτια, γιὰ τὸ γάμο της. Ὀφείλει ὅμως νὰ εἶναι ὑπάκουη στὴν κυρία της, ὥσπου νὰ τὴν παντρέψει καὶ νὰ κάνει καλὰ τὴ δουλειά της, γιὰτὶ εἶμαι βέβαιος πὼς κι' ἐκείνη δὲν θὰ παραλείψει νὰ τὴν παντρέψει καὶ νὰ τὴν τιμήσει, ὅπως ἔχομε κάμει σὲ ἄλλες ψυχοκόρες μας. Μὰ ἂν θελήσει νὰ πάει σὲ μοναστήρι, ὅπως ἔχει πεῖ, νὰ ἔχει τὴν ἐπικαρπία τοῦ κήπου αὐτοῦ, ἐννοεῖται μὲ τὰ

Αριθ. 76. Στὴν Ἐργίνα, τὴν ὑπηρέτριά του, ἀφίνει ἓνα κῆπο του, ποὺ βρίσκεται στὴν Ἀγ. Μαρίνα στὸ Δερματᾶ. καὶ τέσσερα χρυσὰ δακτυλίδια, στὸ γάμο της.

No 77. A Michiel fratello della soprad(ett)la Ergina, qual similmente ritroua in casa sua le lassa una uigna logada et pecore dieci con obligo di pagare ip(erpe)ri 70: di liuello à sua consorte all' anno.

ar | dino il qual s'intenda con le case, et ogni | sua ragg(i-
on)e, per tutto il tempo della sua uita, | et poi torni, et
uada doue sarà capitato il | mio residuo, et habbia anco
essa ergina | le sud(dett)e uere d'oro, per far di quel dana-
ro quel | che li bisogna in d(ett)o monast(eri)o. 'A michiel
suo | fr(ate)llo che similm(en)te è in casa lasso la uigna |
logada¹³⁷ posta à metaxà di sotto la uigna | grande mo- 111V
scata¹³⁸ del cumari, e che ha un oliuaro | la qual tien al
p(rese)nte il ca(ppe)ll(an)o¹³⁹ Bon di S. Nicolò | da me da-
tagli, per conzar, et gouernarla, | e tuor la mità del uino, per
la qual uigna | esso michielin debba pagar di liuello ogni
| anno alla sud(dett)a mia consorte come pagaua | per a-
uanti de rason¹⁴⁰ del mio metochio de | metaxà ip(erpe)ri
70., et non altro, et di più gli | lasso pecore dieci, dalli pre-
d(ett)i animali, ch' è à | chieffalopirotti, et se uorra star in
casa, et | far ben i fatti suoi so, che ancor sua mad(onn)a
non | mancherà di fargli del bene seruendo fi | delm(en)te.
Lasso à Giorgi siffi fù mio arlieuo, | il quale hò maridato
tutto quello, che mi | douerà dar al tempo della mia mor-
te per | l' anima mia.

No 78. A Giorgi Siffi, che fù suo arlieuo et da lui maritato gli lascia tutto quello li douera

σπίτια καὶ κάθε δικαίωμά του, σ' ὅλη τὴ ζωὴ της· ἔπειτα νὰ ἐπιστρέφεται καὶ νὰ πηγαίνει ἐκεῖ πού θὰ πέσει τὸ ὑπόλοιπο τῆς περιουσίας μου. Ἡ ἴδια Ἐργίνα νὰ πάρει ἐπίσης τὶς παραπάνω χρυσὲς βέρες, γιὰ νὰ κάμει ἀπὸ τὴν ἀξία αὐτὴ ὅ,τι τῆς χρειάζεται στὸ μοναστήρι. Στὸ Μιχάλη, τὸν ἀδελφό της, πού ἐπίσης βρίσκεται στὸ σπίτι, ἀφίνω τὸ λογάδο¹³⁷ ἀμπέλι, πού εἶναι στοῦ Μεταξᾶ, κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο μοσκάτο¹³⁸ ἀμπέλι τοῦ Κουμάρη, πού ἔχει μιὰ ἐλιά, πού τὸ κρατεῖ σήμερα ὁ καπελᾶνος¹³⁹ Μπὸν τοῦ Ἀγ. Νικολίου, στὸν ὁποῖον τὸ ἔδωσα γιὰ νὰ τὸ ξεχερσέψει καὶ νὰ τὸ διαχειρίζεται, παίρνοντας τὸ μισὸ κρασί. Γιὰ τὸ ἀμπέλι τοῦτο ὁ παραπάνω Μιχελῆς πρέπει νὰ πληρώνει λιβέλο κάθε χρόνο στὴ σύζυγό μου, ἀνάλογα¹⁴⁰ μὲ ὅσο πλήρωνε πρωτύτερα στὸ μετόχι μου στοῦ Μεταξᾶ, ὑπέρπυρα 70· τίποτε ἄλλο. Τοῦ ἀφίνω ἀκόμη δέκα πρόβατα ἀπὸ τὰ παραπάνω ζῶα πού εἶναι στὴν Κεφαλοπύρωτη. Καὶ ἂν θελήσει νὰ μείνει στὸ σπίτι καὶ κάνει καλὰ τὴ δουλειά του, ξέρω ὅτι καὶ ἡ κυρία του δὲν θὰ παραλείψει νὰ τοῦ κάμει καλό, ἂν ὑπηρετεῖ πιστά. Ἀφίνω στὸ Γεώργη Σήφη, κάποτε ψυχογιό μου πού τὸν πάντρεψα, ὅ,τι θὰ ὀφείλει νὰ μοῦ δώσει τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

*Αριθ. 77. Στὸ Μιχάλη, ἀδελφὸ τῆς παραπάνω Ἐργίνας, πού βρίσκεται ἐπίσης στὸ σπίτι του, ἀφίνει ἓνα ἀμπέλι λογάδο καὶ δέκα πρόβατα, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ πληρώνει 70 ὑπέρπυρα σὰν λιβέλο τὸ χρόνο στὴ σύζυγό του.

*Αριθ. 78. Στὸ Γεώργη Σήφη πού ἦταν κάποτε ψυχογιός του καὶ τὸν πάντρεψε, ὅλο ἐκεῖνο πού θὰ

Io Andrea Corner fù de sier Giacomo di mia | mano propria mi sottoscriuo, et affermo q(uan)to | di sopra si contiene, con una depenat(ur)a à c(ar)te 5 | t., et un'altra ancora à c(ar)te 6.

Item in luogo del giardino, che lasso di sopra à | ergina nostra relieua uoglio, che habbia la | uigna logada à metaxà, la qual' è del Cau(allie)r la più picciola delle due, che io faccio gouer | nar, quella di sopra, che fù de m(a-st)ro Padaleimo | con obligo però di pagar alla sua mad(on-n)a et suc | cessori suoi, alla quale lasso esso metochio come | di sopra, il terzo, regalie¹⁴¹, et angarie¹⁴², come | pagano le altre uigne di de(tt)o loco. Item le sia | dato la uestura d'ormesin rosso, et il ca | misetto¹⁴³ rosso lauorato con tabì¹⁴⁴ zallo, et la | Tazza d'arzeno, che pesa onze 5 1/2, la coltra | noua turchina comprata per conto suo, et | un stramazetto nouo, un paro de ninzoli¹⁴⁵ | quatro intimelle¹⁴⁶, doi cussini, un cauazzale¹⁴⁷ | un mantil¹⁴⁸ da tolla¹⁴⁹, sei touaglioli, tre pironi | d'argento, et tre cuchiar

Ἐγώ, Ἀνδρέας Κορνέο, τοῦ ποτὲ Τζάκομο, μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι ὑπογράφω καὶ βεβαιώνω, ὅσα παραπάνω περιέχονται μὲ μιὰ μονογραφή στὸ φύλλο 5 καὶ μιὰ ἄλλη ἀκόμη στὸ φύλλο 6.

Ἐπίσης ἀντὶ τοῦ κήπου ποὺ ἀφίνω, ὅπως παραπόνω, στὴν ὑπερέτριά μας Ἐργίνα, θέλω νὰ πάρει τὸ λογάδο ἀμπέλι στοῦ Μεταξᾶ, αὐτὸ ποὺ εἶναι τοῦ Καβαλιέρο, τὸ πιὸ μικρὸ ἀπὸ τὰ δύο, ποὺ διαχειρίζομαι ἐγώ, ἐκεῖνο ποὺ βρίσκεται ἀποπάνω, ποὺ ἦταν τοῦ μάστορο Παντελεήμονα, μὲ τὴν ὑποχρέωση ὅμως νὰ πληρώνει στὴν κυρία της καὶ τοὺς κληρονόμους της, στὴν ὁποία ἀφίνω αὐτὸ τὸ μετόχι, ὅπως λέω παραπάνω, τὸ τρίτο, τὰ ρεγάλια¹⁴¹ καὶ τὶς ἀγγαρεῖς¹⁴², ὅπως πληρώνουν τὰ ἄλλα ἀμπέλια τοῦ τόπου ἐκεῖνου.

Νὰ τῆς δοθοῦν ἐπίσης: τὸ φόρεμα μὲ τὴν κόκκινη ὀρμιζίνα, τὸ κόκκινο μεσωφόρι¹⁴³ τὸ κεντημένο μὲ ταμπὶ¹⁴⁴ κίτρινο, τὸ ἀσημένιο κύπελλο, ποὺ ζυγίζει 5 1/2 οὐγγιές, ἡ καινούργια γαλάζια κουβέρτα ποὺ ἀγόρασα γιὰ λογαριασμό της, ἓνα καινούργιο μικρὸ στρωμάτσο, ἓνα ζευγάρι σεντόνια¹⁴⁵ μεγάλα, τέσσερις μαξιλαροθῆκες¹⁴⁶, δὺο μαξιλάρια, μιὰ προσκεφαλάδα¹⁴⁷, ἓνα μικρὸ τραπεζομάντιλο¹⁴⁸, ἕξι πετσέτες, τρία πιρουνία ἀσημένια καὶ τρία σκέτα κουτάλια, καὶ τὰ ποκάμισα καὶ τὰ φουστάνια ποὺ θὰ

dare al tempo della sua morte.

No 79. Tramuta del lasso di Ergina di una uigna in loco del giardino, et di più li lascia, una uestura di ormesin, un camisoto, una tazza d'argento, una coltra, un stramazzo, un paro de nizuoli. quattro intimelle doi cuscini, uncauzal, un mantil da tauola sei touaioli, tre pironi d'argento et tre cucchiari, et quelle camise, et fustagni che parerà à sua moglie dargli della biancaria di casa, il tutto al suo maritare.

ὀφείλει νὰ τοῦ δώσει τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου του.

Ἀριθ. 79. Ἀλλάσει τὸ κληροδοτήμα τῆς Ἐργίνας μὲ ἓνα ἀμπέλι ἀντὶ τοῦ κήπου Ἐπὶ πλέον τῆς ἀφίνει ἓνα φόρεμα κρεμεζί, ἓνα μεσωφόρι, ἓνα ἀσημένιο κύπελλο, μιὰ κουβέρτα, ἓνα στρωμάτσο, ἓνα ζευγάρι σεντόνια, τέσσερις μαξιλαροθῆκες, δὺο μαξιλάρια, μιὰ προσκεφαλάδα, ἓνα μικρὸ τραπεζομάντιλο, ἕξι πετσέτες, τρία ἀσημένια πιρουνία καὶ τρία κουτάλια καὶ κείνα τὰ ποκάμισα καὶ τὰ φουστάνια, ποὺ θὰ ἀποφασίσει ἡ γυναῖκα του νὰ τῆς δώσει ἀπὸ τὰ ἀσπρόρουχα τοῦ σπιτιοῦ. Ὅλα αὐτὰ στὸ γάμο της.

No 80. Intende che il giardino che prima lascia-ua alla soprad(ett)a Fr-gina sij di sua moglie in uita sua, et doppo lei uadi al s(igno)r Vic(en-z)o suo fratello ouero à sua fig(lio)la catheruzza.

No 81. Et per diuerse spese fatte dal s(igno)r Vic(enzo) suo fratello

schietti, et quelle | camise, et fustagni, che parerà à sua mad(onn)a | dargli dalla biancheria della casa, il tutto | da esserle dato, per il suo maridar come | di sopra, nel tempo, che parerà à essa sua | mad(onn)a, la qual sò, che non gli mancherà | anch' essa, essendo caritatiua, per l' anime | nostre, et della q(uondam) Cl(arissi)ma mia madre, che l' ha | ueua nelle mani, et anco per la sua seruitù, | et il giardin pred(ett)o sia tenuto, et gouernato | con gli altri miei beni come di sopra da essa | mia consorte fino la uita sua, et dopò lei | uada al sud(dett)o s(igno)r Vincenzo mio fr(a-te)llo, ouero à | sua fig(lio)la catheruzza, et mia nepote, et suoi | fig(lio)li, ma uolendo d(ett)a ergina andar in monast(eri)o | habbia solam(en)te le pred(ett)e uere d' oro, et l' usufrutto | del pred(ett)o giardino in uita sua, et dopo la sua | morte uada al mio ressiduo esso giardino, come | hò detto di sopra, il qual paga ogn' anno al | monast(eri)o di S. franc(esc)o per legato ducati otto cor | renti, come nell' instrum(ent)o della compreda appar, | et perche il s(igno)r Vincenzo nella portion de Vonì | predetta, che lasso à essa 112v mia Consorte, per conto | della sua dotte nel tempo, che la

*Αριθ. 80. Θέλει ο κήπος που άφινε παραπάνω στην Έργίνα να είναι της γυναίκας του όσο ζή. Μετά το θάνατό της να πηγαίνει στον άδελφό του κ. Βιτσέντζο ή στην κόρη του την Κατερούτσα.

*Αριθ. 81. Για τα διάφορα έξοδα που έκαμε ο άδελφός του κ. Βιτσέντζος

της δώσει από τα άσπρόρουχα του σπιτιού ή κυρία της. Όλα αυτά θα της δοθούν όταν παντρευτεί, όπως είπα παραπάνω, τότε που θα αποφασίσει ή κυρία της, που ξέρω πως δεν θα παραλείψει να της δώσει κι εκείνη, γιατί είναι φιλεύσπλαχνη, για τις ψυχές τις δικές μας και της μακαρίτισσας έκλαμπρότατης μητέρας μου που την είχε στα χέρια της, ως και για την ύπηρεσία της. Τον παραπάνω κήπο να τον κρατήσει και να τον διαχειρίζεται ή σύζυγός μου όπως να ζή, μαζί με την άλλη περιουσία μου, όπως είπα παραπάνω. Ύστερα να πηγαίνει στον παραπάνω άδελφό μου κ. Βιτσέντζο, ή στην κόρη του και άνεψιά μου Κατερούτσα και τα παιδιά της. Μά αν ή Έργίνα αυτή θέλει να πάει σε μοναστήρι, να πάρει μόνο τα παραπάνω χρυσά δακτυλίδια και την επικαρπία του παραπάνω κήπου, όσο θα ζή, και ύστερα από το θάνατό της ο κήπος αυτός να πηγαίνει στο υπόλοιπο της περιουσίας μου, όπως είπα πιο πάνω. Ο κήπος αυτός πληρώνει κάθε χρόνο για κληροδότημα, στο μοναστήρι του Αγίου Φραγκίσκου όκτώ δουκάτα τρέχουσας αξίας όπως φαίνεται στο συμβόλαιο της άγοράς. Ήπειδή ο κ. Βιτσέντζος, στην παραπάνω μερίδα της Βόνης—που άφίνω στη σύζυγό μου για λογαριασμό της προίκας

teneua ha | fatto fabricare duo patitiri¹⁵⁰ con li loro doghe¹⁵¹ | et speso del suo uoglio, che per tal spesa habbia | tutto quello, che appar douermi dar nelli | nostri conti di form(en)to, et orzo, per quello, che | scodeua di più dalla mia portion de Sofforus | alquanti anni, da quel ch' io doueuo essi | anni dalli suoi deb(ito)ri de trapsanò, si che ne | l'una parte possa cercar all' altra, ne l' altra | all' una cosa alcuna per tal conto. Item | uoglio, et ordino espressam(en)te, che tutte le uedo | ue del Casal trapsanò, che tenerano case di | mia raggion, quelle però, che non hauessero | figl(io)li maschi di età leg(itti)ma, ò genero in essa casa | siano libere, et essenti dal pagam(en)to delle | Galine, che sono obligate esse case, finche in essa | casa entri homo di età, il qual le debbia pa | gar, et ciò si debba osseruar in perpetuo | per l' anima mia, et di quelli dalli q(ua)li | io hò hauuto esso Casal. Item lasso, che si | dia ogn' anno alla chiesa di S. marco in q(ues)ta | Città al Reuer(endissim)o Capellano m(isur)e .4. in perpetuo | per douer dir ogni me-

της—ἔκαμε, τὸν καιρὸ πού τὴν κρατοῦσε, μὲ ἔξοδά του δυὸ πατητήρια¹⁵⁰ μὲ τὶς ντόγες τους¹⁵¹, θέλω, γιὰ τὰ ἔξοδά του αὐτά, νὰ πάρει ὅλο ἐκεῖνο πού ὀφείλει νὰ μοῦ δώσει σύμφωνα μὲ τοὺς λογαριασμούς μας τοῦ σταριοῦ καὶ τοῦ κριθαριοῦ, πού εἰσέπρατε ἀπὸ τὴ μερίδα μου στοὺς Ζωφόρους γιὰ κάμποσα χρόνια, παραπάνω ἀπὸ ὅτι ὀφείλα ἐγὼ τὰ χρόνια ἐκεῖνα νὰ τοῦ δίνω ἀπὸ τοὺς ὀφειλέτες του τῆς μερίδας τοῦ Θραψανοῦ, ἔτσι πού οὔτε ἐκεῖνος νὰ κάνει νὰ παίρνει ἀπὸ μένα οὔτε ἐγὼ ἀπὸ κείνον τίποτε γιὰ τὸ λογαριασμὸ αὐτό.

Ἐπίσης θέλω καὶ διατάσσω ρητά, ὅλες οἱ χῆρες τοῦ χωριοῦ Θραψανό, πού θὰ κρατοῦν σπίτια δικά μου, μὰ ἐκεῖνες ὅμως πού δὲν θὰ εἶχαν ἀρσενικά παιδιὰ νόμιμης ἡλικίας ἢ γαμπρὸ στὸ σπίτι αὐτό, νὰ εἶναι ἐλεύθερες καὶ ἀπαλλαγμένες ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση νὰ δίδουν κόττες ὅπως εἶναι ὑποχρεωμένα τὰ σπίτια αὐτά, ὥσπου νὰ μπεῖ στὸ σπίτι τους ἄντρας ἐνήλικος, ὁπότε θὰ ὀφείλει νὰ πληρώνει αὐτός. Τοῦτο πρέπει νὰ τηρηθεῖ γιὰ πάντα, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ τὴν ψυχὴ ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ὁποίους πῆρα τὸ χωριὸ αὐτό.

Ἐπίσης ἀφίνω νὰ δίδονται κάθε χρόνο στὸ σεβασμιώτατο καπελάνο, τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Μάρκου αὐτῆς τῆς πόλης, μουζούρια 4 παντοτινὰ γιὰ νὰ κάνει κάθε μῆνα μιὰ λειτουργία

nella portion de Voni in alcune fabriche, intende che per tal spesa habbia tutto quello che app(ar) esser debitore al testatore, co(n) efetto che no(n) habbi ne una, ne l' altra parte à pretendere più cosa alcuna.

No 82. Vuole che tutte le Vedoue del Casal Trapsanò che tenerano case di sua ragione, quelle però che no(n) hauessero figlioli maschi di età leg(giti)ma ò genero in essa casa sijno libere et essenti dal pagamento delle galline che sono obligate di pagar esse case, fin che in esse entri huomo di età legitima.

No 83. Item lassa al Capellan della Chiesa di S. Marco di Candia m(isu)-

στὴ μερίδα τῆς Βόνης, σὲ μερικὲς οἰκοδομές, ἐννοεῖ νὰ πάρει, γιὰ τὰ ἔξοδα αὐτά ὅλα ὅσα ὀφείλει στὸ διαθέτη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν ἔχει νὰ παίρνει οὔτε ἢ μιὰ μεριά οὔτε ἢ ἄλλη τίποτε.

*Αριθ. 82. Θέλει, ὅλες οἱ χῆρες τοῦ χωριοῦ Θραψανοῦ πού θὰ κρατοῦν σπίτια δικά του—ἐκεῖνες ὅμως πού δὲν θὰ ἔχουν ἀρσενικά παιδιὰ νόμιμης ἡλικίας ἢ γαμπρὸ στὰ σπίτια τους αὐτά,—νὰ εἶναι ἐλεύθερες καὶ ἀπαλλαγμένες ἀπὸ τὴν πληρωμὴ σὲ ὄρνιθες, πού εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ πληρώνουν τὰ σπίτια αὐτά, ὥσπου νὰ μπεῖ στὸ σπίτι τους ἄντρας νόμιμης ἡλικίας.

*Αριθ. 83. Ἀκόμη ἀφίνει στὸν καπελάνο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Μάρκου τοῦ

re 4. di formento in perpetuo all' anno.

No 84. Item lassa alla Capella priuileggiata per Deffonti à S. Tito m(isu)re 4. di formento all' anno in perpetuo.

No 85. Item lassa al sig(nor) Anzolo Barbarigo quello li resta per la compra di certi piati d' argento, et quello hà pagato per lui nella Cam(er)a fiscal di Candia.

Χάντακα μουζούρια 4 στάρι τὸ χρόνο, παντοτινά.

*Αριθ. 84. *Ακόμη ἀφίνει στὸ ἀλτάριο πριβιλεγκιάτο γιὰ τοὺς πεθαμένους στὸν *Ἅγιο Τίτο μουζούρια 4 στάρι τὸ χρόνο, παντοτινά.

*Αριθ. 85. *Ακόμη ἀφίνει στὸν κ. *Ἀγγελο Μπαρμπαρίγο ἐκεῖνο πὺ μὲνει ἀπὸ τὴν ἀγορὰ κάτι πιάτων ἀσημένιων κι' ἐκεῖνο πὺ ἔχει πληρώσει γιὰ λογαριασμό του στὸ δημόσιο ταμεῖο τοῦ Χάντακα.

se una messa, et | pregar Dio, et detto Glorioso santo, per la | felicità, et prosperità del ser(enissi)mo D(omi)nio Veneto | et per la conseruation di questo Regno sotto | il suo christianess(im)o imperio ¹⁵², et sia ditto form(en)to | scosso ogn' anno dal liuello, che pagano li | pred(ett)i terreni di Vathia à trapsanò. Item lasso | alla Capella priuileggiata à S. Tito, che hà l' indulgenza per li defonti form(en)to m(isur)e .4. all' anno | in perpetuo, da esser date à quel prete più po | uero, che parerà à mons(igno)r [.] dell' Ill(ustrissi)mo Arci | uescouo, il qual prete lo possa esso scoder me | desmam(en)te dal pred(ett)o liuello di Vathia, acciò sia | oblig(at)o dir cinque messe da morto all' anno | in detta capella, per le cinque piaghe del N(ost)ro | Sig(nor)e per l' anima mia, e de miei deffonti. Item lasso al s(igno)r Angelo Barbarigo ¹⁵³ da fornì quello | mi resta dar per li piatti d' argento, et per | quel, che pagai di più di quel, che mi tocaua | in cam(er)a fiscal ¹⁵⁴ per la piezaria del molin cosi | per il cauedal, come per le spese, senza

καὶ νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἐνδοξότατον αὐτὸν ἅγιο, γιὰ τὴν εὐημερία καὶ τὴν εὐδαιμονία τῆς Γαληνότατης Βενετικῆς Ἐπικράτειας καὶ τὴ διατήρηση τοῦ Βασιλείου τούτου, κάτω ἀπὸ τὴ χριστιανικότατη ἐξουσία τῆς ¹⁵². Τὸ στάρι αὐτὸ νὰ δίδεται κάθε χρόνο, ἀπὸ τὸ λιβέλο πὺ πληρώνουν τὰ παραπάνω χωράφια τοῦ Βαθιά στὸ Θραψανό.

*Ἐπίσης ἀφίνω στὸ ἀλτάριο πριβιλεγκιάτο τοῦ Ἁγ. Τίτου, πὺ μπορεῖ νὰ δίδει τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τῶν πεθαμένων, στάρι μουζούρια 4 τὸ χρόνο, παντοτινά. Τὸ στάρι αὐτὸ νὰ δίδεται στὸν πιὸ φτωχὸ παπᾶ, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ἐκλαμπρότατου Ἀρχιεπίσκοπου. Ὁ παπᾶς ἐκεῖνος μπορεῖ νὰ τὸ παίρνει ἐπίσης ἀπὸ τὸ παραπάνω λιβέλο τοῦ Βαθιά· γι αὐτὸ θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνει πέντε νεκρώσιμες ἀκολουθίες τὸ χρόνο στὸ ἀλτάριο αὐτό, γιὰ τὰ πέντε τραύματα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ τὴν ψυχὴ τῶν πεθαμένων μου.

*Ἐπίσης ἀφίνω στὸν κ. *Ἀγγελο Μπαρμπαρίγο ¹⁵³ ἀπὸ τὴ Φουρνὴ ἐκεῖνο πὺ ὑπολείπεται νὰ δώσει, γιὰ τὰ ἀσημένια πιάτα καὶ γιὰ ὅ,τι πλήρωσα περισσότερο ἀπὸ ὅσο μοῦ ἀναλογοῦσε στὸ δημόσιο Ταμεῖο ¹⁵⁴, γιὰ τὴν ἐγγύηση τοῦ μύλου, τόσο γιὰ κεφάλαιο, ὅσο καὶ γιὰ ἔξοδα, δίχως νὰ μπορεῖ νὰ τοῦ ζητηθεῖ καμιά ἀποζημίωση.

potergli | esser dimandata riffatione alcuna. Item dico
 | hauer hauuto nelle mie mani già anni certa | quantità
 di cuori, et saponi¹⁵⁵ de rason del Cl(arissi)mo | s(igno)r
 Zuane Zen Raudi¹⁵⁶, da Ven(ezi)a cosi ricercato | con grande
 instantia da lui, per li dubij, che | haueua, come per sue
 lettere appar, li quali | cosi per termination dell' Ecc(el-
 lentissi)mo s(igno)r Duca, et | ad' inst(anti)a del q. s(igno)r
 Veitor¹⁵⁷ meseri d(otto)r, che gl' hauea | sequestrati, per-
 che si guastauano, sono stati | uenduti à gli hebrei, con l'
 interuento anco, | et saputa delli commessi, et interu(enu)to
 del d(ett)o | s(igno)r Zen, et delli s(igno)ri suoi fig(lia)li
 istessi in quel | pretio migliore, che si hà potuto, per quel
 113v | tempo, et hò scosso il danaro in monede, che | correuano
 all'hora, et delli sauoni hò uend(ut)o | la maggior parte fin'
 hora, per bisogno della | Città, et mandato delli superiori,
 et parte resta | ancora nelle mie mani al magazen, et perche
 | per il pass(at)o non si trouaua di uenderli nel prezzo |
 che haueua ordinato esso s(igno)r Zen quasi par la | metà,
 sono stati tratti, per assai tempo | onde sono uenuti à
 callare, et hauer tara | come in simil mercantia è ordina-

No 86. Giache ritrouan-
 dosi nelle mani il retrat-
 to di certa quantita de
 cuori et saponi de ra-
 gion del s(igno)r Z. Zen
 da Venetia, ordina che
 debbi essere puntualmen-
 te sodisfatto.

Ἐπίσης λέγω, ὅτι εἶχα παραλάβει στὰ χέρια μου πρὶν ἀπὸ
 χρόνια κάποια ποσότητα δέρματα καὶ σαπούνια¹⁵⁵, πὸ ἀνήκαν
 στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Τζουάνε Τζέν Raudi¹⁵⁶ ἀπὸ τὴ Βενετία,
 γιὰ λογαριασμό του, ὕστερα ἀπὸ μεγάλη ἐπιμονή του, γιὰτι εἶχε
 ἀμφισβητήσεις, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ γράμματά του. Τὰ πράγ-
 ματα αὐτά, μὲ θέσπισμα τοῦ Ἐξοχότατου κ. Δούκα καὶ ὕστερα
 ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ μακαρίτη Vettor¹⁵⁷ δο. Μεσέρι, πὸ τὰ
 εἶχε κατασχέσει, ἐπουλήθησαν στοὺς Ἑβραίους ἐπειδὴ καταστρέ-
 φονταν, μὲ τὴν παρέμβαση καὶ ἐν γνώσει τῶν ὑπαλλήλων καὶ
 τῶν μεσιτῶν τοῦ παραπάνω κ. Τζέν καὶ τῶν ἴδιων τῶν παι-
 διῶν του, στὴν καλύτερη δυνατὴ τιμὴ γιὰ κεῖνο τὸν καιρό. Τὰ
 χρήματα τὰ ἐπλήρωσα στὴ μονέδα πὸ κυκλοφοροῦσε τότε. Ἀπὸ
 τὰ σαπούνια πούλησα μέχρι τώρα τὰ περισσότερα, γιὰ τὶς ἀνάγ-
 κες τῆς πόλης καὶ ὕστερα ἀπὸ ἐντολὴ τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν· ἓνα
 μέρος μένει ἀκόμη στὰ χέρια μου, στὴν ἀποθήκη. Καὶ ἐπειδὴ στὸ
 παρελθὸν δὲν εὔρισκα γιὰ νὰ τὰ πουλήσω, στὴν τιμὴ πὸ εἶχε
 διατάξει ὁ ἴδιος κ. Τζέν, τὰ μισὰ σχεδὸν κρατήθηκαν γιὰ πολὺν
 καιρὸ καὶ ἄρχισαν νὰ καθίζουν καὶ νὰ ἔχουν φύρα, ὅπως εἶναι
 συνηθισμένο σὲ παρόμοια ἐμπορεύματα. Τέλος, ὅταν παρουσιά-

Ἀριθ. 86. Ἀφοῦ βρῖσκε-
 ται στὰ χέρια του τὸ προ-
 ῖον ἀπὸ τὴν πώληση κά-
 ποιης ποσότητας δερμάτων
 καὶ σαπουνιοῦ, πὸ ἀνή-
 κουν στὸν κ. Τζουάνε Τζέν
 ἀπὸ τὴ Βενετία, διατάσσει
 νὰ ἰκανοποιηθεῖ μὲ ἀκρι-
 βεια.

rio, fi | nalm(en)te essendo uenuta l'occasion del | bisogno, come hò detto, gli hò uend(ut)i col mag | gior auantaggio, che hò potuto, per benef(ici)o | del p(ad)rone, usando in ciò ogni diligenza, et | fideltà, più che se fosse stata mia robba pro | pria, di che hò tenuto part(icular)e nota, et conto in | un libretto à parte, doue si uede quello, che di | tal ragg(ion)e hò hauuto, et il danaro, che si tro | ua fin' hora nelle mie mani di queste robbe | et le spese occorse et li calam(en)ti di d(ett)e robbe | et dano delle monete, però quello, che di tal | tratto deue hauer esso s(igno)r Zen sia pagato, et | soddisfatto, com' è il douere, et si come dalle scritt(ur)e | et librette proprio i miei commissarij saranno | meglio informati, consignandoli anco, ò à | quella leg(itti)ma persona, che sarà per lui, se | sarà fino à quel tempo ancora di detti | saponi non uenduti, mostrando però, che | detto seq(uest)ro sia reuocato, et che la mia commess(a-ri)a | resti libera, et sia fatta terminat(ion)e dall' Ecc(ellen- 114r tissi)mo | s(igno)r Duca, et fatta sicuritá, et cautione a d(ett)a commiss(ari)a | di esser pagato. Item Lasso à quel-

No 87. Item lassa à quelli che le tengono li

στηκε στήν πολιτεία ἢ ἀνάγκη, ὅπως εἶπα, τὰ πούλησα μὲ τὸ μεγαλύτερο κέρδος πὺν μπόρεσα νὰ βρῶ, σὲ ὄφελος τοῦ ἰδιοκτήτη, χρησιμοποιῶντας γι αὐτὸ κάθε ἐπιμέλεια καὶ τιμιότητα, περισσότερο παρὰ ἂν ἦταν δικὰ μου πράγματα. Γι αὐτὸ ἔχω κρατήσει λεπτομερεῖς σημειώσεις καὶ λογαριασμὸ σὲ ἓνα ἰδιαίτερο βιβλιαράκι, ὅπου φαίνεται ὅ,τι εἰσέπραξα ἀπ' αὐτὸ τὸ λογαριασμὸ, τὰ χρήματα πὺν βρίσκονται ὡς τώρα στὰ χέρια μου ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ἔξοδα πὺν ἔγιναν, ἢ φύρα τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ ἡ ζημιὰ ἀπὸ τὰ χρήματα. Ὅμως ἐκεῖνο πὺν ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση ἔχει νὰ λαβαίνει αὐτὸς ὁ κ. Τζέν, νὰ πληρωθεῖ καὶ νὰ ἐξοφληθεῖ, ὅπως εἶναι τὸ σωστό· σχετικὰ θὰ πληροφορηθοῦν καλύτερα οἱ ἐπίτροποί μου ἀπὸ τὰ γραφτὰ μου καὶ τὸ βιβλιαράκι ἐκεῖνο. Νὰ παραδώσουν ἐπίσης σ' αὐτὸν ἢ στὸ νόμιμο ἀντιπρόσωπό του, ὅσα ἀπ' αὐτὰ τὰ σαπούνια δὲν θὰ ἔχουν πουληθεῖ μέχρι τότε, κάνοντας ὅμως γνωστὸ ὅτι ἡ κατάσχεση αὐτὴ πρέπει ν' ἀνακληθεῖ καὶ ἡ ἐπιτροπεία μου νὰ μείνει ἐλεύθερη, καὶ νὰ ἐκδοθεῖ διάταγμα ἀπὸ τὸν ἐξοχότατο κ. Δούκα καὶ νὰ δοθεῖ ἀσφάλεια καὶ σιγουριτὰ στήν παραπάνω ἐπιτροπεία, ὅτι ἔγινε ἐξοφληση.

*Αριθ. 87. Ἀκόμη ἀφίνει σ' ἐκείνους πὺν τοῦ φυ-

*Ακόμη ἀφίνω σ' ἐκείνους πὺν μοῦ βλέπουν τὰ παραπάνω

li, che mi tengono | li pred(ett)i animali à chieffalopiroti tutto quello, | che per il frutto di essi mi saranno deb(ito)ri oltre dell' | anno, et intrada, ch' io morirò. Lascio alla | fig(lio)la di muschena ¹⁵⁸ dal C(asa)l Rafti, ouero alli | suoi fig(lio)li se ella non sarà ip(erpe)ri 200 per l' | anima mia dou' essi si trouerano. Item | uoglio, et espressam(en)te ordino, acciò che non si | habbia a far spese nell' inuent(ari)o della mia | robba, che detti miei commiss(ar)ij possano, et hab | biano aut(ori)tà di chiamar quella persona, | che a loro parerà, che non sia della Canc(ella)ria, e | tra loro facciano d(ett)o Inuent(ari)o delle robbe mobili, | et di dan(ar)i, cosi nella Città, come di fuori, per bene | fitio de chi aspetta, et sia reg(ist)rato nelli atti ¹⁵⁹ | d' un nod(ar)o priuato ¹⁶⁰, che à loro parerà, tolendo | copia dichiarando, che le scritt(ur)e tutte, dopo | inuentariate, che sono neces(sari)e, et le cautioni, | et gli acquisti siano dati poi in mano | delli miei fr(ate)lli quelle però, che à loro aspettano | et sono per cautione della commiss(ari)a, et dell' | heredità,

suoi animali à Chiefalopiroti, tutto quello che per il frutto di essi le andassero debitori.

No 88. Item lassa alla fig(lio)la di muschena dal C(asa)l Rafti, ouero à suoi fig(lio)li se ella no(n) si fosse al tempo della sua morte, ip(erpe)ri 200.

ζῶα στὴν Κεφαλοπύρωτη, ὅλο ἐκεῖνο ποὺ θὰ μοῦ ὀφείλουν ἀπὸ τὸ εἰσόδημά τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τῆς χρονιάς τοῦ θανάτου μου.

Ἀφίνω στὴν κόρη τῆς Μούσκενας ¹⁵⁸ ἀπὸ τὸ χωριὸ Ράφτη ἢ στὰ παιδιά της ὅπου κι ἂν βρίσκονται, ἂν αὐτὴ δὲν θὰ ὑπάρχει, ὑπέρπυρα 200, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἀκόμη θέλω καὶ ρητὰ διατάσσω : γιὰ νὰ μὴν κάμουν ἔξοδα γιὰ τὴν ἀπογραφὴ τῶν πραγμάτων μου οἱ παραπάνω ἐπίτροποί μου νὰ μποροῦν καὶ νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ καλέσουν τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἐκλέξουν, ποὺ δὲν πρέπει νὰ εἶναι τῆς Καγκελαρίας, γιὰ νὰ κάμουν μαζί του τὴν ἀπογραφὴ τῶν κινητῶν πραγμάτων καὶ τῶν χρημάτων, τόσον αὐτῶν ποὺ βρίσκονται στὴν πόλη ὅσο καὶ κείνων ποὺ εἶναι ἔξω, γιὰ τὸ καλὸ ἐκείνων ποὺ περιμένουν νὰ πάρουν. Ἡ ἀπογραφὴ αὐτὴ νὰ καταχωρηθεῖ στοὺς «Ἄτους» ¹⁵⁹ ἑνὸς ἰδιωτικοῦ συμβολαιογράφου ¹⁶⁰ ποὺ θὰ ἐκλέξουν ἐκεῖνοι· ἀντίγραφό της πρέπει νὰ πάρουν μὲ τὴ δήλωσι ὅτι ὅλα τὰ ἔγγραφα, ποὺ χρειάζονται, τόσο οἱ ἐγγυήσεις, ὅσο καὶ τὰ συμβόλαια τῶν ἀγορῶν, ἀφοῦ καταχωρηθοῦν νὰ δοθοῦν στὰ χέρια τῶν ἀδελφῶν μου· ἐκεῖνα ὅμως ποὺ ἀφοροῦν αὐτοὺς, καὶ ποὺ εἶναι γιὰ ἀσφάλεια τῆς ἐπιτροπείας, τῆς κληρονομίας, καὶ τῆς περιουσίας ποὺ προορίζεται γι αὐτοὺς ἢ γιὰ τὰ παιδιά

λάσσουν τὰ ζῶα του στὴν Κεφαλοπύρωτη ὅλα ὅσα θὰ τοῦ μείνουν χρεῶστες, ἀπὸ τὸ εἰσόδημά τους.

Ἀριθ. 88. Ἀκόμη ἀφίνει στὴν κόρη τῆς Μούσκενας ἀπὸ τὸ χωριὸ Ράφτη ἢ στὰ παιδιά της, ἂν αὐτὴ δὲν θὰ ὑπάρχει τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου του, ὑπέρπυρα 200.

et delli beni, che à loro, ouero alli lor | fig(lio)li, et posterì
 à tempo debito hanno dà per | uenire, come ordino di so-
 pra; et quelle, che | aspettano alla mia consorte, per li sta-
 bili, | che gli lasso per la sua dote siano date à Lei | et pa- 114V
 rim(en)te quelle de stabili, che hanno da pre | uenire al
 pred(ett)o monast(eri)o di S(an)ta cath(erin)a, ò ad' altro |
 siano loro date, et li reg(ist)ri di Casali et libri | dell'
 entrate, et scossi, et quelle di deb(ito)ri, scritti | ò altre cau-
 tionì restar debbiano in cassa et si | tengano serrate con
 due chiaui, l' una debba te | ner il s(igno)r Cau(allie)r, et
 l' altra il s(igno)r Vincenzo, et la cassa | sia in mano di essa
 mia consorte, et ogni [...] | che farà bisogno si apra, et si
 cacci quello che | occorre, per sapersi quello, che si hà da
 scodere | et dà chi perfino la uita di essa mia consorte | et
 poi le habbiano quelli à quali aspetta. | Dichiaro ancora
 perche nel tempo che hauera | dà cessar il tener della cas-
 sa di dan(ar)i, et si | hauerano da dispensar li ip(erpe)ri 8
 m. che dico di | sopra douersi dare per il maritar di tante
 | pouere donzelle, potrebbe usarsi negligenza | in far tal
 opera, ma prego li s(igno)ri miei fr(ate)lli | che quanto pri-

τους καὶ τοὺς ἀπογόνους τοὺς ὅπως διατάσσω παραπάνω. Ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦν τῇ σύζυγό μου, γιὰ τὰ ἀκίνητα ποὺ τῆς ἀ-
 φίνω γιὰ τὴν προῖκα τῆς, νὰ δοθοῦν σ' ἐκείνη. Ἐπίσης τὰ ἔγ-
 γραφα ποὺ ἀφοροῦν ἀκίνητα, ποὺ κληροδοτοῦνται στὸ παραπά-
 νω μοναστήρι τῆς Ἁγίας Κατερίνας ἢ σὲ ἄλλο, νὰ δοθοῦν στὰ
 μοναστήρια αὐτά. Τὰ κατάστιχα τῶν χωριῶν καὶ τὰ βιβλία τῶν
 εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν, τὰ ἔγγραφα τῶν ὀφειλετῶν, ἢ ἄλ-
 λα χρεώγραφα, πρέπει νὰ μείνουν στὴν Κάσα, κλειδωμένα μὲ
 δυὸ κλειδιά· τὸ ἓνα πρέπει νὰ κρατᾷ ὁ κ. Καβαλιέρος καὶ τὸ ἄλ-
 λο ὁ κ. Βιτσέντζος· ἡ Κάσα θὰ μένει στὰ χέρια τῆς συζύγου
 μου. Κάθε φορὰ ποὺ θὰ ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἀνοίγεται νὰ βρί-
 σκουν ὅτι τοὺς χρειάζεται, γιὰ νὰ μαθαίνουν ἐκεῖνο ποὺ πρόκει-
 ται νὰ ἐξοφληθεῖ καὶ ἀπὸ ποιὸν θὰ πληρωθεῖ. Αὐτὸ θὰ γίνεται
 ὅσο θὰ ζῆ ἡ γυναῖκα μου. Ἐπειτα νὰ τὰ παίρνουν ἐκεῖνοι ποὺ
 τοὺς ἀφοροῦν. Δηλώνω ἀκόμη: ἐπειδὴ τὸν καιρὸ ποὺ θὰ πάψει,
 ἢ τήρηση τῆς Κάσας τῶν χρημάτων καὶ θὰ πρόκειται νὰ διατε-
 θοῦν τὰ 8 χιλ. ὑπέρπυρα, ποὺ ἀναφέρω παραπάνω, γιὰ νὰ παν-
 τρευτοῦν μερικὰ φτωχὰ κορίτσια, ἴσως ἐπιδείξουν ἀμέλεια στὴν
 ἐκτέλεση τέτιας πράξης, παρακαλῶ τοὺς κυρίους ἀδελφοὺς μου

ma debbano eseguire questa | mia uolontà facendo, che nel
 num(er)o di dette | pouere sia la fig(lio)la di Const(anti)n
 Coroneo dà sofforus | mio seru(ito)r al p(rese)nte, et anco
 una delle fig(lio)le del | Const(anti)n Caligher dal d(ett)o
 Casal fr(ate)llo di Eleussa, et | ciò debbiano far in term(in)e
 de anno uno dal | tempo pred(ett)o se più auanti non l'ha-
 uessero | fatto, et non lo facendo possa l' Ill(ustrissi)mo
 mons(igno)r | Arciuescouo se sarà nel Regno¹⁶¹, ouero l'
 Ecc(ellentissi)mo | s(igno)r Duca con li Cl(arissi)mi s(ign)ori
 115r Auog(ado)ri¹⁶² tuor esso dan(ar)o | et far esso dispenso in
 dette donzelle pouere; | come hò detto. Item Lasso à m.
 piero da recanati¹⁶³ | mio compare, per nome della sua fi-
 g(lio)la, che io | teni à battesimo ip(erpe)ri 150. dà esser
 dati al tempo | del maridar di essa mia fiozza, per farle |
 una uest(ur)a d'ormesin¹⁶⁴, et l'istesso legato lasso | alla fi-
 g(lio)la del m. marco Genta¹⁶⁵, chiamata maria, | et ad'
 Agustina fig(lio)la de Agnese fù mia arlieua | similm(en)te
 al tempo del loro maritar, et alli pred(etti) | Const(anti)n
 Coroneo, et Giani suo fr(ate)llo, et à Giani Curmuli | lasso

No 89. Lassa alla fig(lio)la di m. Piero da Recanati suo fiozzo al tempo del suo maritar ip(erpe)ri 150: per farsi una uestura di ormesin. istesso lassa alla fig(lio)la di m. Marco Geni chiamata maria, medesimamente lassia l'istesso legato ad Agustina fig(lio)la d' Agnese fù sua arlieua al tempo del loro maritare.

νά ἐκτελέσουν ὅσο τὸ δυνατὸ ταχύτερο τῇ θέλησὶ μου αὐτῇ, συμπεριλαμβάνοντας στὸν ἀριθμὸ τῶν φτωχῶν κοριτσιῶν καὶ τὴν κόρη τοῦ Κωσταντίνου Κορωναίου ἀπὸ τοὺς Ζωφόρους, πὺ εἶναι σήμερα ὑπηρέτριά μου καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς θυγατέρες τοῦ Κωσταντίνου Καλιγέρη ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριό, ἀδελφοῦ τῆς Ἑλεούσας. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κάμουν μέσα σ' ἓνα χρόνο, ἀπὸ τότε πὺ καθορίζεται παραπάνω, ἂν δὲν τὸ κάμουν πρωτύτερα. Ἐὰν δὲν τὸ ἐκτελέσουν νὰ μπορεῖ ὁ ἐκλαμπρότατος καὶ πανιερότατος Ἀρχιεπίσκοπος, ἂν βρῖσκεται στὸ Βασίλειο¹⁶¹, ἢ ὁ ἐξοχότατος κ. Δούκας μὲ τοὺς ἐκλαμπρότατους κ. κ. Εἰσαγγελεῖς¹⁶² νὰ φροντίσουν γιὰ τὰ χρήματα αὐτά, κάνοντας αὐτὴ τὴ διανομὴ στὶς φτωχὲς κοπέλλες, ὅπως παραπάνω εἶπα.

Ἀφίνω στὸ μάστορο Πιέρο Ντὰ Ρεκανάτι¹⁶³, κουμπάρο μου, γιὰ τὴν κόρη του, πὺ ἐβάφτισα, ὑπέρπυρα 150. Αὐτὰ πρέπει νὰ δοθοῦν τὸν καιρὸ πὺ θὰ παντρεφτεῖ ἢ φιλιότσα μου αὐτῇ, γιὰ νὰ τῆς κάμουν ἓνα φόρεμα ἀπὸ ὀρμιζίνο¹⁶⁴. Τὸ ἴδιο κληροδότημα ἀφίνω στὴν κόρη τοῦ μάστορο Μάρκο Γενίτα¹⁶⁵, τὴν ὀνομαζόμενη Μαρία καὶ στὴν Ἀγουστίνα, τὴν κόρη τῆς Ἀγνῆς, πὺ ἦταν κάποτε ὑπηρέτριά μου, τὸν καιρὸ ἐπίσης πὺ θὰ παντρεφτοῦν. Στὸς παραπάνω ἀναφερόμενους Κωσταντῖνο Κορω-

Ἀριθ. 89. Ἀφίνει στὴν κόρη τοῦ μισέρ Πιέρο Ρεκανάτι, φιλιότσα του, τὸν καιρὸ τοῦ γάμου τῆς ὑπέρπυρα 150, γιὰ νὰ τῆς κάμουν ἓνα φόρεμα κρεμεζί. Τὸ ἴδιο ἀφίνει στὴν κόρη τοῦ μισέρ Μάρκο Γενί, τὴν ὀνομαζόμενη Μαρία. Ἐπίσης ἀφίνει τὸ ἴδιο κληροδότημα στὴν Ἀγουστίνα, τὴν κόρη τῆς Ἀγνῆς, πρὶν

À Cost(anti)n Coroneo et Gianni fratello di d(ett)a Agostina et à Gianni Curmulì gli lascia tutto quello li andassero debitori al tempo della sua morte.

No 90. Lassa à Maria Sittiachi r(eliqu)a del q(uondam) Manoli franco fù suo seru(ito)re ouero alle sue fig(lio)le se ella no(n) si retrouasse à quel tempo in uita ip(erpe)ri 100.

ψυχοκόρη του, όταν παντρευτεί. Στὸν Κωσταντῖνο Κορωνάιο καὶ τὸ Γιάννη, τὸν ἀδελφὸ τῆς παραπάνω Ἀγουστίνας καὶ στὸ Γιάννη Κουρμούλη ἀφίνει ὄλο ἐκεῖνο πὸν θὰ τοῦ χρωστοῦν τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου του.

*Αριθ. 90. Ἀφίνει στὴ Μαρία Στειακὴ, χήρα τοῦ μακαρίτη Μανόλη Φράγκο, κάποτε ὑπηρέτη του, ἢ σὲ τις κόρες της, ἂν αὐτὴ δὲν θὰ ὑπάρχει στὴ ζωὴ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, ὑπέρπυρα 100.

tutto quello mi uano deb(ito)ri, et al pred(ett)o s(igno)r | Const(anti)n Caligher, per qual si uoglia raggion, il q(ua)l | Coroneo è pagato della seruitù fattami, come bor | donaro¹⁰⁰, ne possa domandar cosa alcuna, altram(en)te | sia priuo dl tutto quello, che gli lasso, et me | desmam(en)te ciascuno delli legatarij in questo test(ament)o | che cercherà cosa alcuna, ò darà minima mo | lestia alla mia commissaria, et heredità per | qual si uoglia modo, come ingrato, resti priuo | d'ogni benef(ici)o, che gli lasso, et questo dico, perche | nel mondo hoggi di regnano molte malitie | et perche sò in conscientia non tener cosa al(cun)a | à nessuno, che non l' habbia dechiarito per | gratia del s(igno)r Dio. Lasso à Maria sittiachi | r(eli)ta del q(uondam) manoli franco fù mio seru(ito)r, ouero | alle sue fig(lio)le, se ella non sarà ip(erpe)ri 100. per l'anima | mia, et uoglio anco, che una delle fig(lio)le de Ant(oni)o | Burbuglià dà q(ues)ta Città fù mio seru(ito)r quello, che | parerà alli miei commiss(ar)ij oltra la prima sua | fig(lio)la, che fù beneficiata dalla q(uondam) s(igno)ra mia Cog(na)ta sia | nel

115v

ναῖο, τὸν ἀδελφὸ του Γιάννη, στὸ Γιάννη Κουρμούλη καὶ στὸν κ. Κωσταντῖνο Καλιγέρη, ἀφίνω ὄλο ἐκεῖνο πὸν μοῦ ὀφείλουν γιὰ ὁποιαδήποτε αἰτία. Ὁ Κορωνάιος αὐτὸς εἶναι πληρωμένος, γιὰ τὴν ὑπηρεσία πὸν μοῦ ἔχει κάνει, σὰν βορδονάρης¹⁰⁰, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ζητήσῃ τίποτε ἄλλο. Ἀλλοιῶς νὰ εἶναι στερημένος ἀπὸ ὅ,τι τοῦ ἀφίνω. Ἐπίσης καθένας ἀπὸ τοὺς κληροδόχους αὐτῆς τῆς διαθήκης πὸν θὰ ζητήσῃ κανένα πράγμα ἢ πὸν θὰ δώσει τὴν παραμικρὴ ἐνόχληση στὴν ἐπιτροπεία μου καὶ στὴν κληρονομία, μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο, σὰν ἀχάριστος, νὰ εἶναι στερημένος ἀπὸ κάθε εὐεργέτημα πὸν τοῦ ἀφίνω. Καὶ αὐτὸ τὸ λέγω, γιὰ τὸν κόσμον τὴ σήμερον ἡμέρα βασιλεύουν πολλὲς ραδιουργίες καὶ γιὰ τὸ ξέρω συνειδητὰ ὅτι δὲν κρατῶ τίποτε ἀπὸ κανένα, πὸν νὰ μὴν τὸ ἔχω δηλώσει γιὰ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ.

*Αφίνω στὴ Μαρία τὴ Στειακὴ, τὴ χήρα τοῦ μακαρίτη Μανόλη Φράγκο, ὑπηρέτη μου κάποτε, ἢ στὴν κόρη της ἂν αὐτὴ δὲν θὰ ὑπάρχει, ὑπέρπυρα 100 γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Θέλω ἐπίσης, σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς κόρες τοῦ Ἀντώνη Μπουρμπουλιὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν πόλη, πὸν ἦταν ὑπηρέτης μου, νὰ δοθεῖ ὅ,τι ἀποφασίσουν οἱ ἐπίτροποί μου — ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρώτη του κόρη, πὸν εὐεργετήθηκε ἀπὸ τὴ μακαρίτισσα κουνιάδα μου — καὶ νὰ περιληφθεῖ στὸν ἀριθμὸ

num(er)o delle pred(ett)e donzelle, che hanno d' hauer | il legato delli ip(erpe)ri 1000. per il loro maritare. Item las-
so à catherià¹⁶⁷ agorastopula, che fù il suo p(ad)re | da
Crizzes¹⁶⁸, et al p(rese)nte serue in casa mia ip(erpe)ri 150
| dà esserle fatta una coltra, per l' anima mia. | Di Agne-
se picciola, che si arlieua in casa non | faccio alcuna men-
tione poiche se uenisse in | età la sua madona so, che non
le mancherà | secondo, ch' ella riuscirà. Item dico, et uo-
glio | che le case nelle quali sono stato preferito da | m.
franc(esc)o Caneua contigue alle mie restino al | d(ett)o m.
franc(esc)o essendo oblig(at)o dar, et esborsar | alla mia
commess(ari)a li d(uca)ti doi mille correnti | che hà nelle
sue mani del deposito per me | fatto in mano del s(igno)r
Zuane Sagredo¹⁶⁹ Giudice | del proprio li mesi pross(im)i
pass(at)i et che lui | haueua eleuato, et se altro hauerò da-
to per | li pretensi suoi agomenti, et spese, et ciò se | però
in uita mia non hauerò tolto il possesso | di esse case, es-
sendo di più oblig(at)o lasciar la | casa, doue tengo la pa-
glia a mia consorte | di tenerla, per tal bisogno per tutto

No 91. Item lassa a Ca-
therià Agorastopula sua
seruiente ip(erpe)ri 150.

τῶν κοριτσιῶν πού θά πάρουν τὸ κληροδοῦμα τῶν 1000 ὑπέρ-
πυρων στὸ γάμο τους.

Ἀφίνω στὴν Κατεργιά¹⁶⁷ Ἀγοραστοπούλα πού ἦταν ὁ πα-
τέρας της ἀπὸ τὴν Κριτσᾶ¹⁶⁸ καὶ τώρα ὑπηρετεῖ στὸ σπίτι μου,
ὑπέρπυρα 150, γιὰ νὰ τῆς κάμουν μ' αὐτὰ μιὰ κουβέρτα, γιὰ
τὴν ψυχὴ μου. Γιὰ τὴ μικρὴ Ἀγνή, πού εἶναι δόκιμη ὑπηρε-
τρια στὸ σπίτι, δὲν κάνω καμιὰ μνεῖα, ἀφοῦ, ὅταν θά ῥθει σὲ
ἡλικία, ξέρω πὼς ἡ κυρία της δὲν θά παραλείψει νὰ τῆς κάμει
κάτι, ἀνάλογα μὲ τὴν εὐδοκίμησή της στὴν ὑπηρεσία.

Ἐπίσης λέγω καὶ θέλω: τὰ σπίτια στὰ ὁποῖα προτιμήθηκα
ἀπὸ τὸ μάστορο Φραγκῖσκο Κανέβα, τὰ συνεχόμενα μὲ τὰ δικά
μου, νὰ μείνουν στὸν παραπάνω μάστορο Φραγκῖσκο, μὲ τὴν ὑπο-
χρέωση νὰ δώσει καὶ νὰ καταβάλει στὴν Ἐπιτροπεία μου τὰ
δυὸ χιλιάδες δουκάτα τρέχουσας τιμῆς, πού ἔχει στὰ χέρια του
καὶ πού ἐγὼ κατάθεσα ἀπὸ δικά μου χρήματα σὰν παρακαταθή-
κη, στὰ χέρια τοῦ δικαστῆ κ. Τζουάνε Σαγκρέντο¹⁶⁹ τοὺς τελευ-
ταίους μῆνες καὶ πού ἐκεῖνος ἔχει σηκώσει, ὡς καὶ ὅτι ἄλλο θά ἔχω
πληρώσει γιὰ βελτίωσή τους καὶ ἔξοδα. Τοῦτο βέβαια ἂν, ὅσο ζῶ,
δὲν θά πάρω στὴν κατοχὴ μου τὰ σπίτια αὐτά. Θά εἶναι ὅμως
ὑποχρεωμένος νὰ ἀφίσει στὴ σύζυγό μου τὸ σπίτι πού φυλάσσω

Ἀριθ. 91. Ἀκόμη ἀφίνει
στὴν Κατεργιά Ἀγοραστο-
πούλα, ὑπηρετριά του ὑ-
πέρπυρα 150.

il tempo | della uita di lei, senza pagar alcun' affitto, | al-
 tram(en)te, qualli dan(ar)i si debbano metter nel | scrigno
 pred(ett)o. Item uoglio, che tutti li miei | argenti siano
 uend(ut)i, et fatti tanti dan(ar)i, et | med(esimamen)te le
 biaue d' ogni sorte delli granari cosi | delle uille, come
 della Città, uini da magazzino | ogli, formazi, et altra uit- 116r
 tuaria oltra quella, | che bisogna per le mie commemora-
 t(ion)i, et per la | spesa necess(ari)a, et honesta di casa,
 per tutto l' anno | della mia morte, et esso dinaro tutto
 metter in d(ett)o | scrigno oltra però gli argenti, ch' io
 lasso per | legati specificatam(en)te et medesmam(en)te si
 debbano | metter li danari, che mi si trouerano, come | ap-
 parerà nell' inuent(ari)o, che dico douersi fare, | et si os-
 serui l' ordine in d(ett)a cassa di danari che | dico, et di-
 chiaro di sopra delli trauam(en)ti, e | tauole, e del legname,
 che mi ritrouo hauer | qui nella Città, e fuori à trapsanò
 sia fatto | quello, che alli sudetti s(ignor)i miei fr(ate)lli, et
 commiss(ar)ij | parerà.

Andrea Cornaro fù de sier Giacomo di propria | mano

τὰ ἄγερα, νὰ τὸ κρατεῖ, γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, σ' ὅλη τὴ ζωὴ της,
 δίχως νὰ πληρώνει κανένα νοίκι· ἄλλοιῶς τὰ χρήματα αὐτὰ πρέ-
 πει νὰ μποῦν στὴν κάσα, πὸ ἀναφέρω παραπάνω.

Ἐπίσης θέλω, ὅλα τὰ ἀσημικά μου νὰ πουληθοῦν καὶ νὰ γί-
 νουν χρήματα, ὡς καὶ τὰ σιτηρὰ κάθε εἴδους πὸ βρίσκονται
 στὶς σιταποθῆκες, τόσο στὰ χωριὰ ὅσο καὶ στὴν πόλη, τὰ κρα-
 σιὰ τῆς ἀποθήκης, τὰ λάδια, τὰ τυριὰ καὶ ἄλλα τρόφιμα, ἐκτὸς
 ἀπὸ κεῖνα πὸ χρειάζονται γιὰ τὰ μνημόσυνά μου, γιὰ τὰ ἀπα-
 ραίτητα καὶ συνηθισμένα ἔξοδα τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ ὅλο τὸ ἔτος τοῦ
 θανάτου μου. Ὅλα τὰ χρήματα αὐτὰ νὰ μποῦν στὴν παραπάνω
 Κάσα, ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὰ ἀσημικά, πὸ ἀφίνω, σὰν κληροδο-
 τήματα στὸν καθένα εἰδικά. Ἐπίσης πρέπει νὰ βάλουν τὰ χρή-
 ματα πὸ θὰ μοῦ βρεθοῦν, ὅπως θὰ φανεῖ στὴν ἀπογραφή πὸ
 λέγω πὸς πρέπει νὰ κάνουν. Νὰ τηρηθεῖ στὴν Κάσα αὐτὴ τῶν
 χρημάτων ἢ σειρὰ πὸ δρίζω καὶ δηλώνω παραπάνω. Γιὰ τὶς
 τράβες, τὶς σανίδες καὶ τὴν ξυλεία, πὸ θὰ βρεθεῖ νὰ ἔχω ἐδῶ
 στὴν πόλη καὶ ἔξω στὸ Θρασανὸ νὰ γίνεῖ ἐκεῖνο, πὸ θὰ ἀπο-
 φασίσουν οἱ παραπάνω κ. κ. ἀδελφοί μου καὶ ἐπίτροποι.

Ἄντρέας Κορνάρου τοῦ ποτὲ Τζάκομο μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέ-

mi sottoscriuo, et aff(erm)o q(uant)o di s(opr)a si contiene.

Item lasso à soffia fig(lio)la de Anussa d(uca)ti sedese cor | renti dà essergli comprata una coltra, e | datagli per conto di dotte, ch' è quella, che gli | promessi nel suo maridar con parola. se | io non gli l' hauerò comprata, e data. Lasso | à mad(onn)a Virginia nostra di casa ip(erpe)ri 100. perche | preghi Iddio per me, et à d(onn)a christina uecchia | nostra ip(erpe)ri 50. et a d(onn)a Maria m(ad)re del q(uondam) sier Stamati | che pratica in casa nostra altri ip(erpe)ri 50. et questi | quattro legati siano pag(a)ti quanto prima, per | esser tutti luoghi bisognosi. Lasso, che si dia à m. Michiel milino q(uondam) m. Zuane form(en)to m(isu)re .4. et | galine dieci ogn' anno per tutto il tempo della 116v | sua uita, et s' egli non sarà uiuo in quel tempo | che io morirò habbiano detto legato li suoi fig(lio)li | per anni dieci. Item se io in uita mia non ha | uerò pagato, et sodisfatto il monast(eri)o di s(an)ta Cath(erin)a | delle monache del dan(ar)o, che appar per un mio | scritto app(resso) la Reuer(endissim)a Abbadessa tener nelle mie | mani di sua

ρι ὑπογράφω καὶ βεβαιῶνω ὅσα παραπάνω περιέχονται.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴ Σοφία, τὴν κόρη τῆς Ἀνούσας, δουκάτα τρέχουσας ἀξίας δεκαέξι, γιὰ νὰ τῆς ἀγοράσουν μιὰ κουβέρτα καὶ νὰ τῆς τὴ δώσουν γιὰ προῖκα, πὺ τῆς ὑποσχέθηκα προφορικὰ ὅταν παντρεύτηκε, ἂν ἐγὼ στὸ μεταξὺ δὲν θὰ τὴν ἔχω ἀγοράσει καὶ δὲν θὰ τὴν ἔχω δώσει σ' αὐτή. Ἀφίνω στὴν κυρία Βιργινία τοῦ σπιτιοῦ μας ὑπέρπυρα 100, γιὰ νὰ προσεύχεται στὸ Θεὸ γιὰ μένα καὶ στὴν κ. Χριστίνα, τὴ γριά μας, ὑπέρπυρα 50 καὶ στὴν κ. Μαρία, μητέρα τοῦ μακαρίτη Σταμάτη, πὺ ἐργάζεται στὸ σπίτι μας ἄλλα 50 ὑπέρπυρα. Τὰ τέσσερα αὐτὰ κληροδοτήματα νὰ πληρωθοῦν τὸ ταχύτερο, γιὰτὶ ὅλες εἶναι τῆς ἀνάγκης. Ἀφίνω νὰ δίδεται στὸ μάστρο Μικιέλ Μιλίνο τοῦ μακαρίτη μάστρο Τζουάνε σιὰρι μουζούρια 4 καὶ ὄρνιθες δέκα, κάθε χρόνο, σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν θὰ εἶναι ζωντανὸς τότε πὺ θὰ πεθάνω ἐγὼ, τὸ κληροδοτήμα αὐτὸ νὰ τὸ ἔχουν τὰ παιδιὰ του γιὰ δέκα χρόνια.

Ἄν ὅσο ζῶ, δὲν θὰ ἔχω πληρώσει στὸ μοναστήρι τῆς Ἀγίας Κατερίνας τῶν Καλογραιῶν, ἱκανοποιῶντας το, τὰ χρήματά του, πὺ, σύμφωνα μὲ ἓνα ἔγγραφό μου πὺ τὸ ἔχει ἡ Σεβασμιότα-

No 92. Lassa à Soffia fig(lio)la de Anusa d(uca)ti 16: correnti per il suo maritar.

No 93. à Virginia sua di casa lassa ip(erpe)ri no 100: a Cristina ip(erpe)ri no 50: a Maria ip(erpe)ri no 50.

No 94. Lassa à m. Michiel Milino q(uondam) Zuane form(en)to m(isu)re 4: et galline X.ci all' anno per tutto il tempo di uita sua.

No 95. Item lassa, che se egli no(n) hauerà sodisfatto à certi legati et debiti che hà con diuer-

Ἀριθ. 92. Ἀφίνει στὴ Σοφία, κόρη τῆς Ἀνούσας δουκάτα τρέχουσας ἀξίας 16 γιὰ τὸ γάμο της.

Ἀριθ. 93. Στὴ Βιργινία τοῦ σπιτιοῦ του ἀφίνει ὑπέρπ. 100. Στὴ Χριστίνα ὑπέρπ. 50. Στὴ Μαρία ὑπέρπ. 50.

Ἀριθ. 94. Ἀφίνει στὸ μισερ Μικιέλ Μελίνο τοῦ μακαρίτη Τζουάνε σιὰρι μουζούρια 4 καὶ ὄρνιθες 10 χρόνο, σ' ὅλη τὴ ζωὴ του.

Ἀριθ. 95. Ἀκόμη παραγγέλλει, ἂν ἐκεῖνος δὲν θὰ ἔχει ἱκανοποιήσει μερικὰ κληροδοτήματα καὶ χρέη

si lochi pij, habbino li suoi comissarij à sodisfare.

No 96. Lassa alli Cl(a-rissi)mi s(igno)ri Giacomo et mathiò Zen suoi cog(na)ti tutto quello che egli pretende andar de essi creditore.

ragg(ion)e si debbra pagar, et sodisfar | et il resto¹⁷⁰ dico per il monast(eri)o di S. Zuane de l fratti, che sia sodisfatto, dell' affitto di quell' anno | ch' io morirò se non l' hauerò pagato, poiche delli | altri anni io pago à tempo deb(it)o alle are il | form(en)to, et alla uendema¹⁷¹ il uino per il metochio | de Ambrussa¹⁷², se in quel tempo mi trouerò tenitore(?) | ancora. Item lasso alli s(igno)ri Giacomo, et Mathiò | Zen miei cognati tutto quello, ch' io debbo hauer | dà loro, come ressiduarij¹⁷³, del q(uondam) s(igno)r franc(esc)o Zen | fù del s(igno)r Zuane macri, per dan(ar)i da me pagati | et dati, et dà altri in nome mio, et per robbe | date, et per spese fatte per conto della commiss(ari)a | di esso q(uondam) s(igno)r Zuane, et per il d(ett)o q(uondam) s(igno)r franc(esc)o suo fig(lio)lo | et unico herede più di quello, ch' io hò scosso | et hauuto nelle mani, computando le robbe | ch' io ho hauuto del mobile della casa dopo | la morte di d(ett)o q(uondam) s(igno)r franc(esc)o sequestrati à mia | instantia, per il mio cred(it)o, et anco li ip(erpe)ri 12 m. | ch' io leuai li mesi pass(at)i dalla cam(er)a dal de | posito fatto, per il

πὸν ἔχει, σὲ διάφορους ἱερ-
ροῦς τόπους, νὰ τὰ ἐκτελέ-
σουν οἱ ἐπίτροποί του.

τη Ἡγουμένη, βρίσκονται στὰ χέρια μου, πρέπει νὰ πληρωθοῦν καὶ νὰ ἱκανοποιηθεῖ τὸ μοναστήρι. Καὶ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τῶν Καλογέρων νὰ ἱκανοποιηθεῖ γιὰ τὰ νοίκια τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου μου, ἂν ἐγὼ δὲν θὰ τὰ ἔχω πληρώσει, ἀφοῦ γιὰ τὰ ἄλλα χρόνια πληρώνω τὸν καιρὸ πὸν πρέπει, στὰ ἀλώνια τὸ στάρι καὶ τὸ κρασί ὅταν τρυγοῦν¹⁷¹, γιὰ τὸ μετόχι στὰ Μπροῦσα¹⁷², ἂν τὸν καιρὸν ἐκεῖνο θὰ τὸ κρατῶ ἀκόμη.

*Αριθ. 96. Ἀφίνει στοὺς ἐκλαμπρότατους κ. κ. Ἰά-
κωβο καὶ Μαθιὸ Τζέν,
τοὺς κουνιάδους του, ὅλο
ἐκεῖνο πὸν ὁ ἴδιος ἰσχυρί-
ζεται ὅτι εἶναι πιστωτής
τους.

*Αφίνω στοὺς κουνιάδους μου, κ. κ. Ἰάκωβο καὶ Μαθιὸ Τζέν, ὅλο ἐκεῖνο πὸν κάνει νὰ παίρνω ἀπ' αὐτούς, σὰν διαχειριστὲς¹⁷³ τοῦ μακαρίτη Φραγκίσκου Τζέν, τοῦ ποτὲ Τζουάνε Μακρῆ, γιὰ χρήματα, πὸν ἐπλήρωσα ἐγὼ καὶ ἄλλοι γιὰ λογαριασμό μου, γιὰ πράγματα πὸν ἔδωσα καὶ γιὰ ἔξοδα πὸν ἔκαμα γιὰ λογαριασμό τῆς Ἐπιτροπείας τοῦ μακαρίτη ἐκείνου Τζουάνε καὶ γιὰ τὸν παραπάνω μακαρίτη Φραγκίσκο, γυιό του καὶ μοναδικὸ κληρονόμο, ἐπὶ πλέον ἀπὸ ὅσα εἰσέπραξα καὶ πῆρα στὰ χέρια μου, συμψηφίζοντας τὰ ἐπιπλα τοῦ σπιτιοῦ του, πὸν πῆρα ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ παραπάνω μακαρίτη Φραγκίσκου, τὰ ὅποια κατασχέθηκαν ὕστερα ἀπὸ αἴτησή μου, γι αὐτὰ πὸν μοῦ ὄφειλε ὡς καὶ τὶς 12 χιλιάδες ὑπέρπυρα, πὸν σήκωσα τοὺς περασμένους μῆνες ἀπὸ τὴν παρακαταθήκη, πὸν ἔγινε γιὰ τὸν πα-

pred(ett)o s'igno)r Giacomo per la com | preda del Casal S. Basegio ¹⁷⁴ dall' incanto pub(li)co | et come il tutto per li miei conti, et scritte | appare. se però in uita mia non mi hauessero | sodisfatto potendo loro scoder, ò far boni ¹⁷⁵ alla
 117r | commiss(ari)a del q(uondam) s(igno)r Piero de mezo il dan(ar)o per | me dato à esso s(igno)r Piero, q(uondam) s(igno)r Zuane à conto di | quello doueua hauer dall' heredità dal sud(dett)o q(uondam) | s(igno)r Zuane Zen, per il resto della sua dote, ciò è | ducati cinquecento correnti, et altri d(uca)ti 100. in | circa pagati per la sua parte del datio della | messettaria ¹⁷⁶ per il Casal Pirathi ¹⁷⁷, come per suoi | receueri appare, li quali siano dati à detti si(gno)ri | miei cognati insieme con tutte le altre scritt(ur)e, | riceueri, et cautioni, che sono nelle mie mani | et à loro pertinenti con questo, che prima | faccino cautione, et sicurtà come residuarij | ut s(upr)a alli miei commissarij, perche la mia | heredità sia quieta in perpetuo, et questo uoglio, | che habbino detti s(igno)ri miei cognati, per l' amor, che | gli porto, douendo però solam(en)te esser pagati à | detta mia

ραπάνω κ. Ἰάκωβο, γιὰ τὴν ἀγορὰ τοῦ χωριοῦ Ἀγ. Βασιλείου¹⁷⁴ ἀπὸ τὸ δημόσιο πλειστηριασμό, ὅπως φαίνονται ὅλα ἀπὸ τοὺς λογαριασμούς μου καὶ τὰ γραφτά μου. Ἄν ὁμως, ὅσο ζῶ, δὲν θὰ μὲ ἔχουν ἱκανοποιήσει, ἀφοῦ μποροῦν ἐκεῖνοι νὰ τὰ πληρώσουν ἢ νὰ κάμουν χρεωστικὰ ἔγγραφα¹⁷⁵ στὴν ἐπιτροπεία τοῦ μακαρίτη Πιέρο Ντεμέτζο, γιὰ τὰ χρήματα ποὺ ἔδωσα ἐγὼ στὸν ἴδιο Πιέρο, γιὸ τοῦ μακαρίτη Τζουάνε, γιὰ λογαριασμὸ ὅσων ἔπρεπε νὰ πάρει ἀπὸ τὴν κληρονομία τοῦ παραπάνω μακαρίτη Τζουάνε Τζέν γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς προίκας του, δηλαδή δουκάτα τρέχουσας ἀξίας πεντακόσια καὶ ἄλλα 100 περίπου δουκάτα, ποὺ πληρώθηκαν γιὰ τὸ μερίδιό του τοῦ φόρου μεσιτείας¹⁷⁶ γιὰ τὸ χωριὸ Πυράθι¹⁷⁷, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἀποδείξεις του, οἱ ὁποῖες πρέπει νὰ δοθοῦν στοὺς παραπάνω κ. κ. κουνιάδους μου, μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἔγγραφα, ἀποδείξεις καὶ ἀσφάλειες, ποὺ βρίσκονται στὰ χέρια μου καὶ ἀφοροῦν μαζὶ μ' αὐτὸ ἐκείνους, πρέπει προηγουμένως νὰ κάμουν στοὺς ἐπιτρόπους μου ἀσφάλεια καὶ ἐγγύηση, σὰν διαχειριστὲς ὅπως παραπάνω, γιὰ νὰ εἶναι ἡ κληρονομία μου πανιοτινὰ ἡσυχῆ. Αὐτὸ θέλω νὰ τὸ πάρουν οἱ παραπάνω κ. κ. κουνιάδοι μου, γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ τοὺς ἔχω· ὀφείλουν ὁμως νὰ πληρώσουν στὴν παραπάνω ἐπιτροπεία μου τὰ ἔβδο-

ΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ Θ.

commiss(ari)a li toleri settanta crosati di | spagna ¹⁷⁸, che io hò dato al sud(dett)o s(igno)r mathiò, quali | diede al s(igno)r Antonio da Recatigni à conto del suo | cred(it)o con d(ett)a heredità, come appar per riceuer di | esso s(igno)r mathiò, essendo questi delli dan(ar)i delli | cuori de raggion del sopprad(ett)o s(igno)r Zuane Zen Raudi, | non potendo, nè l' un, ne l' altro di essi s(igno)ri miei | cognati, per qual si uoglia causa, ò pretensione | et per qual si uoglia nome e titolo dar alc(un)a | molestia, ò ricercar, ò pretender cosa alc(un)a | contra la mia commiss(ari)a et heredità ne manco | i miei rapp(rese)ntanti, cercar da loro altro, altrim(en)te | molestandola in conto alcuno siano priui | del pred(ett)o ^{117v} legato, et benef(ici)o, come delli altri legatarij | dico di sopra. La mia libreria ueram(en)te uoglio | che sia diuisa in q(ues)to modo cioè li fig(lio)li del q(uondam) Cl(arissi)mo | s(igno)r franc(esc)o de mezo fù del s(igno)r Zorzi mio car(issi)mo amico | habbiano tutti quei libri di theologia, di s(an)ti Dotto[ri] ¹⁷⁹ | della chiesa, et greca, et latina, et de tutti i suoi | concilij, et la sacra Bibia Istoriata, et se ben

μήντα ἰσπανικά ¹⁷⁸ τάληρα μὲ σταυρό, πὸν ἔδωσα στὸν παραπάνω κ. Μαθιό, ὃ ὁποῖς τὰ δωσε στὸν κ. Ἀντώνιο Ντὰ Ρεκατίνι, γιὰ λογαριασμὸ τῆς πίστωσῆς του ἀπὸ τὴν κληρονομία αὐτή. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀπόδειξη τοῦ ἴδιου κ. Μαθιοῦ. Αὐτὰ εἶναι ἀπὸ τὰ χρήματα τῶν δερμάτων, πὸν ἀνήκουν στὸν παραπάνω κ. Τζουάνε Τζέν Raudi· καὶ δὲν μπορεῖ οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος ἀπὸ τοὺς κ. κ. κουνιάδους μου αὐτοὺς, γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο ἢ ἀξίωση καὶ γιὰ ὁποιοδήποτε ὄνομα ἢ τίτλο νὰ δώσει καμιά ὄχληση, ἢ νὰ ζητήσῃ ἢ νὰ διεκδικήσῃ ὅ,τιδήποτε πρᾶγμα σὲ βίρος τῆς Ἐπιτροπείας μου καὶ τῆς κληρονομίας μου· οὔτε καὶ οἱ ἀντιπρόσωποί μου νὰ ζητήσουν ἀπὸ αὐτοὺς τίποτε. Ἀλλοιῶς, ἂν τὴν ὀχλήσουν, γιὰ ὁποιοδήποτε λογαριασμὸ, νὰ στεροῦνται τὸ παραπάνω κληροδοτήμα καὶ εὐεργέτημα, ὅπως λέγω πιὸ πάνω καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους κληροδόχους.

Ἡ βιβλιοθήκη μου θέλω νὰ μοιραστῇ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο· δηλαδή: Τὰ παιδιὰ τοῦ ἐκλαμπρότατου μακαρίτη Φραγκίσκου Ντεμέτζο, τοῦ ποτὲ Τζώριζη, ἀγαπητότατου φίλου μου, νὰ πάρουν ὅλα τὰ βιβλία τῆς Θεολογίας, τῶν Ἀγίων Πατέρων ¹⁷⁹ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς Ὁρθόδοξης καὶ τῆς Καθολικῆς, καὶ ὅλων τῶν συνόδων των καὶ τὴν εἰκονογραφημένη Ἀγία Γραφή. Με-

No 97. Dispone della sua libreria lasciandone à diuersi.

*Αριθ. 97. Διαθέτει τὴ βιβλιοθήκη του ἀφίνοντάς την σὲ διάφορους.

| parte di essi erano del sud(dett)o q(uondam) s(igno)r franc(esc)o per[che] | io gli hò pagati, et hora uoglio, che tornino a [lui] | con li altri miei di theologia come di s(opr)a, ne g[li] | possa esser ricercato cosa alc(un)a di quanto ap- | parerà per le mie scritt(ur)e, per uini datigli | li affitti della casa, et ogn' altro sia, che si | uoglia. Item delli libri, che trattano le hi | storie lasso pezzi uinti al Cl(arissi)mo s(igno)r Nicolò | Venier del Cl(arissi)mo s(igno)r Andrea mio car(issi)mo compare | à sua elett(ion)e, per picciol segno d' amore. Item | delli libri di poesia uolgar ¹⁸⁰ siano dati altri | pezzi quindecim al Cl(arissi)mo s(igno)r Lunardo Q(uiri)ni del [. . . .] | s(igno)r mathiò à sua elettione, et al Cl(arissi)mo, s(igno)r Zuane | mudazzo del s(igno)r Camarlengo delli libri di Rethor[ica] | à sua elett(ion)e altri pezzi quindecim, et alli fig(lio)li | q(uondam) Ill(ustrissi)mo s(igno)r Giacomo Q(uiri)ni il Cau(allie)r siano dati il theat[ro] | del mondo dell' ortelio ¹⁸¹, et la Cronica grande | con le figure, et imagini delle persone famose | et notabili, tutti duo in foglio di carta reale ¹⁸² | che sono suoi. Item al s(igno)r Vi-

ρικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ ἦταν τοῦ παραπάνω μακαρίτη Φραγκίσκου, καὶ παρ' ὅλο πὸν τοῦ τὰ ἔχω πληρώσει, τώρα θέλω νὰ γυρίσουν σὲ κείνον μαζί μὲ τὰ ἄλλα δικά μου τῆς θεολογίας, ὅπως ἀναφέρω πὸ πάνω νὰ μὴν τοῦ ζητηθεῖ ἐπίσης τίποτε, ἀπὸ ὅ,τι θὰ φανεῖ στὰ ἔγγραφα μου, γιὰ κρασιὰ πὸν τοῦ ὄδωσα, γιὰ τὰ ἐνοίκια τοῦ σπιτιοῦ καὶ γιὰ ὅ,τιδήποτε ἄλλο.

Ἐπίσης ἀπὸ τὰ βιβλία πὸν πραγματεύονται γιὰ τὴν ἱστορία ἀφίνω κομμάτια εἴκοσι τῆς ἐκλογῆς του στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Νικολὸ Βενιέρ, γιὸ τοῦ ἐκλαμπρότατου κ. Ἀντρέα, ἀγαπητοῦ μου κουμπάρου, σὰν μικρὸ σημάδι ἀγάπης.

Ἐπίσης ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς λαϊκῆς ποίησης ¹⁸⁰ νὰ δοθοῦν δεκαπέντε κομμάτια τῆς ἐκλογῆς του στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Λουνάρδο Κουρίνι τοῦ κ. Μαθιοῦ. Στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Τζουάνε Μουδάτσο τοῦ κ. Καμαρλέγκο νὰ δοθοῦν βιβλία ρητορικῆς, τῆς ἐκλογῆς του, ἄλλα τεμάχια δεκαπέντε. Στὰ παιδιὰ τοῦ ἐκλαμπρότατου μακαρίτη Τζάκομο Κουρίνι, τοῦ Καβαλιέρου, νὰ δοθοῦν τὸ Θέατρο τοῦ Κόσμου τοῦ Ὀρτέλιο ¹⁸¹ καὶ τὰ Μεγάλα Χρονικά μὲ τὶς εἰκόνες καὶ τὶς φιγούρες διασῆμων καὶ ἐξόχων προσώπων, καὶ τὰ δύο in foglio, σὲ βασιλικὸ χαρτί ¹⁸², πὸν εἶναι δικά του.

cenzo mio fr(ate)llo | siano dati pezzi trenta del resto della
 libra[ria] | à suo gusto, et elettione, et à thomaso chiria- | 1181
 copulo altri pezzi quindeci del resto de uulgari¹⁸³ | che esso
 eleggerà. Tutti gli altri libri urem(en)te | de ogni sorte, si
 greci, come latini et uulgari, | che sono qui nella Città, nel
 mio studio, e fuori | à trapsanò¹⁸⁴ lasso al sud(ett)o s(igno)r
 Zuan franceschetto | come quello, à cui si appoggia la spe-
 ranza | della posterità di casa nostra, con questi, | che ua-
 dano in mano del s(igno)r Bernardin mio | nepote, per
 tenerli gouernati, et goderli per | tutto il tempo della uita
 sua, et dopò la | sua morte uadano, in d(ett)o franceschet-
 to, ouer | suoi fig(lio)li maschi, et se detto Bernardin uoles-
 se | Dio, che lassasse ancor esso dopò se fig(lio)li maschi |
 legitimi, siano la metà di detti libri di essi | suoi fig(lio)li,
 mà se d(ett)o Bernardin mancasse senza | fig(lio)li, che in
 quel tempo non fusse nè esso | franceschetto, nè alcun suo
 fig(lio)lo maschio, che | Dio, per sua misericordia, no'l per-
 metta, in | quel caso essa libreria uada al monast(eri)o di |
 S. Salvatore di questa Città, li quali si debbano | tener in

Ἐπίσης στὸν ἀδελφό μου κ. Βιτσέντζο νὰ δοθοῦν τριάντα κομμάτια τῆς ἐκλογῆς του καὶ τοῦ γούστου του ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο τῆς βιβλιοθήκης, καὶ στὸ Θωμᾶ Κυριακόπουλο ἄλλα δεκαπέντε κομμάτια ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα, τὰ ἰταλικά¹⁸³ ποὺ θὰ διαλέξει ὁ ἴδιος. Ὅλα τὰ ἄλλα βιβλία, κάθε εἴδους, τόσο τὰ ἑλληνικά ὅσο καὶ τὰ λατινικά καὶ τὰ ἰταλικά, ποὺ εἶναι ἐδῶ στὴν πόλη στὸ γραφεῖο μου καὶ ἔξω στὸ Θραψανὸ¹⁸⁴ ἀφίνω στὸν παραπάνω κ. Τζουὰν Φραγκεσκέτο, γιατί εἶναι ἐκεῖνος στὸν ὁποῖον στηρίζονται οἱ ἐλπίδες γιὰ τὴ διαιώνιση τῆς οἰκογένειάς μας· ἐκεῖνα ἐπίσης ποὺ πᾶνε στὰ χέρια τοῦ ἀνεψιοῦ μου κ. Μπερναρντίν, ὁ ὁποῖος θὰ τὰ ἐξουσιάζει καὶ θὰ τὰ ἀπολαμβάνει σ' ὅλη τὴ ζωὴ του, μετὰ τὸ θάνατό του νὰ περιέρχονται στὸν παραπάνω Φραγκεσκέτο ἢ στὰ ἀρσενικά παιδιὰ του. Καὶ ἂν εὐδοκήσει ὁ Θεὸς νὰ ἀφίσει καὶ ὁ παραπάνω Μπερναρντίν νόμιμα ἀρσενικά παιδιὰ τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ νὰ πηγαίνουν στὰ παιδιὰ του αὐτά. Μὰ ἂν ὁ Μπερναρντίν αὐτὸς πεθάνει δίχως παιδιὰ καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε οὔτε ὁ Φραγκεσκέτο οὔτε κανένα παιδί του ἀρσενικό, ποὺ ὁ Θεὸς ὁ πολυέσπλαχνος νὰ μὴν τὸ ἐπιτρέψει, τότε ἡ βιβλιοθήκη αὐτὴ νὰ πηγαίνει στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Σαλβατόρου τῆς πόλης αὐτῆς, ὅπου πρέπει νὰ τὴ διατηροῦν ὑπεύθυνα σ' ἓνα μέ-

un luoco gouernati, perche di tempo | in tempo li padri di
 esso si possano seruire | cosi per studio, come per predicare
 a continua | mia commemorat(ion)e, et de tutti i miei et se
 ben | dico di sopra, che tutti i libri di theologia di sacri |
 18v Dottori siano dati alli s(igno)ri de mezi, però uoglio | et di-
 chiaro, che la summa di s(an) thomaso, et la | catena
 aurea¹⁸⁵ del medemo quelle, che sono in | foglio insieme con
 la raccolta fatta da santi | Dottori dà Pietro lombardo¹⁸⁶
 sopra l' epistole | di S. Paulo restino nella libreria, et ua-
 dano | in mano di Bernardin, et dopo lui peruen | gano doue
 hò ordinato di sopra, douendosi | far inuent(ari)o et nota
 della soprad(ett)a libreria | a futura memoria. Item lasso à
 quel Padre | confessore, che mi confessarà nell' ultimo del-
 la | mia uita c(echi)ni 4. d' oro, et à quel Reuer(endissim)o,
 et pio | sacerdote che mi sarà app(ress)o in quella be-
 nedetta | hora, à raccomandandar l' anima mia al mio | crea-
 tore, et con il consolar, et conformarmi | in si terribil passo
 altri c(echi)ni 4. d'oro da esser | et all' uno, et all'altro dati
 sub(it)o perche | ciascuno di essi dica cinque messe per le

No 98. Lassa al padre
 confessore che lo confes-
 serà nell' ultimo della
 sua uita c(echi)ni 4: d'
 oro. Item al sacerdote
 che nell' ultimo punto le
 raccomanderà l'anima al-
 tri c(echi)ni 4. d' oro.

ρος για νὰ μπορούν νὰ τὴ χρησιμοποιοῦν οἱ πατέρες τοῦ μονα-
 στηριοῦ αὐτοῦ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, τόσο για μελέτη ὅσο καὶ για
 τὸ κήρυγμα, σὰν παντοτινὸ μνημόσυνο μου καὶ ὅλων τῶν δικῶν
 μου. Καὶ παρ' ὅλο πού λέγω παραπάνω νὰ δοθοῦν ὅλα τὰ βι-
 βλία τῆς Θεολογίας καὶ τῶν Ἀγ. Πατέρων στοὺς κ. κ. Ντεμέ-
 τζους, ὅμως θέλω καὶ ξεκαθαρίζω τὸ «Σύστημα τῆς Θεολογίας»
 τοῦ San Tomaso καὶ ἡ «Χρυσὴ Ἀλυσίς»¹⁸⁵ τοῦ ἴδιου, πού
 εἶναι in foglio, μαζί μὲ τὴ συλλογὴ τῶν Ἀγίων Πατέρων, τὴ
 γινομένη ἀπὸ τὸν Πέτρο Λομπάρντο¹⁸⁶ πάνω στὶς ἐπιστολὲς τοῦ
 Ἀποστόλου Παύλου, νὰ μείνουν στὴ βιβλιοθήκη καὶ νὰ πηγαί-
 νουν στὰ χέρια τοῦ Μπερναρντίν καὶ ὕστερ' ἀπ' αὐτὸν νὰ πη-
 γαίνουν ὅπου ἔχω διατάξει παραπάνω. Πρέπει νὰ κάνουν ἀπο-
 γραφὴ τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς για τὸ μέλλον.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν ἑξομολογητὴ Πατέρα, πού θὰ μὲ ἑξο-
 μολογήσει για τελευταία φορὰ στὴ ζωὴ μου 4 τσεκίνια χρυσά καὶ
 σ' ἐκεῖνο τὸ σεβάσμιο καὶ εὐσεβῆ ἱερέα πού θὰ εἶναι κοντά μου
 τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα, για νὰ συστήσει τὴν ψυχὴ μου στὸ
 δημιουργό μου, για νὰ μὲ παρηγορεῖ καὶ νὰ μὲ προετοιμάσει για
 ἓνα τόσο τρομερὸ πέρασμα, ἄλλα 4 τσεκίνια χρυσά. Καὶ στὸν
 ἓνα καὶ στὸν ἄλλο πρέπει νὰ δοθοῦν ἀμέσως, για νὰ κάμει ὁ κα-

Ἀριθ. 98. Ἀφίνει στὸν
 ἑξομολογητὴ Πατέρα πού
 θὰ τὸν ἑξομολογήσει για
 τελευταία φορὰ στὴ ζωὴ
 του τσεκίνια 4 χρυσά. Ἀ-
 κόμη στὸν παπᾶ πού τὴν
 τελευταία σαιγμὴ θὰ δεη-
 θεῖ για τὴν ψυχὴ του ἄλ-
 λα 4 χρυσά τσεκίνια.

No 99. Al nod(a)ro che appresenterà questa sua ordinatione lassa c(echi)ni 8: d' oro.

No 100. Il ressiduo de tutti li suoi beni presenti et futuri lassa alli Cl(arissimi) s(igno)ri Z. Franc(esc)o et Vincenzo Cornaro suoi fratelli.

| cinque piaghe del N. s(igno)re, et preghino, per la | peccatrice anima mia, et al nod(ar)o, che | app(rese)ntara questa mia ordinatione lasso | c(echi)ni otto d' oro essendo però oblig(at)o di far una | copia di esso alla mia consorte, et un' altra | alli s(igno)ri miei fr(ate)lli, et commissarij. Il ressiduo | ueram(en)te de miei beni p(rese)nti, et futuri à me | per qual si uoglia modo, et ragg(ion)e spettanti | et pertinenti lasso alli pred(ett)i Cl(arissimi) s(igno)ri Z. franc(esc)o | et Vincenzo miei fr(ate)lli dilet(t)issimi, et la mia beneu(olez)za | et quella del s(igno)r Dio.

119v

Io Andrea Cornaro fuò del Cl(arissimo) s(igno)r Giac(om)o hò fatto | scriuer il p(rese)nte mio testam(ent)o, et ordinat(ion)e | di mano de m. thomaso chiriapulo mio | amico, et confidente in mia p(rese)ntia dicendo | io le parole, et ordinando, il qual' ho sotto | scritto di parte in parte di mia propria | mano, come faccio qui nel fine, et quello | laudo, approbbo [et] confermo, in tutte le | sue parti, come tutto fosse scritto da me, | et hò fatto far un' altra

*Αριθ. 99. Στο συμβολαιογράφο που θα παρουσιάσει τη διαθήκη του αυτή άφίνει τσεκίνια χρυσά 8.

*Αριθ. 100. Το υπόλοιπο όλων των αγαθών του, των παρόντων και των μελλόντων, άφίνει στους έκλαμπρότατους κ. κ. Τζουάνε - Φραγκίσκο και Βιτσέντζο Κορνάρο, άδελφούς του.

θένας πέντε λειτουργιές για τις πέντε πληγές του Κυρίου ήμων και παρακλήσεις, για την άμαρτωλή ψυχή μου. Στο συμβολαιογράφο που θα παρουσιάσει τη διαθήκη αυτή άφίνω οκτώ τσεκίνια χρυσά, με την ύποχρέωση όμως να κάμει ένα αντίγραφο της για τη σύζυγό μου και ένα άλλο για τους κ. κ. άδελφούς μου και Έπιτρόπους μου. Το υπόλοιπο της περιουσίας μου, της σημερινής και της μελλοντικής, που ανήκει σε μένα με οποιοδήποτε τρόπο και για οποιαδήποτε αίτια, άφίνω στους παραπάνω έκλαμπρότατους κ. κ. Ζ. Φραγκίσκο και Βιτσέντζο, τους προσφιλέστατους άδελφούς μου μαζί με την άγάπη μου και την άγάπη του Θεού.

Έγώ ο Αντρέας Κορνάρος του ποτέ έκλαμπρότατου κύρ Τζάκομο διάταξα να γραφεί ή παροῦσα διαθήκη και διάταξή μου, από το χέρι του κύρ Θωμά Κυριακόπουλου, φίλου μου και έμπιστου, παρουσία μου, ύπαγορεύοντας έγώ τα λόγια και διατάσσοντας ό,τι έχω ύπογράψει κατά τμήματα με το ίδιο το χέρι μου, όπως ύπογράφω κι έδω στο τέλος· και αυτά τα έγκρίνω, τα επιδοκιμάζω και τα επιβεβαιώνω σε όλα τους τα σημεία, σαν όλη ή διαθήκη να ήταν γραμμένη από μένα. Διάταξα να γίνει ένα

copia simile, per | app(rese)ntar questo in mano di nod(a-
r)o, et la | copia far, che sia p(rese)ntata in Canc(ella)ria et
| messa nel casson¹⁸⁷ et tutti duo, l' authen | tico, et la
copia hò interlineato¹⁸⁸, et di mia | mano cartato¹⁸⁹.

Item dechiaro, che li libri, che lasso alli sud(dett)i | s(i-
gno)ri de mezo fig(lio)li del q(uondam) s(igno)r franc(esc)o
uoglio, | che siano quelli tutti, che hò nel primo | foglio di
mia mano scritte queste parole | franc. de medio col nu-
m(er)o in ciascun di | essi, che tutti sono tra piccioli, et
grandi | n(umer)o | 51 |, et questi habbiano, et non altri.

Item lasso à Nicolachi Zen fig(lio)lo del s(igno)r mathiò
| mio Cognato tutti li libri di Logica. Item lasso alla
chiesa noua di s(an)to onufrio¹⁹⁰, che si | fabrica al p(re-
se)nte ip(erpe)ri 200 dà esser spesi in d(ett)a | fabrica, et
duo traui di un cipresso delli più | grandi, et migliori, per
le cornison del san | tuario detto in greco agiouema¹⁹¹
per l' anima | mia.

Io Andrea Cornaro scrissi di mia mano le | sopradette
sette righe, et affermo.

ἄλλο ἀντίγραφο, ὅμοιο, γιὰ νὰ παραδοθεῖ στὰ χέρια τοῦ συμβο-
λαιογράφου, καὶ τὸ ἀντίγραφο ποὺ πρέπει νὰ παραδοθεῖ στὴν
Καγκελαρία καὶ νὰ τοποθετηθεῖ στὸ Κασόνι¹⁸⁷. Καὶ στὰ δυὸ ἀν-
τίγραφα καὶ στὸ πρωτότυπο ἔχω σημειώσει καὶ ὑπογράψει στὰ
ἐνδιάμεσα¹⁸⁸ καὶ τὰ ἔχω ἀριθμήσει¹⁸⁹.

Ἐπίσης δηλώνω, ὅτι τὰ βιβλία ποὺ ἀφίνω στοὺς παραπάνω
κ. κ. Ντεμέτζους, παιδιὰ τοῦ μακαρίτη Φραγκίσκου, θέλω νὰ εἶ-
ναι ὅλα ἐκεῖνα ποὺ στὸ πρῶτο φύλλο ἔχω γράψει μὲ τὸ ἴδιο μου
τὸ χέρι αὐτὰ τὰ λόγια, «franc. de medio», μὲ τὸν ἀριθμὸ στὸ
καθένα ἀπ' αὐτά, ποὺ συνολικά, μεγάλα καὶ μικρά, εἶναι 51.
Αὐτὰ νὰ πάρουν καὶ ὄχι ἄλλα.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ Νικολάκι Τζέν, γιου τοῦ κ. Μαθιοῦ, τοῦ
κουνιαδο μου, ὅλα τὰ βιβλία τῆς Λογικῆς.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου¹⁹⁰,
ποὺ κτίζεται τώρα, ὑπέρυρα 200, γιὰ νὰ δαπανηθοῦν στὸ κτήρι
αὐτὸ καὶ νὰ δοθοῦν δυὸ τράβες ἀπὸ ἓνα κυπαρίσσι, οἱ πιὸ μεγάλες
καὶ οἱ πιὸ καλές, γιὰ τὸ τέμπλο τοῦ ἱεροῦ, ποὺ λέγεται ἐλληνικά
«Ἁγιο Βῆμα»¹⁹¹, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐγὼ ὁ Ἀντρέας Κορνάρος ἔγραψα μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι
τοὺς παραπάνω ἐπὶ στίχους καὶ βεβαιώνω.

No 101. Faccia dichiara-
tione delli suoi libri las-
ciando al s(igno)r Nico-
lachi Zen fig(lio)lo del
sig(no)r Mathiò suo cu-
gnato tutti li libri di lo-
gica.

No 102. Alla fabrica del-
la Chiesa S. Onofrio i-
p(erpe)ri 200: et doi tra-
ui di cipresso.

*Αριθ. 101. Κάνει δήλωση
γιὰ τὰ βιβλία του, ἀφί-
νοντας στὸν κ. Νικολάκη
Τζέν, γιου τοῦ κουνιαδο του
κ. Μαθιοῦ, ὅλα τὰ βιβλία
τῆς λογικῆς.

*Αριθ. 102. Στὴν οἰκοδομὴ
τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ὀ-
νουφρίου ὑπέρυρα 200
καὶ δυὸ κυπαρισσένιες τρά-
βες.

Nota, che à c(ar)te 7. Io hò fatto di mia mano | una postiletta sopra la riga n° 35. di | queste parole, dal tempo passato, et poco | più sotto nella riga doue diceua m. | Piero feci di mia mano da recanati.

Andrea Cornaro mano propria scrissi | et di sopra doue diceua per error in | questa facciata S. Lefteri¹⁹², hò fatto s(an)to onufrio.

Σημείωση, ότι στο φύλλο 7 ἐγὼ ὁ ἴδιος μὲ τὸ χέρι μου ἔκαμα μιὰ προσθήκη, πάνω ἀπὸ τὸ στίχο 35 μ' αὐτὰ τὰ λόγια: «ἀπὸ τὸν περυσμένο καιρὸ» καὶ λίγο παρακάτω, στὸ στίχο ὅπου ἔλεγε μάστορ Πιέρο, ἔγραψα μὲ τὸ χέρι μου «da recanati».

¹ Αντρέας Κορνάρος, ἔγραψα μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι καὶ στὸ παραπάνω σημεῖο τῆς σελίδας αὐτῆς, πὺ ἔλεγε κατὰ λάθος S(an) Lefteri¹⁹², τὸ ἔκαμα S(an)to Onufrio.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹) Τὸ οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Κυριακόπουλος ὑπῆρχε στὴν Κρήτη ἀπὸ τὸ ΙΓ' αἰῶνα, ἀπὸ ὅσα τουλάχιστο γνωρίζω. Σὲ συμβόλαιο τοῦ 1301 τοῦ συμβολαιογράφου τοῦ Χάντακα Benvenuto de Brixano ἀναφέρεται: «*Giorgio Chyriacopulo, habitatore Siurites in casali Merona*». (Βλ. R. M o r o z z o d e l l a R o c c a, Benvenuto de Brixano notaio in Candia 1301 - 1302, Venezia 1950, σ. 168). Ὁ Ant. T r i v a n ἀναφέρει στὸ Χρονικὸ του (σελ. 82 τοῦ χειρογράφου ἀριθ. 2091 τῆς Bibliothèque Nationale, Paris) τὴν οἰκογένεια *Scordili Chirgiacopulo* ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῶν Ρουστίκων, τοῦ Ἁγ. Βασιλείου καὶ τοῦ Ἁγ. Νικήτα, τοῦ Φραγκοκάστελου, τῶν Σφακιῶν καὶ τοῦ Ἀποκορώνου, πὺ πῆγαν νὰ δηλώσουν ὑποταγὴ στὸ Γεν. Προβλεπτή Μαρίνο Καβάλι. Ὁ ἴδιος T r i v a n ἀναφέρει παρακάτω (σελ. 108): «...nell' altre Compagnie del Castelo di Sfachia sono compresi li Lungini, li Labini... el li Chiriacopuli essendo tutti questi del Scordillato. Συνεπῶς οἱ Κυριακόπουλοι τοῦτοι καταγόταν ἀπὸ τοὺς Σκορδίλιδες.

²) Κοινὸς τύπος τῶν διαθηκῶν τῆς τότε ἐποχῆς «... (καὶ) πρῶτον δὲ ἀφίνω πᾶσι τοῖς ἐν χριστιανοῖς τῆν) ἐν Κ(υρί)ῳ ἀγάπην τε (καὶ) τελειωμένην συγχώρησιν...». Διαθήκη τῆς «κερ Ἄννας τῆς Μ(εν)τρηνούδενας... «εἰς τὸν Μπούργ(ο)ν τῆς Ναξί(ας)». (Βλ. Ἰακ. Τ. Β ι σ β ί ζ η, Ναξιακὰ Νοταριακὰ ἔγγραφα τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ δουκάτου τοῦ Αἰγαίου (1538 - 1577). Ἀνάτυπον ἐκ τῆς ἐπετηρίδος τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν, τεύχος 4 (1951) σ. 57). Τύπους βυζαντινῶν διαθηκῶν βλ. καὶ εἰς Κ. Σάθ α, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. ΣΤ', Βενετία 1877, σ. 605 κ.ἑξ.

^{*)} Ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀ. Κορνάρου καταγόταν, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τῆ γνωσιῆ ἀπὸ τὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρειίου, οἰκογένεια Τζέν, Τζές, Τζένος· οἱ Τζέν ἦταν φεουδάρχες στὸ Μεραμπέλο. Τὸ χωριὸ Καρές, ἡ σημερινὴ Νεάπολη, ἦταν φεουδὸ τῆς, καὶ τὸ ἄλογο τοῦ φεουδου αὐτοῦ ἦταν γραμμένο στὸ ὄνομά τῆς (βλ. σ. 431). Στὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρειίου, πὺ εἶναι τῆς ἴδιας περιόδου ἐποχῆς, ἀπαντᾶται πολλὲς φορὲς τὸ ἐπίθετο αὐτὸ καὶ ὁ πρῶτος ἠγούμενος τῆς μονῆς Ἀρειίου καὶ πνευματικὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς Μάρκου Παπαδοπούλου ἦταν ὁ Ἰωσήφ Τζές. (βλ. «Χριστιανικὴ Κρήτη», ἔτος Α' Ἡράκλειον 1912, σ. 373). Ὅπως φαίνεται ἡ οἰκογένεια αὐτὴ εἶχε ἐξελληνιστεῖ καὶ εἶχε ἀσπαστεῖ τὸ ὀρθόδοξο δόγμα· δὲν ξέρω ὅμως ἂν καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ Α. Κορνάρου Κορναρόλα ἦταν ὀρθόδοξη. Ἡ οἰκογένεια Τζέν, εἶχε καὶ ἄλλο κλάδο στὰ Χανιά, πὺ μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Τούρκους μετανάστευσε στὰ Ἐφτάνησα. (βλ. Λ. Ζώη, Κρητικὲς Σελίδες, στὰ «Κρητικὰ Χρονικά» Θ', σ. 75).

Τὸ ὄνομα Κορναρόλα (Κορνηλία) ἦταν τότε συνηθισμένο στὴν Κρήτη. Σὲ συμβόλαιο τοῦ 1614 ἀναφέρεται ἡ Κορναρόλα Μπός, πὺ εἶχε μὲ τοὺς ἀδελφούς τῆς «καβαλαρικὸν ἀράδεγο» τὸν Ἀγ. Ἀντώνιο στὸ Καρύδι Μεραμβέλου. (βλ. «Χριστ. Κρήτη» ὅ. π. Α' σ. 52). βλ. ἐπίσης τὸ γενεαλογικὸ Πίνακα ὅπου ἀναφέρονται καὶ ἄλλες σύζυγοι τῶν Κορνάρων μὲ τὸ ὄνομα Κορνηλία. Τὸ ὄνομα Κορναρόλα χρησιμοποιεῖται ἀκόμη καὶ σήμερα σὰν βαπτιστικὸ στὸ χωριὸ Μαργαρίτες Μυλοποτάμου, μὰ μὲ τὸν ὑποκοριστικὸ χαϊδευτικὸ τύπο Κορμαρώ. (βλ. Ν. Σταυρινίδη, Ἀνδρέας Μηλιώτης, στὰ «Κρητικὰ Χρονικά», Β', σ. 549).

⁴⁾ Ὁ Bernardin αὐτὸς εἶναι γιὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ διαθέτη Ζ. Francesco, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε στὶς 9 τοῦ Γενάρη 1577 καὶ πῆρε γυναῖκα τὴν Κορνηλία Μπὸν τὸ 1597. (βλ. Γενεαλ. Πίνακα 11η γενεά). Σ' αὐτὸν ἀφίνει ὁ διαθέτης τὸ ἕνα τρίτο τοῦ Θραψανοῦ (βλ. σ. 422, 423) καὶ μέρος τῆς Βιβλιοθήκης του (βλ. σ. 452).

⁵⁾ Ἡ λ. ἄρκα (arca, sepultura, tomba, βλ. Boerio) ὑπάρχει ἀκόμη στὸ στόμα τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ καὶ σημαίνει τάφο μὲ ξεστοὺς λίθους, ἀντίθετα πρὸς τὸ μνημα, πὺ σημαίνει τάφο σκαμμένο στὸ χῶμα. Γι αὐτὸ προτίμησα νὰ χρησιμοποιήσω τὴ λέξη, παρ' ὅλο πὺ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα ἔχει διαφορετικὴ σημασία.

⁶⁾ Τὸ βαπτιστικὸ Ἀνεζίνα, Ἀνέζα, ἦταν συνηθισμένο τότε στὴν Κρήτη. Ἀναφέρεται σὲ πολλὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρειίου. Ἀκούεται καὶ σήμερα.

⁷⁾ Livello (libellus). Συμβόλαιο ἐμφύτευσης. Τὸ φεουδαλικὸ τέλος, πὺ πλήρωνε ὁ καλλιεργητὴς στὸν ἰδιοκτήτη τοῦ κτήματος, πὺ παραχωροῦσε στὸν καλλιεργητὴ σὰν γονικό. (βλ. σχετικά: Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα Κρητικῆς Ἱστορίας τ. Ι, Ἡράκλειον 1940, σ. 48, 106, «Χριστιανικὴ Κρήτη», ὅ. π. Α', σ. 75, 336, Β', 288, Ἀγ. Ξηροῦχάκη, Ἡ Βενετοκρατουμένη Ἀνατολή, Κρήτη καὶ Ἐπτάνησος, Ἀθήνησι 1934, σ. 85, 87, Βισβίξη, ὅ. π. σ. 132, ὑποσ. 4).

⁸⁾ Ἡ ἑλληνικὴ λέξη γονικό, ἐδήλωνε στὴ Βενετοκρατία τὸ κτῆμα πὺ παραχωροῦνταν ἀπὸ τὸ φεουδάρχη ἢ καὶ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος στὸν καλλιεργητὴ μὰ γὰ πάντα, μὲ δικαίωμα νὰ τὸ κληρονομοῦν τὰ παιδιὰ του (γι αὐτὸ λεγόταν καὶ γονικό) καὶ μὲ μόνη ὑποχρέωση νὰ πληρώνει στὸ φεουδάρχη τὸ λιβέλο. Καὶ σήμερα ἀκόμη χρησιμοποιεῖται ἡ λ. στὴν Κρήτη, γὰ νὰ δηλώσει τὴν περιουσία πὺ παίρνει τὸ παιδί κληρονομιά ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, γὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὴν περιουσία πὺ ἀποκτᾶ τὸ ἴδιο μὲ ἄλλο τρόπο (ἀ-

γορά, δωρεά κλπ.). Ἐπειδὴ ἡ καλλιέργεια τῶν κτημάτων αὐτῶν γινόταν μὲ μεγαλύτερη ἐπιμέλεια καὶ ἐνδιαφέρον, γιὰ καθε βελτίωσή τους ὠφελοῦσε καὶ τοὺς κληρονόμους τοῦ γονικάρου, οἱ Γενικοὶ Προβλεπτεῖς δὲν παραλείπουν νὰ συνιστοῦν στὴν Κεντρικὴ Κυβέρνηση τῆς Βενετίας νὰ παραχωροῦνται τὰ κτήματα στοὺς χωρικοὺς σὰν γονικά, «*perche tutti quelli, c'hanno terreni a Gonicò, che vuol dire livello, gl' hanno ridotti in stato tale, che rispetto a gl' altri luoghi, si possono dire giardini...*». (Βλ. Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα I, σ. 48, II, σ. 90. Πρβλ. καὶ «Χρ. Κρήτη» Α' σ. 322 κλπ. καὶ Βισβίζη, ὁ. π. σ. 143 κ.έξ.).

⁹⁾ Τοπωνύμιο κοινὸ στὴν Κρήτη.

¹⁰⁾ Ὁ Ἄντρεας Κορνάρου ἀνήκε στὸ Τάγμα τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Κάθε τάγμα θρησκευτικὸ εἶχε τὸ δικό του χαρακτηριστικὸ ἔνδυμα. τὴ λεγόμενη *capra*.

¹¹⁾ Ἡ *Santa Maria di Barocci* ἢ *Madonna Barozani*, ὅπως ἀναφέρεται στὸ χάρτη τοῦ Werdmüller, ἦταν ὀρθόδοξη ἐκκλησία καὶ βρισκόταν στὸ οἰκοδ. τετράγωνο 36 (Βλ. «σχέδιον πόλεως Ἡρακλείου» τοῦ Δήμου Ἡρακλείου), ποὺ εἶναι ἀπέναντι στὴ ΒΔ γωνιὰ τοῦ σημερινοῦ πάρκου τῆς παλαιᾶς Νομαρχίας, (Οἰκία Εὐαγγ. Περάκη) (βλ. σχετικὰ G. Gerola, *Topografia delle chiese della città di Candia, estratto dal «Bessarione»*, Roma 1918, σ. 32, τοῦ ἰδίου, *I Francescani in Creta «Collectanea Franciscana» Assisii II (1937) 322* καὶ «Κρητικὰ Χρονικά», Α' σ. 412, ὑποσ. 89).

¹²⁾ Ἡ *Santa Maria Formosa*, *graeco nomine Eumorphi*, ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Fl. Cornellius στὴν *Creta Sacra, Venetiis 1755 vol. I σ. 220 καὶ 228 καὶ vol. II, σ. 14*. (Πρβλ. καὶ G. Gerola, *Topografia, ὁ. π. σ. 29 ἀρ. 117*).

Ποῦ ἦταν ἡ θέση τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς δὲν μοῦ εἶναι γνωστό. Ἡ διάταξη ὅμως αὐτῆ τοῦ Κορνάρου, ποὺ λέει νὰ μεταφερθεῖ τὸ λείψανό του «*ἀπὸ τὸ σπίτι του στὴ Santa Maria di Barocci ἢ στὴ Santa Maria Formosa*», ποὺ ἀπὸ τοὺς ὀρθόδοξους λεγόταν Εὐμορφη, μᾶς κάνει νὰ υποθέσουμε δικαιολογημένα, πὼς τὸ σπίτι του βρισκόταν γοντὰ στὶς ἐκκλησίες αὐτές. Κι ἀφοῦ ξέρομε τὴ θέση τῆς *S. Maria di Barozzi* (βλ. ὑποσ. 11) ἐκεῖ κοντὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε καὶ τὴ *S. Maria Formosa*. Στὸ χάρτη τοῦ Werdmüller ἀναφέρεται, δυτικὰ ἀπὸ τὴ *S. Maria di Barozzi* μιὰ ἐκκλησία (βλ. G. Gerola, *Topografia κ.λ.π. ὁ. π. πίνακα VI ἀριθ. 40*), μὲ τὴν ὀνομασία *La Madonna*, δίχως ἄλλο ἐπίθετο. (Τὸ ἐπίθετο *Formosa* ἀναφέρεται μόνο στὸν πίνακα ἐκκλησιῶν τοῦ Χάνιακα ποὺ δημοσιεύει ὁ Gerola στὴν *Topografia ο. σ. 29* στὴ σειρά τῶν ἐκκλησιῶν *di rito latino*). Μποροῦμε συνεπῶς νὰ υποθέσουμε ὅτι ἡ ἐκκλησία αὐτὴ *La Madonna* εἶναι ἡ *S. Maria Formosa* ἢ Εὐμορφη καὶ ὅτι τὸ palazzo τοῦ Ἄντρ. Κορνάρου θὰ βρισκόταν στὴν περιοχὴ αὐτὴ καὶ πιθανῶς ἐκεῖ κοντὰ στὴν ἐκκλησία *della Madonna*, ὅπου ὁ Werdmüller σημειώνει εὐρύχωρους κήπους· ἴσως ἡ ἐπὶ τουρκοκρατίας οἰκία τοῦ ὀθωμανοῦ Ρασίχ Ἀσπράκη. Τὸ χῶρο ἐκεῖνο τῶν κήπων καὶ τῆς ἐκκλησίας *La Madonna* καλύπτουν σήμερα τὰ οἰκοδομικὰ τετράγωνα 48 καὶ 56 τοῦ σχεδίου πόλεως Ἡρακλείου.

¹³⁾ Ἡ *λ. capitolo* σημαίνει *adunanza dei canonici*. Νομίζω πὼς ἐδῶ ἔχει τὴν ἔννοια τῆς *λ. χορός*, μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τῆς σημασία.

¹⁴⁾ Ἡ *τόρτσα*, ἀπὸ τὸ βενετσάνικο *torza* ἢ *torzo*, (*torcia*), σημαίνει δέσμη κεριῶν, ἀνάλογο πρὸς τὸ βυζαντινὸ *τρικέρι*. Ἡ *λ.* εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερα σὲ χρῆση στὴν Κρήτη καὶ σημαίνει μακρὸ κηροπήγιο, συνήθως ξύλινο, μὲ τὸ ὁποῖο «φέγγουν» τοῦ παπᾶ, ὅταν λέει τὸ Εὐαγγέλιο.

¹⁵⁾ Τὸ ὑπέρπυρο ἦταν χρυσὸ βυζαντινὸ νόμισμα, συνηθέστατο στὰ ἔγγραφα τῆς Βενετοκρατίας. (Σχετικὰ βλ. Ἄγ. Ξηροῦχάκη, Βενετοκρατουμένη κλπ. ὁ. π. σ. 113 καὶ 112α καὶ «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 356).

¹⁶⁾ Ἡ Canto gregoriano. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ἢ Gregorio Magno (590 - 605) ἀναμόρφωσε τὸ canto ecclesiastico, πὺ πῆρε ἔπειτα τὸ ὄνομά του.

¹⁷⁾ Ἡ γνωστὴ μεγάλη ἐκκλησία di rito latino στὸ σημερινὸ Μπεντενάκι. Ἦταν τὸ μοναστήρι τοῦ τάγματος τῶν Padri Domenicani. Ἐπὶ τουρκοκρατίας μετατράπηκε σὲ τέμενος στὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάν Ἰμπραχίμ.

¹⁸⁾ Ὁ Ἅγ. Φραγκίσκος, τὸ γνωστὸ μοναστήρι τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν (Franciscani Minori Osservanti), πὺ ἦταν στὴ θέση τοῦ σημερινοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου. Ἦτανε τὸ πιὸ σπουδαῖο καὶ τὸ πιὸ πλούσιο ἀπὸ ὅλα τὰ λατινικὰ μοναστήρια τῆς Κρήτης, πὺ γιὰ τὸν ἐξωραϊσμὸ καὶ τὴ διακόσμησή του συνέβαλε μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ ὁ κρητικὸς Πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Ε'. (Βλ. σχετικὰ G. Gerola, Monumenti Veneti nell' isola di Creta vol. II, Venezia 1908, σ. 112 κ. ἔξ.). Ἐπὶ τουρκοκρατίας μετατράπηκε σὲ τέμενος στὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ Δ' καὶ ἦταν γνωστὸ ὡς Χιουγκιὰρ Τζαμισί (Αὐτοκρατορικὸ τέμενος).

¹⁹⁾ Ὁ Ἅγ. Σαλβατόρος ἢ Ἅγ. Σωτήρας, στὴν Τουρκοκρατία γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Βαλιδὲ Τζαμί, μετατράπηκε τελευταῖα σὲ σχολεῖο. (Σχετικὰ βλ. G. Gerola, Monumenti Veneti κλπ. ὁ. π. II σ. 120 κ. ἔξ.).

²⁰⁾ Altar privilegiato. Προνομιακὸ δικαίωμα, πὺ εἶχε δοθεῖ, ὅπως φαίνεται, καὶ στὴ μητρόπολη τῆς Κρήτης, ἀπὸ τὸν Πάπα. Σύμφωνα μ' αὐτὸ ὁ ἱερουργὸς ἱερέας μπορούσε νὰ δώσει, ὀρισμένες ἡμέρες, πλήρη ἄφεση ἁμαρτιῶν στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

²¹⁾ Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ τὸ γνωστὸ κρητικὸ σοφὸ κληρικὸ καὶ σπουδαῖο ἱεροκήρυκα Μελέτιο Βλαστό. Σχετικὰ μὲ τὸ Μελέτιο Βλαστό βλ. : Charles Astruc, Maxime Margounios et les recueils parisiens, στὰ «Κρητικὰ Χρονικά» Γ' σ. 225, 230, 231 καὶ 234, Μ. Ι. Μανούσακος, Αἱ ὁμιλίαι τοῦ Νεκταρίου Ἱεροσολύμων «Κρητικὰ Χρονικά» Ζ', σ. 166· ὁ Α. Παπαδόπουλος - Κερσαμεύς, ἔχει τὴ γνώμη ὅτι αἱ «Διδαχαὶ Μελετίου ἱερομονάχου Κρητὸς ἃς ἔλεξεν εἰς τὸν Χάντακα», πὺ ἀναφέρονται στὸν ὑπ' ἀριθ. 254 (παλ. 56) κώδικα τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγιοταφτικοῦ Μετοχίου σ. 807 - 1076, πιθανὸν νὰ ἀνήκουν στὸ Μελέτιο Βλαστό. Ὁ Μελέτιος Βλαστός ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως. (Βλ. Ν. Β. Τωμαδάκη, Ἰππόλυτος Χίου ὁ Κρήτης, εἰς «Κρητικὰ Χρονικά», Ζ' σ. 37).

²²⁾ Καὶ ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ διαθέτη, ἡ Agnesina Zen, καὶ ἡ δευτέρα ἡ Cornarola Zen καταγόταν ἀπὸ τὴν ἴδια γνωστὴ οἰκογένεια Zen, βλ. παραπάνω ὑποσ. 3.

²³⁾ Ἡ Santa Caterina Franca τῆς Σητείας εἶναι κατὰ τὸν G. Gerola (Monumenti o. c. σ. 145) ἡ σημερινὴ ὀρθόδοξη ἐκκλησία πὺ βρίσκεται στὴ μέση τῆς πόλης, ξανακτισμένη ἀπὸ τὰ θεμέλια.

²⁴⁾ Τὸ μοῦζοῦρι εἶναι γνωστὸ μέτρο σιτηρῶν, σὲ χρῆση ἀκόμη καὶ σήμερον, τοῦλάχιστο γιὰ νὰ δείξει τὴν ἔκταση τοῦ ἀγροῦ. Ὅπως φαίνεται ὑπῆρχαν μουζούρια μὲ διαφορετικὸ βᾶρος σὲ κάθε διαμέρισμα τῆς Κρήτης, ἀφοῦ κι ὁ Καστροφύλακας κάνει λόγο γιὰ misura caniota. (Βλ. Ξηροῦχάκη, ἡ Βενετοκρατουμένη κλπ. ὁ. π. σ. 121 ὑποσ. 3, «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 340 καὶ «Κρητικὰ Χρονικά» Θ' σ. 240).

²⁵⁾ Ὑποθέτω πὺ ἡ φράση τοῦ διαθέτη *in i sepolti* ἀναφέρεται μάλ-

λον στο χωριό Πισκοκέφαλο και όχι στο μοναστήρι Santa Catherina Franca της Σητείας. Πάντως αξιοσημείωτο είναι ότι και ο παππούς και ο πατέρας του Άντρεά Κορνάρου και συνεπώς και του αδελφού του Βιτσέντζο απέθαναν και τάφηκαν στη Σητεία. Το γεγονός αυτό συνηγορεί στην άποψη ότι η οικογένεια του Άντρεά Κορνάρου ήταν από τη Σητεία, όπου πιθανότατα να γεννήθηκαν τόσο ο διαθέτης Άντρεάς Κορνάρος όσο και ο αδελφός του Βιτσέντζος, από εκεί δε θά ήλθαν αργότερα στο Χάντακα, όταν αγόρασαν το φέουδο του Θραψανού, όπου και επαντρεύτηκε. Έτσι, αν πρόκειται για τον ποιητή του Έρωτόκριτου, η διαπίστωση αυτή είναι σύμφωνη με τους στίχους E 1545 και 1547 :

*Σιή Στείαν ἐγεννήθηκε, σιή Στείαν ἐνεθρόφη,
Στὸ Κάστιρον ἐπαντρεύτηκε σὰν ἀρμηνεύγ' ἡ φύσι.*

Ἐπαναλαμβάνω τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ διαπιστωθεῖ μόνον ὅταν ἐρευνηθοῦν μὲ ἐπιμέλεια τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, ὅπου πιθανότατα θὰ ὑπάρχουν στοιχεῖα.

²⁶⁾ Ἦταν κόρη τοῦ Zuanne de Mezzo. Ἡ οἰκογένεια de Mezzo ἔδασε κι ἄλλες συζύγους στὴν οἰκογένεια τῶν Κορνάρων. Καὶ ὁ πρόπαππος τοῦ διαθέτη, ὁ Francesco τῆς 7ης γενεᾶς, εἶχε σύζυγο τὴ Modesta (Σεμνή) de Mezzo. (Βλ. Γενεαλ. Πίνακα).

²⁷⁾ Σὲ συμβόλαιο τοῦ Ἀρετίου τοῦ 1639 ἀναφέρεται ὁ «ἐκλαμπρότατος ἀφέντης Νικολάκης Τζῆς ποτὲ ἐκλαμπρότατου ἀφέντη Φραντζέσκο ἀπὸ τὸ Κάστιρον τοῦ Χανδάκου». Πιθανὸν ὁ Φραντζέσκος αὐτὸς νὰ εἶναι ὁ ἀναφερόμενος ἐδῶ πρῶτος πεθερὸς τοῦ Ἀντρεά Κορνάρου.

²⁸⁾ Ἡ Santa Maria Pigaidiotissa εἶναι ἡ ἐκκλησία «Κάτω Παναγιά» τοῦ χωριοῦ Θραψανό, ποὺ πῆρε τὴν προσωνομία Πηγαδιώτισσα ἀπὸ τὸ παρακείμενο πηγάδι. Ἀξίζει, νομίζω, τὸν κόπο νὰ μεταφέρω ἐδῶ ὅ,τι γράφει σχετικὰ μ' αὐτὴ ὁ σύγχρονος τοῦ διαθέτη Ἀντρεά Κορνάρου καὶ γραμματικὸς τοῦ μοναχοῦ Ἀγάπιος :

ΘΑΥΜΑ ΞΗ'

Περὶ τῆς ἐν τῷ φρέατι τοῦ Θραψανοῦ θαυματουργίας.

Εἰς ἓνα χωρίον τῆς ἄνωθεν περιφῆμου Κρήτης, λεγόμενον Θραψανόν, εἶναι ἓνας Ναὸς τῆς Ὑπεραγίας, μακρὰν ἀπὸ τὸ χωρίον ὡσεὶ λίθου βολὴν καὶ τὸν ὀνομάζουσιν ἢ Κυρία ἢ Πηγαδιώτισσα. Ἐμπροσθεν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἓνα πηγάδι βαθὺ ὀργυριαῖς τέσσαρες, ἔχει πολὺ νερὸν καὶ φθάνει τὸ χωρίον καὶ πορεύονται, μὲ ὄλον ὁποῦ εἶναι πολυάνθρωπον καὶ τὸ περισσότερο εἶναι τζουκαλάδες καὶ ἄλλο νερὸν δὲν εἶναι ἐκεῖ πλησίον. Λοιπὸν ἀπὸ ταῦτα ποτίζουν ὅλα τὰ ζῶά των καὶ ὑπηρετιοῦνται καὶ αὐτοὶ εἰς ὄλαις ταῖς χρεῖαις τους καὶ πολλαῖς φοραῖς τὸ εὐκαιρῶνουσιν ὄλον τὸ βράδυ καὶ πάλιν αὐριον εἶναι γεμάτον. Εἰς τοῦτο τὸ πηγάδι γίνεται ἓνα θαῦμα ἐξαισίον ἀπὸ τὴν χάριν καὶ δύναμιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ διὰ αὐτὸ τὴν κράζουσιν Πηγαδιώτισσαν ἤγουν πολλάκις ουνέβη καὶ ἔπεσε τινὰς ἔσω ἢ ἄνδρας ἢ γυναῖκα, διατὶ εἶναι ἴσια τῆς γῆς καὶ ὅσαις φοραῖς τὸ ἔστησαν παραπάνω τῆς γῆς, ἐχάλασεν ἀπὸ λόγου του. Καθὼς οὖν σπρώχνουν ἓνας τὸν ἄλλον, τὶς νὰ γεμίση τὴν στάμναν του πρότερον, συμβαίνει καὶ πίπτει μέσα ἢ ἄνδρας ἢ γυνή, καὶ παρενθὺς (ὃ θαῦμα ἐξαισίον) πληθαίνει τὸ ὕδωρ ἕως τὸ χεῖλος τοῦ πηγαδίου καὶ ἐβγάζει τὸν ἄνθρωπον ὑγιῆ τε καὶ ἄβλαβον Εἰς τοῦτο εἶχα πολλὴν ἀμφιβολίαν καὶ ἐγὼ καὶ μὴ πιστεύωντας τοῦτο τὸ θαυμάσιον, ὅχι πῶς νὰ μὴ δύναται ἢ Παναγία νὰ κάμη μεγαλύτερα θαῦματα, ἀλλὰ διατὶ ἢ εὐλάβεια τῶν ἄν-

θρώπων τὴν σήμερον ὀλιγόστευε καὶ δι' αὐτὸ δὲν θαυματουργοῦσι πλέον οἱ Ἅγιοι. Ἡρώτησα οὖν τινὰς ἀπ' ἐκείνους, ὅπου τὸ εἶδαι καὶ τοὺς ὄρκισα εἰς τὸν Θεὸν νὰ εἰποῦσι τὴν ἀλήθειαν· οὔτινες ὤμωσαν μὲ ἀφορισμόν, ὅτι οὕτως ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Καὶ οὐ μόνον ὁ κοινὸς λαός, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐκλαμπρότατος ἀνθρώπος τῆς Ἀνδρέας ὁ Κορνάριος, ὅπου ἦτον ἰδικὸν του τὸ χωρίον, μὲ τὸν ὁποῖον ἔκαμα δύο χρόνους γραμματικὸς του, ὅπου ἔγραφα τὰ ποιήματά του, διατὶ ἦτον γραμματισμένος πολλά, οὐ μόνον εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Τοῦτον οὖν τὸν ἄρχοντα ἠρώτησα, ἐὰν ἔτυχε κανένα καιρὸν, ὅταν ἦτον εἰς τὸ ρηθὲν χωρίον, νὰ πέσῃ τινὰς εἰς αὐτὸ τὸ πηγάδι καὶ μοῦ ἀπεκρίταιο λέγωντας. Ἀδελφέ, δὲν εἶναι πρόπον νὰ ἔχῃ τινὰς ἀμφιβολίαν εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀλλὰ νὰ πιστεύῃ ἀδιστακτικῶς, ὅτι πάντα ὅσα βούλεται ποιεῖ. Τοῦτο τὸ θαυμάσιον ὅπου ἐρωτῆς, ὅταν ἤκουσα καὶ ἐγὼ τὴν πρώτην φοράν, δὲν τὸ ἐπίστευσα· καὶ ἐπρόσταξα τοὺς ἀνθρώπους μου ταῖς ἡμέραις ὅπου ἤμουν ἐκεῖ, ὅταν πέσῃ τινὰς μέσα, νὰ μοῦ τὸ εἰποῦσι τὴν ὥραν ἐκείνην· καὶ οὕτως ἔτυχε μίαν ἡμέραν, καὶ ἔπεσέ τις γυνή, ὅθεν ἔδραμα ὡς τὸ ἤκουσα, καὶ τὴν εἶδα τὴν ὥραν, ὅπου τὴν ἔρριξεν ἔξω τὸ ὕδωρ, ὅταν ἦτο βασιλευμένος ὁ Ἥλιος, ὅπου εἴχασιν ὅλον τὸ νερὸν ἐβγαλμένον καὶ πάλιν εὐρέθη γεμάτο τὸ πηγάδι ἕως τὴν κορυφήν. Τότε ἔκλαυσα ἀπὸ τὴν χαρὰν μου καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὸν ἱερὸν Ναόν, ἐζήτησα συγχώρησιν τῆς Ὑπεραγίας εἰς τὴν προτιέραν μου ὀλιγοπιστίαν. Ἐπάνω εἰς τοῦτο μοῦ εἶπεν ἕνας ἰατρός, ὅτι τὸ νερὸν τοῦ πηγαδίου ἔχει τὴν δύναμιν ταύτην...» (βλ. Ἀγαπίου Μοναχοῦ τοῦ Κρητός, Βιβλίον ὠραιότατον καλούμενον Ἀμειρωτῶν Σωτηρία, ἐν Ἀθήναις 1908 σ. 478. 479. βλ. καὶ I. Γενειάκης, ὁ Θρασυανός, «Ἐλευθέρα Σκέψις» Ἡρακλείου, φύλλα 454 - 459).

²⁹⁾ Sono: προστέθηκε ἀπὸ τὸ γραφέα σιὸ διάστιχο (in soprallinea).

³⁰⁾ Ἡ λ. ameda μοῦ εἶναι ἄγνωστη. Πιθανὸν νὰ σημαίνει τροφός.

³¹⁾ Ἡ μονὴ Κυρία Ἀκρωτηριανὴ εἶναι τὸ σημερινὸ μοναστήρι Τοπλοῦ Σητείας. «Ἀρχικῶς ἐτιμᾶτο εἰς τὴν μνήμην Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἡ προσηγορία Κυρία Ἀκρωτηριανὴ εἶναι μεταγενεστέρα, ἀπαντῶσα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Βενετοκρατίας ἐκ προσθήκης ἑτέρου ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Θεοτόκου». (βλ. σχετικὸν ἄρθρο στὸ φύλ. 495 τῆς ἐφ. «Ἐλευθέρα Σκέψις» Ἡρακλείου μὲ τὴν ὑπογραφή Φιλῆστωρ (στ. Γεωργίου). βλ. σχετικά καὶ «Ἀθηνᾶ», τόμ. ΙΕ', σ. 85 - 95).

³²⁾ Hospitale della pietà, ἴδρυμα ἀντιστοιχο πρὸς τὸ σημερινὸ βρεφουκομεῖο.

³³⁾ Ἡ Santa Chiara ἦταν στὸ σημερινὸ δρόμο 1821, περίπου ἐκεῖ πού βρῖσκονται σήμερα οἱ οἰκοδομὲς N. Μεταξᾶ κ.λ.π. (οἰκ. τετράγ. 189 καὶ 196), (βλ. Gerola, Topografia κλπ ὁ.π. πίνακα VI (Werdmüller) ἀριθ. 75). Ὁ δρόμος μάλιστα αὐτὸς λεγόταν τότε Via dello Spedale.

³⁴⁾ Gli infermi di San Lazzaro ἦταν οἱ ἄρρωστοι ἢ ὀπωσδήποτε περιορισμένοι σιὸ λοιμοκαθαρτήριο. Ἐκεῖ περιορίζαν τοὺς μολυσμένους ἀπὸ μεταδοτικὰς ἀσθένειες. βλ. σχετικά μὲ τὰ Λαζαρέτα τοῦ Χάντακα Σ. Σπανᾶκη, Μνημεῖα κ.λ.π. ὁ.π. τ. III, σ. 68, ὑποσ. 1. βλ. καὶ τὸ χάρτη Νο 33, τοῦ Fr. Basilicata, ὅπου σημειώνεται S. Lazaro, ἔξω ἀπὸ τῶν Χανιῶν τὴν Πόρτα.

³⁵⁾ Ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος ἦταν στὴν ἴδια Via dello Spedale (βλ. ὑποσ. 33), στὴν περιοχὴ πού βρῖσκεται σήμερα τὸ Φαρμακεῖο Θεοδωρίδη (οἰκοδ. τετράγ. 186). (βλ. G. Gerola, Topografia κλπ ὁ.π. πίνακα VI (Werdmüller) ἀριθ. 77).

³⁶⁾ Στους καταλόγους τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα, πού δημοσίεψε ὁ Gerola (βλ. Topografia delle chiese della Città di Candia ὁ π) δὲν ἀναφέρεται Ἅγιος Γεώργιος μὲ τὴν προσωνυμία *Fardulazi*.

³⁷⁾ Ὁ *San Zuane dei Frati Minori* εἶναι ἡ λατινικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τῶν Φραγκισκανῶν, πού ἐπὶ τουρκοκρατίας πῆρε τὸ ὄνομα «τζσμι τοῦ Μαχμούτ Ἁγᾶ», στὴν ἴδια *Via dello Spedale*. Σήμερα εἶναι ἀποθήκη οἰκοδ. ὑλικῶν. (Σχετικὰ βλέπε G. Gerola Monumenti κλπ. ὁ π. τόμ. II, σ. 117 κ ἐξ. καὶ τοῦ ἴδιου Topografia, ὁ π. σ. 29 κατάλογος IV, ἀριθ. 119, S. Ioannes, Baptistae Praecursor Observantium Minorum καὶ πίνακα VI, (Werdmüller), ὁ π. ἀριθ. 73).

³⁸⁾ Ὁ Ἅγ. Πέτρος, εἶναι ἡ μεγάλη λατινικὴ ἐκκλησία τῶν Δομινικανῶν στὸ Μπεντενάκι, πού εἶναι σήμερα ξυλουργεῖο. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο τέμενος τοῦ Σουλτάν Ἰμπραΐμ. (βλ. σχετικὰ G. Gerola, Monumenti ὁ π. II, σ. 125 κ ἐξ., τοῦ ἴδιου Topografia ὁ π. σ. 29, IV, ἀρ. 120 κλπ. καὶ VI, (Werdmüller), 37).

³⁹⁾ Δὲν μπόρεσα νὰ διαπιστώσω μὲ τὰ πενιχρὰ μέσα πού διαθέτω, πού ἦταν τὸ μοναστήρι καλογραιῶν τῆς *Santa Maria Diavatini*.

⁴⁰⁾ Στὸ σχέδιο della Città di Candia ἀριθ. 35 τοῦ Fr. Basilicata (βλ. F. Bas. Città, Fortezze, Castelli, Siti Forti, Spiaggie, Porti e Redotti del Regno di Candia) σημειώνονται, σὲ ἀπόσταση 200 - 300 μ. πρὸς νότο τοῦ προμαχῶνα Μαρτινέζο, δηλαδή στὸ σημερινὸ Μασταμπᾶ δυὸ μοναστήρια. Στὸ ἓνα ὑπάρχει ἡ λεζάντα: XPO MESSABELITI στὸ ἄλλο δὲν ἀναφέρεται τίποτε. Ἴσως ὑπῆρχε κι' ἄλλο νοτιότερα. Μποροῦμε συνεπῶς νὰ υποθέσουμε βάσιμα ὅτι αὐτὰ ἦταν τὰ τρία μοναστήρια τοῦ Μεσαμπελίτη. Ἴσως ἓνα ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἦταν ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Μεσαμπελίτη, πού βρισκόταν κι' αὐτὴ ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ Χάντακα. (βλ. Ἁγαθ. Νινολάκη Ἀλληλογραφία Πηγᾶ σ. 46 καὶ 47).

⁴¹⁾ Πρόκειται γιὰ τὴ σημερινὴ ἀρμενικὴ ἐκκλησία Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Ἡρακλείου. Σχετικὰ μὲ τὸν Ἅγ. Γεώργιο Διασορίτη βλ. Κ. Ι. Ἀμάντς, Γλωσσικὰ ἐκ Χίου, στὸ περιοδ. «Λαογραφία», Ζ' σ. 337, ὑποσ. 3.

⁴²⁾ Στὸν κατάλογο τοῦ Κομητᾶ (βλ. Gerola, Topografia κλπ., ὁ π. σ. 31) ἀναφέρεται ἡ Ἁγία Πελαγία, μοναστήριον γυναικῶν. Ἦταν ἐκκλησία ὀρθόδοξη, *chiesa greca* (βλ. Gerola, Topografia κλπ., σ. 35). Στὸ χάρτη τοῦ Coronelli σημειώνεται κοντὰ στὰ *quartieri di S. Andrea*, δηλαδή στὴ ΒΔ ἄκρη τοῦ Χάντακα, ὅπου ὁ Werdmüller σημειώνει τὴν ἐκκλησία τοῦ S. Dimitri Perati. (βλ. ἀριθ. 135 τοῦ Καταλόγου VI, G. Gerola, Topografia κλπ. ὁ π. σ. 53 καὶ κατάλογο VI, ἀριθ. 135). «*Ma in realtà S. Demetrio ed il convento di S. Pelagia dovevano costituire una sola cosa, nel senso che la chiesa del monastero di S. Pelagia fosse dedicata a S. Demetrio*». (βλ. G. Gerola, Topografia κλπ. ὁ π. σ. 50).

⁴³⁾ Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ Χάντακα σημειώνεται κοντὰ στὴν παραλία, δυτικὰ τοῦ Προμαχῶνα τοῦ Ἁγίου Ἀντρέα, ὅπου περίπου εἶναι σήμερα τὸ ἐργοστάσιο «Τάλως». (βλ. Pianta della Città di Candia di Rossi τοῦ 1573 στὴ σελ. 103 τοῦ βιβλίου: G. Gerola Monumenti κλπ. ὁ π. τόμ. I καὶ σ. 317).

⁴⁴⁾ Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη βρισκόταν ἔξω ἀπὸ τὴν Πύλη τοῦ Παντοκράτορα (Χανιῶν Πόρτα). (βλ. ἐπίσης Pianta della Città di Candia di Rossi τοῦ 1573 στὴ σελ. 107 τοῦ Gerola Monumenti κλπ. ὁ π. I).

⁴⁵⁾ Ὁ Boerio (Dizionario del dialetto veneziano, Venezia 1829) λέει ὅτι *scuole* ἦταν *Compagnie laicali, congregazioni o unioni di persone devote, sotto l' invocazione di qualche santo tutelare*. Δηλαδή εἶδος θρησκευτικοῦ Σωματείου ἢ Ἀδελφότητος. Τὰ μέλη τοῦ Σωματείου λέγονταν *fratelli* (ἀδελφοί).

⁴⁶⁾ Χριστὸς Μεσαμπελίτης. Στὸ σχέδιο τοῦ F. Basilicata τοῦ Φρουρίου τοῦ Χάντακα ἀριθ. 35, τοῦ παραπάνω ἀναφερόμενου ἄτλαντά του σημειώνεται σὲ ἀπόσταση 200 - 300 μέτρα πρὸς νότο τοῦ προμαχώνα Μαρτινέγκο, δηλαδή στὸ σημερινὸ Μασταμπᾶ, μιὰ ἐκκλησία μὲ τὴν ὄνομασια ΧΡΟ Messabeliti. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Κορνάρος ἦταν μοναστήρι Κυλογραιῶν.

⁴⁷⁾ Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὁ Χωστὸς ἦταν μοναστήρι καλογήρων καὶ ἀνήκε στὸ διαθέτη Ἀντρέα Κορνάρο. (Βλ. σελ 420). Ποῦ βρισκόταν τὸ μοναστήρι αὐτὸ μᾶς πληροφορεῖ ὁ F. Basilicata. Στὸ σχέδιό του, Spiaggia di Candia ἀριθ. 33 τοῦ γνωστοῦ Ἄτλαντός του (Città Fortezze...del Regno di Candia) ποῦ βρίσκεται στὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο, σημειώνεται στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Γιόφυρο (ποῦ λανθασμένα ἀναγράφεται *Gasi*), τὸ μοναστήρι S. Nicolò Costo. Κι' ὁ Κορνάρος τὸ καθορίζει (σ. 420): *quel da basso, ch'è vicino alla fiumera*. Πιθανότατα ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὁ Χωστὸς νὰ ταυτίζεται μὲ τὴ γνωστὴ σήμερα ἐρειπωμένη ἐκκλησία «Ἀη Γιάννης ὁ Χωστὸς» ποῦ βρίσκεται στὴν ἴδια περιοχὴ, τὴ γνωστὴ μὲ τὴν ὄνομασια «Κεραλιᾶς Καμάρα». Τὸ μοναστήρι αὐτὸ τὸ δωρίζει ὁ Κορνάρος στὴ Santa Caterina delle Monache. Ἡ ἐκκλησία φαίνεται ὅτι ἦταν ἀπὸ παλιὰ χωσμένη μέσα στὸ χῶμα καὶ ἀπ' ἐκεῖ πῆρε τὴν ὄνομασία *χωστή*.

⁴⁸⁾ Ἡ Μονὴ Ἀγκαράθου φαίνεται πὼς καλλιεργοῦσε κτήματα τοῦ φρουδάρχη Κορνάρου. Στὸ χωριὸ Θραψανό, γράφει ὁ I. Γενειατάκης, ἐφημ. «Ἐλευθέρα Σκέψις» ὁ π, ὑπῆρχεν «ἀγρὸς εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου ἀνήκων εἰς τὴν Μονὴν Ἀγκαράθου, ὅπου ἀνηγέρθη τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον... Εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ Σχολείου τούτου καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ εἶναι ἀγρὸς περίφρακτος ἀπὸ πέτρες, ἐπάνω οἷς ὁποῖες εἶναι κολλημένα παλαιὰ ἀσβεστοκονιάματα, βγαλμένες ἀπὸ ἀρχαῖα ἐρείλια, τεθαμμένα ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ... τὰ τῆς οἰκίας τοῦ ἄρχοντος Κορνάρου... Ὁ Σεβαστὸς μου καθηγητὴς Στέφανος Ξανθουδίδης πολλάκις μὲ εἶχεν ἐπισκεφθῆ εἰς Θραψανόν, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀνακάλυψιν τῆς οἰκίας τοῦ ἄρχοντος Κορνάρου μας... Ἐληκολούθησαν ἔρευναι ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο, ὅτι ὁ ἀνωτέρω περίφρακτος ἀγρὸς ἦτο ὁ χῶρος ἐν ᾧ ἦτο ἐκτισμένη ἡ οἰκία τοῦ Κορνάρου». Τὸν ἀγρὸν αὐτὸν τὸν καλλιεργοῦσε, φαίνεται, ἡ Μονὴ Ἀγκαράθου a livello καὶ στὸ τέλος ἔμεινε ἰδιοκτησία της. Ὁ Γενειατάκης ἐνόμιζε πὼς πρόκειται γιὰ τὸν Βιτσέντζον Κορνάρον τὸν ποιητὴν τοῦ Ἐρωτόκριτου Πὼς ἐσχημάτισε τὴν ἰδέα αὐτὴ δὲν ξέρω. Πάντως ὁ Ξανθ. ἀπὸ τὸν ὁποῖο πληροφορήθηκεν ὅσα ἔγραψε, ἐγνώριζε καλὰ ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν Ἀντρέα Κορνάρο.

⁴⁹⁾ Στὸν κατάλογο τοῦ Κομητᾶ ἀριθ. 5 (βλ. Gerola, Topografia κλπ. ὁ. π. σ 29) ἀναφέρεται ἡ ἐκκλησία: ὁ Χριστὸς τοῦ Κεφαλᾶ. Τὴν ἐκκλησία αὐτὴ ταυτίζει ὁ Gerola μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 22 ἐκκλησία Christo Chi. τοῦ καταλόγου VI (Werdmüller), Topografia σ. 31 καὶ 36). Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ ἦταν ἀπέναντι στὸ Palazzo del Capitan grande, στὸ χῶρο ποῦ βρίσκεται σήμερα τὸ ξενοδοχεῖο «Ἰδαῖον Ἀντρον» (οἶκοδ. τετράγ. 242).

⁵⁰⁾ Ἀσφαλῶς πρόκειται γιὰ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ποῦ βρισκόταν ἀπέναντι ἀκριβῶς στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ (βλ. σημείωση 37). Στὸς καταλόγους ποῦ δημοσιεύει ὁ Gerola (Topografia ὁ. π.

σ. 46) δὲν ἀναφέρεται ἡ ὀνομασία dello Spedale. Ὁ Κορνάρος τὸν χαρακτηρίζει dello Spedale, ἐπειδὴ βρισκόταν στὸ δρόμο dello Spedale, ποὺ ἀναφέρω παραπάνω. (Βλ. Gerola, Topografia ὁ. π. πίνακα VI (Werdmüller) ὄριθ. 76).

⁵¹⁾ Δὲν ξέρω ποὺ ἦταν ἡ Santa Maria Mancariatissa.

⁵²⁾ Πρόκειται γιὰ τὴν Ἁγ. Αἰκατερίνη τῶν Συναϊτῶν, ποὺ ὑφίσταται καὶ σήμερα. (Βλ. Gerola, Topografia ὁ. π. κατόλ. VI (Werd.) ὄριθ. 101,102).

⁵³⁾ Ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων ἦταν ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ὀρθόδοξες ἐκκλησίες τοῦ Χάντακα. Εἶχε τὴ θέση μητρόπολης τῶν ὀρθοδόξων, ἔδρα τοῦ Πρωτοπαπᾶ τοῦ ὀρθόδοξου κλήρου. Ἀναφέρεται σ' ὅλους τοὺς καταλόγους ποὺ δημοσίεψε ὁ Gerola στὴν Topografia του (βλ. σ. 41). Ἡ θέση της ἦταν ἐκεῖ ποὺ εἶναι σήμερα τὸ κατάστημα τοῦ Ι. Χατζηιωάννου στὴν ἀρχὴ τῆς Λεωφ. Καλοκαιρινοῦ δεξιά, ὅπου σώζονται ἀκόμη λείψανά της. (Βλ. σχετικὲς πληροφορίες G. Gerola, Topografia ὁ. π. 41).

Ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων ἦταν ἀπὸ τὶς παλαιότερες ἐκκλησίες τοῦ Χάντακα. Ἐχω στὰ χέρια μου ἓνα ἀντίγραφο ἑνὸς ἐγγράφου τοῦ 1323, ποὺ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ στείλει ἀπὸ τὴ Βενετία ὁ Dottor Mario Brunetti, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ θερμῶς καὶ ἀπ' ἐδῶ, τέως Διευθυντῆς τοῦ Museo Correr, ὅπου βρίσκεται τὸ πρωτότυπο (Civico Museo Correr, Mss. Prov. Div. C. 675/v). Στὸ ἐγγράφο αὐτό, ποὺ εἶναι μιὰ συμφωνία *inter magnificum dominum dominum Joannem Superentio inclitum ducem et comune Veneciarum ex parte una, et Reverendum in Christo patrem et dominum fratrem Alivrando canonicum capitulum et clericum Cretae ex altera*, ἀναφέρεται, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα καὶ ἡ *Ecclesia vocata Sancta Maria de Angelis prope macellum; habet terram vacuam. Dicte Ecclesie que est a facie dicte Ecclesie, versus ponentem, per suam latitudine passus V et pedes tres et dimidie, per suam longitudinem est sicut vadit facies ipsi Ecclesie, et habet terra pro cimiterio, que est a facie ipsius Ecclesie; versus tramontanam per suam latitudinem passus quinque; incipiendo dicta latitudo ab angulis versus ponentem dicte Ecclesie, et eundo recto tramite per tramontanam, et inde vadit versus austrum usque ad viam imperialem (ἡ σημερινὴ πλατεῖα Στράτα) per suam latitudinem passus sex, et pedes 4 et dimidie, et inde redit versus ponentem, et venit per suam longitudinem passus 18 et pede uno*. Τὸ ἐγγράφο αὐτό, ποὺ ἔχει πολὺ μεγάλη σπουδαιότητα γιὰ τὴν ἱστορία τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα, ἐλπίζω νὰ δημοσιέψω σύντομα στὰ «Κρητικὰ Χρονικά».

⁵⁴⁾ Λανθασμένη γραφὴ ἀντὶ *esser*, ὅπως ἀπαιτεῖ καὶ ἡ ἔννοια: *per esser spesi*. Βλ. ὅμοιες φράσεις στὴ σελ. 398 στίχ. 1, 401 στίχ. 2 κλπ.

⁵⁵⁾ Τὸ χωριὸ Τραπεζόνια δὲν ὑπάρχει σήμερα. Στὸν κατάλογο τῶν χωριῶν τῆς Σητείας ποὺ ἀναφέρει στὴν ἐκθεσὴ του ὁ Fran. Basilicata ἀναγράφεται πρῶτο τὸ χωριὸ Τραπεσονδα. Ἀναφέρεται ἐπίσης στοὺς καταλόγους τῆς Τουρκικῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1671, (Βλ. Ν. Σταυρινίδη, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῆς Τουρκοκρατίας ἐν Κρήτῃ, στὰ «Κρητικὰ Χρονικά» Α', σ. 114). Περὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ χωρίου καὶ φρουρίου εἰς θέσιν Τραπεζόνδα βλ. περὶ «Μύσιον» Β'. 140. Hip: Noiret, Documents inédits κλ. Paris 1892, σ. 225, καὶ Ν. Παπαδάκη, Ἡ ἐκκλησία Κρήτης, Χανιά 1936, σ. 99.

⁵⁶⁾ Ὑποθέτω ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ σημεῖο χωριὸ τῆς Σητείας Ζοῦ. Φαίνεται ὅτι τὰ χρόνια κεῖνα ἐλεγόταν στὴ Ζοῦ, Sisu, γιὰτὶ εἶσι ἀναφέρεται καὶ στὴν ἐκθεσὴ τοῦ Fr. Basilicata (1630).

⁵⁷⁾ Διάσημος ἱερός τόπος στήν κωμόπολη Loreto, κονιά στήν Pescara τῆς Ἰταλίας.

⁵⁸⁾ Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ πληροφορία αὐτῆ τοῦ Κορνάρου. Φαίνεται ἀπό τῆ διαθήκη του ὅτι καί τὰ χρόνια ἐκεῖνα ὑπῆρχαν οἱ μοιρολοῖτρες, εἰδικές γυναῖκες, πού εἶχαν σάν ἐπάγγελμα νά μοιρολογοῦνται τοὺς νεκρούς, παίρνοντας γι' αὐτὸ ἀμοιβή. Τὰ μοιρολόγια αὐτὰ ἦταν ὁ *θηνος* τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρει στὸν ἐπιτάφιο τοῦ Περικλέους (B 34, 19): «καὶ γυναῖκες πάρεσιον αἱ προσήκουσαι ἐπὶ τὸν τάφον ὀλοφυρόμεναι» (Πρβλ. καὶ Ἡροδότου B 85).

Ὁ Tournefort ἀναφέρει γιὰ τὶς μοιρολοῖτρες αὐτὲς τῆς Κρήτης: «... On nous assura que suivant l' ancienne coutume de Grèce, les pleureuses faisoient leur devoir auprès de la défunte; il est vrai que ces femmes gagnent bien leur argent, et Horace a eu raison de dire, que ces sortes de gens se tourmentoient plus que les personnes qui pleuroient naturellement. Ces pleureuses à gage, hurlent et frappent leurs poitrines jusques à s' enfoncer les côtes...». Βλ. Pitton de Tournefort, Relation d' un voyage du Levant, Paris 1717, τ. I, σ. 126).

Τὸ ἔθιμο αὐτὸ δὲν ἄρесе στοὺς Βενετσάνους ἄρχοντες. Ἡ Ένα Τεά, (Saggio sulla storia religiosa di Candia dal 1590 al 1630, Venezia 1913) ἀναφέρει τὰ παρακάτω σχετικά: «...Οἱ Ἑνετοὶ ἄρχοντες, οἱ γνωρίζοντες τὰς σιωπηλὰς κηδείας τῶν ἡσυχῶν ὁδῶν τῆς Ἑνετίας, δὲν ἠδύνατο νά μὴ σκανδαλίζονται, ὅταν ἔβλεπον παρελαννούσας διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ Χάνδακος τὰς νεκρὶκὰς πομπάς, καθ' ἃς ἐντὸς φερέτρων ἀνοικτῶν κατέκειντο τὰ λείψανα μὲ ψευδεῖς κομώσεις, καὶ προπορευομένας τὰς ψαλιτριάς (μοιρολογίστρας) λυσικόμους—(capitricas scapillatas, quae videntur desperare de omni futura resurrectione!» (Βλ. «Χριστ. Κρήτη Β', Ἡράκλειον 1914 σ. 253).

Τὶς κατ' ἐπάγγελμα μοιρολοῖτρες φαίνεται πὼς τὶς πλήρωναν μὲ εἶδος, σιτηρά, ὄσπρια καὶ τὰ παρόμοια καὶ μάλιστα προκαταβολικά. Ὑπάρχει ἀκόμη ἡ παράδοση ὅτι μιὰ ἀπο αὐτὲς, πού τὴν πλήρωσαν μὲ κουκιά, ἀρχισε τὸ μοιρολόϊ τῆς ἔτσι:

*Πολλὰ μακρὸς μοῦ φαίνεται
καὶ τὰ κουκιά ἔναι λίγα!*

γιὰ νά δείξει πὼς δὲν εἶναι ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὴν πληρωμή.

Σήμερα δὲν ὑπάρχει πιά στήν Κρήτη ἡ κατ' ἐπάγγελμα μοιρολοῖτρα, τοὺς νεκρούς ὁμως ἐξακολουθοῦν νά τοὺς μοιρολογοῦνται οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, οἱ ὁποῖοι, μὲ αὐτοσχέδια διστιχα, δεκαεξασύλλαβα ὁμοιοκατάληκτα, ψάλλουν τὶς ἀρετὲς τοῦ πεθαμένου, τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς του, τὰ κατορθώματά του, ἢ παρηγοροῦν τοὺς ἄλλους πού ἔμειναν στὴ ζωὴ ἢ βρῖσκουν ἀφορμὴ νά διηγηθοῦν τὶς ἴδιες τοὺς συμφορὲς καὶ νά θυμηθοῦν τοὺς δικούς των νεκρούς.

⁵⁹⁾ Καλή· τύπος, πού ἀκούεται ἀκόμη καὶ σήμερο στὰ χωριά τῆς Κρήτης, τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος Καλλιόπη. Ἀναφέρεται καὶ σὲ τοιχογραφίες ἐκκλησιῶν.

⁶⁰⁾ Γνωστὸ καὶ σήμερο οἶκογ. ἐπίθετο Σκαρβέλης.

⁶¹⁾ Σχετικὰ μὲ τὴν τοποθεσία πού ἦταν τὸ σπίτι τοῦ Ἀ. Κορνάρου στὸ Θραψανὸ βλ. παραπάνω ὑπόσημ. 48.

⁶²⁾ Δὲν πρόκειται βέβαια γιὰ τὸ γνωστὸ Andrea Perzivale (γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. σχετικὸ ἄρθρο τοῦ R. Cantarella στὸ περιοδικὸ «Μύσων» τόμ. Α', σ. 89 ἐξ. καὶ 64 καὶ Ἰ. Legrand, Bibliographie Hellenique 4, σ. 1 - 4), πού ἦταν 12 χρονῶν ὅταν ἔκανε τὴ διαθήκη του ὁ Κορνάρος.

Ὁ Καταπότης («Μύσων» Α, 64) λέγει ὅτι τὸ ὄνομα εἶναι ἐλληνικόν: «Περτσιβάλης ἢ Περισσόβαλος ἦτοι ὁ πλείω βαλών». Σὲ συμβόλαιο τοῦ συμβολαιογράφου τοῦ Χάντακα Benvenuto di Brixano τοῦ 1301 ἀναφέρεται: «...a te Zacha filio quondam Salamonis Percivale iudeo habitatori eiusdem Candide...». (Βλ. Raim. Morozzo della Rocca, Benvenuto de Brixano κλπ. ὁ. π. σ. 178).

⁶³⁾ Ὅπως εἶδαμε παραπάνω (βλ. ὑποσ. 28) γραμματικὸς τοῦ Ἁ. Κορνάρου ὑπῆρξε καὶ ὁ μοναχὸς Ἀγάπιος Λάνδος. Πότε ἐχρημάτισε γραμματικὸς τοῦ Ἁνδρ. Κορνάρου; Ὁ Ἀγάπιος Λάνδος, πού τὸ κοσμικὸ του ὄνομα ἦταν Ἀθανάσιος, ἀνῆκε στὸν κλάδο τῆς βενετσάνικης οἰκογένειας πού ἐγκαταστάθηκε στὴν Κρήτη καὶ ἐξελληνίστηκε. Γεννήθηκε περὶ τὸ 1600 κατὰ τὸ Στέφ. Ξανθουδίδη ὁ ὁποῖος σημειώνει τὸ ἔτος αὐτὸ στὸ βιβλίον τοῦ Λάνδου «Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία» πού ἀναφέρω πιὸ πάνω. (Ἡ Μεγάλ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. ἀναφέρει ὅτι γεννήθηκε στὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνα). Ἄρα τὸ 1611, πού ἔκαμε τὴ διαθήκη του ὁ Κορνάρος, ὁ Λάνδος θὰ ἦταν 12 - 15 χρονῶν. Συνεπῶς μετὰ τὴ σύνταξη τῆς διαθήκης, ὅπου ἄλλως τε δὲν ἀναφέρει τὸ Λάνδο, δηλαδὴ τὰ χρόνια 1611 - 1615 περίπου, θὰ ὑπηρέτησε ὁ νεαρὸς τότε Ἀθανάσιος Λάνδος τὸν Ἁντ. Κορνάρο. Ἀπὸ τὰ παραπάνω βγάζουμε ὅτι ὁ Ἁντ. Κορνάρος ἔζησε μερικὰ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴ σύνταξη τῆς διαθήκης πού δημοσιεύω ἐδῶ.

⁶⁴⁾ Ὁ Κορνάρος προτιμᾷ τὸν κρητικὸ τύπο στρωμάτσο, ἀντὶ τῆς βενετο - ἰταλικῆ λέξης stramazzo (strame + materazzo).

⁶⁵⁾ Γνωστὸ βενετοκρητικὸ ἐπίθετο, πού σώζεται μέχρι σήμερα. Τριβιζᾶς (βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' ὁ. π. σ. 374). Τριβιζᾶκης (βλ. «Κρητικά Χρονικά» Γ' σ. 286). Τριβιζᾶδες ὑπῆρχαν τὸ 16ο αἰῶνα καὶ στ' ἄλλα νησιά τοῦ Αἰγαίου. (Βλ. Ἰακ. Βισβίζη ὁ. π. σ. 155). Ἐπίθετο Trivisan ἀναφέρει καὶ ὁ Ἁντ. Trivisan στὸ Χρονικὸ του καὶ στὸ Χάντακα καὶ στὰ Χανιά. (Βλ. Μ. Ι. Μανούσακα, Ἡ παρὰ Τριβᾶν ἀπογραφὴ τῆς Κρήτης (1614) στὰ «Κρητικά Χρονικά» Γ' σ. 49, 51, 54).

⁶⁶⁾ Καὶ ἐδῶ προτίμησε ὁ Κορνάρος τὴν κρητικὴ λ. μίστατο ἀντὶ τῆς λ. mistacchio πού χρησιμοποιοῦσαν συνήθως οἱ ἐπίσημοι Βενετσάνοι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς (βλ. Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὁ. π. τ. Ι, σ. 32, 33, τόμ. ΙΙ, σ. 103).

⁶⁷⁾ Γιὰ τὴν οἰκογένεια Salamon - Σκλωμοῦ στὴν Κρήτη βλ. Ν. Τωμαδάκη. ΕΕΒΣ τ. 14, σ. 163. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ ἐπίθετο Salamone, Salomone ἢ Salamon βρίσκεται σὲ κρητικὰ συμβόλαια τοῦ 1271. Πρόκειται ὁμοίως γιὰ ἔβραίους κατοίκους τοῦ Χάντακα. (Βλ. Antonio Lombardo Documenti della Colonia Veneziana di Creta I, Torino 1942, σ. 186).

⁶⁸⁾ Ὁ Ἁντ. Trivisan ἀναφέρει στὸ Χρονικὸ του (σ. 27 χειρογράφου ὑπ' ἀριθ. 2091 τῆς Bibliothèque Nationale, Paris) στὸν κατάλογο Nobili del Conssegio della Città Metropoli di Candace cioè Candia καὶ τὴν casata Tandi ἀπὸ τὴ Napoli di Ramagnia (Ναύπλιον). Τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Τριβᾶν δημοσίεψε ὁ Μ. Ι. Μανούσακας στὰ «Κρητικά Χρονικά», τόμ. Γ' σ. 35 κ.έξ. ὁ. π.

⁶⁹⁾ Ἡ τούρκικη λ. μαστραπᾶς εἶναι ἀκόμη σὲ χρῆση στὸ Μεραμπέλο.

⁷⁰⁾ Πρόκειται γιὰ διαφορετικὴ γραφὴ τῆς βενετ. λ. zogia, (gioia, pietra preziosa) γιατί συνήθως ἐναλλάσσονται τὰ γράμματα g καὶ z.

⁷¹⁾ Κακὴ γραφὴ τῆς λ. cassa, χρηματοκιβώτιο.

⁷²⁾ Ἡ λ. tazzon εἶναι μεγεθυντικὸ τοῦ tazza (λ. παρμένη ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ tassah, τὸ γνωστὸ στρογγυλὸ, ἀνάβαθο δοχεῖο νεροῦ, τὸ τάσι).

⁷³⁾ *Sergente* ἔδῶ σημαίνει *birro, fattore, rappresentante*. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑπηρετῶν, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸν ἄρχοντα καὶ τὸν ὑπηρετοῦσαν. Ἀντιπρόσωπος.

⁷⁴⁾ Γονικάροι λεγόταν ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν κτήματα γονικά, δηλαδή κληρονομημένα ἀπὸ τοὺς γονιούς. Γονικό, γονικάρις, γονικοχάρτι εἶναι λέξεις πολὺ συνηθισμένες στὰ συμβόλαια καὶ στὰ δημόσια ἔγγραφα τῆς Βενετοκρατίας. Τὸ ἐπίθετο γονικός, -ή, -ό, εἶχε γίνει οὐσιαστικὸ μὲ μιὰ εἰδικὴ σημασίαν, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ ἰδιόκτητο κτῆμα τοῦ γεωργοῦ, αὐτὸ ποὺ μεταβιβάζονταν κληρονομικὰ στὰ παιδιά του, σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ κτήματα ποὺ ἀνήκουν στοὺς φεουδάρχες καὶ τὰ καλλιεργοῦσαν σὰν ἐπίμορτοι καλλιεργητές, τριτάρηδες τις περισσότερες φορές, δίχως νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα οἱ καλλιεργητές αὐτοὶ νὰ τὰ μεταβιβάζουν στοὺς κληρονόμους των. (Βλ. «Χρ. Κρήτη» Α' ὁ. π. σ. 322, Μνημεῖα Κρητ. Ἱστορίας τ. I σ. 48, II σ. 90, III σ. 42). Ὁ Ἰάκωβος Βισβίξης, στὴν παραπάνω ἀναφερόμενη ἐργασία του (σ. 144 ἐξ.) παρατηρεῖ ὅτι τὰ γονικά κτήματα μεταβιβάζονταν ὑποχρεωτικῶς εἰς τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς.

⁷⁵⁾ Ποῦ ἦταν τὸ μετόχι Μεταξᾶ δὲν μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω. Ὑποθέτω ὅμως πὺς θὰ ἦταν κοντὰ στὸ Χάνιακα, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα δυὸ μετόχια, τοῦ Ἀγ. Νικολάου τοῦ Χωστοῦ καὶ στὰ Μπροῦσα, ποὺ ἀναφέρονται ἐδῶ.

⁷⁶⁾ Ἡ λ. *metocagio* εἶναι βέβαια ἡ ἑλληνικὴ μεσαιωνικὴ λ. μετοχάρις. Μετόχι ἐσήμαινε κυρίως κτῆμα μονῆς, μακριὰ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς, ὅπως καὶ σήμερα. Μετόχι τοῦ Παναγίου Τάφου, τοῦ Σινᾶ κλπ. Μετόχι ὅμως στὴν Κρήτη, κατὰ τὴ βενετοκρατία καὶ σήμερα, σημαίνει κάθε μικρὸ συνοικισμό, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ μεγάλο ποὺ ἀποτελεῖ χωριό. Μετόχι λέγεται ἐπίσης καὶ τὸ μεγάλο κτῆμα ποὺ ἔχει ὁ κάτοικος τῆς πόλης, ὅπου ὑπάρχει στέγη καὶ λοιπὲς γεωργικὲς ἐγκαταστάσεις, ἀγροικία. Στὴν προκείμενη περίπτωση ἡ λ. μετοχάρις μᾶλλον ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀντιπρόσωπου τοῦ φεουδάρχη στὸ μετόχι.

⁷⁷⁾ Μὲ τὴν ἴδια ὀνομασία: στὰ Μπροῦσα ὑπάρχει καὶ σήμερα τοπωνύμιο δυτικὰ τῆς Φορτέτσας τοῦ Ἡρακλείου, ὅπου σώζονται καὶ ἐρείπια κατὰ τὸ Ν. Σταυρινίδη (Βλ. «Κρητικὰ Χρονικά» Α' σ. 110). Τὸ τοπωνύμιο ἀναγράφεται στὸ χάρτη τοῦ Fr. Basilicata, ἀριθ. 33, Spiaggia di Candia. (Βλ. Ἀτλαντὰ Basilicata ὁ. π.). Ὁ ἴδιος Fr. Basilicata τὸ ἀναγράφει πρῶτο στὸν κατάλογο τῶν χωριῶν Γεμένους: Brussa. (fo 37r).

⁷⁸⁾ Ἡ λ. *entrata* ἀναφέρεται αὐτούσια σὲ κρητικὰ συμβόλαια τῆς ἐποχῆς, ἰ(ν)τράδα καὶ νιτράδα, μὲ τὴν σημασίαν: εἰσόδημα, πρόσοδος. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 329, 341). Ἡ λ. νιτράδα ἀκούεται καὶ σήμερα στὴν Κρήτη, μὲ τὴν σημασίαν πρόσοδος: ἡ νιτράδα τοῦ πραγμάτου ντου τότε φτάνει.

⁷⁹⁾ Ἄς σημειωθεῖ ὁ ἑλληνικὸς τύπος τῆς λ. κουράτορας (βυζαντ. κουράτωρ), ἀντὶ τοῦ Ἰταλικοῦ *curatore*.

⁸⁰⁾ Ἐναν ἄλλον ἐπίσης Τζώρτζη Χριστιανόπουλο βρῖσκομε τὸ 1682 στοὺς καταλόγους «τῶν ἐν Κερκύρα καὶ Ζακύνθῳ Κρητῶν Προσφύγων» ποὺ δημοσίεψε ὁ Κ. Δ. Μέρτζιος στὰ «Κρητ. Χρονικά» Ε' σ. 17. Κρητικὴ οἰκογένεια στὴν ὁποία ἀνήκε καὶ ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Θεοδόσιος Χριστιανόπουλος, ὁ καὶ Μαριδάκης (1769). (Βλ. «Κρητ. Χρονικά» Β' σ. 516. Ἡπειρωτ. Χρονικά τόμ. V σ. 160). Σὲ ἔγγραφο τοῦ 1694, τοῦ Ἀρχιεπισκοπείου Ζακύνθου ἀναφέρεται καὶ ἄλλος Μιχαὴλ ἱερ. ὁ Χριστιανόπουλος. (Βλ. Ε.Ε.Κ.Σ. Γ' σ. 184).

⁸¹⁾ *Habentia et pertinentie* κοινοὶ συμβολαιογραφικοὶ ὅροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀναφερόμενοι ἀμετάφραστοι καὶ στὰ ἑλληνικὰ συμβόλαια «...μὲ δλα του τὰ δικαιώματα ἀμπέτζιες καὶ παρτινέντζιες...» ποὺ σήμαινε τὰ περιεχόμενα

και τὰ ἐξαρτήματα τοῦ κτήματος, ὡς οἰκήματα, σταῦλοι, δάση, πηγές κ.λ.π. Στὴ συνθήκη τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργη μεταφράζονται στὸ ἑλληνικὸ κείμενο: *μετὰ πάντων τῶν περιεχόντων καὶ μετεχόντων*. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 44, 45 καὶ «Κρητ. Χρονικά» Γ' σ. 266).

⁸²⁾ Τὸ Bortaglio ἐδῶ βαφτιστικὸ ὄνομα. Καὶ σὲ συμβόλαιο τοῦ Ἀρετίου τοῦ 1616 ἀναφέρεται σὰν βαφτιστικὸ: *«ὁμολογῶ ἐγὼ Μπορτάλιος Μπὸς υἱὸς τοῦ μισέρ Τζόρτζη ἀπὸ τὸ χωριὸ Κράσι»*. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α', σ. 52). Σήμερα ἀπαντᾶται σὰν οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Πορτάλιος, Πορταλάκης στὴν Πλάτη Λασηθίου.

⁸³⁾ Ὑποθέτω πὼς εἶναι ἐσφαλμένη γραφὴ τοῦ γνωστοῦ Κρητικοῦ ἐπιθέτου Ἀρχαύλης - Ἀρχαυλοπούλα.

⁸⁴⁾ Σὲ συμβόλαιο τοῦ Χάντακα τοῦ 1301 ἀναφέρεται ὁ Iacobo De Mezo de Venetiis σὰν ἀγοραστὴς μιᾶς σκλάβας, ὀνομαζόμενης Batana de geneie Tatarum ἀντὶ ὑπέρπ. 18. (Βλ. R. Morozzo della Rocca ὁ. π. σ. 208). Demezo ἀναφέρεται καὶ στὴν ἀπογραφή τοῦ Trivan πού δημοσίεψε ὁ Μ. Ι. Μανούσας στὰ «Κρητ. Χρονικά» Γ' σ. 45, 64, καὶ ὁ Φώσκολος ἀφιερώνει τὸ «Φορτουνάτο» του στὸν «Ἀφέντη Νικολὸ Ντεμέτζο» (Βλ. Σ. Ξανθοῦδίδης, Φορτουνάτος, Ἀθῆναι 1922, σ. 25). Ἄλλος Νικολὸς Ντεμέτζος, προφανῶς κρητικὸς πρόσφυγας, ὑπογράφει σὰν μάρτυρας σὲ συμβόλαιο τοῦ 1684 στὴ Ζάκυνθο (Βλ. «Κρητ. Χρονικά» Η' σ. 74, 75). Οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Ντεμέτζος ὑπάρχει καὶ σήμερα στὴν Ἀνατολ. Κρήτη, ἀπόγονοι ἀσφαλῶς τῆς βενετοκρητικῆς αὐτῆς οἰκογένειας.

⁸⁵⁾ Ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος, ἀδελφὸς τοῦ διαθέτη, ἦταν συνελῶς συνιδιοκτῆτης στὸ φέουδο τοῦ Θραψανοῦ.

⁸⁶⁾ Κάθε φέουδο διαιροῦνταν σὲ ἕξι σερβενταρίες καὶ εἶχεν ὑποχρέωση νὰ συντηρεῖ καὶ νὰ παρουσιάζει στὶς ἐπιθεωρήσεις δυὸ ἄλογα, δηλαδὴ ἓνα καπολάντσα γιὰ τὶς τέσσερις σερβενταρίες καὶ ἓνα δεύτερης κατηγορίας ἄλογο γιὰ τὶς ἄλλες δυό. (Βλ. σχετικὰ Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὁ. π. III, σ. 51. Ἀγ. Ξηροῦχάκη, Βενετοκρατουμένη Ἀνατολή ὁ. π. σ. 23 καὶ Σ. Ξανθοῦδίδης, Ἐνετοκρατία κλπ. ὁ. π. σ. 125). Circa la Cavallaria Feudata, ὅπως τὴν ἀναδιοργάνωσε ὁ Giacomo Foscarini βλ. καὶ Ant. Trivan, Varie Cose di Candia, ὑπ' ἀριθ. 2091 χειρόγραφο τῆς Bibliothèque Nationale, Paris, σ. 116 κ.έξ.

⁸⁷⁾ Κάθε σερβενταρία εἶχε εἰκοσιτέσσερα καράτια. (Βλ. Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὁ. π. III σ. 51 καὶ Ἀγαθαγ. Ξηροῦχάκη, Βενετοκρατουμένη Ἀνατολή ὁ. π. σ. 23).

⁸⁸⁾ Ἡ λ. scritto ἀναφέρεται καὶ σὲ ἑλληνικὰ συμβόλαια τῆς ἴδιας ἐποχῆς· σκρίτο ἢ γραφή μὲ τὴν εἰδικὴ σημασία τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου, ἐνῶ ἢ λ. ἰνστρουμέντον ἐσήμαινε ἐπίσημο ἔγγραφο, συνταγμένο ἀπὸ τὸ νοδάρο. (Βλ. σχετικὰ «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 322, 328, 351). Ἐδῶ ἔχει τὴ σημασία ἐγγράφου γενικά.

⁸⁹⁾ Ἡ λ. καουτσιὸν ἀναφέρεται καὶ σὲ ἑλληνικὰ συμβόλαια τῆς ἴδιας ἐποχῆς μὲ τὴ σημασία ἀσφάλεια, διυσάφηση, ξεκαθάριση, ὅπως ἀναφέρεται σὲ ἄλλα συμβόλαια. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 330, 342).

⁹⁰⁾ (Στὸ κείμενο φέρει λανθασμένα ἀριθ. 89). Ὑποθέτω πὼς πρόκειται γιὰ τὸ λατιν. tueor μὲ τὴ σημασία τηρῶ, διαφυλάττω καὶ ἔτσι τὸ μεταφράζω.

⁹¹⁾ Δὲν μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω πού βρίσκεται ἡ τοποθεσία Λιβάδα. Τὸ τοπωνύμιο εἶναι κοινὸ στὴν Κρήτη.

⁹²⁾ Ἀντρουλιός, Ἀντρουλῆς ἦταν χαϊδευτικὸ τοῦ Ἀνδρέας. Ἀπ' αὐτὸ προέρχεται καὶ τὸ κοινὸ οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Ἀντρουλάκης. Σὲ ἐπιστολὴ τῆς ἴδιας περιόδου ἐποχῆς, πού στέλνει ὁ ἠγούμενος τοῦ Ἀρειῖου Γερμανὸς Συναδινὸς στὸ βενετὸ φεουδάρχη Ἀντρέα Τζέν, τὸν προσφωνεῖ: ἀφέντη Ἀντρουλῆ. Ὁ Ξανθουδίδης τὸ σημειώνει ἰδιαίτερα γιὰ νὰ δείξει τὴν οἰκειότητα καὶ τὶς σχέσεις πού ὑπῆρχαν τότε μεταξὺ τῶν βενετῶν φεουδαρχῶν καὶ τῶν Κρητικῶν, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἀφομοίωσαν σιγὰ - σιγὰ. (βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α', 206).

⁹³⁾ Κοινότητα βενετσάνικο οἰκογενειακὸ ἐπίθετο ἀπὸ τὰ πρῶτα κιόλας χρόνια τῆς Βενετοκρατίας. Σὲ συμβόλαια κρητικὰ τοῦ 1271 ἀναφέρονται πολλοὶ Bon, Bono καὶ Bonus. *Iohannes Bonus beccarius habitator in Candida. Antonius Bon de Milo habitator in Candida. Thomas Bonus sartor habitator in Candida. Iohannes Bonus clericus in Candida* κλπ. κλπ. (βλ. A. Lombardo, Documenti ὁ. π. σ. 175 κλπ.). Ἐπίσης σὲ κρητικὰ συμβόλαια τοῦ 1301 - 1302 ἀναφέρονται πολλοὶ Bon. (βλ. Morozzo della Rocca, Benvenuto κλπ. ὁ. π. σ. 252 κλπ.).

Στὴν ἐποχὴ τοῦ διαθέτη ὑπῆρχαν καὶ ἄλλοι Bon, ἢ Μπὸς στὸ Μεραμπέλο, ἐξελληνισμένοι πιά: Ὁ Ἀφέντης Μποριάλιος Μπὸς (βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 52) καὶ ὁ καβαλάρης κὺρ Τζώριζης Μπὸ (ὁ. π. σ. 47). (Πρβλ. καὶ F. Cornelli, Creta Sacra vol. I, Venetiis 1755 σ. XIII). Οἰκογεν. ἐπίθετο Μπουνάκις ὑπάρχει καὶ τώρα στὸ χωριὸ Ἀρχάνες.

⁹⁴⁾ Δὲν ξέρω ἂν ἐννοεῖ τὴ λεγόμενη κι' ἄλλοιῶς camera apostolica, δηλαδή τὸ θησαυροφυλάκειο τοῦ Ποντίφηκα.

⁹⁵⁾ Santa Caterina franca τοῦ Χάντακα ἐννοεῖ ἀσφαλῶς τὴ Santa Caterina delle Monache πού ἀναφέρει πιὸ κάτω (βλ. σσ. 419, 420, 442, 447) γιὰ τὸ Χάντακα ἀναφέρονται μόνο δυὸ ἐκκλησίαι τῆς Ἁγίας Κατερίνας. Μιὰ ὀρθόδοξη, πού ἀναφέρεται πιὸ πάνω (βλ. σ. 399 καὶ ὑποσημ. 52), καὶ μιὰ τῶν καθολικῶν, ἢ S. Caterina delle Monache. Ἡ τελευταία αὐτὴ εἶναι ἢ ὑπ' ἀριθ. 5 τοῦ VI πίνακος (Werdmüller) τοῦ Gerola (Topografia) πού βρισκόταν ὅπου περίπου σήμερον ἢ κατοικία Κουφάκη, βορείως τοῦ Ἀρχαιολ. Μουσείου (οἰκοδ. τετράγ. 89 καὶ 12 σχεδίου Ἡρακλείου).

⁹⁶⁾ Πιθανότατα ὁ Nicolò Trocali ἦταν πρόγονος τοῦ πατέρα τοῦ Στεφ. Νικολαΐδου Νικολάου Τροχαλάκη (βλ. Μ. Παρλαμά, Ἱστορικά καὶ Βιογραφικὰ Σημειώματα τοῦ Στεφ. Νικολαΐδου στὰ «Κρητ. Χρονικά» Γ' 297).

⁹⁷⁾ βλ. τὴν προηγούμενη σημείωση 95.

⁹⁸⁾ βλ. παραπάνω ὑποσημ. 47.

⁹⁹⁾ Franco e libero, συνηθισμένη νοταριακὴ φράση πού βρίσκεται καὶ στὰ ἑλληνικὰ συμβόλαια τῆς ἐποχῆς: φράνκο λίμπερο. Φράγγο καὶ Φραγγάτο ἦταν τὸ κτῆμα τὸ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὴ φεουδαλικὴ δουλεία. Χωράφια φραγγάτα, ἐλιές φραγγάτες. (βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α', σ. 203, 357).

¹⁰⁰⁾ βλ. σημείωση 14.

¹⁰¹⁾ Ὑποθέτω πὼς εἶναι λανθασμένη γραφὴ τοῦ ἐπιθέτου Βαρσάμη. Τὸ ἐπίθετο ἀναφέρεται σὲ κρητικὸ συμβόλαιο τοῦ 1301. «*Johannis Barsamo, & Raymondinus Barsamo, habitator Candide...*». (βλ. R. Morozzo della Rocca ὁ. π. σ. 12, 138). Τὸ ἐπίθετο αὐτὸ σώζεται ἀκέραιο σὰν τοπωνύμιο (κορυφὴ 1545 μ.) στὴν ἐπαρχία Λασιθίου κοντὰ στὸ Μέσα Λασιθί: Στοῦ Βαρσάμη.

¹⁰²⁾ Ὁ ὄρος misura raso εἶναι ταυτόσημος μὲ τὸ μουζούρι ρήγλι ἀντίθετα πρὸς τὸ μουζούρι κουμουλάρι. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὰ σιτηρὰ μετροῦνταν μὲ τὸ μουζούρι, δοχεῖο κυλινδρικό πού στὰ χεῖλη του ἦταν μόνιμα προσαρμοσμένη,

σὲ τρόπο πού νὰ στρέφεται, ἡ *regola* (ρήγλα). Μετὰ τὸ γέμισμα τοῦ δοχείου ἔσουραν τὴ ρήγλα πάνω στὰ χεῖλη του καὶ ἰσοπέδωνε τὴν ἐπιφάνεια τοῦ καρπού πού μετροῦσαν. Ἀντίθετα τὸ μουζούρι, ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο παρόμοιο δοχεῖο μετρήματος, ἦταν *κουμουλάρι* ὅταν σχημάτιζε ὁ καρπὸς πού μετροῦσαν *cumulo* (λατιν. *cumulus*), δηλαδή σωρὸ σάν κῶνο πάνω ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ δοχείου. Εἰκόνα τέτιου μπρούτζινου δοχείου μὲ σχέδια κλπ. καὶ στέμμα βλ. στὸ βιβλίο: Pomp. Molmenti, *Storia di Venezia nella vita privata*, parte II, Bergamo 1911, σ. 321.

¹⁰³⁾ Τὸ οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Μαγκαφούρης σώζεται ἀκόμη καὶ σήμερα. Ἀναφέρεται ἐπίσης σὲ εὐχαριστήριο τῶν κληρικῶν τοῦ Χάντακα πρὸς τὸν Λατίνον ἀρχιεπίσκοπον Παροναξίας Σεβαστιανὸν Κουϊρίνι τοῦ 1624 ὁ Παπαϊωάννης Μαγκαφούρης ἢ Μαγκαφούρης (βλ. Κ. Μέρτζιου, χειρόγραφον ἐκ Χάντακος Κρήτης, «Κρητικά Χρονικά» ΣΤ' 272). Ἐπίσης σὲ συμβόλαιον τοῦ Ἀρετίου τοῦ 1623 ἀναφέρεται ὁ δάσκαλος κύρ Μανουὴλ Μαγκαφούρης, (βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 108). Ἀκόμη στὸν κατάλογο τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα τοῦ Κομητᾶ ἀναφέρεται, ὑπ' ἀριθ. 80, ὁ Ἅγ. Γεώργιος τοῦ Μαγκαφούρη, ἐκκλησία ὀρθόδοξη τὴν ὁποίαν ὁ G. Gerola (βλ. Τοπογραφία ὁ. π. σ. 52) ταυτίζει μὲ τὸν ἅγιο Γεώργιο τὸ Σουργιανό, ὑπ' ἀριθ. 86 στὸν κατάλογο VI (Werdmüller). Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ βρισκόταν σχεδὸν ἀπέναντι στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ματθαίου στὸ οἰκοδ. τετράγωνο 307.

¹⁰⁴⁾ Scagno, τὸ λατιν. *scamnum*, τὸ σκαμνίον τῶν Βυζαντινῶν. (βλ. Φ. Κοουκουλέ, Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμὸς, τόμ. Β II Ἀθῆναι 1948, σ. 78 καὶ πίν. Β' εἰκόνα 4). Εἶδος δίφρου, κάθισμα δίχως ἐρεισίνωτο.

¹⁰⁵⁾ Ὁ φανὸς ἢ φανάρι ἦταν βυζαντινὸ φωτιστικὸ ὄργανο. (βλ. Φ. Κοουκουλέ, ὁ. π. σ. 93).

¹⁰⁶⁾ Χρησιμοποίησα στὴ μετάφραση τὴ λ. πόρτεγο, γιὰτὶ σώζεται ἀκόμη καὶ σήμερο στὴν Κρήτη καὶ σημαίνει τὸ κυρίως δωμάτιο τοῦ χωριάτικου σπιτιοῦ πού μένει ἢ οἰκογένεια, ὅπου βρίσκεται καὶ ἡ ἐστία. Ἡ λ. βέβαια εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη βενετοσάνικη *portico - portego* = luogo principale e più vasto della casa.

¹⁰⁷⁾ βλ. ὑποσ. 86.

¹⁰⁸⁾ Σχετικὰ μὲ τὶς «μόστρες» αὐτὲς (ἐπιθεωρήσεις) βλ. Ξανθοῦδίδη, Ἐνετοκρατία ὁ. π. σ. 17 καὶ Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὁ. π. τ. II σ. 55. βλ. ἐπίσης κανονισμὸ τῶν ἐπιθεωρήσεων αὐτῶν στὸν Ant. Trivani, *Varie Cose di Candia*, χειρόγρ. ὑπ' ἀριθ. 2091 τῆς Bibliothèque Nationale, Paris.

¹⁰⁹⁾ *Cori (cuoi) d' oro*, ἔλεγαν οἱ Βενετοσάνοι δέρματα τυπωμένα μὲ χρυσὸ σὲ διάφορα σχέδια καὶ κοσμήματα, πού τὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ στόλισμα τῶν τοίχων τῶν δωματίων.

¹¹⁰⁾ Ὅπως φαίνεται (βλ. σ. 426 ὅπου ὁ Κορνάρος ὀνομάζει ἀνεψιὸ του τὸ Marchetto Foscarini) οἱ δύο οἰκογένειες εἶχαν συγγένεια.

¹¹¹⁾ Ἡ λέξη *vaso* δὲν σημαίνει ἐδῶ, προφανῶς, δοχεῖο. Ὑποθέτω πὼς πρόκειται γιὰ ἓνα εἶδος «κουρτινόξυλου», ὅπου θὰ στηριζότανε «il raiuon di seda giallo», σὲ τρόπο πού νὰ μπορεῖ νὰ μαζεύεται ἢ νὰ τεντώνεται κατὰ βούληση, σάν τὶς κουρτίνες τῶν παραθυριῶν. Ἡ ἔννοια εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴ ναυτικὴ γλῶσσα, ὅπου *vaso* λέγονται «due travi situate lungo i lati del vascello su i parati, sulle quali si possa e si assicura per vararlo». βλ. λ. στὸ Boerio, ὁ. π. Νομίζω πὼς ἀποδίνω καλύτερα τὴν ἔννοια μὲ τὴ λ. πλαίσιο. Παρακάτω (σ. 426) ἐπεξηγεῖ ὁ ἴδιος τὴ λ. *col piede ouer vaso indorato*.

¹¹²⁾ Ἡ λ. samito εἶναι ἡ βυζαντινὴ λ. ἐξάμιτο· εἶδος ὑφάσματος μὲ ἕξι μίτους. Πρβλ. δίμιτο.

¹¹³⁾ Δὲν μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω τὴ σημασίαν τῆς λ. camiscasà. Θὰ ἦταν φαίνεται εἶδος ταπέτου γιὰ νὰ σκεπάζουν τὶς κασέλες. (camisa di cassa?)

¹¹⁴⁾ Λογχοπέλεκυς. Δόρυ μεσαιωνικὸ πού ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λόγχη εἶχε καὶ πέλεκυ. Ἀπὸ τὸ ταυτόσημο ἀραβικὸ Al harbet.

¹¹⁵⁾ Ἡ rotella ἦταν μικρὴ ἀσπίδα, στρογγυλὴ, κοίλη γιὰ νὰ προφυλάσσει τὸ πρόσωπο ἀπὸ τὰ βέλη.

¹¹⁶⁾ Μιὰ παρόμοια εἰκόνα σφαλιχτάρι ἢ τρίπτυχον ὑπάρχει στὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο Κρήτης, ὑπ' ἀριθ. Γεν. Καταλόγου 1220.

¹¹⁷⁾ Ὁ Ant. Trivan (Varie Cose di Candia, χειρόγραφο ὑπ' ἀρ. 2091 τῆς Bibliothèque Nationale, Paris, σ. 27) ἀναφέρει οἰκογένεια Negrisoli στὸ Χάντακα, καταγόμενὴ da Napoli di Romagna (Ναύπλιο). Βλ. καὶ Μ. Ι. Μανούσακα, Ἡ παρὰ Τριβάν ἀπογραφὴ τῆς Κρήτης (1644) στὰ «Κρητικὰ Χρονικὰ» Γ' σ. 49).

¹¹⁸⁾ Ἡ λ. termination σημαίνει ἐδῶ determinazione, ordinazione della magistratura, δηλαδὴ ἀπόφαση, διάταγμα.

¹¹⁹⁾ Chiefalorioti. Τὸ τοπωνύμιον αὐτὸ βρίσκεται στὴν Πεδιάδα βλ. σ. 428. Τὸ ἐπίθετον κεφαλοπύρωτος, -η, -ο, εἶναι σὲ χρῆσιν σήμερον στὴν Κρήτη, μὲ τὴ σημασίαν: σῶος, ὑγιής. Ἦκαμε δέκα κοπέλια καὶ τὰ δέκα κεφαλοπύρωτα = ὅλα ζωντανὰ καὶ ὑγιή. Πιθανὸν τὸ τοπωνύμιον νὰ ἔχει τὴν ἀρχὴν του στὸ ὅτι στὴν περιοχὴ ἐκείνη τὰ ζῶα ἀναπτύσσονται ὅλα, δίχως ἀπώλειες, κεφαλοπύρωτα.

¹²⁰⁾ Φαγεντιανὰ ἢ φαβεντιανὰ ἀγγεῖα μὲ στιλπνὴ ζωγραφιστὴ ἐπιφάνεια ἢ ἀνάγλυφον σμαλτωμένη διακόσμηση, πού κατασκευαζόνταν στὴ Φαγεντία (Faenza) τῆς Ἰταλίας.

¹²¹⁾ Peltre = stagno, καλάϊ, πιάτο γανωμένο.

¹²²⁾ Camarlinga ἢ Camarlenga λεγόταν 1) ἡ καλόγρια πού εἶχε ἀναλάβει τὰ οἰκονομικὰ τοῦ μοναστηριοῦ, 2) ἡ κυρία τῆς τιμῆς. Προτιμῶ ν' ἀφίσω τὸν ὄρο ἀμετάφραστο, ὅπως ἔχει καθιερωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Βενετοκρατίας. (Βλ. Ξανθοῦδίδην, Ἐνετοκρατία ὁ. π. σ. 12, Ξηροῦχάκη, Βενετοκρατουμένη Ἀνατολὴ κλπ. ὁ. π. σ. 94, κλπ.).

¹²³⁾ Cuba, cupola, volta, coperta di edifizii sacri. Cuba de carozza o simile, cielo, θόλος, οὐρανός.

¹²⁴⁾ Τὸ rassetto ἢ raseto ἦταν εἶδος πολὺ λεπτοῦ ὑφάσματος. Εἶδος φέλπας.

¹²⁵⁾ Protto, ὁ πρῶτος, ὁ ἀρχηγός, ὁ πρωτομάστορας. Il primo in alcun' arte.

¹²⁶⁾ Cornelius, Corner, Cornaro, εἶναι τὸ ἴδιον οἰκογεν. ἐπίθετον. (Βλ. Α. Ν. Γιάναρη, Περὶ Ἐρωτοκρίτου, Ἀθήναι 1889, σ. 23, Στ. Ξανθοῦδίδην, Ἐρωτόκριτος ὁ. π. σ. LXIV ὑποσ. 1). Ἀπὸ ἐδῶ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχαν στὴν Κρήτη τόσες οἰκογένειες Κορνάρων, πού εἶχε σβύσει πιά ἢ ἀναμεταξύ των συγγένεια καὶ ὁ γάμος ἀτόμων πού ἔφεραν τὸ ἴδιον ἐπίθετον δὲν ἀπαγορευόταν. Ἔτσι ὁ Ι. Φραγκίσκος Κορνάρος, ἀδελφὸς τοῦ διαθέτη, ἔχει γαμπρὸ πού φέρει καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον ὄνομα, Φραγκίσκος Κορνάρος.

¹²⁷⁾ Ἡ λ. sicuritá, σιγουρτά, χρησιμοποιοῦνταν συνηθέστατα καὶ στὰ ἑλληνικὰ συμβόλαια τῆς ἴδιας ἐποχῆς (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 350). Γι' αὐτὸ θεώρησα σωστὸ νὰ χρησιμοποιήσω τὸν ἴδιον ὄρο στὴ μετάφραση.

¹²⁸⁾ Βλ. παραπάνω ὑποσημ. 3.

¹²⁹⁾ Ἡ λ. villa σημαίνει ἐδῶ χωριό. (Βλ. καὶ χειρόγραφο "Ατλαντα τοῦ Fr. Basilicata, Città, fortezze ecc. del Regno di Candia,—στὸ Ἱστορικό Μουσεῖο Κρήτης, — ὅπου σημειώνεται τὸ χωριὸ Μάλια, vila di Maglia).

¹³⁰⁾ Raso, εἶδος μεταξωτοῦ ὑφάσματος λείου καὶ γυαλιστεροῦ· ἀτάλαζι. Πρβλ. καὶ ὑποσ. 124.

¹³¹⁾ Ἡ romanetta, φαίνεται νὰ ἦταν εἶδος κεντήματος ἢ κοσμήματος.

¹³²⁾ Ὁ Ant. Trivan μᾶς πληροφορεῖ στὸ Χρονικό του (σελ. 85 τοῦ χειρογράφου ἀριθ. 2091 τῆς Bibliothèque Nationale de Paris), ὅτι οἱ γυναῖκες τῶν Σφακιῶν, ποὺ πῆγαν οἰκογενειακῶς στὰ Χανιά νὰ παρουσιαστοῦν στὸν αἰμοχαρῆ Γεν. Προβλεπτῆ Marino Cavalli, φέρναν μαζί τους μέσα σὲ μεταξωτὰ μαξιλάρια τὰ κοσμήματά τους, ποὺ μέσα σ' αὐτὰ ἦταν καὶ: *bottoni massizzi infilzati, li quali, usavano le Done portarsi al colo.*

¹³³⁾ Relievo lo stesso che arlevo, arlievo, allievo, μαθητής, μαθητευόμενος, ψυχογιός: *Quegli ch' è educato o con alimenti o con ammastramenti.*

¹³⁴⁾ Ἡ Ἁγία Μαρίνα στοῦ Δερματᾶ ἦταν ὀρθόδοξη ἐκκλησία. Ἀναφέρεται σ' ὄλους τοὺς πίνακες τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα ποὺ δημοσίευσε ὁ Gerola (Βλ. Τοπογραφία κλπ. ὁ. π. σ. 58). Ἡ θέση τῆς ἦταν, σύμφωνα μὲ τὸν Werdmüller καὶ τὸν Coronelli, δυτικὰ τοῦ Καπνοκοπητοῦ (Monasterio greco) Πραγματικὰ στὴν περιοχὴ αὐτὴ ἦταν πολλοὶ κῆποι ὅπως φαίνεται στὸ χάρτη τοῦ Werdmüller.

¹³⁵⁾ Μεγάλη ἔκταση στὴν περιοχὴ αὐτὴ τῆς Ἀγ. Μαρίας στὸ Δερματᾶ φαίνεται ὅτι ἀνῆκε στὴν οἰκογένεια τῶν Μόσχων. Στὸ νότιο μέρος τῆς Ἀγ. Μαρίας καὶ σὲ μικρὰ ἀπόσταση ὑπῆρχε καὶ μιὰ ἄλλη ἐκκλησοῦλα, ἐπίσης ὀρθόδοξη, ποὺ ἀναφέρεται σὲ πολλοὺς καταλόγους τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα. (Βλ. Gerola, Τοπογραφία, κλπ. ὁ. π. σ. 53: ὁ ἅγιος Γεώργιος τοῦ Μόσχου). Εἶναι πιθανὸ ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια οἰκογένεια τῶν Μόσχων ποὺ ἀναφέρεται στὸ Ρέθυμνο, τῆς ὁποίας ἕνας κλάδος, ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάκτηση τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Τούρκους, μετοίκισε στὴ Ζάκυνθο. Σ' αὐτὴν ἀνήκουν καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἀγιογράφοι Ἡλίας καὶ Λέως. (Βλ. τὴ διαθήκη τοῦ Ἡλία Μόσχου, τοῦ 1666 στὰ «Κρητ. Χρονικά» Η' σ. 217 κ ἔξ. Πρβλ. καὶ τόμ. Β' ἴδιου περιοδικοῦ σ. 441). Στὸν Ἀγ. Γεώργιο τῆς Βενετίας ὑπάρχουν εἰκόνες τοῦ ζωγράφου Ἰωάν. Μόσχου. (Βλ. «Κρητ. Χρονικά» Γ. σ. 580).

¹³⁶⁾ Ἡ λ. βέργα μὲ τὴ σημασία βέρα, δακτυλίδι, ἔχει θησαυριστεῖ στὸ Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τοῦ Δημητράκου, Ἀθῆναι 1949.

¹³⁷⁾ Ἡ λ. logado εἶναι ἡ ἑλληνικὴ λογάδο. Χρησιμοποιεῖται ἀκόμη καὶ σήμερα ἀπὸ τοὺς ἀμπελοουργοὺς τῆς Κρήτης καὶ σημαίνει ἀμπέλι ποὺ παράγει διάφορες ποικιλίες σταφυλιῶν (λογιῶ - λογιῶ) σ' ἀντίθεση μὲ τὸ μονόλογο, δηλαδὴ τὸ ἀμπέλι ποὺ παράγει ἕνα μόνον εἶδος σταφύλια.

¹³⁸⁾ Πρβλ. Σ. Σπανάκη, Ἡ ἔκθεση τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης Ἰωάν. Σαγκρέντο, στὸ περιοδ. «Κρητικὰ Χρονικά» Γ' σ. 525 ὑποσ. 9, σχετικά μὲ τὴν εἰδικὴ καλλιέργεια τοῦ μοσχάτου στὴν Κρήτη.

¹³⁹⁾ Ὑποθέτω πὼς ἡ βραχυγραφία αὐτὴ σημαίνει cappellano.

¹⁴⁰⁾ A rason = a ragione di = in proporzione e confronto (Βλ. λ. ragione στὸ Vocabolario della Lingua Italiana di Nicola Zingarelli, Bologna, 1942 καὶ λ. rason στὸ Dizionario del Dialetto Veneziano di Gius. Boerio, Venezia 1829).

Ἡ ἴδια ἔκφραση ἀναφέρεται καὶ στὰ Κρητικὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρετίου:

«...νὰ πέρνη γοβέρο ἀραζὸ ἀλου πέρνουσι καὶ οἱ ἄλλοι μετοχάροι...» = νὰ παίρνει μερίδιο τροφῆς ἀνάλογα μὲ αὐτὸ ποὺ παίρνουν καὶ οἱ ἄλλοι μετοχάροι. (βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 243, 244 κλπ). Ἡ λ. ἀραζὸ ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερα στὸ στόμα τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ μὲ δυὸ σημασίες: 1) ἱστορία, περιπέτεια, καμώματα: *ἤκουσες τὴν ἀραζὸ (ν)του;* 2) ὡς ἐπίρ. τροπ.: καθῶς, ὁμοίως, σάν, κατ' ἀναλογία πρὸς: *αὐτὸς τὸ 'καμε ἀραζὸ τὸν τάδε.*

Ἡ Ἐανθουδίδης ἀρχικὰ πῆρε τὴ λ. γιὰ *caziona* (βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 182) «σημαῖνον φόρον τινὰ φεουδαλικὸν ὅπως τὸ ἀράδεγον». Τοῦτο ἐπανορθώνει στὸ τέλος τοῦ ἴδιου τεύχους, σημειώνοντας τὴν πραγματικὴ του σημασία: *κατὰ τρόπον, ἐξ ἴσου μέ, δίκην*: τὸ ἐτυμολογεῖ ὅμως ἐσφαλμένα ἀπὸ τὸ *caso*, πού, ὅπως σημειῶνω παρμπάνω (βλ. ὑποσ. 102), ἔχει ὁλωσδιόλου ἄλλη σημασία.

¹⁴¹⁾ *Regalia*, ρεγάγιες ἦταν φεουδαλικὸ οἰκονομικὸ δικαίωμα, προνόμιο. Οἱ ρεγάγιες αὐτὲς ἦταν ὀρισμένα δῶρα εἰς εἶδος, ποὺ ὁ καλλιεργητὴς τοῦ φεουδαλικοῦ κτήματος ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ πληρώνει στὸν φεουδάρχη. Τὰ ὑποχρεωτικὰ αὐτὰ δῶρα διδόνταν ἀπὸ τοὺς καλλιεργητὲς γονικάρους ὄχι μόνον στοὺς βενετσάνους φεουδάρχες, μὰ καὶ στοὺς ντόπιους, ἀκόμη καὶ στὰ μοναστήρια, ὅταν τὰ κτήματα ποὺ καλλιεργοῦσαν ἀνήκαν σ' αὐτά, ἢ τὰ γονικά των ἦταν ἀφιερωμένα σ' αὐτά. «...τοῦ εὐλαβεσιάτου ἡγουμένου γερμανου συναδηνοῦ τῆς ἀγίας Τριάδος Ἀρέτι νὰ μπορῆ νὰ σκοδέρῃ ἀπὸ τζη γονικάρους ὁποῦ κραιοῦ τῶν τόπον του ἔτσι ησενιβέλα, νόμη, ρεγάγιες καὶ κάθα ἄλλο...». (βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 228. Πρβλ. καὶ Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὁ. π. I, σ. 25, 30, 32 κλπ.).

¹⁴²⁾ Σχετικὰ μὲ τὶς ἀγγραφεῖς βλ. μελέτη μου στὸ περιοδ. «Ἡ Ἐποχὴ», χρόνος Α' ἀριθ. 1, Ἡράκλειο 1945.

¹⁴³⁾ Τὸ *camisetto* ἦταν σάν μεσοφόρι: *gonnella*.

¹⁴⁴⁾ Τὸ *tabi* ἦταν εἶδος ὑφάσματος: *ταφτιάς*.

¹⁴⁵⁾ *Ninzol*, *pinziol*, *niziol* = *lenzuolo*, σεντόνι μὲ δυὸ, τρία ἢ τέσσερα «πετσά».

¹⁴⁶⁾ Ἡ *intimel(l)a* ἦταν εἶδος μαξιλαροθήκης.

¹⁴⁷⁾ *Cavazzale* = *capezzale*, προσκεφάλαιο «προσκεφαλάδα».

¹⁴⁸⁾ *Mantil* = *tonaglia da tavola*, τραπέζομάντηλο.

¹⁴⁹⁾ *Tolla* = *tavola*, τραπέζι.

¹⁵⁰⁾ Μᾶς εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν ἐκθεση τοῦ Ζ. Μοσενίγο τοῦ 1589 (βλ. Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα κλπ. I, σ. 33) ὅτι οἱ φεουδάρχες δὲν ἐπιτρέπαν στοὺς χωρικοὺς νὰ κατασκευάζουν πατητήρια, γιὰ νὰ «πατοῦν» τὰ σταφύλια τους. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ τὸ κρατοῦσαν γιὰ τοὺς ἑαυτοῦς των, γιὰ νὰ ὑποχρεῶνουν τοὺς χωρικοὺς νὰ τοὺς παρσδίνουν τὰ σταφύλια τους γιὰ ἐκθλιψη, νὰ τὰ ἔχουν στὴ διάθεσή τους καὶ νὰ παίρνουν ὅσο μούστο ἤθελαν μὲ πολλὰ καὶ διάφορες δικαιολογίες.

¹⁵¹⁾ *Doga* καὶ βενετ. *doa*. Οἱ γνωστὲς σὲ μᾶς ντόγιες, ντούγιες ἢ δοῦγιες μὲ τὶς ὁποῖες κατασκευάζουν τὰ βαρέλια. Δὲν ξέρω πῶς χρησιμοποιοῦνταν οἱ ντόγιες στὰ πατητήρια, τὰ ὁποῖα μᾶλλον ἦταν κτιστά. Ἴσως ὁμως κατασκευάζονταν καὶ πατητήρια ξύλινα, μὲ ντόγιες, γιὰ νὰ μεταφέρονται ὑπὸ τὸ ἕνα ἀμπέλι στὸ ἄλλο.

¹⁵²⁾ Τὸ χωρίο τοῦτο τῆς διαθήκης τοῦ Ἀ. Κορνάρου δείχνει ἀναμφισβήτητα τὰ αἰσθήματά του καὶ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὴ Βενετία. Παρὰ τὶς χριστιανικὲς δωρεές του σὲ ὀρθόδοξες ἐκκλησίες καὶ σὲ κρητικούς φίλους του καὶ ὑποτακτικούς, παρὰ τὸ ὅτι φαίνεται νὰ ἦταν ἀνεξίθρησκος καὶ ἤθελε νὰ προ-

σεύχονται για την ψυχή του τόσο οι καπελάνοι και καλόγηροι του λατινικού δόγματος όσο και οι ὀρθόδοξοι παπάδες, παρά τὸ ὅτι εἶχεν ἐξελληνιστεῖ στή γλῶσσα, στήν ὁποία μπορούσε νὰ γράφει ποιήματα, ὅπως ἀναφέρω παραπάνω, ἔμενε, πρὸς ὅλα αὐτά, πιστὸς στή Γαληνότατη Δημοκρατία· πίστη πού τοῦ ὑπαγόρευε, βέβαια, τὸ φεουδαλικό του συμφέρο.

¹⁵³⁾ Πιθανότατα ὁ s(igno)r *Ἄγγελος Μπαρμπαρίγος ἀπὸ τὴ Φουρνὴ, πού ζοῦσε, ὅπως φαίνεται, ὅταν σύνταξε τὴ διαθήκη του ὁ Ἄ. Κορνάρος, ἦταν ὁ ἴδιος ἐκλαμπρότατος ἀφέντης *Ἄγγελος Μπαρμπαρίγος, σύζυγος τῆς Κεραλιᾶς Σιλιγαρδοπούλας ἢ ὁποία τὸ 1619 ἔκαμε τὴ διαθήκη της, χήρα πιά, «ἀπὸ τὸν ποτὲ ἐκλαμπρότατον Ἄφέντη Ἄγγελον Μπαρμπαρίγον, κατηκούμενη εἰς τὸ Μαρουλά τοῦ Κάστρου». (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α', σ. 66, 95, 262).

¹⁵⁴⁾ Camera fiscal λεγόταν οἱ οικονομικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Κράτους. Ὁ ὄρος χρησιμοποιοῦνταν καὶ στὰ ἑλληνικὰ συμβόλαια: «θέλω νὰ ντεποσηιάρουνται εἰς τὴν κάμεραν φυσκάλιν...». (Βλ. τὴ διαθήκη τοῦ Μάρκου Παπαδόπουλου τοῦ 1603 στή «Χριστ. Κρήτη» Α', σ. 284).

¹⁵⁵⁾ Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τοῦ Κορνάρου δὲν ὑπῆρχε στήν Κρήτη ἡ βιομηχανία τοῦ σαπουνιοῦ, ἢ ὁποία «εἰσήχθη εἰς τὴν νῆσον καὶ ἠύδοκίμησε περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὰς πόλεις Ἡράκλειον καὶ Χανιά, ὅπου ἐδίδαξαν ταύτην πρῶτοι οἱ Γάλλοι ἐκ τῆς Προβηγκίας». (Βλ. Στεφ. Ξανθοῦ διδ. Χριστιανικὴ Ἐπιγραφὴ Ἡρακλείου Κρήτης στήν ΕΕΒΣ, Δ' Ἀθῆναι 1927, σ. 108). Συνεπῶς τὰ σαποῦνια αὐτὰ τὰ ἔστειλε στὸ Χάντακα ὁ Τζουάνε Τζέν Raudi πιθανότατα ἀπὸ τὴ Βενετία, ἀπὸ ὅπου εἰσαγοτανε, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Barth. di Paxi ἀπὸ πολὺ πρὶν. (Βλ. Ἀγαθ. Ξηροῦ χάκη, Τὸ ἐμπόριον τῆς Βενετίας μετὰ τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα, στήν ΕΕΚΣ, Γ' Ἀθῆναι 1940, σ. 274). Τὸ 18. αἰῶνα γινόταν ἐξαγωγή σαπουνιοῦ ἀπὸ τὴν Κρήτη στήν Ἰταλία, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἔγγραφο (πιθανῶς τοῦ 1725) τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας στὰ Χανιά: «Pour le savon on en embarque de fort petites parties encore est ce pour le porter en Italie; cela peu aller de cinq à six cent quintaux par an». (Βλ. Κ. Γ. Κωνσταντινίδη, Ἐκθέσεις καὶ Ὑπομνήματα τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου Κρήτης, στὰ «Κρητικὰ Χρονικά» Η' σ. 363).

¹⁵⁶⁾ Ὄταν τὸ 1603 ὁ Γενικὸς Προβλεπτής Nicolò Sagredo, *deliberò la total rovina delli Sfachioti con proponim(ent)o abbrugiare li loro Casali et far morire tutti quelli...* ἐκάλεσε μαζὶ του σὰν ὀδηγοὺς τρεῖς, *uno di Candia, uno di Canea et uno da Rettimo, li quali furono quello di Candia il S(igno)r Zuane Zen d(et)to Raudi*. (Βλ. Antonio Trivan, *Varie Cose di Candia 1182 - 1669*, χειρόγραφο ὑπ' ἀριθ. 2091 τῆς Bibliothèque Nationale de Paris, σελ. 97). Πιθανότατα εἶναι νὰ πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο πρόσωπο. Ἄρα τὸν Αὐγούστο τοῦ 1608 ὁ Raudi βρισκόταν στὸ Χάντακα.

¹⁵⁷⁾ Vector - oris = μεταφορέας ἐμπορευμάτων ἢ ἐπιβατῶν «διὰ ξηρᾶς» ἢ «διὰ θαλάσσης». Δὲν ἔρω ἂν ἐδῶ πρόκειται γιὰ κύριο ὄνομα (πιθανὸς βενετοάνικος τύπος τοῦ Vittor(ιο) ἢ γιὰ ἐπάγγελμα τοῦ dottor Messeri.

¹⁵⁸⁾ Συνηθισμένο τότε στήν Κρήτη βαπτιστικὸ ὄνομα Μουσχάνα ἢ Μοσχάνα. (Βλ. συμβόλ. τοῦ 1371, A. Lombardo, Documenti κλπ. ὁ. π. σ. 35). Ἐπίσης στὸ Ροδοβάνι Σελίνου, στήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας ἀναφέρονται σὺν κτήτορες τῆς ἐκκλησίας: «Γεώργιος καὶ Μοσχάνα Καντιανολέω». (Βλ. G. Gerola, Monumenti ὁ. π. III, σ. 333 καὶ πίν. IX). Μπορεῖ ὁμως νὰ εἶναι τὸ Muschena καὶ οἰκογεν. ἐπίθετο, τὸ θηλ. τοῦ Μόσκος. (Πρβλ. Ἰακ. Βισβίξη, Ναξιακὰ ὁ. π. σ. 18 «κὺρ Μάρκου τῆς Μόσκενας»).

¹⁵⁹⁾ Ἡ λ. ἄτος, ἄτοι, εἶναι γνωστὴ στὰ ἐλληνικὰ συμβόλαια τῆς Βενετοκρατίας μὲ τὴ σημασία: πρᾶξις, συμβόλαιο. Στὸν πληθ. σημαίνει τὸ σύνολο τῶν συμβολαίων ἐνὸς συμβολαιογράφου καὶ συνεπῶς τὸ Ἀρχεῖο του. Σχετικὰ βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 319.

¹⁶⁰⁾ Οἱ νοτάριοι καὶ τότε ἦταν δημόσια πρόσωπα, καὶ γι αὐτὸ ὑπογράφονταν: *νοτάρος πούμπλικος, ἢ νοτάρος τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας*. (Βλ. Ξανθοῦδίδης, «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 8, 341). Ἀναφέροντας ἐδῶ ὁ Κορνάρος *podaro privato* ἐννοεῖ ἀσφαλῶς *podaro di autorità pubblica* τὸν χαρακτηρίζει ὁμως *privato* γιὰ νὰ κάνει διάκριση ἀπὸ τὸν *podaro della Cancellaria*, τὸν ἐπίσημο συμβολαιογράφο τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, τὸν *podaro ducale*, πὺ διόριζε τὸ Collegio καὶ *era iniziato alla Cancellaria ducale*, cioè all' ufficio de' Segretarii regi. (Βλ. Boerio, Diz.). Αὐτὸ πὺ ἀποκλείει ρητὰ ὁ διαθέτης.

¹⁶¹⁾ Σπάνια οἱ λατινοὶ ἐπίσκοποι, καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἔμεναν στὶς ἔδρες τους. Ὁ Μοροζίνι ἀναφέρει στὴν ἐκθέσῃ του (1629) ὅτι «ἐνδιαφέρονται νὰ μαζεύουν χρήματα γιὰ νὰ τὰ ξοδεύουν ἄλλοῦ». (Βλ. Σ. Σπανᾶκη, Μνημεῖα II, σ. 108)· τοῦτο δὲν διαφεύγει τὸν Κορνάρο καὶ γράφει: «*se sarà nel Regno*».

¹⁶²⁾ Οἱ *Avvogadoi*, *avvocatore* ἦταν ἀξιωματοῦχοι τῆς Βενετικῆς δικαστικῆς ἱεραρχίας, στοὺς ὁποίους εἶχεν ἀνατεθεῖ ἡ τήρηση τῶν νόμων καὶ ἡ προστασία τῶν συμφερόντων τοῦ δημοσίου. Εἰσαγγελεῖς, ὅπως τοὺς χαρακτηρίζει καὶ ὁ Ξανθοῦδίδης. (Βλ. Ἐνετοκρατία, ὁ. π. σ. 12 καὶ 139).

¹⁶³⁾ *Da Recanati* = ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὸ *Recanati*, πόλη τῆς Ἰταλίας. Συνηθέστατα ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς γίνεται ἐπίθετο οἰκογενειακῶ.

¹⁶⁴⁾ Τὸ *ormesin*, *ermisino* ἦταν εἶδος ὑφάσματος ἀπὸ ἐλαφρὸ μετάξι, πὺ πήρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν περσικὴ πόλη Ormus, ὅπου, ὡς φαίνεται, κατασκευάζονταν. (*Zingarelli*, *Vocabolario* ὁ. π.).

¹⁶⁵⁾ Κι ἐκεῖνος πὺ ἔκανε τὶς περιλήψεις τῆς διαθήκης στὸ περιθῶριο δὲν μπόρεσε νὰ συμπληρώσει τὸ οἰκογενειακὸ αὐτὸ ἐπίθετο καὶ τὸ ἄφησε *Geni*. Ἴσως πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ ἀκόμη καὶ σήμερα κρητικὸ ἐπίθετο Γενειατάκης.

¹⁶⁶⁾ Ἡ λ. *bordonaro*, πὺ παράγεται ἀπὸ τὸ *bordone* (λατιν. *burdo-nis* μουλάρι) ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερα στὴ γλῶσσα τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ, μὲ τὴν ἴδια σημασία τοῦ ἀγωγιάτη. Γι αὐτὸ θεώρησα σκόπιμο νὰ τὴ χρησιμοποιήσω ὅπως ἔχει στὴ μετάφραση.

¹⁶⁷⁾ Κατεργιά, ἢ, ὑποκοριστικὸ τοῦ Αἰκατερίνη, πὺ ἀκούεται ἀκόμη καὶ σήμερα στὰ χωριὰ τῆς Κρήτης.

¹⁶⁸⁾ *Crizzes*, Κριτσές. Πρόκειται βέβαια γιὰ τὸ χωριὸ Κριτσᾶ Μεραμπέλου. Ἀναφέρεται στὸν πληθυντικὸ, γιὰτὶ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ διάφορους μικροὺς συνοικισμοὺς, πὺ ἀποτελέσαν τὸ σημερινὸ χωριὸ Κριτσᾶ. Στὴν ἐκθέση τοῦ *Francisco Basilicata* τοῦ 1630, πὺ ἐλπίζω νὰ ἐκδοθεῖ σύντομα στὴ σειρά τῶν Μνημείων τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας, ἀναφέρονται οἱ παρακάτω συνοικισμοὶ τῆς Κριτσᾶς, σὺν ξεχωριστὰ χωριὰ, πὺ ἀντιστοιχοῦν στὶς σημερινὲς ὁμώνυμες συνοικίες τῆς: *Cricès Chiperiana*, *Cricès Christò*, *Cricès Cornarata*.

¹⁶⁹⁾ Τὸ 1602 - 1604 ἦταν δούκας τῆς Κρήτης ὁ *Zuane Sagredo*. Τὴν ἐκθέσῃ του τῆς 22 Ὀκτωβρίου 1604 δημοσίεψα στὰ «Κρητικὰ Χρονικά» Γ' σ. 519 κ. ἔ. Δὲν μπορῶ νὰ ξέρω ἂν πρόκειται γιὰ τὸν ἴδιο ἢ εἶναι ἀπλῆ συνωνυμία.

¹⁷⁰⁾ Ἡ γραφὴ *resto* φαίνεται καθαρὰ. Ἀπὸ τὸ συμφραζόμενα ὁμως δὲν ἔχει θέση ἐδῶ. Ἴσως νὰ παράλειψε ὁ ἀντιγραφέας τῆς διαθήκης κανένα

στίχο, ἢ νὰ ἔγραψε λάθος τὴ λέξη *stesso*, πού ἡ ἔννοιά της ταιριάζει μὲ τὸ κείμενο ἐδῶ.

¹⁷¹⁾ Ἰταλ. *vendemmia*, τρυγητός. Ἡ λ. *βεντέμα* ἀκούεται ἀκόμη στὴ γλῶσσα τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ, πῆρε ὅμως ἄλλη ἔννοια καὶ σημαίνει: πλούσια ἔσοδεία, τῆς ἐλιᾶς, κυρίως, ἢ τ' ἀμπελιοῦ. *Οἱ ἐλιές ἔχουν ὀφέτος καλὴ βεντέμα, μεσοβεντέμα.*

¹⁷²⁾ Πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο μετόχι πού ἀναφέρει παραπάνω (βλ. σ. 406 καὶ ὑποσημ. 77), *sta Brussa*.

¹⁷³⁾ Ἡ λ. *ressiduario* δὲν ἀναφέρεται στὰ λεξικά πού διαθέτω. Παράγεται ὅμως ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴ γνωστὴ λ. *residuo* πού σημαίνει ὑπόλοιπο, ὑπόλειμμα. Συνεπῶς ὁ *ressiduario* πρέπει νὰ εἶναι περίπου ταυτόσημο μὲ τό: ἐκκαθαριστής, διαχειριστής. Πραγματικὰ ἡ λ. χρησιμοποιοῦνταν καὶ στὰ ἑλληνικὰ συμβόλαια τῆς ἴδιας ἐποχῆς. Σὲ συμβόλαιο τοῦ 1616 τοῦ Ἀρετίου ἀναφέρεται: «...διὰ τοῦτο ἐθέλησε νὰ κάμει κομέσον καὶ ρεζεντοβάριο τὸν ἀδελφόν τις... νὰ μπορῆ νὰ ξεκαθαρίσῃ ἀπὸ τζῆ κάτοθεν ντιμπητόρους εἰς οἱ αὐτὶ τζῆ χρσοτοῦσι...». Ὁ Ξανθουδίδης τὸ ἐτυμολογεῖ ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸ λατινικὸ *regendarius* = διαχειριστής, διευθυντής (βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 56, 57).

¹⁷⁴⁾ Προφανῶς πρόκειται γιὰ τὸν Ἅγιο Βασίλειο τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδας. Ὁ *Basilicata* τὸ ἀναφέρει στὴν ἀπογραφή του *S. Baseio de Schilus*, στὴν *castelania di Pediaa*.

¹⁷⁵⁾ Ὁ ὄρος *bon*, *bono*, *buono* σημαίνει ἐδῶ εἶδος γραμματίου ἢ συναλλαγματικῆς.

¹⁷⁶⁾ *Datio della messetaria* ἦταν εἶδος φόρου μεσιτείας στὰ ἐμπορεύματα καὶ σὲ κάθε σύμβαση. Ἡ λ. ἀπὸ τό: *messeto*, *misseto*, πού εἶναι ἡ ἑλληνικὴ λ. *μεσίτης*, μὲ τὴν ἴδια σημασία. βλ. λ. στὸ *Boerio* ὁ. π. Ὁ φόρος αὐτὸς ἀναφέρεται καὶ στὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρετίου: «ἀκόμη κάμνι του καλὰ ὀγιά τζὶ *μεσιταρίες*...». (βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 200).

¹⁷⁷⁾ Πυράθι καὶ Ἀπυράθι, συνοικισμὸς τῆς κοινότητας Τεφελίου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατισίου. Ὑποθέτω πὼς εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ χωριὸ *Piratià*, πού ἀναφέρει ὁ *F. Basilicata* στὴν ἀπογραφή τοῦ 1630 στὴν περιφέρεια τοῦ *Castel Belvedere*.

¹⁷⁸⁾ Ἰσπανικὰ τάληρα καὶ ρεάλια κυκλοφοροῦσαν τότε στὴν Κρήτη. Τὸ ἰσπανικὸ τάληρο ἰσοδυναμοῦσε τὸ 1630 μὲ 24 ὑπέρπυρα. (βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 146, 198, 324, 355).

¹⁷⁹⁾ *Santi Dottori* ἔννοεῖ ὁ Κορνάρος ἐδῶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς.

¹⁸⁰⁾ Ἄς σημειωθεῖ ἰδιαίτερα ἡ σχέση τοῦ Ἀν. Κορνάρου μὲ τὴ λαϊκὴ ποίηση. Πρβλ. καὶ σημείωση 28, ὅπου ὁ γραμματικὸς του «κατὰ κόσμον» Ἀθανάσιος καὶ μετέπειτα Ἀγάπιος Λάνδος ἀναφέρει ὅτι τοῦ ἔγραψε τὰ ποιήματά του, «*διατὶ ἦταν γραμματισμένος πολλά, οὐ μόνον εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν*».

¹⁸¹⁾ Ὁ *Ortelio*, *Abr.* (1527 - 1598) ἦταν βέλγος χαρτογράφος πού ἐξέδωκε ἓνα ἄτλαντα μὲ τὸν τίτλο: «*Theatrum Orbis Terrarum*», ὅπου ἐδημοσίεψε ὅλους τοὺς μέχρι τότε γνωστοὺς χάρτες. Αὐτὸ τὸ βιβλίον ἔννοεῖ ὁ Κορνάρος.

¹⁸²⁾ *Carta reale* = *doppia*, *a fogli grandi*.

¹⁸³⁾ *Vulgare*, *volgare lingua* = *dialetto*, *lingua parlata*, opp. *al latino*.

¹⁸⁴⁾ Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἀντρ. Κορνάρος διατηροῦσε βιβλιοθήκη καὶ στὸ

Θραψανὸ τονίζει ἀκόμη περισσότερο ὅτι ἦταν ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ ζήσει δίχως βιβλία οὔτε στὴν ἐξοχή.

¹⁸⁶⁾ Πρόκειται γιὰ ἔργα τοῦ S. Tommaso d' Aquino, τοῦ γνωστοῦ στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα Θωμᾶ Ἀκινάτου. Ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτος γεννήθηκε στὴν πόλη Aquino τοῦ Λατίου τὸ 1225 καὶ ἐσπούδασε θεολογία καὶ φιλοσοφία. Ἡ δυτικὴ ἐκκλησία ἀπένειμε σ' αὐτὸν τοὺς τίτλους: doctor communis, doctor ecclesiae, princeps scholasticorum καὶ doctor angelicus. Τὸ 1879, μὲ ἐγκύκλιο τοῦ πάπα Λέοντος XIII, «ἐθεωρήθη ὡς ὁ Πάτρων τῶν δυτικῶν σχολῶν, ἐν αἷς ἡ διδασκαλία τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν μαθημάτων ἔπρεπε νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἔργων του». Ἐγραψε πλεῖστα ἔργα ποικίλου περιεχομένου. Ἡ Summa Theologiae (= σύνολον, σύστημα θεολογίας) εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ συστηματικὰ ἔργα τοῦ Ἀκινάτου, γιὰ τὸ ὁποῖον ἐργάστηκε ἀπὸ τὸ 1265 μέχρι τοῦ θανάτου του (1274), χωρὶς νὰ προφθάσει νὰ τὸ τελειώσει. Διαιρεῖται σὲ τρία μέρη: τὸ α' πραγματεύεται περὶ Θεοῦ καὶ τῆς σχέσης του πρὸς τὸν κόσμον, τὸ β' τὴν σχέση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὸ γ' τὰ περὶ Χριστοῦ καὶ μυστηρίων. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἔχει μεταφραστεῖ καὶ στὰ ἑλληνικὰ στὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΔ' αἰῶνα.

Δὲν διευκρινίζεται ἂν ἡ Summa ποὺ ἀναφέρεται ἐδῶ εἶναι τὸ παραπάνω βιβλίον ἢ ἓνα ἄλλο τοῦ ἴδιου συγγραφέα: Summa catholicae fidei contra gentiles = «σύστημα τῆς καθολικῆς πίστεως κατὰ τῶν ἐθνικῶν», ποὺ ἔγραψε τὰ χρόνια 1261 μέχρι 1264 γιὰ ὑπεράσπιση τῆς καθολικῆς πίστεως.

Ἡ «Catena aurea» («Χρυσὴ Ἀλυσίς») εἶναι ἐρμηνεῖα εἰς τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια ἀπὸ τὸν Ἀκινάτο.

¹⁸⁶⁾ Ἴταλὸς θεολόγος τοῦ XII αἰῶνα, ἐπίσκοπος στὸ Παρίσι.

¹⁸⁷⁾ Mettere in casson, συνηθισμένη φράση στὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Σημαίνει: κρύβω κάτι, γιὰ νὰ μὴ γίνει πιά λόγος γι' αὐτὸ (Boerio). Στὴν Καγκελαρία ὑπῆρχε ἀρχεῖο, — ποὺ ἀρχικὰ μπορεῖ νὰ ἦταν ἓνα κασόνι, — ἀνάλογο πρὸς τὸ σημερινὸ ὑποθηκοφυλακεῖο, ὅπου παραδιδόταν κυρίως, ὅπως φαίνεται, οἱ διαθήκες, γιὰ νὰ φυλαχτοῦν καὶ νὰ ἀνοιχτοῦν μετὰ τὸ θάνατο τοῦ διαθέτη. Παρόμοια διαθήκη τοῦ 1603 τοῦ «ἐγγενῆ Ἀρχων ἀφέντι Μάρκο Παπαδόπουλου» ἀναφέρει ἐπίσης: «καὶ κάνω τρεῖς κόπιαις, τὴν μίαν διὰ τὸ κασόνι, τὴν δευτέραν νὰ κρατεῖ ὁ νοδαράς καὶ τὴν ἄλλην νὰ κρατῶ ἐγὼ, βουλομέναις τὸ βουλοτήριόν μου». (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 284). Περίεργο πὼς ὁ Ξανθουδίδης ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν ἔννοια τῆς λ. αὐτῆς, ἐνῶ εἶχε στὴ διάθεσή του τὸ λεξικὸ τοῦ Boerio. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α', ὁ. π. σ. 287 καὶ 331).

¹⁸⁸⁾ Interlineare = postillar, far postille (σημείωση, προσθήκη) al margine di qualche libro o scrittura (Boerio).

¹⁸⁹⁾ Cartare = porre i numeri alle carte dei libri (Boerio): σελιδώνω.

¹⁹⁰⁾ Σχετικὰ μὲ τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου τοῦ Χάντακα βλ. G. Gerola, Monumenti Veneti κλπ. II, σ. 211 καὶ εἰκ. 199 καὶ 200, τοῦ ἴδιου Topografia, ὁ. π. κατάλ. IV, ἀρ. 2 σελ. 27, κατάλ. V, (Κομητᾶ) ἀριθ. 96, σελ. 31, κατάλ. VI (Werdmüller) ἀριθ. 57, σελ. 32 καὶ κατάλ. VII (Coronelli) ἀριθ. 34, σελ. 34. Ὁ Coronelli ἀναφέρει ὅτι ὁ S. Onofrio, chiesa greca, βρισκότανε presso il Monte dove si facevano i pegni (ἐνεχυροδανειστήριον).

Ἡ πληροφορία τοῦ Κορνάρου, ὅτι κατὰ τὴ σύνταξη τῆς διαθήκης του (1611) κτιζότανε ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου καθορίζει τὴ χρονολογία terminus a quo, ποὺ γράφτηκε ὁ κώδικας del Convento di S. Maria de Ser-

vi in Venezia, πού χρησιμοποίησε ὁ Flam. Corner στήν Creta Sacra, ἀπό ὅπου ὁ Gerola ἐρανίστηκε τὸν ὑπ' ἀριθ. IV κατάλογο τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα, ὅπου ἀναφέρεται καὶ ὁ Ἅγιος Ὀνούφριος, ὅπως παραπάνω λέγω. Ὁ κώδικας ἐκεῖνος «*perì molto probabilmente in seguito a quell' incendio del convento dei Servi del 1769*». (Βλ. Gerola, Τοπογραφία, ὁ. π. σ. 8).

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Ὀνούφριου σώζεται ἀκόμη καὶ σήμερα (ὁδὸς Τσικριτσῆ, οἰκοδ. τετρ. 212) καὶ χρησιμοποιεῖται σὰν ἐλαιαποθήκη ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτη της Ἰωάν. Ἐλευθεράκη.

¹⁹¹⁾ Στὸ χειρόγραφο εἶναι καθαρὰ γραμμένο agionema. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἀντιγραφέας, πού ἀσφαλῶς δὲν ἤξερε ἑλληνικά, ἀντέγραψε λανθασμένα τὴ λ. agiouema, Ἅγιο Βῆμα.

¹⁹²⁾ Ἡ σημείωση αὐτὴ τοῦ Κορνάρου ἔχει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Στὸ Χάντακα ὑπῆρχε ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Ἐλευθερίου San Liberale (ἄς σημειωθεῖ κι ἐδῶ ἡ προτίμηση τοῦ Κορνάρου τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος καὶ μάλιστα τοῦ λαϊκοῦ: San Lefteri ἀντὶ τοῦ λατινικοῦ San Liberale), ἡ ὁποία ἀναφέρεται στὸν κατάλογο I (1320) μὲ ἀριθ. 16—S. Liberalis—καὶ στὸν II (τοῦ 1548) μὲ ἀριθ. 8—S. Eleuterii. (Βλ. G. Gerola, Τοπογραφία, ὁ. π. σσ. 23 καὶ 24) Ἀπὸ τὴν ἐκκλησία αὐτὴ εἶχε πάρει τὸ ὄνομα ὁ Προμαχῶνας τῆς ΝΑ γωνίας τοῦ Φρουρίου τοῦ Χάντακα καὶ ἦταν γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Baluardo di S. Liberale πρὶν ὀνομαστεῖ Baluardo Vitturi, ὅπως ἀναγράφεται στὸς τελευταίους χάρτες τοῦ Φρουρίου. Ἀπὸ αὐτὸ συμπεραίνει δικαιολογημένα καὶ ὁ Gerola (Τοπογραφία ὁ. π. σ. 57) ὅτι *essa (chiesa) doveva sorgere nelle vicinanze di quel bastione*. Σὲ κανένα ὁμως ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους χάρτες δὲν ἀναφέρεται. Ἡ σημείωση αὐτὴ τῆς διαθήκης τοῦ Κορνάρου μὲ κάνει νὰ σκεφτῶ: Μήπως ὁ Ἅγιος Λεφτιέρης ἦταν προηγουμένως στὴ θέση πού οἰκοδομοῦνταν τότε ὁ Ἅγιος Ὀνούφριος, γεγονός πού θὰ ἔδωσεν ἀφορμὴ νὰ γίνει ἡ σύγχυση στὴν ὀνομασία τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ συμβολαιογράφο Κυριακόπουλο ὥστε ν' ἀναγκαστεῖ ὁ Κορνάρος νὰ κάμει τὴ διόρθωση μὲ τὸ ἴδιο του τὸ χέρι; Ἡ θέση τοῦ Ἁγ. Ὀνούφριου εἶναι *nelle vicinanze di quel bastione*.

ΣΤΕΡΓ. Γ. ΣΠΑΝΑΚΗΣ